

Міністерство освіти і науки України
Східноєвропейський університет економіки і менеджменту
Черкаська обласна державна адміністрація
Головне управління юстиції в Черкаській області
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ України
Асоціація українських правників
Центральноукраїнський державний педагогічний університет ім. В. Винниченка
Інститут захисту інформаційних прав громадян м. Київ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

Збірник тез доповідей

1-2 листопада 2018 року

Черкаси
Східноєвропейський університет економіки і менеджменту
2018

Генеральний голова конференції:

Аблязов Рауф Ахметович – д. т. н., професор, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії СРСР, академік ІА України, президент Східноєвропейського університету економіки і менеджменту (СУЕМ).

Члени програмного комітету:

Шпак Л. О. – д. е. н., доцент, ректор Східноєвропейського університету економіки і менеджменту;

Костицький В. В. – д. ю. н., професор, заслужений юрист України, академік Національної академії правових наук України, голова Асоціації українських правників;

Миколенко В. А. – д. ю. н., засновник юридичної компанії «Право, бізнес і фінанси»;

Новицька Н. Б. – д. ю. н., с. н. с., заступник директора Інституту захисту інформаційних прав громадян;

Петков В. П. – д. ю. н., професор, заслужений юрист України, завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін Східноєвропейського університету економіки і менеджменту;

Соболь Є. Ю. – д. ю. н., доцент, завідувач державно-правових дисциплін та адміністративного права ЦДПУ ім. В. Винниченка;

Стеценко С. Г. – д. ю. н., професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України, головний редактор науково-практичного юридичного журналу «Публічне право»;

Юнін О. С. – д. ю. н., професор, директор ННІ післядипломної освіти та заочного навчання Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ України.

Члени організаційного комітету:

Савченко С. О., д. е. н., професор, проректор з науково-дослідної роботи Східноєвропейського університету – голова;

Оксьом І. Г., к. ю. н., доцент, директор юридичного інституту Східноєвропейського університету;

Лисенко О. М., к. політ. н., завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін Східноєвропейського університету;

Десятніков І. В., к. і. н., доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права Східноєвропейського університету.

А 43 Актуальні проблеми реалізації прав і свобод людини в умовах глобалізації :
збірник тез доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції,
м. Черкаси, 1-2 листопада 2018 року. Черкаси : Східноєвропейський університет
економіки і менеджменту, 2018. 208 с. [Укр., рос., англ. мови].

Матеріали конференції висвітлюють актуальні проблеми реалізації прав і свобод людини в умовах глобалізації. Збірник рекомендується для студентів, аспірантів, викладачів, науковців, а також фахівців-практиків, які цікавляться питаннями формування демократичних підвалів соціально-правової держави.

Материалы конференции освещают актуальные проблемы реализации прав и свобод человека в условиях глобализации. Сборник рекомендуется для студентов, аспирантов, преподавателей, научных работников, а также специалистов-практиков, интересующихся вопросами формирования демократических основ социально-правового государства.

УДК 341.231.14

Редакція збірника не несе відповідальність за якісний зміст і оформлення авторських статей (стилістичні, орфографічні помилки тощо).

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА, ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

<i>Беліков Б. С.</i> Вплив християнства на формування правових норм та державності в Європі.....	7
<i>Десятніков І. В.</i> Положення про найм на сільські роботи 1886 року: загальна характеристика	8
<i>Іващенко В. А.</i> Охорона авторського права на території Закарпаття У 1920 –30 рр. ХХ ст....	10
<i>Ігнатенко Т. В. Шамара С. О. Ухань О. І.</i> Дискусійні питання правозастосування “м’якого” права в Україні	12
<i>Іщенко В. С.</i> Структурні елементи політичної системи суспільства	14
<i>Кохан О. О.</i> Реалізація прав міщан в Україні на початкових етапах “ери націоналізму” (за матеріалами міста Київ)	15
<i>Наливайко Л. Р. Орешкова А. Ф.</i> Механізм забезпечення виборчих прав внутрішньо переміщених осіб: законопроект 6240	18
<i>Семчинський К., Головенко Д.</i> Порівняльна характеристика Першої чеченської війни та вторгнення російських військ на територію Донбасу	20
<i>Симоненко Т. В.</i> Теоретична та практична значимість наукових досліджень права дитини на захист від усіх форм насильства.....	26
<i>Сташко Г. І.</i> Зовнішні функції держави та сучасні глобалізаційні процеси	28
<i>Степаненко К. В.</i> Реалізація прав і свобод людини в умовах трансформації української правової системи під впливом глобалізаційних процесів.....	29
<i>Тептюк Л. М.</i> Передумови створення українського парламенту (1989-1991 рр.).....	31
<i>Чернік С. Д.</i> Політичні права і свободи громадян королівства сербів, хорватів та словенців за Видовданською конституцією 1921 р.	33

СЕКЦІЯ 2

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

<i>Lytvynenko A.</i> Means of protection of intellectual property rights in a global network	36
<i>Yaromenko T. S., Kovalenko Yu. V.</i> International law guarantees of constitutional rights and freedoms of Ukraine's military trainers.....	37
<i>Волошкевич Г. А.</i> Підстави позбавлення громадянства у сучасному законодавстві зарубіжних країн.....	39
<i>Гоняна Н. В.</i> Проблеми забезпечення здійснення справедливого судочинства як гарантії дотримання прав і свобод особи.....	41
<i>Костицька І. О.</i> Імперативний депутатський мандат як форма реалізації права виборців на дострокове відкликання члена парламенту	43
<i>Костицький В. В.</i> Екологічна держава як інституційна форма реалізації права людини на сприятливе довкілля	45
<i>Лазуренко Ю. М.</i> Визначення поняття особи без громадянства у законодавстві України.....	46
<i>Лисенко О. М.</i> Реалізація права особи на доступ до інформації в Україні	48
<i>Литвиненко А. О.</i> Сучасні прояви кібертероризму як загроза реалізації прав і свобод людини в умовах глобалізації	51
<i>Новіцький С. О.</i> Актуальні питання надання безоплатної правової допомоги.....	52
<i>Оксьом І. Г.</i> Перспективи вдосконалення конституційно-правових гарантій забезпечення прав і свобод людини і громадянина	54
<i>Поліщук М. А.</i> Становлення інституту місцевих державних адміністрацій в Україні.....	56
<i>Приходько А. А.</i> Проблематика визначеності понять в конституційно-правовому механізмі запобігання корупції в Україні	58
<i>Савчук О. Л.</i> Конституція як джерело трудового права.....	59

<i>Тимошенко М. О.</i> Спрямованість правового регулювання діяльності вищих навчальних закладів на реалізацію права людини на освіту: дещо про досвід США	61
<i>Хоменко С. В.</i> Український народ як основний суб'єкт конституційних правовідносин.....	62
<i>Чернявський А. Л.</i> Комітет із запобігання катуванням в європейській регіональній системі захисту прав людини	64
<i>Шибанова М.-Т. Я.</i> Інститут освітнього омбудсмена в правовій системі України	66
<i>Яроменко Т. С., Оксьом І. Г.</i> Проблемні питання захисту прав пацієнтів та лікарів	68

СЕКЦІЯ 3

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС, СІМЕЙНЕ ПРАВО

<i>Адаховська Н. С.</i> До питання опіки над дітьми неповнолітніх батьків.....	70
<i>Басанська Н. В.</i> Інтернет як зона ризику порушення прав інтелектуальної власності.....	71
<i>Безпрозванний Д. І.</i> Актуальні проблеми сплати аліментів дітям в Україні.....	73
<i>Бойко В. І.</i> Істотні умови договору найму (оренди) земельної ділянки	75
<i>Брайченко С. М., Фоменко В. М.</i> Правове регулювання захисту прав та законних інтересів вкладників банків.....	77
<i>Вороніна Н. В.</i> До питання страхування професійної відповідальності.....	78
<i>Заборьєв Д. О.</i> Особливості виконання суб'єктивного цивільного обов'язку у зобов'язальному правовідношенні.....	79
<i>Килимник Ю. А.</i> Поняття громадських об'єднань	81
<i>Колісник А. С.</i> Проблемні питання охорони комп'ютерних програм авторським правом.....	83
<i>Колода Г. Є.</i> Проблеми законодавчого врегулювання М&А в Україні.....	85
<i>Кривенко Ю. В.</i> Підстави та умови відшкодування шкоди завданої життю або здоров'ю військовослужбовцю	86
<i>Мовчан Р. В.</i> Удавані правочини у орендних правовідносинах	87
<i>Микиташенко Б. І.</i> Актуальні питання усиновлення дітей в Україні іноземцями.....	89
<i>Осауленко А. А.</i> Практичні та теоретичні проблеми оскарження договору дарування	91
<i>Репалюк В. Я.</i> Особливості юридичної відповідальності у приватному праві	93
<i>Романович Т. Г.</i> Цивільна дієздатність фізичної особи в умовах інтеграції з Європейським законодавством.....	95
<i>Смаглий В. А., Ремпель Т. С.</i> Особливості правової природи трансферного договору професійного спортсмена в Україні.....	97
<i>Худолей О. С., Гелеверя В. В.</i> Проблемні питання трансформації правового режиму майна подружжя	98

СЕКЦІЯ 4

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ ПРАВО, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

<i>Бичок Т. П., Мельник О. П.</i> Організація діяльності правоохоронних податкових органів: міжнародний досвід.....	101
<i>Іщенко О. Ю.</i> Правове забезпечення доступу до інформації на державній службі	103
<i>Колобишко В. В.</i> Доступність та розумне пристосування, як об'єкти адміністративно-правового регулювання. Актуальні проблеми втілення	104
<i>Корнійченко О. О., Соболь Є. Ю.</i> До питання про уповноваженого Президента України з прав людей з інвалідністю	107
<i>Мірошніченко В. О.</i> Інформація в діяльності менеджера: теоретичний аспект.....	109
<i>Новицька Н. Б.</i> Інформаційне право як стратегічний напрямок підготовки юристів	111
<i>Новицький А. М.</i> Щодо питання пізнання сутності поняття інформаційного ресурсу	113
<i>Обрусна С. Ю., Білека А. А.</i> Електронний суд як форма реалізації принципу доступності правосуддя.....	115
<i>Сухомлин Г. М.</i> Адміністративно-правове забезпечення прав споживачів фінансових послуг: імплементація директив ЄС.....	117

<i>Тодоров П. А.</i> Особливості правового регулювання банківської системи України	119
<i>Трофімова Л. В.</i> Аспекти судового контролю у сфері захисту персональних даних	120
<i>Чорна М. В.</i> Поняття адміністративно-правових відносин у сфері охорони земель.....	123
<i>Шашкова А. О.</i> Інтелектуальна власність як об'єкт адміністративно-правового регулювання	125

СЕКЦІЯ 5
КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ,
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

<i>Аненко А. В., Сокурєнко О. М.</i> Поняття державної зради в сучасному суспільстві	127
<i>Вереша Р. В.</i> Анатомія вини	129
<i>Кваша О. О.</i> Пом'якшення покарання за незакінчений особливо тяжкий злочин: недоліки кримінального закону.....	130
<i>Ландіна А. В.</i> Європейські стандарти забезпечення прав суб'єктів злочинів.....	132
<i>Лісова Я. В.</i> Злочини у сфері обігу наркотичних засобів і психотропних речовин	133
<i>Макарчук Д. І.</i> Класифікація кримінально караних діянь, як запорука дотримання прав людини (аналіз законотворчих тенденцій в Україні).....	135
<i>Нікітенко В. М.</i> Суспільна небезпека як підстава криміналізації діянь, пов'язаних із фальсифікацією доказів.....	137
<i>Пиєничний В. А.</i> Кримінальна відповідальність за умисне вбивство при пом'якшуючих обставинах	139
<i>Руденко Я. М.</i> Актуальні питання попередження наркозлочинів соціальним шляхом	141
<i>Тарасенко Е. А.</i> Кримінально-правова характеристика терористичного акту.....	143
<i>Шевель О. М.</i> Особливості правового статусу засуджених в Україні	145

СЕКЦІЯ 6
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

<i>Бойко А. І.</i> Освітня політика в умовах децентралізації	147
<i>Демидович П. В., Кононенко Л. В.</i> Нормативна регламентація обліку та контролю розрахунків з оплати праці у бюджетних установах	149
<i>Доротенко К. А., Кононенко Л. В.</i> Активи як економічна категорія та об'єкт обліку.....	150
<i>Дорохтей А. С.</i> Поняття стратегічного планування та його значення в діяльності організації	152
<i>Дьячук І. В.</i> Маркетингові стратегії у сучасному бізнесі	155
<i>Заварзіна Г. О.</i> Екодизайн навколишнього середовища	157
<i>Змієнко О. М., Руденко О. А.</i> Особливості інвестиційного клімату національної економіки	158
<i>Кіяшко О. С.</i> Елементи організації та їх роль в процесі керування організацією.....	160
<i>Коваль О. О., Заболотна І. І.</i> Оборотні кошти, їх значення та процес формування	162
<i>Куценко Д. М.</i> Перспективні напрями уточнення теоретичних засад управління економічною безпекою промислових підприємств.....	163
<i>Логовський А. Ю., Петков В. П.</i> Планування людських ресурсів як функція служби управління персоналом	165
<i>Луценко Н. О.</i> Дослідження впливу сенсомаркетингу на вибір споживачів.....	167
<i>Малашевич І. Ю., Петков В. П.</i> Менеджер у системі охорони здоров'я.....	169
<i>Ніколайчук Т. О.</i> Вдосконалення соціально-економічного забезпечення працівників природно-заповідного фонду України – як запорука розвитку галузі	171
<i>Сарана Л. А., Сукач О. М.</i> Кластери економічного розвитку регіонів	173
<i>Сиволап Ю. Ю.</i> Механізм управління підприємством на засадах інноваційного маркетингу.....	175
<i>Скібіцький Є. Г., Петков В. П.</i> Сутність та зміст поняття «ефективного менеджменту»	176
<i>Суходольська А. А.</i> Проблеми правового регулювання переміщення робочої сили в ЄС та Україні.....	178

<i>Ус Г. О.</i> Система економічної безпеки інтелектуального бізнесу	179
<i>Шпак Л. О.</i> Перспективи розвитку малого та середнього бізнесу України в умовах глобальних перетворень	181
<i>Черевко О. В.</i> Переваги традиційного інструментарію оцінювання рівня економічної безпеки професійних учасників фінансового ринку та напрями його модернізації.....	183

СЕКЦІЯ 7

МІСЦЕ І РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ НАУК В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ГРОМАДЯН

<i>Kurpikova S. V., Sushko N. V.</i> Communicative orientation in teaching a foreign language.....	186
<i>Гаркавий В. Є.</i> Здоров'я і стрес в повсякденному житті: управління стресом.....	188
<i>Данилова Н. О.</i> Популізм и націонал-карьеризм	189
<i>Євченко С., Задорожній І. С., Задорожній С. В.</i> Проектування та перепроєктування інформаційного забезпечення системи управління організацією	191
<i>Козловська С. Г.</i> Маніпуляції у діловому спілкуванні	193
<i>Козловская Т. В.</i> Как интроверту пройти собеседование на работу	195
<i>Ларионова В. В.</i> Причины снижения коммуникативного взаимодействия студентов	196
<i>Лук'яненко Ю. М.</i> Особливості мотивації в команді.....	198
<i>Огородов К. М., Петков В. П.</i> Деякі питання соціальної відповідальності в сучасному менеджменті	200
<i>Папуша О. В.</i> Цільове управління організацією	201
<i>Сокотуха С. О.</i> Культура управління організацією	203
<i>Чувашова Л. М.</i> Регулювання зайнятості населення в сучасних умовах	205
<i>Чудаєва І. Б.</i> Самоменеджмент: профілактика стресу і конфлікту.....	206

СЕКЦІЯ 1
ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА,
ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

Керівник секції: Лисенко Олександр Миколайович – завідувач кафедри теорії та історії держави і права Східноєвропейського університету економіки і менеджменту, кандидат політичних наук.

Заступник: Десятников Іван Валерійович – доцент кафедри теорії та історії держави і права Східноєвропейського університету економіки і менеджменту, кандидат історичних наук, доцент.

Беліков Б. С., студент
Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

ВПЛИВ ХРИСТІЯНСТВА НА ФОРМУВАННЯ
ПРАВОВИХ НОРМ ТА ДЕРЖАВНОСТІ В ЄВРОПІ

Під час цивілізаційного розвитку суспільства, соціум відпрацьовував і утворював норми певної поведінки, так звані соціальні норми.

Як визначає Мінц: Соціальні норми – це суспільно встановлені й закріплені зразки поведінки в діяльності людей. У соціальних спільнотах є важливим засобом регулювання поведінки людей, їх взаємовідносин і взаємодії у процесі спілкування. Вони дають змогу людині оцінювати свої і чужі вчинки, наявну ситуацію, партнерів по спільній діяльності чи спілкуванню, відбирати, спрямовувати, формулювати і регулювати діяльність та спілкування. Щодо конкретного індивіда соціальні норми виконують такі функції: регулятивну, вибіркову, оціночну, систематизуючу та ін. Усвідомлені соціальні норми дають внутрішню установку на поведінку індивідові у тій чи іншій ситуації. На демонстрацію поведінки у людській спільноті конкретного індивіда значно впливає соціальний контроль. У групових нормах закладається система вимог, яка визначає права, обов'язки і можливі дії кожного з членів групи, а також систему санкцій, що застосовують до окремих індивідів, які порушують соціальні норми [1, с. 51]

Соціальні норми являють собою певний зразок чи взірець поведінки індивідуума у визначеному соціумі. Саме до соціальних – відносяться норми релігії, тобто відношення певного соціуму до духовного чи певних божественних канонів, та норм права, що формуються державою, але також під впливом соціуму... Незважаючи на велику кількість церков, конфесій і релігійних течій Старий Світ, або по іншому Європа є, чи залишається християнською. І цілком зрозуміло, що на протязі існування та домінування християнства, останнє постійно мало безпосередній вплив на формування права країн Європи, а відповідно і на сам процес формування державності в цілому.

Історично відомо, що християнство зародилося на терені римської імперії, де на початку свого існування доволі жорстко переслідувалося самою державою, про те, вже за часів імператора Константина воно проголошується державною релігією, а його норми на пряму впливають на процес правотворчості в Імперії.

Не менш драматичнішим був вплив останнього на формування державності і в добу середньовіччя. Так, саме в 11 ст. не без протистояння релігії і державності в християнському світі відбувся всім відомий розкол останнього, що поклав існування католицизму і православ'я. Католицизм по своїй суті заклав власну монархічну державність і уже достатньо скоро Ватикан став впливовим політичним гравцем, маючи безпосередню участь у політичному житті Європи.

Так, вершини своєї могутності і впливу римо-католицька церква, папство досягли у XIII столітті. Тоді ж і завершилось створення системи схоластики – релігійної філософії католицизму - автором якої вважається Фома Аквінський. Питання походження, сутності і форми держави Фома Аквінський розглядає з позицій і в інтересах католицької церкви. За його тлумаченням, сутністю влади є такий порядок відносин панування і підкорення, за якого воля осіб з верхівки суспільної ієрархії керує нижчими верствами суспільства.

«Оскільки такий порядок заведений Богом, то влада має божественний характер». У своїх роботах Фома Аквінський розрізняє форми державного правління: монархію, тиранію і аристократію, різновидом якої вважає демократію. І як представник середньовічної католицької церкви, перевагу він віддає монархії, бо саме її влаштування, згідно з релігійними уявленнями, нагадує влаштування світу взагалі, створеного і керованого одним Богом, так і людський організм, різні частини якого об'єднуються і спрямовуються одним розумом. Аквінський вважає, що історичний досвід свідчить про стабільність та успіхи саме тих держав, де владарювали не багато людей, а одна особа. Теолог розрізняв два різновиди монархії: абсолютну і політичну. Симпатії його були на боці другої, в якій влада правителів залежить від закону і не виходить за його межі.

Римо-католицька церква високо оцінила вчення Фоми Аквінського, яке дістало назву «томізм» (від лат. Thomas – Фома), проголосивши його автора святим і присвоївши йому титул «доктора ангельського».[2, с. 84]..

Візантійське православ'я з часом по своїй суті стало залежним від держави, що в подальшому послуговало прецедентом для проведення релігійної реформи в Імперії Петра 1, відголос якої тяжіє по сьогоднішній день в тому числі і над населенням нашої країни...

Не залишається без впливу християнства на політику держав Європи і на сьогоднішній день, зокрема і нашої країни. Так питання надання Томосу Українській православній помісній церкві Вселенським патріархом, враховуючи події на сході України та окупацію Російською Федерацією Криму, є не тільки релігійним питанням, а і політичним. Про це свідчить те, що до останнього залучилися не тільки сановники та вірячи тієї чи іншої конфесії, а і політики та державні діячі різних політичних лагерів. Так, Президент України недавно заявив про передачу Андріївської церкви Вселенському патріарху, про що було погоджено з церковними ієрархами та, що сприятиме прискоренню отримання Томосу про автокефалію УПЦ.

Останньою віхою цього протистояння був розрив відносин Російської православної церкви із Вселенським патріархатом. Як зазначає Карпертнер, екс – чиновник Пентагону, чію статтю на сьогодні цитує не одне видання чи інтернет ресурс: «Російська православна церква розриває відносини із Вселенською православною спільнотою через рішення Вселенського патріархату надати незалежність Українській православній церкві. Фактично, ми спостерігаємо повстання російської церковного імперіалізму проти деколонізації» [3].

І як підсумок, хотілося б зазначити, що дивлячись на те, що на дворі уже давно двадцять перше століття, в нормах існуючого на сьогодні права ми можемо спостерігати вплив християнства, зокрема його норми мають відображення в кримінальному, адміністративному, цивільному та сімейному законодавстві як країн Європи так і України.

Список використаних джерел

1. Мінц М.О./Соціологія девіантної поведінки/Навчальний посібник. - Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. - 244 с.
2. Шляхун П.П./Політологія (Теорія та історія політичної науки)/Навчальний посібник – Харків, 2015. 199 с.
3. <https://glavcom.ua/news/eks-chinovnik-pentagonu-porivnyav-otrimannya-avtokefaliji-ukrajinoju-iz-procesom-dekolonizaciji-536815.html>

*Десятніков І. В., к. і. н., доцент
Східноєвропейський університет економіки і менеджменту*

ПОЛОЖЕННЯ ПРО НАЙМ НА СІЛЬСЬКІ РОБОТИ 1886 РОКУ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Питання правового врегулювання найму на сільськогосподарські роботи у Російській імперії було предметом багатьох урядових обговорень, результатом яких стало прийняття 12 червня 1886 р. Положення про найм на сільські роботи.

Згідно зі статтею 2 Положення, сільськими роботами визнавалися „усі взагалі роботи по обробці полів та збиранню врожаю, по зведенню будівель та підтриманню благоустрою у

маєтках, а також роботи, пов'язані з сільськогосподарським виробництвом, не маючи значення фабричних чи заводських виробництв” [1, с. 1].

Прийняття Положення про найм на сільські роботи свідчило про вагомість питання застосування найманої праці у сільському господарстві імперії та України зокрема. Воно мало ряд прогресивних статей, проте мало значно більше недоліків.

Характеризуючи розділ про умови найму, слід зазначити, що положення щодо можливості розірвання багаторічного договору передбачали неможливість робітникові потрапити у невилітну залежність від наймача. Безумовно, це було позитивним моментом Положення. Також позитивною була норма про заборону укладання договору, виконання якого мало б розпочатися через рік чи більше – вона мала не допустити, наприклад, найму за заниженою платою, використовуючи безвихідне становище робітника. Проте значення цієї статті значно зменшувалося строком завчасного найму до 1 року. Це давало можливість для так званого зимового найму – найму взимку на літні роботи, що звичайно проводився за заниженими розцінками на працю.

Розглядаючи права та обов'язки наймачів та робітників, не можна не помітити відмінності ставлення закону до них. Щодо наймача, то проти його дій було встановлено лише кілька покарань: за натуральну оплату праці (стаття 31), неповернення виду на проживання та договірної листа (статті 67 і 104), несвоєчасна виплата заробітної плати (статті 45 і 68), неправомірне звільнення (стаття 59) та за дії проти іншого наймача (статті 47 і 97). Причому в останньому випадку, що був не небезпечнішим попередніх, встановлювалось значно серйозніше покарання. Якщо наймачу за порушення прав робітника загрожувало лише штраф, то робітнику – арешт – кримінальне покарання за громадянський проступок. Подібне покарання застосовувалося щодо наймача лише за порушення інтересів іншого наймача.

Фактично наймач міг у будь-який момент звільнити робітника, не боячись яких-небудь серйозних заходів проти нього. Якщо наймач міг звільнити робітника під приводом грубості, то жодні образи з його боку, крім „образи дією” – прямого насильства, не давали робітникові такого права. Хоча, відповідно до статті 56 Положення, робітник і міг скаржитися на дії наймача, проте будь-які дії останнього щодо робітника, за виключенням статті 31, не мали санкції, а тому скаржитись не було сенсу. До того ж робітнику завжди загрожувала дія статті 56 про прогульний час. Про те, на чию користь виносили вироки місцеві суди, селяни були навчені гірким досвідом, а тому значення статті 56 зводилось нанівець. Так, прогресивне положення про піклування за здоров'я робітника з боку наймача (статті 33 і 46) виглядає просто як моральне заохочення. Не мали ніякої санкції і положення щодо харчування та житла робітників, що теж призводило до зловживань з боку наймачів.

Несправедливим виглядає право наймача особисто штрафувати робітника, особливо у частині про грубість і непокору – дії, які не підлягали точній юридичній кваліфікації, а тому допускали зловживання. До того ж ці діяння не приносили ніякої матеріальної шкоди, а тому зв'язок їх з штрафами не простежується.

Щодо статті 97, то при не обов'язковості договірних листів довести факт знання іншого наймача було досить важко, якщо не неможливо, чим і користувались землевласники. Багато з них залюбки приймали до себе робітників, які залишили у попереднього наймача свої договірні листи. Користуючись їх нелегальним становищем, наймачі встановлювати вигідні для себе умови договору. Робітник, який самовільно залишив роботу, міг увесь сезон пропрацювати у сусіда залишеного ним хазяїна, якщо той міг домовитися з поліцією [2, с. 612].

Положення взагалі не визначало тривалості робочого дня. Специфіка сільськогосподарського виробництва передбачає, наприклад, швидкий збір зернових, що вимагало від землевласника напруження сил для уникнення збитків через втрату врожаю. І у цьому випадку норма закону є виправданою, але наймачі часто користувались нею незалежно від сезону та виконуваних робіт, примушуючи наймитів працювати з ранку до пізнього вечора. Робітники не могли нічого вдіяти через значну конкуренцію на ринку праці,

з одного боку, а з іншого – через загрозу статті 131 Статуту про покарання щодо непокори наймачеві.

Таким чином, Положення про найм на сільські роботи від 12 червня 1886 р. певним чином врегулювала відносини найму-продажу робочої сили у сільському господарстві України. Але цей закон відразу ж виявив свої слабкі сторони. Фактично він був прийнятий в інтересах землевласників за рахунок робітників. Це виявилось у ряді постанов кримінального характеру, що загрожували лише робітникам, складності розірвання договору за ініціативою робітників, праві наймача накладати на робітників штрафи та арешти за власним розсудом, відсутності гарантій захисту життя та здоров'я робітників тощо.

Список використаних джерел

1. Свод законов Российской империи. – Т. XII, ч. II. – СПб., 1893.
2. Сельский хозяин. – 1897. – № 38.

*Іващенко В. А., к. і. н., доцент,
Черкаський національний університету ім. Б. Хмельницького*

ОХОРОНА АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА ТЕРИТОРІЇ ЗАКАРПАТТЯ У 1920 –30 рр. ХХ ст.

Однією з етнічних українських територій яка після розпаду Австро-Угорщини опинилася у складі сусідньої держави стало Закарпаття, яке після 1918 р. увійшло до складу Чехословаччини як окремий автономний округ. Перебуваючи у складі Австро-Угорщини. Закарпаття підпорядковувалося Угорському королівству, з огляду на це на його території діяло угорське законодавство з інтелектуальної власності, яке за своїм змістом було практично ідентичним австрійському. Що стосується чеських земель, то вони належали до австрійської частини імперії Гавзбургів, а відтак там на момент утворення Чехословаччини чинним було законодавство Австрії [1].

Новий закон «Про авторське право» було прийнято у 1926 р. (далі – Закон 1926 р.). Основою нового законодавства з авторського права став австрійський закон 1895 р. У Законі 1926 р. відображалися система і основні принципи австрійського законодавства які полягали в єдності і виключності авторських прав, що закріплювали не тільки матеріальні, але і нематеріальні права [2]. Положення Закону 1926 р. відповідали міжнародним стандартам охорони авторського права оскільки Чехословаччина приєдналася до Бернської конвенції у 1921 р. [3]. Щодо характеристики самого закону, то попри схожість із старим австрійським законодавством він мав і свої особливості. У § 1 був чітко визначений предмет регулювання закону, зокрема до нього відносилася сфера літературної художньої, музичної та фотографічної творчості. Також, детально наводився перелік об'єктів авторського права (§ 4, 5), однак, вказаний перелік подавався не в одній, а декількох статтях які об'єднували об'єкти авторського права за певним напрямом та специфікою. Якщо в § 4 були включені різного роду оригінальні твори, то в § 5, мова йшла про похідні твори. На рівні з іншими об'єктами, Законом 1926 р. охоронялися твори кінематографії або твори створені аналогічним чином. В окрему групу в межах § 4 були об'єднані креслення, плани, карти, пластикові креслення, ескізи, географічні і топографічні плани, глобуси, фотографії та інші технічного змісту твори. Вказаний у § 4 перелік об'єктів авторського права вичерпним не був.

Згідно § 7 регламентувалася правова охорона похідних творів, зокрема перекладів, аранжувань та інших творів. Такі твори були об'єктами правової охорони за умови наявності дозволу на переклад, або переробку від власника оригінального твору. Також, законом визначалося поняття публікації твору (оприлюднення) (§ 8). Автором твору, відповідно до § 9 вважалася особа, яка створила твір. Зважаючи на це, автором могла бути тільки фізична особа, хоча у законі про це прямо не йшлося. Законодавцем чітко визначалося поняття співавторства, яке видом ділилося на подільне і неподільне (§ 10). Закріплені у Чехословацькому законодавстві принципи охорони є достатньо близькими до сучасних. Окремими статтями, регламентувалися особисті немайнові права, право на ім'я (§ 12), Право видати твір анонімно або під псевдонімом (§ 13). Автор міг передати права невизначеному

колу осіб, або у спадщину. Реалізація майнових прав та порядок передачі, прав на твори був аналогічний закону 1895 р. [4]. Важливими були положення, що закріплювали конфіденційність і приватність листування. Заборонялося без згоди авторів листування та особи до якої адресований лист публікувати таке листування. (§ 26). Право дозволяти чи забороняти опублікування листів після смерті автора належало спадкоємцям.

Що до переліку випадків вільного використання творів (§ 29), вони були обмежені, а їх перелік був практично незмінним у порівнянні з законом 1895 р. Як і раніше, дозволялося цитування, використання в навчальних і наукових цілях, використання в домашніх умовах та ін. Новацією було поява положень які регламентували порядок діяльності літературних та інших асоціацій, та фактично започатковували систему колективного управління. Щодо термінів охорони твору то їх тривалість була збільшена до 50 років. Така тенденція характерна для більшості країн, що були утворені унаслідок підписання Версальсько-Вашингтонської системи договорів. Як і Польща, Чехословаччина долучилася до Бернської конвенції. Законом охоронялася цілісність та зміст творів які були цінними для суспільства. Справедливо зауважити, що чехословацьке законодавство яке діяло на території Закарпаття не для всіх творів застосовувало 50 річний термін охорони. Згідно § 41 фотороботи охоронялися 10 років після видання, а якщо робота була опублікована після смерті автора то 10 років після публікації. Особливістю Закону 1926 р. стала деталізація положень щодо захисту порушених авторських прав. Зокрема, свідоме порушення авторських прав, яке вчинила особа прирівнювалося до злочину (§ 45, 46). Санкція за який передбачала позбавлення волі на строк від двох тижнів до шести місяців, або штраф у розмірі двохсот п'ятдесяти тисяч крон або ж обидва покарання. Натомість, за менш жорсткі порушення санкції були значно меншими. Згідно (§ 47) за порушення авторського права яке не принесло значних збитків санкція передбачала штраф у розмірі від п'ятдесяти до десять тисяч крон або позбавлення волі на строк від трьох днів до одного місяця. Також, визначалася підсудність справ та особливості притягнення до відповідальності окремі категорії осіб зокрема військовослужбовців (§ 49). Поряд з кримінальною відповідальністю за правопорушення визначені у §45 або § 46, у процесі розгляду могли бути застосовані тимчасові заходи які передбачали різного роду дії що унеможливлювали б подальше порушення до закінчення розгляду справи [4].

Передбачалася можливість заміни ув'язнення грошовим стягненням. Більшість осіб відповідали у рамках цивільного позову. Зміни до закону про авторське право 1926 р. було внесено у 1936 р. Вони загалом були незначними і стосувалися окремих параграфів. Зокрема, зміни стосувалися порядку використання твору § 16 (а); порядку публікації твору, та порядку дачі дозволів на публікацію (§ 21); використання творів в освітніх цілях і з пізнавальною метою у громадських місцях (§ 23), також правил використання творів періодичної преси та інших творів із зазначенням джерела (§ 24). Окремі зміни стосувалися прав професійних асоціацій, які по суті були організаціями колективного управління. Згідно § 30 а), визначався правовий статус такої асоціації та загальні засади її діяльності та ліцензування з боку держави. На підставі внесених змін асоціації, що мали відповідний статус отримали цілий спектр можливостей щодо управління майновими правами авторів. Облік таких асоціацій здійснювався Міністерством освіти Чехословаччини [5]. Таким чином, законодавство Чехословаччини у сфері промислової власності та авторського права, зберігаючи у своїй основі старе австрійське законодавство було істотно доповнене змінами, що зроблені із врахуванням тодішніх європейських тенденцій. Законодавцем деталізовано об'єкти охорони, включені положення щодо управління майновими правами авторів та посилено норми відповідальності щодо прав інтелектуальної власності.

Список використаних джерел

1. RIGORÓZNÍ PRÁCE [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/84003/?lang=cs>
2. Olga Pitelová. Vývoj a ochrana autorských práv v oblasti kultury \\ Masarykova univerzita Právnická fakulta Katedra občanského práva. 2007. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу https://is.muni.cz/th/81629/pravf_m/.doc

3. Vilém Vinopal. Analýza českého autorského práva v kontextu společenských změn: vývoj od poloviny 20. století do současnosti: diplomová práce [Elektronní zdroj] – Режим доступа до ресурсу http://piratskenoviny.cz/?c_id=32710 [28.10.2010]

4. Zákon o právu autorském, 218/1926 Sb. ZÁKON ze dne 24. listopadu 1926 o původském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském) Změna: 120/1936 Sb [Elektronní zdroj] – Режим доступа до ресурсу <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=txt&id=31>

5. Zákon ze dne 24.4.1936, kterým se mění a doplňuje zákon ze dne 24. listopadu 1926, č. 218 sb. z. a n., o původském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském) [Elektronní zdroj] – Режим доступа до ресурсу <https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=6540&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

Ігнатенко Т. В.

Шамара С. О.

Ухань О. І.

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ “М’ЯКОГО” ПРАВА В УКРАЇНІ

Процеси європейської інтеграції України та її вихід на ширшу міжнародну арену спонукають до нових наукових досліджень багатьох аспектів співвідношення національної правової системи із поняттями міжнародного права. Й окремо тут постає питання тлумачення “м’якого” права, передумов та практики його використання у правозастосовній діяльності в Українській державі на сучасному етапі розвитку.

Юриспруденція США та країн Західної Європи ввела термін “м’якого” права (soft law) ще в 1970-х роках. Своєрідним підсумком всієї термінологічної дискусії можна вважати працю Ричарда Бакстера “Міжнародне право в його безкінечному розмаїтті” (1980), в якій він зауважив на великій множинності актів “м’якого” права. Зокрема, вчений виокремив: а) положення міжнародних договорів, які потребують уточнення в наступних угодах (т.зв. pactum de contrahendo); б) положення міжнародних договорів, які потребують подальшого погодження для наділення їх силою; в) положення міжнародних договорів, які відносяться до розряду програмних і не є обов’язковими до виконання; г) декларації, комюніке, резолюції та інші заключні акти, які не є формально обов’язковими, але можуть мати політико-правовий вплив [1, 549-566].

Джон Голд під “м’яким” правом розумів сукупність норм двох видів: 1) договірні норми, які є невизначеними за своїм змістом та не породжують для держав конкретних прав і обов’язків; 2) норми, які містяться в заключних актах міжнародних інституцій та організацій, і які не наділені обов’язковою юридичною силою [2, 443-489]. У 1990-х рр. Хартмут Хілленберг у своєму “холодному погляді” на “м’яке” право зауважив, що, незважаючи на свою специфіку, воно має ні моральну, ні політичну, а саме юридичну природу, і до класифікації Голда додав, що в першій категорії норм потрібно розглядати міжнародні угоди, котрі були укладені без урахування Віденської конвенції про міжнародні договори, тобто такі угоди, які присутні і не є міжнародними договорами [3, 505].

Французький юрист Проспер Вейль уже в 1980-х роках не поділяв думки про “відносну нормативність” положень “м’якого” права на відміну “твердому”. Тобто фактично він був проти поділу міжнародного права на “тверде” та “м’яке”, адже їхні норми, незалежно від спеціальної диференціації, завжди є правовими нормами [4, 414]. Певна річ, рекомендаційну сутність “м’якого” права не сприйняла радянська і почасти сучасна російська юриспруденція. У 1985 р. Роман Колодкін цілком у дусі “критики буржуазного капіталізму” стверджував, що концепція “м’якого” права – це, по-перше, “спроба втиснути в межі міжнародного права положення, які не формують міжнародно-правових норм”, а по-друге, “часткова деюридизація цілої низки зобов’язань міжнародного права” [5, 96-97].

У межах пострадянського простору можна виокремити декілька робіт російських, білоруських та українських авторів, які теж долучилися до дискусії щодо визначення та використання норм “м’якого” права відповідно у вітчизняній теорії держави і права та юридичній практиці. Серед них – Ігор Лукашук [6], Ольга Кашлач [7], Ольга Шпакович [8], Ксенія Смирнова [9], Олександр Лепетюк [10] та інші дослідники. На наш погляд, усі автори, які так чи так коментують окреслену тут тему, більше зосереджені на дискусії про саме

явище “м’якого” права, ніж на аналізові застосування його норм конкретно в українській ситуації. Вважаємо цю частину загальної проблеми менш з’ясованою, що і впливає на завдання нашої статті.

Відколи Українська Держава розбудовує самостійну правову систему, – відбувається й полеміка щодо правозастосовної діяльності із використанням норм міжнародного права. Вона реалізовує себе у відповідній формі юридичної діяльності держави щодо розгляду й вирішення індивідуальних юридичних справ. І як правило, правозастосовна діяльність полягає у наділенні одних суб’єктів правами, у покладенні на інших суб’єктів юридичних обов’язків, в офіційному визнанні юридичних фактів, в укладенні угод, у розгляді юридичних питань про наслідки правових спорів і правопорушень та у притягненні винних до юридичної відповідальності уповноваженими органами й посадовими особами [11, 77].

У Конституції України (у розділах про загальні засади, про права, свободи та обов’язки людини і громадянина, про Верховну Раду України та про Президента України) зазначено, що міжнародні договори, визнані вищим законодавчим органом, є частиною національного законодавства, і ними керуються в Україні громадяни й іноземці (крім визначених законодавством винятків), а також Президент України, який “представляє державу в міжнародних відносинах, здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави, веде переговори та укладає міжнародні договори України” [12, 5-6]. Крім того, парламент України має право денонсувати міжнародний договір (п. 32, ст. 85 КУ).

Решта нормативно-правових актів України ґрунтуються на цих та інших положеннях Конституції та на чинних у державі міжнародних договорах. Але як бути із нормами “м’якого” права, які мають лише рекомендаційний характер? Тут учені вказують на низку проблем та особливостей їхнього розв’язання.

Тетяна Русских у своєму дисертаційному дослідженні 2015 року зауважує, що застосування норм “м’якого” права у сфері державної митної справи має значні недоліки. Серед них – відсутність законодавчої чіткості щодо визначення поняття “м’якого” права, брак теоретичних досліджень щодо способів трансформації норм “м’якого” права на “тверде” право, а норм міжнародного митного права на національне митне право, не розробленість системи джерел митного права в цілому [13, 1]. А втім, якраз досліджуючи систему джерел митного права в Україні, вона зауважила, що “використання “м’якої” нормотворчості привнесло ряд прогресивних новел у національне митне законодавство” [13, 8]. Логічно припустити, що українське законодавство подеколи просто не встигає за змінами у суспільних та економічних стосунках, зокрема, за тими, які розвиваються в межах міжнародного співробітництва.

Відтак норми “м’якого” міжнародного права виступають не лише як рекомендаційні, а і як мотиваційні чи навіть основоположні для майбутніх норм відповідної галузі національної системи права. Велику роль тут, певна річ, відіграє Всесвітня Митна Організація. Проте варто зазначити й те, що не всі норми “м’якого” міжнародного права проходять імплементацію в Україні. Ті ж, що проходять, роблять це через механізм матеріальної інкорпорації (положення зовнішньої рекомендації чи міжнародної політичної домовленості вводяться у внутрішньодержавне право через законодавчі або ж адміністративні акти). Вдосконалення Митного кодексу України новелами із “м’якого” міжнародного права вигідні передовсім економічно, надто – після початку дії Угоди про асоціацію з країнами Євросоюзу.

Список використаних джерел

1. Baxter R. International Law in “Her Infinite Variety” / Richard Baxter // The International and Comparative Law Quarterly. – 1980. – Vol. 29. – №4. – P. 549–566.
2. Gold J. Strengthening the Soft International Law of Exchange Arrangements / John Gold // American Journal of International Law. – 1983. – Vol. 77. – №3. – P. 443–489.
3. Hillgenberg H. A Fresh Look At Soft Law / Hartmut Hillgenberg // European Journal of International Law. – 1999. – Vol. 10. – №3. – P. 499–515.
4. Weil P. Towards Relative Normativity in International Law? / Prosper Weil // American Journal of International Law. – 1983. – Vol. 77. – №3. – P. 413–442.

5. Колодкин Р. Критика концепции “мягкого права” / Роман Колодкин // Советское государство и право. – 1985. – №12. – С. 95–99.
6. Лукашук И. Международное “мягкое” право / Игорь Лукашук // Государство и право. – 1994. – №8-9. – С. 159–167.
7. Кашлач О. Нормы “мягкого” права: понятие и признаки / Ольга Кашлач // Журнал международного права и международных отношений. – 2006. – №2. – С. 26–32.
8. Шпакович О. “М’яке” право і міжнародні організації / Ольга Шпакович // Публічне право. – 2011. – №4. – С. 173–179.
9. Смирнова К. Концепція “м’якого” права (soft law) в міжнародному праві та праві Європейського Союзу / Ксенія Смирнова // Український часопис міжнародного права. – 2012. – №3. – С. 74–78.
10. Лепетюк О. Роль Рекомендацій Європейської комісії як актів “м’якого” права у контексті забезпечення дотримання третіми державами мінімальних стандартів належного управління у сфері оподаткування / Олександр Лепетюк // Часопис Київського університету права. – 2015. – №4. – С. 333–337.
11. Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та семінарських занять із навчальної дисципліни “Теорія держави і права” (відповідно до вимог ECTS) / Уклад.: О.В. Петришин, І.В. Бенедик, І.О. Биля-Садабаш та ін. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2010. – 94 с.
12. Міжнародні договори України про правові відносини та правову допомогу / М-во юстиції України; редкол.: Л.М. Горбунова та ін. – К. : Концерн “Видавничий Дім Ін Юре”, 2004. – Т. 1: Двосторонні договори. – 368 с.
13. Русских Т. Концепція норм м’якого права у сфері регулювання митних відносин в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Тетяна Русских . – Одеса, 2015. – 18 с.

Ищенко В. С., студент

Східноєвропейського університету економіки і менеджменту

СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ СУСПІЛЬСТВА

Політична система будь-якого суспільства характеризується наявністю певних механізмів, які гарантують йому стійкість і життєздатність. За допомогою цих механізмів вирішуються соціальні протиріччя і конфлікти, координуються зусилля різних суспільних груп, організацій і рухів, гармонізуються суспільні відносини, досягається консенсус щодо основних цінностей, цілей і напрямів суспільного розвитку.

Політичну систему складають багато підсистем, структур і процесів, вона взаємодіє з іншими підсистемами: соціальною, економічною, ідеологічною, культурною, правовою. Межі політичної системи визначаються межами, в рамках яких політичні рішення даної системи обов'язкові і реально виконуються.

Політична система існує нерозривно з державою, оскільки держава є чи не найголовнішим елементом політичної системи. Виникнення політичної системи практично пов'язане з виникненням держави взагалі, так як з її виникненням починається виникнення різних недержавних утворень. У житті феодального суспільства важливу роль грали такі об'єднання власників, як громади, гільдії, цеху. Держава і недержавні організації пануючих і пригноблених класів у своїй сукупності і становили політичну систему конкретного класового суспільства. Однак політичні організації того часу були далеко недосконалі, і навіть сучасні системи ще далекі від ідеальних, тобто від таких, які б задовольняли інтереси всіх верств населення.

Держава є найбільш значущим інститутом політичної системи. Значимість її визначається максимальною концентрацією в державі ресурсів, що дозволяють впливати на соціальні зміни. Держава протягом століть трактувалося завжди неоднозначно.

У структурі політичної системи виділяють такі її підсистеми як:

Інституційна підсистема. Центральне місце в ній належить державі. Концентруючи в своїх руках більшість ресурсів і, володіючи монополією на законне насильство, держава має найбільші можливості впливу на різні сторони суспільного життя. У свою чергу на державу можуть впливати різні партії та ЗМІ.

Нормативна підсистема. Через неї політична система впливає на діяльність інститутів і поведінку громадян.

Функціональна підсистема. Вона становить основу політичного режиму, діяльність якого спрямована на захист існуючого механізму здійснення влади.

Комунікативна підсистема. Вона включає форми взаємодії як всередині системи, так і взаємодію з іншими політичними системами.

Культурна підсистема. Становить основу традицій і стійких уявлень в суспільстві, а також характер і спосіб мислення.

Таким чином, політична система суспільства – це цілісна, упорядкована сукупність політичних інститутів, політичних відносин, процесів, принципів політичної організації суспільства, підпорядкованих кодексу політичних, соціальних, юридичних, ідеологічних, культурних норм, історичним традиціям і настановам політичного режиму конкретного суспільства.

Визначальним у понятті політичної системи є можливість громадян брати участь в управлінні. Основним її призначенням є як здійснення функції розподілу цих цінностей, так і заклик до прийняття цього розподілу більшістю членів суспільства. Саме ці функції політичної системи характеризують її специфіку серед інших навколишніх її підсистем суспільства.

Політична структура - сукупність політичних, державних організацій, інститутів, установ і відносин між ними. Вона уособлює стабільну, стійку сторону відносин, які встановлюються між людьми в сфері політики. Це різноманіття зв'язків в принципі може бути зведене до двох основних типів:

1) самі дії, впорядковані відносини, що регулюються правовими та іншими правилами (громадянство, військова повинність, приналежність до політичних партій);

2) установи, організації, які характеризуються сталістю структури і участі своїх членів, чітко визначеними завданнями, для реалізації яких вони і створюються (органи управління, політичні партії, навчальні заклади).

Головним орієнтиром у розвитку політичної системи повинні залишатися демократичні цінності, ліберальні реформи, а отже становлення ліберально-демократичного політичного режиму, посилення республіканських засад у державній владі.

*Кохан О. О., екскурсовод
Національний музей історії України*

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ МІЩАН В УКРАЇНІ НА ПОЧАТКОВИХ ЕТАПАХ “ЕРИ НАЦІОНАЛІЗМУ” (ЗА МАТЕРІАЛАМИ МІСТА КИЇВ)

Початок класичної “ери націоналізму” згідно сучасних наукових досліджень припадає на кінець XVIII ст. [1; 2], – на епоху Французької революції та на подальші часи апперцепції її наслідків “західним світом” і, зокрема, Центрально-Східною Європою. До останнього з названих ареалів належала й Україна, розділена двома імперіями династій Романових та Габсбургів. Важко заперечити те, що “націоналізм стає надзвичайно впливовим політичним феноменом у середині XIX ст., і перетворюється на глобальну силу з другої половини XIX ст.” [2, 210], – з приходом часів “політизації мас”. Однак потрібно визнати й те, що для України це твердження не може бути самоочевидним, якщо не уточнити свою періодизацію появи та розвитку ідеології “національного відродження” (формування власної нації), яка, на наш погляд, є такою: 1) 1780-ті – 1830-ті рр. (60 років “збирання спадщини”); 2) 1840-ві – 1880-ті (50 років “інтелектуальної боротьби”); 3) 1890-ті – 1910-ті (30 років “націоналізації мас”). Так, напевно, завершується класична “ера націоналізму” для української нації, хоча деякі науковці стверджують про можливість її “подовження” і на решту XX ст., і на сучасність. А українські націоналістичні партії, до прикладу, взагалі вважають, що справжній “інтегральний” націоналізм зародився аж у 1920 – 1940-х роках і мусить бути реалізований саме у наші дні.

Нас же у контексті історії розвитку правовідносин цікавить дещо інший аспект: як у межах імперської дійсності до часів “політизації мас” почувала себе конкретна соціально-економічна категорія – міщанство? Який правовий статус і теоретично, і практично мало українське міщанство перших двох етапів “національного відродження” (1780-х – 1880-х рр.) та як його соціально-правове становище корелювалося з іншими видами ідентичності міщан?

Зробимо це на прикладі міщанства губернського міста Києва, тобто в межах лише однієї імперії – на землях Наддніпрянської України, що належала тоді російській державі.

Київ, як сакральну столицю давньої Русі і найвпливовіший центр православ'я у Східній Європі, Московська держава намагалася захопити в 1657 – 1667 роках, але остаточно змогла зробити це лишень за московсько-польським “Вічним миром” навесні 1686 р., перебравши водночас на себе і вагу київської митрополії. Поняття “міщани” з'явилося в законодавчих актах Російської імперії аж 1767 р., коли наказом Єкатеріни II вони визначалися як “середній рід людей”. “Сей род людей..., – зазначалося в документі, – от которого государство много добра ожидает... есть средний. Оный, пользуясь волностию, не причисляется ни ко дворянству, ни к хлебопашцам... к сему роду людей причесть должно всех тех, кои... упражняются в художествах, науках, в мореплавании, в торговле и ремеслах. Сверх того всех тех, кои выходят будут, не быв дворянами изо всех... учрежденных училищ и воспитательных домов... духовные и светские” [3, 187–188].

17 березня 1775 р., з поширенням на Київ монаршого маніфесту, купецтво було виокремлено в осібний стан, що не пов'язувався з іншими категоріями городян. Його поділили на три гільдії, відповідно до оголошеного ними власного капіталу. До першої гільдії були записані ті, хто мав понад 10000 руб., до другої – від 1000 до 10000 руб., до третьої – від 500 до 1000 руб.; а всі, хто мав капітал менший за 500 руб., були зараховані до міщанства [4, 67]. Приналежність до купецтва не була спадковою, а залежала від капіталу власника, натомість звання міщанина й цехового ремісника передавалися у спадок.

На початку травня 1785 р. імператриця видала Жалувану грамоту містам, за якою було визначено юридичний статус міст і міщан, передбачено закріплення за містами гербів та законно набутих угідь, річок, озер, промислів тощо. Міські жителі поділялися на 6 розрядів: 1) тих, хто мав нерухомість у місті; 2) гільдійських купців; 3) цехових ремісників, до яких належали майстри, підмайстри та учні; 4) іногородніх та іноземних “гостей”; 5) іменитих громадян; 6) посадських [5, 103]. Керівництво здійснювала Міська дума, хоча імперія і стежила за тим, щоб вона та магістрат не встановлювали “надлишкових податей” і “надмірних повинностей” для городян. Право бути міщанином регламентувалося аж 26 пунктами, проте “справжніми міщанами” вважалися зазвичай ті, хто все ж мав у місті нерухомість (будинок чи землю). А Жалувана грамота дворянству, видана Єкатеріною II одночасно з грамотою для міст, суттєво підважувала самостійність міських дум, адже реальна влада належала дворянам, які мешкали в конкретному місті. Також осібно й упривілейовано Російська імперія ставила духовенство, котре мешкало у містах. У 1835 р. почав діяти “Свод законов Российской империи”, 9-й том якого постулював і закріплював становий поділ суспільства на дворянство, духовенство, міських жителів та селян [6, 80].

Варто зазначити, що за століття (1770-ті – 1870-ті) населення Києва зросло фактично вшестеро (з 20 до 120 тис.). Місто отримало статус великого, а його статевий розподіл (56,5% чоловіків і 43,5% жінок), до прикладу, вражав П. Чубинського своєю схожістю із Санкт-Петербургом [7, 188]. Причому потрібно розуміти, що зростання міста відбувалося переважно не через народжуваність усередині самих міщан, а за рахунок мігрантів, які набували “міського громадянства”, зокрема і через певну лібералізацію з боку законодавця. Перша хвиля лібералізації відбулася за Ніколая I у 1830-х роках, друга – після “Великої реформи” скасування кріпацтва у 1860-х роках Александром II. Законом першого у 1832 р. було зменшено податок на “вступ до міщанства” та дозволено отримувати “згоду” від шести “надійних” громадян, а відповідальність за приписку нових членів покладено на міські думи, а там, де їх не було – на магістрати й ратуші. Новий закон поширювався не на всіх бажаючих приписатися в міщанство, а лише на відпущених на волю колишніх кріпаків, розстрижених церковників, різного роду вільних людей, дітей “особистих” дворян і служителів приказів, нижніх військових чинів усіх звань, які пішли у відставку, а також на їхніх вдів і незаміжніх дочок [8, 177–178].

У першій половині XIX ст. все населення Києва поділялося на постійне, тимчасове й перехідне. До тимчасового населення належали люди, які приходили в місто на промисли й

заробітки. До перехідного – богомольці, робітники, які працювали на суднах і зупинялися на пристанях, та приїжджі на ярмарки [9, 348]. До прикладу, постійне населення Києва в 1797 р. становило 22 тис. осіб, з яких міщанами була тільки половина. У 1817 р. в Києві проживало 23514 осіб, з яких міщан було лише 5956 осіб [9, 324-327]. Запис і “виписка” із київських міщан таким чином давали хвилеподібну криву статистики, а відтак – і різні економічні можливості, соціально-політичну та культурну ситуацію в губернському місті фактично кожну декаду років. Напевно через негативний приріст російський уряд і вдавався до розширення дозволів (нерідко – за хабарі) на запис до міщанства різних соціальних та етнорелігійних категорій. Так, у 1839 р. на Шулявці проживала 21 міщанська родина, члени яких були вихідцями із казенних селян, а на прикладі ревізької казки цирюльницького цеху першої половини ХІХ ст. бачимо, що в київське міщанство буди записані збіднілі купці третьої гільдії, євреї, які прийняли християнство, селяни та духовенство [10]. За 1859–1873 рр. до цирюльницького цеху було приписано 695 осіб [11].

Реалізація прав окремих міщан у Києві свідчить про дуже цікаві колізії. До прикладу, вихідці із сімей священиків, які хотіли вступити до світського Університету Св. Володимира, мусили вийти зі свого стану і записатися до міщан, а міщанин, який хотів вступити до Київської духовної академії, мусив звертатися до імператора, щоб той дозволив йому вийти із міщанства та мати можливість долучитися до “духовної родини православ’я”.

Тимчасове населення Києва, як було сказано вище, складалося з осіб, які приходили на заробітки, а також з військових, які залишалися в місті на постій. У 1845 р. чисельність осіб, які приходили на заробітки становила 6854 особи, серед яких 515 – міщани. У період 1836–1845 рр. у Києві було від 11226 до 50420 військових. Тоді ж через місто пройшло до 12 тис. осіб, серед яких були: достроково відпущені військові, звільнені для річної відпустки, особи, які були виписані після перебування в міському госпіталі та проїжджі у різних потребах [9, 352].

До перехідного населення, крім богомольців, робітників пристаней та приїжджих на ярмарки, належали також злодії та бездомні, яких відправляли з інших повітів до київського замку, де знаходилася в’язниця. Так, у 1844 р. сюди було відправлено 824 особи з Київського повіту, 110 – з Радомишльського, 184 – із Васильківського, 70 – зі Сквирського, 384 – із Бердичівського, 88 – із Липовецького, 63 – із Таращанського, 152 – з Уманського, 250 – зі Звенигородського, 89 – з Чигиринського, 58 – з Черкаського, 158 – із Канівського повітів. Загалом же, за той рік у київській замковій в’язниці побувало 2450 осіб, більшість з яких прийшли на заробітки в Київ без паспортів [9, 172]. Найбільше перехідного населення в Києві було навесні та влітку, коли величезна кількість людей приходила на поклоніння до святих місць. Приїзд осіб на торгівлю залежав від врожаїв у інших містах та селах: коли врожаї були гарними, в Києві могло бути до 80 тис. осіб на рік, коли ж поганими – десь до 30 тис. осіб. Подорожніх і паломників найбільше було в травні, червні та липні, а найменше – у січні, лютому й березні.

Таким чином, на початкових етапах “ери націоналізму” в Києві протікали доволі складні процеси з реалізацією прав міщан. З одного боку, російський уряд поступово лібералізував питання набуття міщанського статусу та розширення прав міщан. З другого боку, бюрократична політика російських монархів, збереження станового поділу суспільства, обмеження у правах іноетнічних груп, насадження офіційного православ’я виключно у його московській версії значно ускладнювали національні рухи українців, поляків чи євреїв. Як слушно зауважив Е. Сміт, “націоналістична ідеологія може пустити корені в конкретний ґрунт, тільки якщо вона зачіпає народну струну, її підхоплюють, а вона надихає певні соціальні групи й верстви” [12, 12]. Бенедикт Андерсон зазначив, що націоналізм набагато ближчий до релігії та релігійної спільноти, ніж, скажімо, до лібералізму й соціалізму [12, 13]. Тож, очевидно, розвиток національного руху у Києві, на Київщині, на Правобережжі та в Україні в цілому міг відбуватися переважно у контексті боротьби міщан за свої права, де поряд із правами на “прописку”, пересування, цехову (професійну) єдність, освіту поставали права на свободу віросповідання, визнання конфесій, отримання освіти рідною мовою, здійснення самоврядування національною мовою тощо.

Список використаних джерел

1. Kohn H. The Idea of Nationalism: A Study of Its Origins and Background. – New York: Macmillan, 1944. – 735 p.
2. Касьянов Г. Теорії нації та націоналізму: Монографія. – К.: Либідь, 1999. – 352 с.
3. Кошман Л. Город и городская жизнь в России XIX столетия: Социальные и культурные аспекты / Л. Кошман; М.: Российская политическая энциклопедия, 2008. – 448 с.: ил.
4. Гуржій І., Гуржій О. Купецтво Києва та Київщини XVII–XIX ст.; К.: Інститут історії України НАН України, 2013. – 284 с.
5. Карліна О. Соціальна структура населення міст і містечок Волинської губернії наприкінці XVIII століття // Альманах соціальної історії. – Випуск 10. – С. 97-114.
6. Миронов Б. Социальная история России периода империи (XVIII – начало XX века): В 2 т. 3-е изд., испр., доп.; СПб.: “Дмитрий Буланин”. XL., 548 + 583 с., 87 + 55 ил. Т. 1.
7. Чубинський П. Обзор данных о населении г. Киева по однодневной переписи, произведенной в 1874 г. // Записки Юго-Западного отдела Императорского русского географического общества. Том II за 1874 год. – К.: Типографія М.Ц. Фриза, – 1875. – С. 187-616.
8. Рынзюнский П. Городское гражданство дореформенной России. – М.: Изд-во Академии наук СРСР, 1958. – 558 с.
9. Фундуклей И. Статистическое описание Киевской губернии. – СПб.: Типография министерства внутренних дел, 1852. Ч. 1. – 549 с.
10. Державний архів м. Київ (далі – ДАК). – Ф. 1. – Оп. 2а. – Спр. 254; Ф. 319. – Оп. 1. – Спр. 1, Спр. 3, Спр. 19, Спр. 22 та Спр. 36.
11. ДАК. – Ф. 319. – Оп. 1. – Спр. 37.
12. Сміт Е. Нації та націоналізм у глобальну епоху (1995) / Пер. з англ. М. Климчука і Т. Цимбала. – К.: Ніка-Центр, 2006. – 320 с. – (Серія “Зміна парадигми”; Вип. 11).

*Наливайко Л. Р., д. ю. н., професор
Орешикова А. Ф., викладач*

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИБОРЧИХ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ: ЗАКОНОПРОЕКТ 6240

Внаслідок анексії Криму та військових дій на території Донецької та Луганської областей в нашій країні з'явилась така категорія осіб, як внутрішньо переміщені. За даними Міністерства соціальної політики України на облік взято більше 1,6 млн. ВПО (станом на лютий 2017 р.). Так, з'явилась не лише нова категорія осіб, а й нова категорія виборців. У контексті досліджуваного питання неусталеною є практика національних виборів у зв'язку з чим науково-практичну базу можна визначити, як незначну. Проте, можемо акцентувати увагу на появі, як наукових, так і практичних досліджень із правових питань внутрішнього переміщення в Україні, а саме Є. Герасименка, Є. Микитенка, О. Фесенко, Г. Христової, П. Пушкаря, О. Виноградової та ін.

Основним нормативно-правовим документом є Конституція України, а саме ст. ст. 24 та 38 [1]. Проте, у зазначених нормах не встановлено жодних цензів осілости щодо набуття громадянами України активного виборчого права на виборах усіх рівнів.

З метою забезпечення та реалізації політичних прав ВПО, на розгляд Верховної Ради України було подано законопроекти, основним завданням яких було усунення перешкод у реалізації ВПО права на участь у загальнодержавних та/або місцевих виборах. Так, групами народних депутатів України було зареєстровано, зокрема такі проекти ЗУ, як № 2501а від 12.08.2015 «Про внесення змін до ЗУ «Про місцеві вибори»; № 2501а-2 від 26.08.2015 «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення виборчих прав внутрішньо переміщених осіб»; № 2501а-1 від 15.09.2015 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення виборчих прав внутрішньо переміщених осіб». У вищезазначених законопроектах не передбачався єдиний підхід у врегулюванні питання, пов'язаного із забезпеченням участі ВПО у виборах, тому 19.04.2016 на розгляд Верховної Ради України було внесено проект ЗУ № 4471 «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення виборчих прав внутрішньо переміщених осіб».

Наразі актуальним є проект ЗУ № 6240 від 27.03.2017 «Про забезпечення доступу до виборчих прав внутрішньо переміщених осіб та інших мобільних всередині країни

громадян», яким пропонується внести зміни, зокрема до Законів України «Про Державний реєстр виборців», «Про місцеві вибори», «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», забезпечивши виборчі права внутрішньо переміщених осіб [2].

У запропонованих змінах до ЗУ «Про Державний реєстр виборців» передбачається, що виборець отримає можливість звернутися із мотивованим зверненням до органу ведення Державного реєстру щодо визначення іншої виборчої адреси, аніж передбачено зареєстрованим місцем проживання. Ця можливість буде стосуватися внутрішньо переміщених осіб, а також інших мобільних всередині країни громадян.

Так, після вмотивованого звернення до органу ведення Реєстру виборець зможе змінити виборчу адресу за наявності наступних підстав: наявність у виборця довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи; оренда житла виборцем за адресою, яку виборець просить визначити його новою виборчою адресою; здійснення виборцем підприємницької діяльності за адресою житла, яку виборець просить визначити його новою виборчою адресою, за умови; наявність у виборця права власності на житло за адресою, яку виборець просить визначити його новою виборчою адресою; здійснення виборцем догляду за особою, місце проживання якої зареєстровано відповідно до ЗУ «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» за адресою, яку виборець просить визначити його новою виборчою адресою; перебування виборця у шлюбі або у родинних відносинах із особою, місце проживання якої зареєстровано відповідно до ЗУ «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» за адресою, яку виборець просить визначити його новою виборчою адресою [3].

Із метою попередження необґрунтованого використання виборцями можливості змінити виборчу адресу пропонується у ЗУ «Про Державний реєстр виборців» встановити наступні обмеження щодо зміни виборчої адреси на іншу, аніж визначену відповідно до зареєстрованого місця проживання: звернення щодо зміни виборчої адреси може бути подане виборцем до органу ведення Реєстру за новою виборчою адресою не пізніше ніж на п'ятий день з дня початку виборчого процесу виборів, голосування на яких відбувається на виборчій дільниці, у межах якої виборець просить визначити його виборчу адресу; виборець, який уже один раз змінював виборчу адресу на іншу, аніж визначену відповідно до зареєстрованого місця проживання, може звернутися з новою заявою не раніше, ніж через 180 днів після дати внесення до Реєстру остатньої зміни щодо виборчої адреси такого виборця. При цьому під час виборчого процесу зміна виборчої адреси такого виборця не допускається; виборча адреса виборця, який скористався можливістю змінити виборчу адресу на спеціальних підставах, але пізніше змінив зареєстроване місце проживання, визначатиметься зареєстрованим місцем проживання [3].

Також законопроектом пропонується внести зміни щодо визначення належності до територіальної громади на підставі виборчої адреси в ЗУ «Про місцеві вибори» та привести у відповідність до змін окремі положення законодавства про захист прав і свобод ВПО до ЗУ «Про Державний реєстр виборців».

Отже, наведений у законопроекті № 6240 механізм не викликає заперечення щодо особистого мотивованого звернення виборця з метою зміни виборчої адреси. Ігнорування можливості участі внутрішньо переміщених осіб у місцевих виборах на рівноправних умовах є порушенням конституційного принципу рівності прав і свобод громадян. У свою чергу, відсутність можливості для реалізації активного виборчого права позбавить дану категорію осіб можливості реального впливу на прийняття рішень місцевими органами влади, діяльність яких включає й вирішення питань, пов'язаних із внутрішнім переміщенням.

Запропоновану у законопроекті процедуру зміни виборчої адреси можна зобразити наступним чином: хто має право: громадяни України старше 18 років; що необхідно зробити: за новим місцем проживання подати звернення до органу ведення Державного реєстру виборців; коли: у міжвиборчий період (не пізніше ніж на 5 день з початку виборчого процесу виборів або референдуму); як часто: раз на півроку.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України» (щодо виборчих прав внутрішньо переміщених осіб та інших мобільних всередині країни громадян) : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GH4TC00A.html.
3. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України» (щодо виборчих прав внутрішньо переміщених осіб та інших мобільних всередині країни громадян) : http://www.zakonoproekt.org.ua/viewhtm.aspx?hn=Pojasnjuvaljna_zapyska_27_03_20173.

Семчинський Костянтин, к. філос. н., доцент

Головенко Денис, студент

Київський національний університет культури і мистецтв

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕРШОЇ ЧЕЧЕНСЬКОЇ ВІЙНИ ТА ВТОРГНЕННЯ РОСІЙСЬКИХ ВІЙСЬК НА ТЕРИТОРІЮ ДОНБАСУ

Анотація: В умовах незаконного вторгнення військових формувань Російської Федерації на територію східної України та антитерористичну операцію в активній фазі, необхідно проаналізувати минулі воєнізовані операції держави-агресора, щоб визначити особливості та перспективи подальшого перебігу подій. У статті, за тематичним напрямом «історико-теоретичні аспекти міжнародних відносин і сучасність» досліджується перебіг подій Першої Чеченської війни, аналіз ключових періодів, моментів та наслідків воєнної агресії Російської Федерації. В якості порівняння використовується аналіз вторгнення російських військ та особливості ведення гібридної війни на Сході України. В статті порівнюються заходи впливу на населення та його експлуатації в період підготовки та ведення бойових дій, наслідки Першої Чеченської війни, зіставлення та прогнозування ведення бойових дій на Донбасі. В зіставленні основних аспектів полягає принцип прогнозування перебігу майбутніх воєнних дій на теренах України. Для розробки статті був використаний порівняльно-історичний метод, а також діахронне порівняння, щоб зіставити з серією інших, схожих фактів. Також була застосована принцип умовиводу за аналогією для зіставлення двох або більше явищ за характерними ознаками, на підставі схожості інших ознак. Поширення висновків, які були отримані в ході дослідження літератури, виконано завдяки принципу екстраполяції. В ході написання статті було виявлено разючу кількість фактів, що зіставляються за стилістикою ведення воєнних дій та окупації Російською Федерацією.

Ключові слова: російсько-українські відносини, російсько-чеченські відносини, Перша Чеченська війна, АТО, Донбас, геостратегія, геополітика, агресія, гібридна війна, зовнішня політика.

Поставлення проблеми: Дослідження вторгнення Росії в Чечню та порівняльна характеристика з діями російської агресії на території Східної України шляхом дестабілізації настроїв населення має важливе значення для прогнозування деескалації конфлікту та збереження недоторканності, незалежності України. Зіставлення фактів та методики вторгнення, аналіз ведення воєнних операцій, стилістика повідомлення власним громадянам та іноземним представникам ситуації допоможе провести паралелі між воєнними діями Першої Чеченської війни та проведення антитерористичних дій на Донбасі.

Аналіз нових досліджень і публікацій. Порівняльна характеристика Першої Чеченської війни вже відбувалася Радою Національної Безпеки та Оборони України, однак це дослідження було проведено в серпні 2014 році. За цей період характер війни зазнав змін, були винайдені та застосовані нові підходи для ведення позиційної, гібридної війни. Також необхідно відмітити наявність розсудів воєнних експертів та політологів, що докладно розповідали власне бачення ситуації в зоні проведення АТО та зіставляли з Першою Чеченською війною. Наразі існує брак повноцінних досліджень на дану тематику, в зв'язку з незавершеністю конфлікту в зоні АТО, однак присутні праці таких письменників як: Брехуненко В., Гай-Нижник П. та Перепелиця Г.

Постановка завдання. Визначити основні аспекти ведення воєнних дій під час Першої Чеченської війни та Антитерористичної операції на Сході України. Провести порівняльний аналіз.

Виклад основного матеріалу. Перша Чеченська війна. Розпочалася 11 грудня 1994 року та закінчилася 31 серпня 1996 року. Воєнний конфлікт полягав в намаганні приєднати Ічкерію, що представляла собою Чеченську Республіку часів СРСР, яка після розпаду реалізувала своє конституційне право на вихід з СРСР. Умови виходу здійснювалися на основі Закону СРСР «Про порядок вирішення питань, пов'язаних з виходом союзної республіки з СРСР»[1], де в статті №3 чітко вказані умови та правила виходу території за умови проведення референдуму та державно-правовому статусі. Результати відповідного референдуму були офіційно визнані урядами СРСР та РРФСР. Росія повністю вийшла зі складу СРСР разом з Білорусією та Україною 8 грудня 1991 року. Послідуючу агресію зі сторони Росії на Чеченську Республіку необхідно сприймати в якості свідомого впливу на недоторканність та повноцінним порушенням норм міжнародного права, адже постійне підбурювання населення велося ще до початку війни для підготування підґрунтя на основі ідеології «відновлення СРСР». Право на впровадження цієї ідеології визначила для себе Росія, яка була визнана спадкоємицею радянського союзу. До 1993 року російські спецслужби починають активну роботу з підготування населення до «відродження» СРСР. Вплив на Чечню закладався в створенні економічної та транспортної блокади, яка спричинила швидке зубожіння населення та колапсу економіки Чечні[2]. Російські спецслужби намагалися налаштувати опозицію на воєнне повстання та розв'язання братовбивчої війни, однак цей крок був малоефективний, зважаючи на меншість та суперечливість національним традиціям Чечні. Проводилися сплановані заходи щодо дестабілізації держави, наприклад: 30 вересня 1994 року армійська авіація Російської федерації розпочала обстріли території Чеченської республіки, а 26 листопада 1994 року відбулася невдала спроба захоплення Грозного силами антидудаєвської опозиції. Серед опозиції виявилася велика кількість російських солдат та офіцерів. В зв'язку з цим, Москвою було прийнято рішення про введення військ на територію Чечні.

Під час проведення операції, російська армія зазнала втрат ще за межами Чеченської республіки, за рахунок згуртованості кавказьких народів (інгушів, чеченців та дагестанців). За цей період Росія вже активно використовувала килимові бомбардування, що викликали великі жертви серед мирного населення. До Грозного російська армія підійшла через Моздок та досить швидко та без суттєвих перешкод дісталась до міста, через підконтрольність території чеченській опозиції. По інших напрямках російські війська не дійшли до Грозного через високий рівень спротиву.

Битва за Грозний відбувалася в умовах масштабного бомбардування, яке можливо зіставити лише з бомбардуванням Дрездена під час Другої світової війни. Російські силові міністри і органи виконавчої влади приховували наміри самого штурму, однак після розгрому військових формувань Росії під час новорічного наступу, керівник прес служби уряду Росії визнав цей факт. Після перегрупування 7-го січня російські війська продовжили штурм Грозного з північно-західного боку. Розпочалися кровопролитні бої за кожний квартал та за цей період російська армія понесла втрати, які вимірюються тисячами. Обидві сторони використовували артилерійські установки, важкі міномети, установки залпового вогню, що призводило до великих втрат мирного населення. Командувачу оборони Грозного Аслану Масхадову довелося перенести свою ставку за річку Сунжа та використовувати останню як природний рубіж [11 с. 17-67]. 7 січня розпочався масовий штурм Президентського палацу Грозного, який охоронявся гарнізоном в 350 чеченських вояків та допоміжним підрозділом чеченської міліції в 150 осіб. Тривал час штурм був безуспішний, однак 9-го січня війська супротивника пішли на військову хитрість та оголосили про припинення війни, а вже 10-го числа розпочалися тяжкі бомбардування Президентського палацу. 18 січня після потужних обстрілів авіацією та ракетними установками залишки гарнізону відступили на південь. За 18 днів оборони від Президентського палацу залишилися

лише руїни, а втрати російських військ склали 10 тисяч осіб (за даними уповноваженого з прав людини Російської Федерації Сергія Ковальова). З боку чеченських військових загинуло 600 осіб.

Після взяття Грозного російське командування вирішило встановити повний контроль над всією територією Чечні. З цією метою були проведені масові бомбардування чеченських населених пунктів – Шалі, Чечен-Аула, Бамута та поширила бомбардування на села Інгушетії. 10 березня 1995 року відбулась облога Бамута, де 100 чеченських військовослужбовців більше року утримували місто та завдаючи втрат російським військам у розмірі до 1000 осіб. На цей період кількість російських військовослужбовців склала вже більше 200 000 осіб [12 с. 56]. Після падіння Аргуна, Гудермеса і Шалі, чеченським військовослужбовцям вже не вдалося переломити хід війни, незважаючи на успіх утримування окремих локальних ділянок. Розпочалася широкомасштабна мінна війна, не зважаючи на постійні артилерійські обстріли російськими військами.

Під тиском Державної Думи та громадськості російське керівництво було змушено розглядати можливість ведення переговорів[9], адже продовження воєнних дій могло серйозно зашкодити іміджу Росії та міжнародній арені. Враховуючи це, Борис Єльцин підписав Указ щодо нормалізації обстановки в Чеченській республіці за яким оголосив мораторій на бойові дії в Чечні з 28 квітня по 11 травня 1995 (в зв'язку з 50-ти річчям перемоги у Другій світовій війні). Однак російські війська продовжували обстріли. Чеченські військові бажали переговорів та домовленостей за принципом норм гуманітарного права: «обстрілюйте і бомбардуйте бойові позиції, лінію фронту, бази військових формувань, але не чеченські міста та села».

Після закінчення мораторію 12 травня 1995 року, російські військовослужбовці розпочали широкомасштабний наступ на передгірські села [10 с. 48]. Але незважаючи на постійні та методичні бомбардування цих районів, опір чеченських військовослужбовців був досить суттєвий. Розпочалися позиційні бої. Не зважаючи на вкладені ресурси та запеклі бої, за три дні наступу російським військовослужбовцям вдалося просунутись в гори лише на 15 км. 10 червня, після перегрупування військ, наступ росіян знову активізувався та в тил чеченської армії був скинутий повітряний десант, а також розпочалися авіаційні бомбардування по населеним пунктам з мирними жителями. У відповідь на це, Рулан Галаєв (один з польових командирів) зробив заяву, за якою попередив, що, в випадку продовження авіаударів, він буде розстрілювати військовополонених.

В червні була укладена чергова домовленість щодо припинення вогню та розпочинається етап переговорів. 19 червня 1995 року відбувся перший раунд переговорів, що прийшов до укладання мораторію на військові дії на невизначений термін. Під час другого раунду переговорів, під час якої була укладена суттєва домовленість про обмін полоненими, роззброєння збройних сил Чеченської республіки, виведення військовослужбовців Росії та проведення демократичних виборів. Датою було вибрано 5 листопада, а до цього часу необхідно було створити коаліційний тимчасовий уряд. Відголосок цього процесу був досить відчутний на іміджі Росії та її виконавчій владі, а чеченська сторона залишилася у найвигіднішому положенні.

Вибори в Чечні відбулися та було обрано Доку Завгаєва, але були недійсними, адже із 300 населених пунктів в 200 вони не відбулися. Чеченські військові формування знову почали займати міста та тримати важку оборону натиску російських військ. Через розсосередженність чеченських формувань по містах, російські війська вже не могли виконувати авіаудари, з погляду на їх недоцільність, та почали вдаватися до захоплення заручників і ведення позиційної війни з безлічі блокпостів. Відбувся сценарій розгортання тактики «спаленної землі» та використання мешканців Чечні в якості «живого щита» російськими військами.

Постійне перебування в умовах війни набридало громадськості Росії та президент Російської Федерації Борис Єльцин був вимушений дослухатися до народу напередодні президентських виборів. 28 травня була укладена домовленість між Єльциним та Яндарбієва

про припинення вогню з 1 червня, однак стало зрозуміло що ці дії не можуть бути виконані та це стало початком до початку операції «Джихад», під час якої відбулася тотальна зачистка російських військових у всіх містах Чечні [3].

Вже 14 серпня Грозний фактично був підконтрольним чеченським силам та російський генерал Константин Пуліковський заявив про застосування військами Росії стратегічних бомбардувань та балістичних ракет. Ця змусила містян тікати з міста. Представник президента Російської Федерації в Чечні Олександр Лебедь особисто прибув до Чечні задля врегулювання непорозуміння з реплікою генерала та відбулися восьмигодинні переговори між лебедем та Масхадова, в ході якої було укладено мирну угоду й розпочалося виведення російських військ. Фактично була визнана незалежність Чечні Росією, однак на юридичній площині це питання було відкладено аж до 2001 року. 31 грудня 1996 року завершилось виведення російських військ[5 с. 239].

Війна на сході України. Представляє собою військовий конфлікт, що розпочався о 9 ранку 12 квітня 2014 року з міста Слов'янськ під час захоплення міського управління МВС України. Скориставшись загальною слабкістю командування та відсутністю централізованої влади під час подій Майдану, російські війська без розпізнавальних знаків почали захоплювати органи виконавчої влади на сході України[4 с. 37]. Російська влада на визнавала перебування власних регулярних військ на просторах сходу України, однак численні докази та постійні гуманітарні конвої вказують на протилежне. 13 квітня 2014 року виконуючий обов'язків президента України Олександр Турчинов заявив про початок антитерористичної операції з залученням Збройних Сил України. Формат бойових дій дуже схожий на те, що відбувалося під час Першої чеченської війни, однак наша армія була недостатньо готова для відбиття раптового удару, про що було відомо російській владі через багаторічну розвідницьку діяльність. На відміну від міст та селищ Чечні, деякі українські населені пункти здавалися без бою та радо вітали загарбників зі сподіванням покращення життя з приходом росіян та поступового відновлення Радянського Союзу.

Основні моменти війни на сході України, що триває до цих пір можна розбити на такі події:

- Захоплення російськими військами Слов'янська та Краматорська з послідуєчим контролюванням в'їзду та виїзду з міста, а також подібної тактики з інтервенцією російськими військами в Криму;
- Проголошення початку антитерористичної операції на сході України;
- Невдала спроба штурму військової частини в Маріуполі та спроба реалізації кримського сценарію;
- Кровопротитні бої під Слов'янськом та битва за Краматорськ з російськими військовими та ополченцями;
- Сутички в Маріуполі, Червоноармійську та початок невизнаних референдумів;
- Постійні напади та засідки в період літа 2014 року;
- Штурмування луганських прикордонників та авіаційний удар по будівлі Луганської ОДА;
- Методичні та постійні напади на прикордонні застави на спільному кордоні з Росією;
- Звільнення Маріуполя силами бійців Національної гвардії України, «Азова» , «Дніпро-1» та МВС України 14 червня 2014 року;
- Активні бої під Металістом 17 червня та повне очищення території від окупантів;
- Визволення Красного лиману 19 червня;
- Період одностороннього припинення вогню 20-30 червня 2014 року;
- Початок українського контрнаступу 1 липня 2014 року;
- Звільнення міста Миколаївка;
- Остаточне звільнення Артемівського, Мар'їнського та Слов'янського районів Донецької області. Завершення демілітаризаційних заходів, інженерних робіт та проведення адаптації населення до мирного життя.;

- Звільнення Лисичансько-Сєверодонецької агломерації та проведення облоги Луганська під час якої відбулися бої за Щастя та Станицю Луганську;
- Атака біля Зеленопілля та воєнні дії біля Савур-Могили;
- Збиття Боїнга 777, що став переломним моментом в веденні воєнних дій та уваги світової громадськості;
- Масове вторгнення регулярних військ Російської Федерації на терени України в складі батальйонних тактичних груп;
- Іловайський котел серпня 2014 року, загибель понад 500 українських військовослужбовців та взяття решти в полон;
- Підписання перших Мінських угод колишніми президентами України;
- Активне протистояння на лінії розмежування осені-зими 2014 року;
- Російський наступ та бойові дії на території донецького аеропорту;
- Другі Мінські угоди;
- Проводження позиційних боїв починаючи з 18 лютого 2015 року і дотепер.

Конфлікт намагався вивчити та контролювати моніторингова комісія ОБСЄ, особливо після падіння Боїнга 777 з людьми на борту, однак це не дає особливого ефекту[13,с 33-37], через ведення принципово нового виду воєнних дій. Під час проведення військових дій на сході України загинуло щонайменше 7-9 тисяч цивільних осіб мирного населення зі сторони України та 2333 загиблих та 8377 поранених військовослужбовців станом на квітень-серпень 2017 року. За даними СБУ, кількість загиблих кадрових російських військовослужбовців складає 1600 осіб станом на березень 2016 року, Держдепартамент США приводить цифри в 400-500 військових.

Порівняльна характеристика Першої чеченської війни та війни на сході України.

Росія, злісно порушуючи міжнародні норми гуманітарного права та територіальної цілісності держав, проводить досить подібний сценарій та спосіб ведення війни[6 с. 213]. Сам факт проведення воєнних дій щодо інших держав базується на імперіалістичному принципі Російської Федерації. Жага захоплення нових територій та постійна воєнна готовність підвищує рівень патріотизму[8 с. 59], змушуючи не зважати на проблеми всередині країни.

Україна, як і Чечня, знаходиться в безпосередньому контакті з Російською Федерацією і тому війна була незбійною. Противник вірно підібрав час найбільшого ослаблення військових формувань України та врахував факт їх зосередження в Києві, під час періоду Майдану.

Особливу увагу необхідно приділити постійній обробці східного населення в період від проголошення Україною незалежності. Однак необхідно відмітити й бездіяльність української влади на цей факт, що занадто охоче йшла на поступки (обрання президентом України Віктора Януковича та постійні дотації донбаському регіону).

Вторгнення Росії на територію України є повним порушенням цілісності кордонів та міжнародних договорів[7]. В Будапештському меморандумі Росія, котра зараз представляє собою країну-агресора, взамін на:

- повагу до незалежності, суверенітету та існуючих кордонів України;
- утримуватися від погроз насилля та використання проти політичної цілісності України;
- утримання від економічного тиску;
- перспективи допомоги від Ради Безпеки ООН з метою надання допомоги Україні, в випадку агресії чи погрози агресією ядерною зброєю;
- не застосовувати ядерну зброю проти України;
- проводити консультації під час виникнення ситуацій, внаслідок якої постає питання щодо цих зобов'язань.

Підписантами меморандуму були Сполучені Штати Америки, Російська Федерація, Велика Британія та Україна. Однак механізми дій в разі порушення не були передбачені.

Деескалація конфлікту на сході України намагається відбутись, однак без вагомого впливу на країну-агресора нічого не вийде. Російська Федерація існує до тих пір, поки

підтримуються воєнізовані вторгнення до країн-сусідів та в містах міжнародних інтересів Росії. Це пояснюється відсутністю національної ідеї, загальної різноманітності народностей, що проживають на теренах Росії та відсутність демократії, свободи слова.

Порівняльна характеристика чеченських війн та війни на сході України загалом має такий вигляд, однак, зважаючи на продовження воєнних дій на сході, є відкритою:

- Війна на сході - це організована антитерористична операція, що розпочата для зупинення розгортання кримського сценарію та досі незавершена, зважаючи на фактично протистояння російській армії з більшими ресурсами. Натомість конфлікт в Чеченській республіці полягав в прагненні Російської Федерації не допустити повноцінної незалежності Чечні, хоча вона реалізувала власне конституційне право на вихід з СРСР;

- За даними Київського інституту соціології, 70% громадян сходу України не підтримували ідею відокремлення області та приєднання її до Росії. За відомостями Чечено-Інгуської Центральної комісії загальна більшість виборців віддали власний голос за Джохара Дудаєва, який 1-го листопада 1990 року видав свій перший указ - "про проголошення державного суверенітету Чеченської Республіки";

- Позиція діючого Президента України також відрізняється: "Я не хочу війни. Я не прагну помсти, хоча й перед очима - великі жертви". Натомість позиція Президента Російської Федерації щодо Грозного була такою: "Ми будемо переслідувати терористів скрізь, в аеропорту - в аеропорту. Значить, ви вже мене вибачте, в туалеті впіймаємо, ми в сортирі їх замочимо в решті", що дещо відрізняється з гуманною позицією Петра Порошенка;

- Проти українського населення воюють найманці, штатні співробітники ФСБ та регулярні війська Російської Федерації, проти зовсім неадекватного заклик "вирізати" всіх чеченців на їх землі;

- Українська влада підтримує цивільне населення, що не в змозі покинути власну домівку, матеріально та впровадженням певних пільг. Російські ж війська в першу чеченську війну займалися загарбництвом та експропріацією нажитого населенням майна;

- Українські військові не мають права використовувати артилерію та ракетні системи, як і авіацію в напрямках міст чи житлових кварталів. Російські військові застосовували щодо чеченського населення авіацію, артилерійські удари та навіть використовували мирних жителів в якості "живого щита";

- Україна радо вітає жителів окупованих територій та це підтверджується законом "Про права і свободи внутрішньо переміщених осіб". Умови в таборах для полонених в та біженців були страшні з нестачею питної води, житла та їжі.

Висновки і перспективи подальших досліджень: Зіставлення цих факторів вказує на дотримання українськими військовими правил ведення війни за Гаазьким трибуналом та Женевською конвенцією, водночас Російська Федерація безкарно порушує безліч законів та міжнародних домовленостей. Водночас повне зіставлення не є можливим в зв'язку з незавершеністю війни на сході України. Перспективи подальших досліджень можливі лише за умови дізнання всіх факторів, розсекречення архівів та активної роботи аналітиків, військових експертів та політологів.

Список використаних джерел

1. Rajan Menon, Eugene B. Rumer, (англ.) Conflict in Ukraine. The Unwinding of the Post-Cold War Order. — The MIT Press, 2015. — ISBN 978-0262029049. с. 37
2. Борщов А. Д. «Операции по восстановлению конституционного порядка в чечне» 1994–96 // Большая российская энциклопедия. Том 24. Москва, 2014, с. 239
3. Брехуненко В., Ковальчук В., Ковальчук М., Корнієнко В. «Братня» навала. Війни Росії проти України XII–XXI ст. / За заг. ред. В. Брехуненка. НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. — К., 2016. с. 213
4. Г. Перепелиця. Монографія: КОНФЛІКТИ В ПОСКОМУНІСТИЧНІЙ ЄВРОПІ / Г. Перепелиця. // Національний інститут стратегічних досліджень. 2003. Режим доступу до ресурсу: [http://old.niss.gov.ua/book/perep_conf/Chechnya\(224-324\)/index.htm](http://old.niss.gov.ua/book/perep_conf/Chechnya(224-324)/index.htm)
5. Гай-Нижник П. П. Росія проти України (1990—2016 pp.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення. — К.: «МП Леся», 2017. — 332 с. ISBN 978-617-7530-02-1 с. 59

6. Закон СССР от 3 апреля 1990 года № 1409-1 «О порядке решения вопросов, связанных с выходом союзной республики из СССР»
7. Книга Памяти. Чёрное крыло войны / Совет матерей Союза участников боевых действий в Чеченской Республике; Авт.-сост. Л. А. Соловьёва. — Петрозаводск: Карелия, 2002. — 151 с. ISBN 5-902033-02-0 с. 48
8. Летчикам не дали развернуться [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://nvo.ng.ru/history/1999-12-10/5_pilots.html
9. Лукин О. Первая чеченская война: миф о «маленькой победоносной войне» рассеивается (март-июнь 1995 г.) // Информационно-публицистический вестник «Мосток». № 5. 2005 с. 17-69
10. Операции по восстановлению конституционного порядка в чечне 1994–96 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: https://bigenc.ru/military_science/text/2690509
11. Орлов О. П., Черкасов А. В. Россия-Чечня: Цепь ошибок и преступлений. М.: Звенья, 1998. с. 56
12. Россия — Чечня: цепь ошибок и преступлений [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://old.memo.ru/uploads/files>
13. Троян С., Киридон А. Грузия 2008 — Украина 2014: запаралелення російських стратегем // Зовнішні справи. — 2014. — № 8. — С. 33-37.

Симоненко Т. В., здобувач

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ТЕОРЕТИЧНА ТА ПРАКТИЧНА ЗНАЧИМІСТЬ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРАВА ДИТИНИ НА ЗАХИСТ ВІД УСІХ ФОРМ НАСИЛЬСТВА

За будь-яких історичних обставин у розвинутих демократичних суспільствах існують питання, гострота яких завжди залишається незмінною. Одне з таких питань – права дитини, створення безпечних умов для її розвитку. Історія показує, що кожному поколінню потрібно захищати права своїх нащадків, що людству ще невідома ситуація, при якій не потрібні були б зусилля для захисту прав дитини, і що гасла про щасливе дитинство, не підкріплені законодавчими актами і не засновані на ефективній політиці держави в інтересах дітей, залишаються порожніми деклараціями. Особливо небезпечним є декларативний характер права дитини на захист від усіх форм насильства, адже безпечне існування дитини і захист дитинства лежать в основі концепції природних прав людини.

Системні реформи, розпочаті в Україні, об'єктивно стали умовами для виникнення кризового стану в економічному, політичному, соціальному житті, що позначається і на забезпеченні прав дітей. Особливо гостро стоять питання забезпечення права дитини на захист від усіх форм насильства в навчальних закладах, в сім'ї та у зоні воєнних дій на Сході України. Останнім часом законодавець відреагував на порушення цієї категорії прав дитини внесенням змін до Закону «Про охорону дитинства», прийняттям Закону «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та інших нормативно-правових актів, спрямованих на підвищення рівня ефективності діяльності органів державної влади в напрямку створення безпечних для розвитку дитини умов. Зазначені події зайвий раз підкреслюють важливість і актуальність забезпечення прав дитини та потребують нового рівня усвідомлення цієї проблеми для України у світлі її євроінтеграційних прагнень, комплексного підходу до системного визначення теоретичних основ реалізації права дитини на захист від усіх форм насильства, загальноправового аналізу стану усіх головних елементів, що складають політику попередження насильства по відношенню дітей в Україні.

Вітчизняній науці теорії держави та права відомі дослідження, об'єктом яких ставали права дитини, ці наукові праці дають загальне уявлення про науковий стан та подальшу перспективу розробки вкрай важливих питань, пов'язаних з охороною дитинства. Наукове опрацювання проблем захисту прав дитини проводилось вченими різних галузей права. Значний внесок у дослідження теоретико-правових аспектів процесу становлення, розвитку та функціонування прав дитини здійснили такі українські науковці, як О. Анатолієв, С. Коталейчук, Н. Крестовська, С. Несинова, Н. Опольська, С. Саблук та ін. Загальне уявлення про правовий статус дитини, в тому числі і про його права в різних правових системах, дозволили скласти праці наступних зарубіжних авторів: В. Абрамова, Б. Барбари, Ж. Баттогтоха, М. Блека, Н. Кантвелла, Б. Кларка, О. Лактюнкіної, Л. Лейбланка, М. Пайса, Т. Плата, Д. Старма, Д. Тодреса, Х. Трипеля, Ф. Фабріціуса, Е. Ферхеллена, Т. Хаммарберга, С. Харта, Р. Шельдена,

Д. Штурма, М. Ерлі та ін. Дослідження вказаних науковців заклали основу розуміння проблематики права дитини на захист від усіх форм насильства. Разом із тим, сучасний її стан потребує значного доопрацювання, особливо в межах науки теорії держави і права, у якій питання права дитини на захист від усіх форм насильства не набули належного висвітлення.

Теоретична значимість наукових досліджень права дитини на захист від усіх форм насильства полягає в тому, що вони є значним внеском у розвиток загальної теорії прав дитини як перспективного наукового напрямку. Будучи теоретико-правовими за своєю сутністю, наукові праці з цієї гострої проблематики завжди мають комплексний характер, що передбачає і аналіз категорійного апарату, і дослідження механізму правового регулювання та нормативного закріплення прав дитини на захист від усіх форм насильства у внутрішньодержавному конституційному, цивільному, сімейному, трудовому, адміністративному, кримінальному, цивільному процесуальному і кримінально-процесуальному праві. Аналіз загальнотеоретичних аспектів права дитини на захист від усіх форм насильства неодмінно пов'язаний із галузевими юридичними науками при врахуванні досвіду правозастосовчої і правозахисної практики в цій сфері, адже права громадян, в тому числі дітей, носять міждисциплінарний характер, вони вивчаються і реалізуються в усіх галузях права, маючи при цьому свою специфіку. Цей підхід відповідає положенню про те, що загальна теорія держави і права не тільки не повинна відриватися від галузевих дисциплін, а, навпаки, базуватися на них, використовувати їх фактичні дані, емпіричний матеріал, конкретику. У свою чергу, останні зобов'язані керуватися висновками і категоріями загальної теорії.

У дослідженнях, присвячених правам дитини, зокрема права на захист від усіх форм насильства, повинні системно викладатися питання, пов'язані із функціонуванням механізму захисту цього виду прав, визначатися його структурні елементи і висуватися пропозиції щодо вдосконалення і координації зусиль органів державної і місцевої влади, а також громадських інститутів у сфері захисту прав дітей, які можуть мати важливе соціально-культурне значення. Результати дослідження з цієї тематики завжди слід розглядати як основу для подальшого наукового пошуку в даній гуманітарній області і тим самим сприяти інтенсифікації вирішення проблем, пов'язаних з захистом дитини від усіх форм насильства.

Практична значимість досліджень з цієї теми полягає в тому, що їх результати можуть бути використані при формуванні подальших заходів правової та державної політики в галузі прав дитини та їх захисту, прийняті до уваги в правотворчості при розробці та вдосконаленні вітчизняного законодавства. Висновки і пропозиції українських науковців можуть знайти практичне втілення в правозастосуванні, в діяльності працівників державних і місцевих спеціалізованих дитячих установ, соціальних працівників, правозахисників та інших зацікавлених осіб. Спеціальні матеріали із забезпечення права дитини на захист від усіх форм насильства можуть стати у нагоді в процесі професійної підготовки юристів, державних службовців, освітян, соціальних працівників та інших фахівців, в науково-дослідній роботі. Результати дослідження можуть бути застосовані в системі правової освіти в сучасній українській школі при вивченні прав дитини, при формуванні у широких верств населення культури прав людини і прав дитини та передбачають залучення уваги наукової громадськості до питання про необхідність включення в державні освітні стандарти шкіл і професійних юридичних і педагогічних освітніх установ різного рівня самостійних навчальних предметів «Права людини» і «Права дитини».

Отже, можна впевнено визнати проблематику забезпечення прав дітей, зокрема права на захист від усіх форм насильства, такою, що ніколи не втрачає власної гостроти та актуальності. В сучасній Україні охорона дитинства, державне опікування правами дітей в умовах кризового стану і проведення реформ є перспективними об'єктами уваги науковців, що працюють у галузі теорії держави та права. Але важливим виявляється не тільки збільшення теоретичного рівня у розробки цих вкрай актуальних питань, а і знаходження каналів практичного втілення запропонованих раціональних здобутків в діяльність відповідних органів влади та посадових осіб, що в кінцевому рахунку в найкоротший час підвищить рівень права дитини на захист від усіх форм насильства в Україні.

ЗОВНІШНІ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ ТА СУЧАСНІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

Функції держави - це порівняно стабільні основні напрями діяльності держави, що відображають її сутність і соціальне призначення та спрямовані на реалізацію завдання та досягнення.

Глобалізація – це об'єктивний процес зближення, інтернаціоналізації, взаємозалежності у всіх сферах життя країн і народів нашої планети. Науково-технічна революція – найважливіший глобальний фактор, який в корені змінює всю структуру сучасного виробництва і життя людей, а також місце держави у світовій системі.

Загострення кризових ситуацій, в міру розвитку глобалізації, висуває на перший план проблему регулювання стихійних процесів з метою адаптації людства до нових умов існування. Вирішальне значення тут набувають сили, здатні контролювати стихійні процеси та вносити в них елементи впорядкованості та цілеспрямованості. Слід зазначити, що в умовах глобалізації відбуваються зміни у функціях держави. Тут можна виділити два аспекти: роль інституту держави у світовому співтоваристві і всередині окремої країни [1, с.6].

Усвідомлюючи реальності глобалізації та її наслідки, діючи в напрямку використання її можливостей, необхідно протидіяти імперіалістичній формі її здійснення. Мова йде про небезпечні спроби використати глобалізм проти вищих національних інтересів тих чи інших країн для розвалу за його допомогою вітчизняного виробництва і науки, для прихованого нав'язування нового поділу світу на багатих і бідних. При чіткому визначенні методології розуміння сучасних проблем ми отримуємо надійний орієнтир у вирішенні прикладних питань, у тому числі про вступ України до міжнародних організацій.

Передусім глобалізація впливає на оборонні можливості країни. Адже в рамках міжнародного співробітництва держави: обмінюються досвідом у сфері здійснення оборонних заходів; постачають одна одній зброю, військову техніку тощо; вступають у міжнародні організації, альянси з метою підвищення власної обороноздатності.

Названі тенденції є позитивними, проте глобалізація створює і негативні умови для оборонної функції держави: виникнення міжнаціональних, міжетнічних конфліктів, почастищення випадків прояву сепаратизму, екстремізму; втручання сильних країн у внутрішні справи слабкіших держав.

Процеси глобалізації впливають на функцію співробітництва з членами міжнародного співтовариства. Даний процес здійснюється насамперед шляхом переростання регіонального співробітництва у світове; пріоритету загальносвітового регулювання над локальним; збільшення кількості країн, залучених до міжнародного співробітництва. При цьому слід зауважити, що не завжди регіональна співпраця має передувати світовому співробітництву. З деяких питань можуть виникати взаємні домовленості у країн з різних кінців світу. Наприклад, для укладання угод з Китайською Народною Республікою Україні не обов'язково спочатку розпочинати співпрацю з цього ж питання з країнами СНД чи Ради Європи.

Загалом найбільш важливими чинниками впливу глобалізації на зовнішньоекономічну функцію держави є: посилення впливу транснаціональних корпорацій, наддержавних фінансово-економічних утворень; поширення торговельних відносин на світовому рівні; посилення економічної взаємозалежності між країнами, у тому числі посилення залежності менш розвинених в економічному відношенні держав від більш розвинених та від наддержавних утворень; сумісна боротьба із зовнішньоекономічною злочинністю.

Глобалізаційні процеси сприяють спрямуванню політичної (дипломатичної) функції на: поступову консолідацію здорових сил світу на забезпечення подальшого вирішення глобальних проблем всесвітнього значення; участь у боротьбі з міжнародними правопорушеннями та особами, винними у їх скоєнні; найголовніше – ненасильницьке забезпечення миру в усьому світі.

Значною мірою глобалізація стосується й екологічної функції держави. Глобалізація в екологічній сфері відкриває величезні можливості всім країнам і народам для забезпечення безпеки людства, що може бути досягнуто лише спільними зусиллями держав. Саме в галузі

екології держави в найбільшою мірою взаємозалежні. Екологічні проблеми мають планетарне значення, вони не вичерпуються межами однієї держави. Тому важливо налагодити активну співпрацю держав, об'єднати зусилля в боротьбі з негативними наслідками науково-технічного прогресу і несприятливого впливу людини на природне середовище, прийняти узгоджені екологічні рішення, які упорядковують дії [2, с.33].

Реалізація охоронної функції в Україні полягає у таких видах діяльності:

- співпраця з іншими державами у галузі забезпечення міжнародного правопорядку на двосторонньому, регіональному та глобальному рівнях;
- сприяння виявленню та розслідуванню транснаціональних злочинів та вилучення засобів вчинення таких злочинів;
- сприяння виявленню та переслідуванню осіб, які вчиняють транснаціональні злочини;
- видача іншим країнам не громадян України, які беруть участь у вчиненні небезпечних транснаціональних злочинів;
- запобігання діяльності транснаціональних злочинних організацій на території України;
- обмін досвідом та інформацією у цій галузі;
- здійснення заходів, спрямованих на боротьбу з контрабандним перевезенням незаконних мігрантів через державні кордони;
- співробітництво у сфері запобігання міжнаціональним конфліктам тощо.

Парадокс глобалізації полягає в тому, що чим багатші і міцніші внутрішні зв'язки суспільства, чим вищий ступінь його економічної та соціальної консолідації, чим повніше реалізуються його внутрішні ресурси, тим успішніше воно здатне використати переваги інтеграційних зв'язків і адаптуватися до умов глобального ринку. Глобалізація вимагає об'єднання зусиль усіх держав у вирішенні глобальних проблем. У такій ситуації зростає роль ООН та інших міжнародних організацій у розробці програм розвитку світу, але можливо і виникнення принципово нових міжнародних структур, здатних вирішити ці проблеми. Глобалізація нівелює відмінності між внутрішньою і зовнішньою політикою держави, змушуючи політичну еліту більш ретельно прораховувати вигоди і недоліки участі країни в глобальній політичній та економічних системах.

Отже, відмінною особливістю оптимальної стратегії держави в умовах глобалізації є те, що вона не підминає під себе суспільство, а все більш тісно кооперується з ним, делегуючи частину своїх повноважень місцевому самоврядуванню та організаціям громадянського суспільства. Тісна співпраця державних органів із профспілками, асоціаціями підприємців, екологами, іншими громадськими організаціями дозволяє консолідувати суспільство, активізувати творчі сили нації на самому низовому і масовому рівні, адекватно підходити до вирішення соціальних проблем, ефективно контролювати дії бюрократичного апарату і боротися з корупцією [3, с.26].

Список використаних джерел

1. Трансформація держави під впливом глобалізації. Дисертація. НАНУ. Кухтик С.В. Київ.- 2015. idpnan.org.ua/.../kuhtik-s.v.-transformatsiya-derjavi-pid-vplivom-globalizatsiyi
2. Білорус О. Г. Глобалізація і безпека розвитку / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко, М. О. Гончаренко, В. А. Зленко, О. В. Зернецька, А. І. Кудряченко, Ю. М. Мацейко, В. Є. Новицький, Ю.М. Пахомов. – К.: КНЕУ, 2001. – 734 с.
3. Сіденко С. Соціально-економічний вимір сучасної глобалізації [Електронний ресурс] / С. Сіденко. – Режим доступу: http://www.kneu.kiev.ua/journal/ukr/articles/2014__1_Sidenko_UKR.pdf.

Степаненко К. В., к. ю. н

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Ефективна реалізація людиною своїх прав і свобод обумовлює вирішення складних багаторівневих завдань із впорядкування надрухливих правових процесів в умовах глобалізації та інтеграції. Україна наразі знаходиться у стані реформування правової системи, її адаптації до

європейського права, що також впливає на механізм забезпечення прав особи. Питання стоїть у принциповому перегляді арсеналу інструментів для проведення ефективного правового реформування, їх оптимальному для держави та суспільства поєднанні.

У 90-ті роки минулого століття, з самого початку політико-соціальних перетворень, язи згодом призведуть до незалежності України, для нашої держави існували два варіанти подальшого розвитку правової системи: або залишитися в рамках так званої слов'янської правової сім'ї або приєднатися до однієї з існуючих сімей європейського права. В даний час можна впевнено говорити про те, що українська правова система відмежувалася від радянської та слов'янської моделі права та знаходиться в процесі власної самоідентифікації. Більшість теоретиків вітчизняного права майже одноставно схиляється до того, що правова система України як самостійної держави має багато спільних рис із романо-германським правом, але головне в цьому еволюційному процесі інше: сьогодняшня національна правова система вже настільки відрізняє себе від соціалістичного права, що не може йти і мови про її повернення в рамки колишньої родини.

Така ситуація ще більше активізувала наукову думку у напрямку дослідження нового типу вітчизняної правової системи та продовжує народжувати актуальні та адаптивні до реалій сучасного державного розвитку ідеї, пропозиції щодо модернізації української правової системи, приведення її у відповідність із національними особливостями та стандартами європейського «сервісного» права. У той же час, при конструюванні нової правової системи України обов'язково потрібно враховувати інтегративний характер сучасного міжнародного та регіонального права. Дійсно, в будь-якій сфері життя суспільства, включаючи правову сферу, дуже ризикованим є уявлення про беззаперечний характер дії правової системи певного типу. Тим більше, що сьогодні багатфакторні процеси суспільного і державного життя в різних країнах, обумовлені глобалізацією, інтенсивно відображаються у відповідних процесах зближення правових сімей і правових систем. Посилились позиції вчення про змішані правові системи, у більшій мірі завдячуючи виникненню в рамках європейського правового простору варіацій правових систем, що містять риси і континентального права, і англо-американського права.

Зовнішній характер трансформації національної правової системи вкрай важливий, адже кажучи про національну правову систему, недостатньо лише показати внутрішню будову права – правова система має включати в себе комплекс елементів, який у своїй сукупності показує сутнісні характеристики права відповідної держави в його взаємовідносинах з іншими типами права, інтегративні властивості практичної сфери (правозастосування, тлумачення права і правотворчість) та ідеологічну складову системи. Правова система України за думкою багатьох вітчизняних теоретиків належить до самостійного типу правової культури, де присутні ознаки романо-германської правової системи. Але, як справедливо зазначає М. Г. Хаустова, відповідь на запитання, до якої ж правової сім'ї слід відносити Україну, залежить від того, яким правовим шляхом іде наше суспільство, від здійснюваної в державі правової політики, яка відбивається у прийнятих політико-правових рішеннях, законодавстві, правових цінностях, напрямках професійної підготовки юристів та ін. [1, с. 31]. Актуальним при опрацюванні міжінтеграційних проблем національних правових систем в контексті створення правової системи України є питання про віднесення до її складу норм міжнародного та європейського права. Особливу увагу слід приділяти міждержавним інтеграційним особливостям правової системи, де різновидом міждержавно-правового типу є європейські міждержавні правові системи, насамперед правові системи Ради Європи та Європейського Союзу.

В даний час першочергового значення набуває питання про взаємовідносини вітчизняної правової системи з європейським правовим простором у контексті інтеграційних прагнень нашої держави; існує залежність досконалості механізму адаптації законодавства України до законодавства ЄС від скомбінованості національної правової системи, реалізації її елементів, властивих як для романо-германського, так і англосаксонського права. В західній теоретичній думці правові системи змішаного типу, слідуючи визначенню

засновника цього терміну Ф. П. Уолтона, асоціюються із змішаною юрисдикцією, коли романо-германська традиція вступає у певне порозуміння із англо-американським правом [2, с. 1]. Інтегративному характеру правової системи, що використовує особливості континентального або цивільного (civil law) та загального права одночасно, відповідає перерозподіл балансу впливу її елементів на користь правового прецеденту. Змістовний перехід від загального права до цивільного права повинен бути чітко визначеним [3, с. 8], отже суміш елементів континентального і загального права для національної правової системи України повинна досягти достатніх обсягів, щоб стати очевидною і визнаною для юристів і членів суспільства в цілому. Однак, якщо ознаки континентального права, зважаючи на історичну ретроспективу його впровадження в національне право України, достатньо кількісні та очевидні, то елементи загального права представляють незнайомий та недосліджений пласт юридичної практики. Більш менш зрозумілим для національної правозастосовної судової діяльності є правовий прецедент, не в останню чергу завдячуючи активній комунікації України з Європейським судом.

Можна побачити, що в останні два десятиліття ставлення до судового прецеденту як джерела права у вітчизняній юриспруденції почало змінюватись, однак «інерція попереднього мислення продовжує відчуватись і нині, як у загальній теорії права, так і в галузевих юридичних науках» [4, с. 352]. У зв'язку із активною конвергенцією національного та європейського права, питання про необхідність впровадження правового прецеденту, визначення його місця в національній правовій системі України сьогодні постає є як ніколи актуальним та вкрай необхідним, особливо на тлі судової реформи.

Отже, в даний час першочергового значення набуває питання про взаємовідносини вітчизняної правової системи з європейським правовим простором у контексті підвищення рівня реалізації прав людини; існує залежність досконалості механізму адаптації законодавства України до законодавства ЄС від скомбінованості національної правової системи, реалізації її елементів, властивих як для романо-германського, так і англосаксонського права. Інтегративному характеру правової системи, що використовує особливості континентального або цивільного (civil law) та загального права одночасно, відповідає перерозподіл балансу впливу її елементів на користь правового прецеденту.

Список використаних джерел

1. Хаустова М. Г. Правова система України серед правових систем сучасності. Проблеми законності. Харків, 2013. Вип. 123. С. 23-33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2013_123_5 (дата звернення: 13.02.2018).
2. Walton F. P. The Scope and Interpretation of the Civil Code. Montreal, 1907. Reprinted. Toronto: Butterworth's, 1980. 159 p.
3. Palmer V. Mixed Jurisdictions Worldwide: the Third Legal Family. Cambridge Univ. Press, 2001. 497 p.
4. Загальна теорія права: підручник / за ред. М. І. Козюбри. Київ: Ваіте, 2015. 392 с.

Тептюк Л. М., к. і. н, доцент

Черкаський державний технологічний університет

ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ (1989-1991 рр.)

Історія парламенту в незалежній Україні досить не тривала і сягає своїм корінням у 1989 рік.

27 жовтня 1989 року Верховна Рада Української РСР (11-го скликання) прийняла Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки «Про зміни і доповнення Конституції (Основного Закону) Української РСР» [1]. Зміни стосувалися виборів до Верховної Ради Української РСР, які проводилися по одномандатних або багатомандатних виборчих округах на основі загального, рівного і прямого виборчого права та таємного голосування. Верховна Рада Української РСР визначалася як найвищий орган державної влади Української РСР, була правомочна розглядати і вирішувати будь-яке питання, що належить до відання Української РСР, складалася із 450 народних депутатів, приймала закони і постанови, свою роботу проводила сесійно. Голова Верховної Ради Української РСР обирався Верховною Радою Української РСР із числа народних депутатів на п'ять років і не

більше як на два строки підряд, був найвищою службовою особою республіки і представляв Українську Радянську Соціалістичну Республіку в країні і в міжнародних відносинах. Також встановлювалися вимоги до кандидатів у депутати та строк їх повноважень.

Організацію роботи Верховної Ради Української РСР забезпечувала Президія Верховної Ради Української РСР, яка була підзвітною Верховній Раді Української РСР та до складу якої входили за посадою: Голова Верховної Ради Української РСР, його Перший заступник і заступник, Голова комітету народного контролю Української РСР, голови постійних комісій Верховної Ради Української РСР.

27 жовтня 1989 року Верховна Рада Української РСР (11-го скликання) також прийняла Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки «Про вибори народних депутатів Української РСР» на підставі якого і проводилися вибори народних депутатів Української РСР 4 березня 1990 року [2]. Цей закон був достатньо прогресивним він дозволяв вільне обговорення виборчих програм кандидатів у народні депутати та можливість контролю громадянами процесу підрахунку голосів. Вибори проходили за мажоритарною системою.

Вперше за роки радянської влади вибори до Верховної Ради Української РСР відбувалися за принципом плюралізму, що призвело до оновлення її складу на 90% [3, 143]. Це дало змогу опозиційним комуністичній партії силам потрапити до складу законодавчого органу. Парламентська опозиція дістала назву Народної ради. Верховна Рада Української РСР (12-го скликання). У 2000 році нумерацію було змінено і Верховна Рада 12-го скликання вважається Верховною Радою 1-го скликання. Працювала на постійній основі, сесійно, а не лише в період скликань, як раніше. Робота цього органу регулювалася нормами тимчасового регламенту. Саме ці ознаки дають підстави стверджувати, що ще до проголошення незалежності України Верховна Рада УРСР, по суті, трансформувалася в інститут парламентського типу. Однією з перших функцій, що її виконувала Верховна Рада у цей період, стала установча функція.

Головою Верховної Ради Української РСР 12-го скликання було обрано В.А. Івашка (4 червня 1990 року – 9 липня 1990 року). 9 липня 1990 року він подав заяву про відставку і в цей же день було прийнято за основу проект Декларації про суверенітет Української РСР. 16 липня 1990 року Верховна Рада Української РСР прийняла Декларацію про державний суверенітет України («за» - 355 голоси, «проти» - 4, «утримались» - 1) [4, 25].

Саме Декларація про державний суверенітет України стала основою для прийняття Акту проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року, заклавши підвалини української Конституції та основних законів.

Декларація на законодавчому рівні закріпила принцип поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову та проголошувала, що від імені українського народу може виступати виключно Верховна Рада Української РСР. Жодна політична партія, громадська організація, інше угруповання чи окрема особа не можуть виступати від імені всього народу України. Тим самим віддаючи певний пріоритет відносинам з іншими гілками влади саме законодавчому органу. За Верховною Радою було закріплено статус вищого представницького і єдиного законодавчого органу, що, по суті, трансформувало її у парламент як такий [5].

23 липня 1990 року головою Верховної Ради Української РСР було обрано Л.М. Кравчука.

29 листопада 1990 року Верховна Рада Української РСР прийняла постанову «Про захист суверенних прав власності Української РСР» [6].

На період проголошення незалежності України Верховна Рада діяла на підставі Конституції УРСР 1978 р. і Тимчасового регламенту засідань Верховної Ради Української РСР, затвердженого постановою від 22 травня 1990 р. У вказаних документах проголошувалися загальні засади діяльності парламенту, але чіткої регламентації процедурних питань не було. Це стосується питань законодавчого процесу, статусу народного депутата, взаємодії парламенту та інших гілок влади. В той період на законодавчому рівні не було чітко розмежовано компетенцію у прийнятті постанов,

розпоряджень, указів між гілками влади, що постійно викликало суперечності, непорозуміння та протистояння. Тому спостерігалися тенденції до перетягування функцій між виконавчою і законодавчою.

Отже, початковим етапом створення українського парламенту можна вважати 1990 рік, оскільки Верховна Рада Української РСР, обрана того року, продовжила свої повноваження за часів незалежної України та офіційно визнана Верховною Радою України I скликання. Період 1990-1991 років це перший доконституційний період в історії українського парламенту, який характеризувався пошуками моделей розвитку всієї держави і парламенту зокрема.

Список використаних джерел

1. Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки «Про зміни і доповнення Конституції (Основного Закону) Української РСР» від 27.10.1989 р. № 8303-XI // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1989. - № 45. – С. 624.
2. Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки «Про зміни і доповнення Конституції (Основного Закону) Української РСР» від 27.10.1989 р. № 8304-XI // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1989. - № 45. – С. 626.
3. Остапович В.М. Історична місія Верховної Ради Української РСР 12-го скликання // Історико-політичні студії. – 2014. - №2. – С. 143-150.
4. Декларація про державний суверенітет України. Історія прийняття, документи, свідчення. – Житомир: «Рута», 2010. – 868 с.
5. Декларація про державний суверенітет України // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990. - № 31. – С. 429.
6. Постанова Верховної Ради Української РСР «Про захист суверенних прав та власності Української РСР» від 04 березня 1992 року // [Електронний ресурс].. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/506-12>.

Чернік С. Д., к. і. н., доцент

Центральноукраїнський державний педагогічний університет ім. В. Винниченка

ПОЛІТИЧНІ ПРАВА І СВОБОДИ ГРОМАДЯН КОРОЛІВСТВА СЕРБІВ, ХОРВАТІВ ТА СЛОВЕНЦІВ ЗА ВИДОВДАНСЬКОЮ КОНСТИТУЦІЄЮ 1921 р.

1 грудня 1918 року утворилося Королівство сербів, хорватів та словенців (далі – Королівство СХС). На порядку денному постало питання прийняття основного закону держави, який мав закріпити конституційний лад, права, свободи та обов'язки громадян, структуру органів влади та їхні повноваження. 28 червня 1921 року у день Св. Вида Установчі збори Королівства СХС ухвалили Конституцію, яка в історію ввійшла під назвою Видовданська. Цей документ складався з XIV розділів, що включали 142 статті [1].

У першому розділі Конституції 1921 р. “Загальні положення” вказувалося, що Королівство сербів, хорватів та словенців є конституційною, парламентською та спадковою монархією. Другий розділ “Основні права та обов'язки громадян” регулював правовий статус громадян Королівства СХС. Зокрема, закріплювалися принцип єдиного громадянства в державі (ст. 4), права людини на особисту свободу, недоторканість її життя та житла (ст. 5-11), свобода совісті (ст. 12), друку (ст. 13), право на зібрання (ст. 14) та звернення до державних органів (ст. 15) й до суду (ст. 18), право на освіту (ст. 16), на таємницю листування (ст. 17). Обов'язки громадян розкривалися у статті 21 та полягали у наступному: дотримання законів, служіння загальнодержавним інтересам, захист батьківщини, сплата податків. Третій розділ “Соціальні та економічні приписи” детально регулював права громадян на працю та відпочинок, надавав певні соціальні гарантії. Так, ст. 32 Конституції гарантувала надання державної допомоги інвалідам, сиротам та вдовам війни.

Розглянемо політичні права і свободи громадян Королівства сербів, хорватів та словенців, оскільки вони є пріоритетними у системі конституційних прав і свобод людини й громадянина. Важливість їх полягає у наданні можливості особі брати участь у безпосередньому народовладді, здійсненні державної влади і місцевого самоврядування, бути активним учасником суспільно-політичного життя. Закріплення основних політичних прав і свобод у Конституції сприяло розвитку демократичних засад у Королівстві СХС та державності в цілому.

У статті 14 Видовданської конституції 1921 р. зазначено, що громадяни мають право союзів, зборів та об'єднань. Ніхто не може з'явитися на зібрання зі зброєю. Про проведення зібрань під відкритим небом, тобто мітингів, слід інформувати владу не пізніше ніж за 24 години. Громадяни мають право створювати об'єднання, якщо ця діяльність не суперечить закону [1]. Відповідно у державі існувала низка політичних партій різних спрямувань: Демократична партія, Народна радикальна партія, Хорватська народна селянська партія, Словенська народна партія, Комуністична партія, Югославське мусульманське об'єднання, Республіканська партія та інші [2]. Проте королівська влада надавала підтримку сербським політичним силам, які стали основою для її зміцнення.

Громадяни Королівства СХС мали право петиції. Звернення до будь-якого державного органу можуть підписувати одна або декілька фізичних осіб, а також юридичні особи (ст.15).

Наступним політичним правом громадян, гарантованим Конституцією Королівства СХС 1921 р., було право вільно обирати і бути обраним до органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Реалізація цього права здійснювалася через скликання представницького органу влади в Королівстві Народної скупщини строком на чотири роки. Формувалася вона шляхом виборів на основі загального, рівного, прямого та таємного голосування. У статті 69 визначалося, що один представник представляє інтереси 40 000 жителів. Якщо в окрузі кількість жителів перевищує цю межу більш ніж на 25 000, то має бути обрано додатково ще одного народного представника.

Активне політичне право належало кожному громадянину з народження або у наслідок його натуралізації з дня досягнення 21 року. Тимчасово своє виборче право втрачали: засуджені до тюремного ув'язнення до моменту відновлення їх у правах, засуджені до позбавлення громадянської честі на час дії вироку, оголошені неспроможними боржниками, особи, що перебувають під опікою (ст.70).

Пасивне виборче право належало усім особам, які користуються своїми виборчими правами незалежно від того чи згадуються вони у виборчих списках. До кандидатів на обрання на посаду народного представника висувалися наступні вимоги:

- наявність громадянства Королівства СХС по праву крові або по праву ґрунту. Громадянин, котрий набув громадянство шляхом натуралізації й не відноситься до однієї з трьох державоутворюючих націй (сербів, хорватів, словенців), повинен проживати в державі до отримання статусу громадянина не менше десяти років;

- досягнення тридцятирічного віку;

- володіння державною мовою, тобто сербо-хорвато-словенською мовою (ст.72).

Водночас, офіцери діючої армії та резерву, унтер-офіцери та солдати за нормами Конституції 1921 р. не мали ні активного, ні пасивного виборчого права. Також відкладалося надання виборчих прав жінкам до прийняття окремого закону.

Посадові особи поліції, фінансового відомства та управління лісами й відомства аграрної реформи могли висувати свою кандидатуру на виборах лише за умови припинення перебування на цих посадах не менше ніж за рік до оголошення указу про вибори. Інші посадові особи не мали права балотуватися у виборчому окрузі, що був їм підконтрольний. Посадові особи, обрані на посаду, звільнялися у резерв на час здійснення свого мандату. Міністри, які перебували на посаді або очікували призначення на неї, та професори університетів могли зберігати свої посади й після їх обрання до Народної скупщини (ст.73).

Кожен народний представник представляв увесь народ, а не лише тих громадян, які його обрали (ст.74).

Відповідно до статті 96 Конституції у Королівстві СХС для вирішення місцевих справ общин, повітів та областей запроваджувалися органи місцевого самоврядування, що формувалися шляхом виборів. Особливий закон щодо їх функціонування мав бути прийнятий окремо. Відтермінування у часі його прийняття по суті унеможливило реалізацію задекларованого Конституцією права. Також слід відмітити, що ці органи самоврядування отримали досить не значні повноваження й народні обранці реальних важелів впливу на вирішення регіональних проблем не отримали [3].

Політичні права і свободи громадян Королівства СХС могли бути обмеженими. Так, у статті 127 зазначалося, що Народна скупщина може за особливим законом повністю скасувати на час війни або мобілізації для своєї державної території, а у випадку збройного повстання – для будь-якої частини цієї території – права, зокрема право на зібрання, союзи, об'єднання [1].

Отже, Видовданська конституція 1921 року закріпила основні політичні права і свободи громадян Королівства СХС. Зокрема, встановлювалося право союзів, зборів та об'єднань, право звернення до будь-якого державного органу, право вільно обирати та бути обраним до органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Повноваження щодо обмеження політичних прав за особливих обставин мала лише Народна скупщина. Задекларовані політичні права у Конституції Королівства сербів, хорватів та словенців 1921 року не завжди відповідали реаліям тогочасного життя. Відсутність належної нормативної бази, підтримка провладних партій та намагання встановити одноосібну владу королем Олександром Карагеоргієвичем перешкоджали громадянам в повному обсязі користуватися конституційними політичними правами і свободами.

Список використаних джерел

1. Устав Краљевине Срба, Хрвата и Словенава од 28. јуна, 1921. год. , Београд : Издавачка књижарница Геце Кона, 1921, 48 стр. URL : http://digitalna.nb.rs/wb/NBS/Tematske_kolekcije/Srpski_ustavi/RA-ustav-1921#page/0/mode/1up
2. Ћоровић В. Историја Југославије Београд: Народно дело, 1933. 718 с.
3. Јеротијеви З. Историја државе и права. URL : <https://dokumen.tips/documents/istorija-prava-i-drzave.html>

СЕКЦІЯ 2

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Керівник секції: Сивак Микола Миколайович – доцент кафедри кримінально-правових дисциплін Східноєвропейського університету економіки і менеджменту, кандидат юридичних наук.

Заступник: Смаглій Віталій Андрійович – старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін Східноєвропейського університету економіки і менеджменту.

Lytvynenko Anastasiya, student

East European University of Economics and Management

MEANS OF PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS IN A GLOBAL NETWORK

It should be noted the fact that the issue of jurisdictional means of protection of intellectual property rights inevitably faces problems of unapplied law to network relationship, the problems of search and identification of perpetrators, securing evidence, etc. The situation is becoming worse because of high latency violations of intellectual property rights on the Internet, due to miner activity of the majority of authors and rightsholders on the Internet.

Today we can determine the the following ways to protect intellectual property on the Internet that the state duly represented by competent authorities can use:

1. Transformation of an object of intellectual property rights into an information product. This method allows you to give the object of intellectual property rights on the Internet the status of a product. In such a way the object is detached from other information and not everyone has an access to it.

Information product is a product of labor activity in which information is the core component. Information product becomes a commodity in that case if it becomes a matter of economic exchange [1].

2. Provision for an object of intellectual property rights of a regime of trade secrets and know-how. The advantage of this method is legal protection against unauthorized access to trade secrets and disclosure by third parties.

3. Creation of a "Web-depository". The state can create a "Web-depository" which will be a repository for the objects of intellectual property rights, including CDs and CD with Web-pages. The dates of loading of an object of intellectual property rights are recorded (which is very important for priority); the certificate confirmed the loading of the object is issued to the owner.

4. The rights to protect of authors in the Internet by public authorities. It means the creation of web pages for prosecution service, internal affairs bodies, patent offices, and other relevant authorities.

5. The system of global control over users. Supervisory control systems of media networks (and now even mobile phones include means of Internet access) has become a common thing. The existence of these systems enables to solve the problem of detection and prosecution of violators of intellectual property rights, but on the other hand it brings to a threat to the private life of the network community.

6. Implementation at the level of government the registry of users who violate intellectual property rights, such as so-called "black lists of users." It can be a dynamic database containing information about users who violate rights and legitimate interests of copyright holders.

"Black Lists of users" perform preventive and a security function and it is the indirect method (not direct or immediate) to impact on offenders. A person affected by the violation, will be able to add information about the offender in the black list of users, as well as to delete such information [2].

7. Web resources certification. This method of protection confirms that a person or company carrying out activities follows policies not to break intellectual property rights of Internet users. In Ukraine, the state certification system is not ready to work with Web resources.

8. The mechanism of state regulation of hosting providers activities. One of the most effective measures to protect intellectual property on the Internet may be the influence on the hosting providers. This effect is carried out to oblige a hosting provider to stop service of websites that illegally publish authors' intellectual property or violate their rights in another way. This procedure can be initiated by victims or by the decision of state authorities.

Of course, this list of possible ways to solve the problems of intellectual property in the global network is not limiting. Our state, in any case, as the regulator of social relationships, should intervene in network relationships and intend to use maximum efforts to protect the constitutional rights of citizens [3].

One of the most reliable means of protecting author is copyright on the Internet is to use a comprehensive approach that includes a combination of legal and technical means of protection. After all, only when the author is confident in protection of his copyright, he can freely create and thus will serve society.

In order to effectively protect intellectual property on the Internet we should:

1. Improve the information culture of the population, by implementing mandatory standards of information culture in current legislation;
2. Pass a new Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights" taking into account current information challenges;
3. Develop and adopt an Information code as a necessary and useful source of protecting intellectual property and intellectual property rights;
4. Strengthen criminal and administrative responsibility for violating intellectual rights in social networks;
5. Create an effective branch of judiciary power for protecting of intellectual property rights;
6. Develop and adopt a law "On cyberpolice in Ukraine";
7. Expand the network of public Internet portals.

References

1. Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність: підручник / В.Д. Базилевич. – К.: Знання, 2015. – 413 с.
2. Святоцький О. Захист прав на об'єкти інтелектуальної власності у судовому порядку / О. Святоцький // Інтелектуальна власність. – 1999. - №3-4. – С. 13 – 15.
3. Підпригора О. Р. Загальні положення про право інтелектуальної власності у Цивільному кодексі України / О. Р. Підпригора // Право України.– 2013. – №7.– С. 97– 101.

*Yaromenko T. S., student
College of Economics and Management
Kovalenko Yu. V., senior teacher
East European University of Economics and Management*

INTERNATIONAL LAW GUARANTEES OF CONSTITUTIONAL RIGHTS AND FREEDOMS OF UKRAINE'S MILITARY TRAINERS

The reformation and development of the Armed Forces of Ukraine and other military formations are closely linked with the implementation of guarantees of constitutional rights and freedoms of servicemen. In our time, the internationally-legal guarantees of the constitutional rights and freedoms of servicemen are gaining an important role in ensuring the rights and freedoms of military servicemen. Lawyers consider issues of international legal guarantees of human rights and freedoms as a whole, however, insufficient attention is paid to the study of international legal guarantees of the constitutional rights and freedoms of servicemen.

The main content of the international legal and regulatory guarantees of constitutional human rights and freedoms, including the servicemen, has been reflected in the Charter of the United Nations and the International Bill of Human Rights, which includes:

1. The Universal Declaration of Human Rights, adopted on December 10, 1948. The Declaration was proclaimed as a task to which all peoples and all states should strive to ensure that

every person and every body of the society promote respect and protection of rights and freedoms, through national and international progressive measures, universal and effective recognition and implementation of them as among the peoples of the United Nations, and among the peoples of the territories under their jurisdiction. [1]

2. International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights adopted on December 16, 1966, by the General Assembly of the United Nations. The States Parties to the present Covenant undertake to guarantee the equal right for everybody to enjoy all the economic, social and cultural rights provided for in this Covenant. [2]

3. The International Covenant on Civil and Political Rights, approved by the United Nations General Assembly on December 16, 1966, which contains a wide range of guarantees of fundamental rights and freedoms to be provided by each State Party to all persons "within its territory and under its jurisdiction without any difference regarding race, color, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, or any other circumstance "(Article 1, Article 2). "All people - stated in the Covenant - are equal before the law and have the right, without any discrimination, to be equally protected by the law "(Article 26). [3]

4. The Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights, adopted by the United Nations General Assembly on December 16, 1966, which establishes the procedure and guarantees the consideration of notifications from individuals who have been victims of violations of the Covenant of Rights and Freedoms. [4]

5. The Second Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights relating to the abolition of the death penalty, adopted on December 15, 1989. In accordance with this Protocol, each State Party undertakes to abolish the death penalty, which will contribute to the strengthening of human dignity and guarantee the right to life. [5]

6. The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, concluded by the member States of the Council of Europe on November 4, 1950 in Rome. The European Convention contains a wide range of guarantees of human rights and freedoms, regardless of gender, race, color, language, religion, political or other opinion, property, birth, or other grounds, and ensures the collective guarantee of the proclamations of the Universal Declaration of Human Rights. At the same time, the Convention is an agreement legally binding on high contracting parties, which establishes a system of control over the exercise of rights within countries. [6]

7. Protocol No. 6 on the abolition of the death penalty adopted by the Council of Europe on April 28, 1983, to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. States Parties to the Protocol guarantee the abolition of the death penalty and may only foresee in their legislation a penalty for acts "committed during a war or an inevitable threat of war" (Article 2). Most member states of the Council of Europe, including Ukraine, have ratified Protocol No. 6 to the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and do not impose death sentences. [7]

The provisions of the International Covenants and the Protocols thereto are based on the guarantees of the rights and freedoms set forth in the Universal Declaration of Human Rights. The pact contains important provisions of the legal status of the person, including the military, and guarantees of its implementation. Given the special nature of military service performance, the International Covenants on Human Rights of 1966 provide for the possibility of limiting certain rights of servicemen.

For example, in Art. 8, Clause 2 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, provides for the introduction of legal restrictions on the right to form professional unions and their participation in activities for members of the armed forces, police and state administration. The International Covenant on Civil and Political Rights also contains provisions on the possibility of limiting the right to freedom of association for people belonging to the armed forces and the police (Article 22, paragraph 2). In today's conditions, international legal acts

confirming the legal status of servicemen during the period of combat operations are of great importance. The most important of these are: Geneva Convention on improving the participation of the wounded and sick in the army [8]; Geneva Convention on improving the participation of the wounded, sick and shipwrecked members of the armed forces at sea [8]; Geneva Convention on the Treatment of POWs [8] and others. These international legal acts contain legal norms that define the guarantees of the rights and freedoms of servicemen during the conduct of hostilities, grant them the right to use weapons, protect their lives and rights while in captivity, guarantee the rights and freedoms of the wounded, sick and persons, who suffered a shipwreck.

Thus, the Constitution of Ukraine and other laws provide for use along with domestic guarantees and international legal guarantees of the constitutional rights and freedoms of servicemen. Which, in turn, are divided into regulatory and organizational-legal. International legal guarantees are very important for legal regulation and ensuring the rights and freedoms of servicemen in Ukraine. Therefore, the state should promote the full realization of the rights and freedoms of military personnel in accordance with international standards, which is a guideline to which one must strive. Taking into account the necessity to implement international acts in the field of human rights and freedoms in Ukrainian legislation, bringing it in line with international standards, it is necessary to create effective legal mechanisms for guaranteeing constitutional rights and freedoms of servicemen in Ukraine.

References

1. Загальна декларація прав людини: ООН; Декларація, Міжнародний документ від 10 грудня 1948 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws>.
2. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: ООН; Пакт, Міжнародний документ від 16 грудня 1966 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: ООН; Пакт, Міжнародний документ від 16 грудня 1966 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
4. Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права: ООН; Протокол, Міжнародний документ від 16 грудня 1966 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
5. Другий Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, щостосується скасування смертної кари: ООН; Протокол, Міжнародний документ від 15 грудня 1989 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
6. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод: Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 4 листопада 1950 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
7. Протокол № 6 про скасування страти, ухваленого Радою Європи до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: Рада Європи; Протокол, Міжнародний документ від 28 квітня 1983 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
8. Женевские конвенции от 12 августа 1949 года и Дополнительные протоколы к ним. – 4-е изд., испр. – М. : Международный Комитет Красного Креста, 2005. – 344 с.

*Волошкевич Г. А., к. ю. н., доцент
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького*

ПІДСТАВИ ПОЗБАВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСТВА У СУЧАСНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Аналіз правового регулювання підстав позбавлення громадянства свідчить, що на сучасному етапі серед країн не спостерігається єдиного підходу у вирішенні цього актуального питання.

Конституції більшості пострадянських держав не визнають права держави на розрив правового зв'язку з її громадянами, і закріплюють абсолютну заборону на позбавлення особи громадянства. На наш погляд, категоричність вищезазначеної норми обумовлена часом та умовами прийняття відповідних документів – прийняті на початку 90-х рр. ХХ ст., у період сильних антирадянських настроїв та бажання недопустити повторного порушення прав людини, Конституції намагалися скасувати правові інститути, які радянська влада використовувала у якості інструментів боротьби з опозицією.

Натомість в значній частині країн ЄС та ряду пострадянських держав конституційна заборона позбавлення громадянства носить обмежений характер – ніхто не може бути позбавлений безпідставно. Таким чином, можливо зробити висновок, що основні закони багатьох європейських держав передбачають можливість позбавлення особи її громадянства.

Визначимо основні підстави, які з точки зору законодавця, надають державі право розірвати правовий зв'язок з її громадянином. Найбільш поширеною на сучасний день є підстави, що виникають у зв'язку з порушення національного законодавства про громадянства. Зокрема:

А. Добровільне набуття громадянства іноземної держави. Як правило, ця підстава поширена у державах, що не визнають інституту подвійного громадянства і забороняють своїм громадянам встановлювати правовий зв'язок з іншою державою. При цьому, наголос робиться на «добровільному набутті», що означає свідоме розуміння особою вчинених дій та бажання досягти відповідних наслідків. У зв'язку з цим, автоматичне набуття громадянства передбачене законодавством ряд держав (внаслідок укладення шлюбу чи усиновлення) не надає державі права припинити правовий зв'язок з особою.

На сьогодні, в європейському просторі тривають дискусії щодо правомірності позбавлення громадянства осіб, що є одночасно громадянами декількох держав. Прихильники теорії множинного чи глобального громадянства апелюють до міжнародних актів, які визнають можливість перебування особи у громадянстві декількох держав і наполягають на правомірності таких зв'язків, за умов виконання особою основних обов'язків. Натомість, представники протилежної точки зору вважають неможливим збереження лояльності одночасно до двох або більше держав. Подібний підхід знайшов своє вираження у висновках Конституційного Суду Російської Федерації, згідно яких «для громадянина Російської Федерації, який одночасно має громадянство іншої держави, значення цінності зв'язку з Батьківщиною об'єктивно зменшується» [1].

Б. Вступ особи на державну службу, до армії іноземної держави, службу безпеки, правоохоронні органи тощо. Існування цієї підстави впливає з розуміння громадянства як відносин вірності, а вступ на службу до іноземної держави – як порушення вірності державі.

Водночас, слід зазначити, що згідно законодавства цих країн вступ на службу до іншої держави є підставою для позбавлення громадянства виключно у випадках коли він був здійснений добровільно, а також всупереч волі або без згоди його первинної держави.

Поширення інституту позбавлення громадянства виключно на випадки незаконної служби обумовлено на наш погляд тим, що в ході інтеграційних процесів у Європі утворилася унікальна ситуація, коли громадянство особи та місце його постійного проживання досить часто виявлялося відмінним. У законодавство про державну службу та військовий обов'язок в країнах ЄС були внесені зміни, які передбачали можливість залучення громадян з інших держав ЄС.

У пострадянських державах ця підстава позбавлення громадянства є більш поширеною. На відміну від країн ЄС, законодавство цих держав поширює можливість позбавлення громадян на всіх осіб, що поступили на державну та військову службу, за виключенням ситуацій коли між країнами були підписані спеціальні угоди.

В. Здобуття громадянства шляхом обману. Ця підстава поширюється на осіб, що отримали громадянство шляхом натуралізації, і не виконали всіх необхідних умов, які національним законодавством були передбачені для набуття статусу громадянина.

Зазначений нами перелік підстав припинення громадянства з причин порушення законодавства про громадянство не є вичерпним, однак ми звернули увагу на найбільш традиційні та загальні з них. Слід також зауважити, що за цими підставами позбавляються, як правило, виключно натуралізовані громадяни .

Окрему групу підстав позбавлення громадянства становлять дії спрямовані на шкоду інтересів суспільства та держави. Як ми зазначали вище, протягом тривалого часу

європейські та пострадянські держави негативно відносилися до можливості позбавлення громадянства внаслідок вчиненого кримінального злочину. Водночас, не дивлячись на це, норма про можливість позбавлення громадянства за «дії, які порушують інтереси держави» була не лише закріплена у ЄКГ, але й знайшла своє відображення у законодавстві 14 з 33 європейських країн (Бельгія, Болгарія, Кіпр, Данія, Естонія, Франція, Ірландія, Литва, Мальта, Молдова, Румунія, Словенія, Швейцарія та Велика Британія). Причому, лише 8 з них (Бельгія, Болгарія, Естонія, Франція, Ірландія, Литва, Мальта та Швейцарія) обмежували дію цієї норми виключно натуралізованими громадянами [2, 89-90].

Законодавство зазначених країн не містить при цьому чіткого переліку дій, які кваліфікуються як такі, що порушили інтереси держави. Як правило, сюди відносять антидержавну діяльність на користь іншої держави, посягання на державний суверенітет, вчинення злочинів проти безпеки держави тощо. Аналіз практичного застосування цієї підстави свідчить, що вона не є простою формальністю, а активно використовується у процесі регулювання суспільних відносин. Так, у Великій Британії з 2006 по 2014 рік з метою «забезпечення суспільної користі» було позбавлено британського громадянства 27 осіб [3].

Кінець ХХ – початок ХХІ ст. був позначений масштабними терористичними атаками, виконавцями яких ставали громадяни постраждалих держав (Франція, США, Ізраїль) У зв'язку з цим, дедалі частіше ставилося питання про внесення змін до законодавчих актів, і застосування позбавлення громадянства, як санкції за вчинення злочинів проти людства та держави.

Наслідком кампанії боротьби з тероризмом стала поява в законодавстві ряду держав положень, про позбавлення громадянства осіб причетних до терористичної чи екстремістської діяльності, а також служби у незаконних збройних формуваннях. Так, протягом 2010-2016 рр. відповідні зміни були внесені до законодавства Узбекистану, Росії, Австралії Франції та Казахстану.

Вищезазначені рішення викликали серйозні дискусії у суспільстві та серед фахівців-юристів, оскільки противники такого рішення вважають прийняті норми антиконституційними та такими, що порушують права і свободи людини. Разом з тим, висновок такої авторитетної міжнародної інституції як Венеціанська комісія стосовно французького законопроекту, яким передбачалося позбавлення громадянства за терористичну діяльність не лише натуралізованих громадян, а й корінних французів, виявився загалом позитивним [4].

Список використаних джерел

1. Никифорова Е. Институт лишения гражданства для лиц несущих серьезную угрозу жизненно важным интересам государства: актуализация вопроса в современных условиях / Е. Никифорова // Государственное и муниципальное управление в ХХІ веке: теория, методология, практика. – 2015. – Выпуск № 20. – С. 90-100
2. Гацелюк В.О. Припинення громадянства особи внаслідок вчинення злочину як захід кримінально-правового характеру *de lege ferenda* (у світлі закордонного досвіду) // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. - 2014. - Вип. 3-4. - С. 83-96
3. Яголович И. Институт лишения гражданства должен быть возвращен [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://zakon.ru/blog/2015/4/20/institut_lisheniya_grazhdanstva_dolzhen_byt_vozvrashhen
4. Знаковий прецедент: Венецианская комиссия одобрила лишение гражданства за терроризм // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://sprotyv.info/ru/news/kyev/znakovyy-precident-venecijskaya-komissiya-odobrila-lishenie-grazhdanstva-za-terrorizm>

Гоняна Н. В., студентка

Київський національний лінгвістичний університет

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗДІЙСНЕННЯ СПРАВЕДЛИВОГО СУДОЧИНСТВА ЯК ГАРАНТІЇ ДОТРИМАННЯ ПРАВ І СВОБОД ОСОБИ

Питання здійснення належного захисту прав і свобод людини, безсумнівно, становить виключний інтерес, з огляду на його безпосередній зв'язок з необхідністю забезпечення вільного та всебічного розвитку як окремого індивіда, так і суспільства в цілому. Згідно зі

статтею 7 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» кожному гарантується захист його прав, свобод та інтересів у розумні строки незалежним, безстороннім і справедливим судом, утвореним законом. Законодавчо закріплено, що суди є незалежними від будь-якого незаконного впливу, а втручання у здійснення правосуддя, вплив на суд або суддів у будь-який спосіб, неповага до суду чи суддів, збирання, зберігання, використання і поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб з метою дискредитації суду або впливу на безсторонність суду, заклики до невиконання судових рішень забороняються і мають наслідком відповідальність, установлену законом [1]. Разом з тим, до основних засад судочинства відповідно до статті 129 Конституції України належать, з-поміж інших, рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом; забезпечення доведеності вини; змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості; забезпечення обвинуваченому права на захист; гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами; розумні строки розгляду справи судом; обов'язковість судового рішення [2].

Близькі за змістом гарантії зафіксовані на міжнародно-правовому рівні та відображаються в положеннях Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, яка була ратифікована Україною у 1997 році. Так, статтею 6 цього міжнародного документу проголошується, що «кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення». У вищезгаданій статті також втілюється принцип гласності судочинства, презумпція невинуватості та знаходять свій прояв основні права, якими наділений обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення. До останніх, у тому числі, належать право на захист, яке включає в себе право на безоплатну правову допомогу та право на отримання, у разі необхідності, безоплатної допомоги перекладача [3]. Слід зазначити, що Загальною декларацією прав людини 1948 року також передбачається, що «кожна людина, для визначення її прав і обов'язків і для встановлення обґрунтованості пред'явленого їй кримінального обвинувачення, має право, на основі повної рівності, на те, щоб її справа була розглянута прилюдно і з додержанням усіх вимог справедливості незалежним і безстороннім судом»[4].

В контексті досліджуваної проблеми, необхідно звернути увагу на той факт, що важливою передумовою здійснення належного захисту прав і свобод людини, у тому числі права на справедливий суд, є існування поряд з відповідною нормативно-правовою базою ефективного механізму практичної реалізації правових приписів. Про наявність певних недоліків у цій сфері свідчить існування значної кількості звернень за захистом права на справедливий суд до Європейського суду з прав людини. Згідно з статистичним аналізом даних 2017 року Україна належить до категорії держав з найвищим числом судових рішень проти них (їх кількість складає 87) [5]. Слід зазначити, що загальна частина справ, що перебували на стадії судового розгляду становила 56 262, з них 7 112 мали відношення до України [6]. Відносно питання захисту права на справедливий суд необхідно вказати, що з 87 вищезгаданих судових рішень 20 безпосередньо стосуються саме цього питання [7].

До категорії звернень на підставі статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод належить, у тому числі, справа «Карінгтон та інші проти України». Так, однією з підстав подання скарги є несумісність тривалості кримінальних проваджень у їх справах з вимогою розумного строку. За результатами розгляду, суд одноголосно постановив, що держава-відповідач повинна сплатити заявникам відшкодування моральної та матеріальної шкоди, а також компенсувати судові та інших витрати [8]. Відносно значимості практики Європейського суду з прав людини, необхідно вказати, що останню, поряд з в Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року і

протоколів до неї, відносять до джерел права в Україні, про що зазначається у статті 10 Цивільного процесуального кодексу України [9]. Схоже за змістом положення міститься також в Кримінальному процесуальному кодексі: згідно зі статтею 8 принцип верховенства права у кримінальному провадженні застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини. Крім того, частиною 5 статті 9 цього кодифікованого акту передбачається, що кримінальне процесуальне законодавство України застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини [10].

Підсумовуючи, варто зазначити, що Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод займає важливе місце в системі джерел права України. В ній закріплено широкий перелік базових прав, якими наділений індивід і які знаходять своє відображення в Конституції України, яка, як відомо, є Основним Законом, а також в інших актах національного законодавства, у тому числі кодифікованих. Право на справедливий суд є надзвичайно важливим, оскільки з його реалізацією пов'язане втілення в життя інших прав людини, зокрема їх захист та обмеження. Взагалі, поняття справедливості, розумності є доволі неоднозначним і оціночним, оскільки базується та внутрішніх переконаннях конкретної особи (чи кола осіб). Цим можна пояснити необхідність існування структур, призначених здійснювати правосуддя, яким властивий багаторівневий характер. Якість судочинства також, значною мірою, залежить від ефективності діяльності органів, на які покладено функції контролю та нагляду за дотриманням законності. Таким чином, можна дійти висновку, що для здійснення ефективного використання гарантованих прав і свобод необхідно вдосконалювати механізм їх практичної реалізації на рівні національних засобів захисту.

Список використаних джерел

1. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02 черв. 2016 р. № 1402-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення 28.09.2018).
2. Конституція України: Закон від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 28.09.2018).
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Міжнародний документ від 04 листоп. 1950 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення 28.09.2018).
4. Загальна декларація прав людини: Міжнародний документ від 10 груд. 1948 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення 28.09.2018).
5. Press Release «President Raimondi presents the Court's results for 2017»: веб-сайт. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf?library=ECHR&id=003-5984719-7658615&filename=Press%20Conference%20of%20the%20President%20of%20the%20European%20Court%20of%20Human%20Rights%202018.pdf>. (дата звернення 28.09.2018).
6. European Court of Human Rights: Analysis of statistics 2017. 2018. P. 12. URL: https://echr.coe.int/Documents/Stats_analysis_2017_ENG.pdf (дата звернення 28.09.2018).
7. Violations by Article and by State 2017: веб-сайт. URL: https://echr.coe.int/Documents/Stats_violation_2017_ENG.pdf (дата звернення 28.09.2018).
8. Рішення у справі «Карінгтон та інші проти України» (Заява № 4306/12 та 6 інших заяв - див. перелік у додатку) від 11 січ. 2018 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c44 (дата звернення 28.09.2018).
9. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон від 18 берез. 2004 р. № 1618-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1618-15> (дата звернення 28.09.2018).
10. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 28.09.2018).

*Костицька І. О., к. ю. н., с. н. с.,
Інститут законодавства Верховної Ради України*

ІМПЕРАТИВНИЙ ДЕПУТАТСЬКИЙ МАНДАТ ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ВИБОРЦІВ НА ДСОТРОКОВЕ ВІДКЛИКАННЯ ЧЛЕНА ПАРЛАМЕНТУ

У сучасній конституційно-правовій науці під депутатським мандатом (мандатом парламентаря) розуміється публічна функція, якою член парламенту уповноважується шляхом виборів, зміст якої визначається, як правило, конституцією і, згідно з якою парламентарій, репрезентуючи всю націю, бере участь у здійсненні суверенітету народу[1]. При цьому правова

регламентація початку і закінчення депутатського мандата, строків повноважень, а також підстав їх дострокового припинення у кожній країні здійснюється по-різному [1].

У практиці зарубіжних країн, як відомо, застосовується обидва класичних види парламентських мандатів – вільний (який домінує) та імперативний[2]. Крім класичного імперативного мандату, у світовій практиці виділяють інститут так званого «партійного» імперативного мандату[3], за якого передбачається можливість відкликання депутата представницьким органом з ініціативи політичної партії чи її керівного органу[4]. У світі існує декілька способів закріплення партійного імперативного мандату депутата: 1) законодавством передбачається, що депутат втрачає мандат, якщо приєднується до іншої партії (Гана, Португалія); 2) встановлюється, що в разі припинення членства в партії, від якої депутат був обраний, він втрачає свій мандат (Шрі-Ланка, ПАР); 3) можливе законодавче закріплення втрати мандата за невиконання вказівок зазначеної партії (Бразилія); 4) способом закріплення партійного імперативного мандата є також поєднання всіх вищезазначених підстав позбавлення депутата повноважень (Індія)[5].

Так, в Індії після внесення змін до Конституції у 1985 р. була створена досить жорстка система відповідальності депутатів перед своїми партіями. Нові положення передбачили можливість дострокової втрати депутатом мандата не лише через його добровільний вихід з політичної партії, членом якої він був під час балотування до парламенту, а й у випадку його самовільного голосування або навіть утримання від голосування всупереч партійним вказівкам. Така дискваліфікація не поширюється лише на депутатів, які створили групу у розмірі не менше третини від складу «рідної» фракції та оголосили про свій вихід із неї; а також, якщо під час злиття партій група депутатів відмовилася вступати в іншу партію та оголосила про створення своєї фракції. Так, для позбавлення депутата мандата достатньо лише рішення Голови Палати після передачі фракцією справи на його розгляд. Однак Конституція передбачає, що Голова чи Спікер можуть на свій розсуд створити слідчу комісію для розгляду обвинувачень або оголосити у Палаті слухання доповіді з цього питання. Конституція Індії зазначає, що жоден суд не може розглядати справу щодо оскарження рішення про «дискваліфікацію» депутата[6].

Ознаками партійного імперативного мандату є: 1) обов'язковість для депутата вказівок політичної партії, від якої він був обраний, 2) представництво депутатом, насамперед, своєї політичної партії, 3) підконтрольність депутата своїй фракції; 4) можливість позбавлення депутата мандата у разі його відступу від партійної дисципліни. Таким чином, з одного боку, партійний імперативний мандат полегшує роботу парламенту, забезпечуючи за допомогою партійної дисципліни передбачуваність його роботи, а, з іншого боку, партійний імперативний мандат сковує ініціативу депутата і несе в собі небезпеку бюрократизації органу народного представництва[5].

У Швейцарії, попри конституційну заборону на інструкції виборців, зафіксовані істотні формальні вимоги до депутатів, зокрема дотримання партійної дисципліни, що можуть розцінюватися як ознаки партійного імперативного мандата. Також у 10 кантонах є можливість відкликання депутатів через референдум. Йдеться не про відкликання обраних представників, а про розпуск палати в цілому. На федеральному рівні такий прецедент мав місце лише один раз – у 1919 р. [6].

Список використаних джерел

1. Чепель О.Д. Проблеми статусу та професіоналізації діяльності депутатів парламенту на сучасному етапі (порівняльно-правове дослідження). Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Х., 2009. – С. 17.
2. Данилов И. С. Мандат народного представителя: понятие и виды // Закон и право. – 2001. - №3. – С. 25-32.
3. М.В. Вітрук назвав його “напіввільним”. Див.: *Особое* мнение судьи Конституционного Суда Российской Федерации Н.В. Витрука к Постановлению Конституционного Суда Российской Федерации от 24 декабря 1996 года № 21–П «О деле о проверке конституционности Закона Московской области от 28 апреля 1995 года «О порядке отзыва депутата Московской областной Думы» в связи с запросом Судебной коллегии по

гражданским делам Верховного Суда Российской Федерации город Москва 24 декабря 1996 года» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.constitution.garant.ru/DOC_10010366.htm#sub_para_N_1000.

4. Радченко О. І. Статус народного депутата України: проблеми теорії і правового регулювання, Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2005. – С. 7.

5. Варлен М. В. Статус парламентария: теоретические проблемы: монография. – М.: Проспект, 2013. – С. 81; Васькова Л.Г. Конституционно-правовое регулирование мандата депутата современного парламента. Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. – Тюмень, 2007. – С. 17.

6. Павленко І.А. Механізми дострокового припинення повноважень депутатів парламенту та місцевих рад депутатів: досвід сучасної представницької демократії // http://old.niss.gov.ua/book/StrPryor/SpPrior_13/4.pdf.

Костицький В. В., д. ю. н., професор

Київський національний університет ім. Т. Шевченка

ЕКОЛОГІЧНА ДЕРЖАВА ЯК ІНСТИТУТУЦІЙНА ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ЛЮДИНИ НА СПРИЯТЛИВЕ ДОВКІЛЛЯ

Сьогодні екологічне право розглядається як ознака цілісності права, обумовлена єдністю приватного і публічного права, а також як найбільш яскравий приклад поєднання Божественного у праві – Морально-етичного імперативу, дарованого Людині Всевишнім - та Соціального – твореними соціумом як Суспільством творців екологічними моральними нормами, традиціями, звичаями. У цьому зміст запропонованої автором теолого-соціологічної теорії права, найбільш повно відображаються особливості взаємодії суспільства і довкілля, які в кінцевому результаті обумовлюють розвиток екологічного права. Адже, суспільне життя регулюється не тільки правовими нормами, але й не-правом, тобто силою звички, модою, пережитками, ціннісними установками особи, тому захист життєвого середовища людини від руйнування, охорона здоров'я і життя людини, а звідси їх захист від негативного впливу забрудненого довкілля стає однією із найважливіших соціальних цінностей. Результатом правового життя тут є еколого-правова культура суспільства. Отже, право є феноменом сучасної цивілізації, створений соціумом в рамках Морального імперативу добра і справедливості, Вищих законів (Божественних, космічних, як про це зазначено у роботах ряду вчених), за якими людина, створена за праобразом Божим, наділена талантом і правом на творчість.

Право не є результатом сліпого наслідування Вищої волі. Творець наділив людину і суспільство розумом та визначив через заповіді основні засади суспільного життя і міжособистісних та колективних відносин, визначив моральні імперативи. При цьому права на гріх не маємо. Всяка діяльність у системі «людина - довкілля» або «людина – суспільство» або «суспільство – довкілля» має враховувати права та інтереси собі подібних, у тому числі їх право на чисте довкілля, у чому ми усі суцї на Землі рівні.

В основі державного захисту екологічних прав і свобод людини і громадянина на думку автора – договірне начало, закладене у Конституцію України, яка ухвалена Верховною Радою України 28 червня 1996 року від імені Українського народу – громадян усіх національностей, що мешкають в Україні, як Суспільний договір між суспільством і державою. Зміст цього Суспільного договору зафіксований у статтях 3 та 19 Конституції України, за якими права і свободи людини визначають зміст і спрямованість діяльності держави, а правовий порядок будується на обмеженні держави і державних органів правом, Конституцією та законами, правами і свободами людини. Фізична особа має право на безпечні для неї продукти споживання (харчові продукти та предмети побуту). Фізична особа має право на належні, безпечні, здорові умови праці, проживання, навчання тощо”.

Останнє обумовлює єдність системи екологічного права як суспільного феномену та функціонування держави як доцільного інституту, спроможного гарантувати або забезпечувати екологічні права людини. Ця єдність оснований на: єдності екологічної політики держави та її екологічної функції, що охоплює як охорону, так і використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки; єдності трьох форм державного

регулювання у системі охорони довкілля – адміністративного управління і контролю, економіко-правового механізму, юридичної відповідальності; спільній відповідальності держави і громадянського суспільства за охорону, збереження і раціональне використання природних ресурсів, охорону довкілля та його збереження для нинішнього і майбутніх поколінь людей, яка (єдність) будується на екологічній етиці і культурі, які впливають із Морального імперативу суспільного життя, визначеного і дарованого людині Всевишнім; єдності об'єктів навколишнього природного середовища, предмету і методів правового регулювання та принципів екологічного права.

Звідси випливає і питання про нову роль держави у сучасних умовах, здатність держави відповісти на глобальні виклики з використанням теоретико-правової науки та соціології права в рамках запропонованого ним теолого-соціологічного розуміння права. На думку автора, на зміну постіндустріальній державі, яка залишається механізмом обслуговування ліберальних цінностей суспільства, має прийти не просто соціальна правова держава, яка зможе зберегти демократичні цінності, з одного боку, та знайти відповіді на виклики сьогодення, з другого боку, забезпечити посилення владного впливу на перебіг подій у соціум між громадянським суспільством і державою у рамках конституційно-правових вимог як Суспільного договору. Нова сучасна держава має бути екологічною державою, відповідати певним критеріям: гарантованість екологічних прав і свобод людини; закріплена у конституції держави її екологічна функція та екологічні обов'язки перед суспільством і людиною; незалежний громадський контроль суспільства за реалізацією екологічного законодавства; в основі державної екологічної політики – право людини на сприятливе життєве середовище (довкілля); розвинута еколого-правова культура, яка лежить в основі прийняття рішень; сформовані еколого-правові мотивації поведінки і життя еліти.

Лазуренко Ю. М., к. і. н.

Черкаський державний технологічний університет

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ОСОБИ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Важливим є питання розвитку інституту осіб без громадянства, положення якого в СРСР були вперше встановлені Законом «Про громадянство СРСР» 1938 року.

Безгромадянство - це правовий статус фізичної особи, яка не має громадянства жодної держави.

Особа без громадянства (апатрид) це особа, що втратила громадянство в одній державі і не одержала нового громадянства в іншій. Особи без громадянства (апатриди) - це особи, які проживають на території певної держави, але не є його громадянами і не мають доказів свого відношення до громадянства іноземної держави.

Основною причиною безгромадянства є «негативні» колізії національних законодавств про громадянство. Можуть бути самі різні варіанти такої колізії. Особа втрачає громадянство в одній державі внаслідок неприйняття рішення про прийняття в громадянство, але не має нагоду набути громадянство в іншій державі. Те ж саме може відбутися, коли, особа виходить з громадянства за власною ініціативою, оскільки це ще не гарантує автоматичне отримання громадянства іншої держави. Оскільки у апатридів відсутній стійкий правовий зв'язок з певною державою, то це ставить їх в менш вигідне положення в порівнянні з громадянами держави, на території якої вони проживають. Вони, як правило, обмежуються в політичних правах. У ряді країн на осіб без громадянства не розповсюджується законодавство про працю і соціальне забезпечення. Держави регулюють правове положення осіб без громадянства як за допомогою національного законодавства, так і за допомогою міжнародних договорів.

В міжнародно-правовій сфері питання безгромадянства вирішуються в двох основних напрямках: регулювання правового статусу апатридів і регулювання скорочення випадків безгромадянства.

Правове положення апатридів знайшло відображення в Конвенції про статус апатридів від 28 вересня 1954 року, відносить до апатридів особу, яка не є громадянином якої-небудь держави через закон даної держави. Учасники Конвенції зобов'язалися застосовувати її положення до апатридів без якої б то не було дискримінації за ознакою їх раси, релігії або країни їх походження. З другого боку, у кожного апатрида існують зобов'язання відносно країни, де він перебуває, що припускає підкорення її законам, а також заходам, приймається для підтримки громадського порядку. Відносно таких прав, як право на рухоме і нерухоме майно, авторські і промислові права, право асоціацій, робота по найму, рішення житлових питань в ряді інших, апатридам, які законно проживають на території договірної держави, надається можливо більш сприятливе положення, в будь-якому разі не менше, ніж те, яке звичайно надається іноземцям при тих же обставинах. Апатриди мають право вибору місця проживання і вільного пересування в межах території держави за умови дотримання всіх правил, які зазвичай застосовується до іноземців. В той же час апатриди прирівнюються до громадян країни їх постійного місце проживання відносно права вільного звернення в суди, початкової освіти, урядової допомоги, винагороди за працю, соціального забезпечення. Таким чином, Конвенція закріплює принцип, згідно якому апатриди користуються певним комплексом прав на території тієї держави, де вони мають постійне місце проживання. Учасники Конвенції взяли зобов'язання не виселяти законно проживаючих на їх території апатридів по міркуваннях державної безпеки або громадського порядку. Виселення таких апатридів можлива тільки при виконанні рішень, прийнятих судом. Нарешті, Конвенція ставить в обов'язок держав по можливості полегшувати асиміляцію і натуралізацію апатридів, що направлено на скорочення числа осіб, які не мають громадянства.

Стан безгромадянства в більшості випадків виникає через неузгодженість (колізії) законодавств різних держав щодо набуття і втрати громадянства. Найчастіше воно настає в результаті: а) автоматичної втрати громадянства, що має місце в силу закону і не супроводжується набуттям нового громадянства в іншій державі; б) позбавлення громадянства в силу судового вироку чи спеціального акта вищих органів державної влади чи управління без наступного набуття нового громадянства в іншій державі.

В Україні можна виділити наступні категорії осіб без громадянства: колишні іноземні громадяни, що втратили своє громадянство (підданство) після закінчення терміну дії національних паспортів і не пред'явили документів, які засвідчують їх приналежність до іноземної держави особи іноземного походження, що прибули в Україну нелегальним шляхом і не пред'явили діючих національних паспортів, політичні емігранти, незалежно від часу прибуття їх в Україну, якщо вони не прийняті в українське громадянство у встановленому законом порядку.

В свою чергу, такі вчені як Баймуратов М.А. визначає іноземців, як осіб, які знаходяться на території будь-якої держави, але не є її громадянами і мають громадянство іншої держави, а осіб без громадянства - особи, які не мають громадянства будь-якої держави [1,с.193].

Політологічний енциклопедичний словник дає таке визначення «іноземців» - це особи, які перебувають на території певної держави, не маючи її громадянства. В вище названому словнику не має таких понять, як «особа без громадянства» або «апатрид» [2,с.235].

Великий енциклопедичний словник дає таке визначення «іноземців» - це особи, які знаходяться на території відповідної держави, але є громадянами іншої держави або особами без громадянства.

«Іноземні громадяни» - це особи, які не є громадянами даної держави і мають докази свого відношення до громадянства будь - якої іншої держави.

«Апатриди» (аполиди) (від. грец. *apatris* і *apolis* - позбавлений Батьківщини), особи, що не мають громадянства (підданства).

«Іноземець» - особа, що належить до громадянства відповідної держави, але не є громадянином держави перебування

«Особа без громадянства» (апатрид) - особа, яку жодна держава не вважає своїм громадянином [3,с.61,41].

Отже, апатрид (особа без громадянства) не перебуває в громадянстві даної держави і не має юридично важливих доказів свого відношення до громадянства іншої держави. Правовий статус апатрида в першу чергу визначається законами держави - перебування. При переїзді апатрида в іншу державу його зв'язок з колишньою державою автоматично припиняється і виникає новий зв'язок з тією державою, де апатрид перебуває. Вони визнаються тільки в тому випадку, якщо в новій державі діє закон щодо переходу цих прав і обов'язків або ця держава виконує відповідні міжнародні зобов'язання. Що стосується громадян іноземних держав, то вони підкоряються не тільки правопорядку країни перебування, але зберігають права і обов'язки по відношенню до своєї держави. Держава поширює свою владу на громадян, навіть якщо вони знаходяться за межами її території.

Таким чином, правовий статус іноземних громадян і осіб без громадянства при ряді загальних рис - не одне і те ж. Відповідно до чинного законодавства іноземець - це особа, яка не перебуває у громадянстві України і є громадянином (підданим) іншої держави або держав; особа без громадянства - це особа, яку жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином. Існуючі відмінності стосуються докорінної позиції - прав і обов'язків особи по відношенню до своєї держави: у іноземних громадян - це держава, яка надала їм громадянство, а у осіб без громадянства такої держави просто немає.

Впливає, що особи без громадянства - це особлива категорія осіб, правове положення яких повинно регулюватися в особливому порядку. А поняття «іноземний громадянин» і «іноземець» юридично повинні розглядатися як тотожні. З урахуванням зазначеного вище можна зробити загальний висновок про те, що «іноземний громадянин», або «іноземець», - це особа, яка знаходиться на території даної держави, і не є її громадянином, але належить до громадянства іншої держави.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про прикордонний контроль» від 05.11.2009 // Відомості Верховної Ради України. – 2010. - № 6. – С. 46.
2. Закон України «Про біженців» від 21 червня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України.–2001. – № 47. –С. 250.
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань міграції» від 5 квітня 2011 р. // Офіційний вісник України. – 2011.–16 травня.–№ 34, Ст. 1396.

Лисенко О. М., к. політ. н.

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА ОСОБИ НА ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

Механізми формування інформаційної політики держави та організаційно-правовий супровід даного процесу, на сьогоднішній день, в епоху становлення та розвитку інформаційного суспільства, є не лише елементами внутрішньої та зовнішньої політики держави, а і її одним із головних заходів безпеки.

Особливості ведення сучасних інформаційних воєн вимагають від держави не просто констатації фактів посягання на інформаційний суверенітет, а чіткого механізму реагування та відповідної протидії. Важливим елементом державного управління будь-якою сферою суспільних відносин є чіткий організаційно-правовий механізм взаємодії всіх державних інституцій на вирішення того чи іншого соціального феномену. В даному випадку держава виконує свої основні функції та завдання.

Виходячи з цього, захист інформаційного суверенітету через систему стратегічних напрямків інформаційної політики є одним із пріоритетних завдань. В сучасних умовах поширення інформації та формування суспільної думки через глобальні інформаційні мережі, можливості «інформаційного вторгнення» багатогранні та різноманітні, що в свою чергу надає можливості супротивнику використовувати будь-які інформаційні приводи на власну користь.

Ситуація, в якій на даний час перебуває наша держава, в значній мірі викликана саме втратою інформаційного суверенітету через недосконалість організаційно-правового механізму протидії зовнішнім інформаційним загрозам. В умовах ведення інформаційної війни постає нагальна проблема доступу до інформації та особливостей її поширення, як на рівні державного апарату, так і на рівні суспільства. Враховуючи вищевикладене актуальність та важливість теми дослідження на даному етапі розвитку української державності цілком очевидна.

Стаття 34 Конституції України визначає, що кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір [1]. Тобто, Конституція України гарантує в повному обсязі право кожної особи на інформацію, передбачаючи таким чином можливість щодо її безперешкодного поширення будь-якими засобами. Дані конституційні положення передбачаються також Законами України «Про інформацію» [2], «Про звернення громадян» [3], «Про доступ до публічної інформації» [4] та ін.

Ч.1 ст. 6 Закону України «Про інформацію» визначає, що право на інформацію забезпечується: створенням механізму реалізації права на інформацію; створенням можливостей для вільного доступу до статистичних даних, архівних, бібліотечних і музейних фондів, інших інформаційних банків, баз даних, інформаційних ресурсів; обов'язком суб'єктів владних повноважень інформувати громадськість та засоби масової інформації про свою діяльність і прийняті рішення; обов'язком суб'єктів владних повноважень визначити спеціальні підрозділи або відповідальних осіб для забезпечення доступу запитувачів до інформації; здійсненням державного і громадського контролю за додержанням законодавства про інформацію; встановленням відповідальності за порушення законодавства про інформацію [2]. Окрім цього у ст. 20 даного Закону закріплено принцип максимальної відкритості, тобто «будь-яка інформація є відкритою, крім тієї, що віднесена законом до інформації з обмеженим доступом». Слід також відзначити такі важливі положення визначені ч. 1. ст. 29 - дозвіл на поширення інформації з обмеженим доступом, якщо вона є суспільно необхідною, тобто є предметом суспільного інтересу, і право громадськості знати цю інформацію переважає потенційну шкоду від поширення; ч. 2 ст. 29 - визначення невичерпного переліку інформації, що становить предмет суспільного інтересу тощо [2].

Як бачимо, законодавець передбачив чітку систему реалізації права на доступ до інформації, її зберігання, поширення, відтворення та трактування, проте, сучасні суспільно-політичні реалії, вимагають звернути увагу на питання поширення інформації, що шкодить національній безпеці та територіальній цілісності держави. Ч.3 ст. 34 Конституції України передбачає, що здійснення прав на вільне збирання, зберігання, використання і поширення інформації може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя [1]. Аналогічні норми містяться і в згаданому вище Законі України «Про інформацію» [2] (ч.2 ст.6), проте, реалії сьогодення показали, що дієвий механізм реалізації даних норм законодавства відсутній.

В зв'язку з цим на сьогоднішній день Україна все ще продовжує програвати інформаційну війну як на внутрішньому «інформаційному фронті» так і на зовнішньому. Виникає питання, наскільки дійсно необхідно обмежувати реалізацію права на доступ до інформації в умовах ведення інформаційної війни. Проте, слід відзначити, що на сьогоднішній день законодавцем не подано чітких визначень таких реально існуючих соціально-правових феноменів як «інформаційні атаки», «інформаційне вторгнення», «інформаційний суверенітет» та ін. Наприклад, поняття «інформаційного суверенітету» вперше з'явилося в Законі України «Про інформацію» редакції 2002 року, навіть передбачалися гарантії його захисту, але в редакції цього ж закону від 9 травня 2011 року

даний термін відсутній.

Тобто перед українським суспільством постало досить нелегке завдання, визначити якими механізмами протидіяти постійним інформаційним атакам, наповненими ресурсом, що «перекручує» реально існуючі факти, але при цьому не порушувати конституційного права громадян на доступ до інформації. Зважаючи на можливості сучасних інформаційних мереж інформація поширюється миттєво, і досить часто, від того, який суб'єкт інформаційних відносин перший «анонсує» інформаційну подію, залежить її сприйняття споживачем інформаційного продукту.

Слід зазначити, що останні роки незалежності нашої держави, характеризувалися постійними прагненнями органів державної влади «убезпечити» внутрішню інформацію від доступу громадськості. На рівні міністерств і відомств створювалися спеціальні структури, що ускладнювали доступ громадян до інформації. Такі грифи на документах як «Не для друку», «Тільки для службового використання», «Опублікуванню не підлягає» тощо, прямо порушували право громадян на доступ до інформації, але при цьому показали повну нездатність протидіяти «інформаційним атакам» та «інформаційним вторгненням».

Окрім, цього такий стан речей об'єктивно викликав в українському суспільстві інформаційний нігілізм, щодо офіційної інформації органів державної влади. Даний суспільний феномен викликав появу інформаційних повідомлень, що прямо чи опосередковано підтримували інформаційні атаки. При чому суб'єкти інформаційних відносин реалізуючи право на доступ до інформації, не усвідомлено поширювали інформацію, що підпадає під регулювання ч.3 ст. 34 Конституції України [1], як то: кількісні та якісні характеристики ЗСУ, дислокацію та маршрути переміщення, розміщення блокпостів тощо.

Сучасні геополітичні виклики, що постали перед Україною, органами державної влади та громадянами, показали не спроможність в повному обсязі протидіяти інформаційній агресії та постійним інформаційним атакам. В значній мірі, дане явище було викликане:

недосконалістю державного механізму інформаційної політики, невизначеністю на рівні законодавця таких понять як «інформаційні атаки», «інформаційне вторгнення», «інформаційний суверенітет»;

появою такого суспільного феномену як «інформаційний нігілізм», щодо повідомлень органів державної влади;

відсутність чіткого і зрозумілого механізму реалізації права громадян на доступ до інформації, включаючи право на її поширення, зберігання та використання, враховуючи норми визначені ч.2 ст. 34 Конституції України;

відсутність Національної доктрини інформаційної безпеки та шляхів її реалізації.

Визначені даним дослідженням проблемні питання формування інформаційно-правового простору, інформаційної безпеки, реалізації права громадян на доступ до інформації в умовах ведення інформаційної війни, є лише окремими аспектами глобальних державотворчих викликів, що постали перед нашою державою. Науково-практичні розробки в даному напрямку, сприятимуть становленню та формуванню ефективного механізму взаємодії органів державної влади та громадськості щодо протидії інформаційним загрозам та створення ефективною системи інформаційної безпеки.

Список використаних джерел

1. Конституція України [Електронний ресурс] : Закон від 28 червня 1996 року. – Режим доступу. – <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Про інформацію [Електронний ресурс] : Закон України від 2 жовтня 1992 р. (в редакції від 21 травня 2015 р.). – Режим доступу. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
3. Про звернення громадян [Електронний ресурс] : Закон України від 2 жовтня 1996 р. (в редакції від 28 серпня 2015 р.). – Режим доступу. – <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр>
4. Про доступ до публічної інформації [Електронний ресурс] : Закон України від 13 січня 2011 р. (в редакції від 01 травня 2015 р.). – Режим доступу. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.

СУЧАСНІ ПРОЯВИ КІБЕРТЕРОРИЗМУ ЯК ЗАГРОЗА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Розвиток інформаційних технологій та процес глобалізації зумовили появу нових загроз як міжнародній, так і національній безпеці, зокрема кібертероризму. Інформаційно-комунікативні технології настільки увійшли у наше життя, що ми вже не можемо уявити себе без комп'ютера. Але значення цих технологій для простого користувача не можна порівняти з їх важливістю для держави (банківський сектор, оборона, промисловість, сільське господарство, транспорт та будь-що інше). Так, з одного боку, розвиток комп'ютерних технологій полегшив життя, але з другого боку, це зумовило появу нових загроз як міжнародній, так і національній безпеці.

Поруч з традиційними на перший план виходять нові, асиметричні загрози, або, за іншою класифікацією, м'які, що, як правило, формуються шляхом нарощування суперечностей у світовій політиці та економіці на основі нерівномірного розвитку країн – міжнародний тероризм, нелегальне поширення наркотиків та зброї, неконтрольована міграція, інформаційні війни, нарощування розриву між провідними країнами та іншими країнами світу тощо, які впливають на регіональну і глобальну безпеку і є тіньовою стороною глобалізації світових процесів. Сучасна ситуація в сфері безпеки визначається переміщенням центру ваги з класичних (зокрема, збройного вторгнення) до нетипових (асиметричних), або «м'яких» загроз. Серед глибинних причин виникнення нових загроз – бідність, недостатність ресурсів, економічна неспроможність, егоїзм розвинених країн, неврегульованість конфліктних ситуацій тощо. З іншого боку, такі загрози можуть формуватися внаслідок створення відповідних умов у межах тієї або іншої країни, або, навіть, за сприяння тих або інших держав. Новітні загрози мають комплексний характер та переважно спрямовані проти окремої людини, її прав та інтересів, а також проти нормального життя і розвитку суспільства і держави. У кожній з названих сфер формуються відповідні, більш конкретні виклики та загрози, які істотно впливають на міжнародну безпеку в цілому або діють в окремих регіональних системах міжнародних відносин [1].

Досліджуючи питання інформаційного тероризму, науковці акцентують увагу на подвійній ролі інформаційно-комунікаційних технологій у здійсненні актів інформаційного тероризму. З одного боку, інформаційно-комунікаційні системи та технології можуть розглядатись як об'єкт нападу, а з іншого – як зброя в руках терористів. Достатньо важко провести чітку межу між інформаційним тероризмом та використанням інформаційних технологій у воєнних чи кримінальних цілях. Тому основними відмінностями інформаційного тероризму від інших протиправних діянь в інформаційній сфері є його цілі, що притаманні і терористичним актам в загальному їх розумінні. До цих цілей ми можемо віднести: «заякування населення, створення атмосфери страху та паніки, створення атмосфери загрози повторення теракту, виклик великого суспільного резонансу, наслідки, небезпечні для життя та здоров'я людей, поширення інформації про теракт для широкої аудиторії».

Характерними рисами терористичних актів в інформаційній сфері є: «прихований характер підготовки та реалізації таких діянь – відсутність проявів та слідів проникнення; масштабність атак – нанесення удару по великій кількості об'єктів; синхронність атак – вони можуть бути здійснені одночасно по багатьом об'єктам; віддаленість – джерело атаки може знаходитись за межами країни, в якій здійснюється напад; інтернаціональність – шкода може поширюватись на території кількох держав» [2].

Аналіз реальних характеристик глобалізаційних процесів підводить до положення про взаємопов'язаність усіх основних складових глобалізації – глобальної економіки, міжнародної політики, світового інформаційного простору, соціально-економічного і гуманітарного розвитку людства. Внаслідок процесів глобалізації та радикальних змін у

міжнародній політичній системі формується новий світоустрій, який визначатиме головні засади міжнародної стабільності загалом та безпеки кожної країни зокрема.

Протиріччя економічних і політичних інтересів глобальних корпорацій і держав-націй створює нові лінії напруги у міжнародній системі. Малі і слабкі країни можуть протиставити могутності глобальних корпорацій лише силу їх внутрішньої консолідації та групової регіональної інтеграції. Внаслідок нерівномірності розвитку окремих країн і регіонів дедалі більшого значення набуває формування асиметрії міжнародних відносин як небезпечне явище сучасної світової політичної системи, що неодмінно тягне за собою недотримання непорушності фундаментальних й основоположних прав і свобод людини.

Особливістю глобалізаційних загроз та викликів є те, що вони походять із сфер, що не завжди піддаються контролю з боку держави, а на відміну від загроз геополітичного типу формуються більше позадержавними суб'єктами. Серед основних загроз та викликів глобалізаційного типу можна виокремити: конфлікт цінностей, маргіналізацію певних країн і регіонів, розпад політичних утворень і виникнення «держав, що не відбулися», глобалізацію криміналу, тероризму, неконтрольоване розповсюдження зброї масового ураження та звичайних озброєнь, інформаційні технології впливу на безпеку держави, загострення локальних конфліктів, нелегальну міграцію, тощо [3].

Отже, перед серйозними викликами глобалізації держави мають, насамперед, забезпечити внутрішню збалансованість інтересів різних прошарків населення і, усвідомлюючи власні національні інтереси, виступати консолідовано перед зовнішнім світом. В умовах глобалізації держави, позиціонуючи себе як впливового суб'єкта міжнародних відносин, мають шанс використати переваги для власного розвитку, тоді як залишаючись об'єктом дії зовнішніх сил, отримати лише негативні наслідки.

Жодна держава світу не спроможна протистояти загрозі інформаційного тероризму самотужки, враховуючи масштабність його дії та транснаціональний характер. Тому необхідність нормативно-правового врегулювання цієї проблеми на міжнародному рівні, розробка єдиного підходу до розуміння та протидії інформаційному тероризму, а також опрацювання механізмів міжнародного співробітництва й обміну досвідом є ключовими моментами співробітництва усіх держав світу та потребує міжнародної координації зусиль.

Список використаних джерел

1. Non-Traditional Security Threats and Regional Cooperation in the Southern Caucasus/ Ed. by Mustafa Aydin. Amsterdam et. al: IOS Press, 2011 ebooks. iospress.nl/Download/Pdf/25365.
2. Moustakis F. Soft Security Threats in the New Europe// George C. Marshal European Centre for Security Studies, Managing the Challenges of Soft Security Threats in the 21st Century Report of the Conference April 7-9. 2003, p. 6.
3. Becher K. (2005), «Soft security» with Russia after 11 September, The International Institute for Strategic Studies. <http://www.iiss.org/publications/russia-regional-perspectivesjournal/volume-1---issue-1/soft-security-with-russia-after-11-september>.

Новіцький С. О., студент

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Проживаючи у демократичному суспільстві, кожна людина незалежно від статусу, релігійних вподобань та матеріального стану має право на захист своїх прав, свобод та інтересів. Тому, відповідно постає питання чи забезпечує держава доступ усім без винятку громадянам. Так, на перший погляд все дуже не складно, оскільки існують чітко прописані права в українському законодавстві і насамперед у Конституції України.

Але мати право і мати можливості користуватися цим правом – не одне й те саме. Не завжди особа, яка потребує юридичної допомоги може це собі дозволити. Найпоширенішою є проблема – брак коштів на оплату послуг.

Це не нова проблема і неодноразово ставала предметом обговорення вчених – правознавців та розглядалася в роботах Л.С. Явича, Ю.Т. Ткаченка, В.І. Тертишнікова, М.М. Ясина та інших.

Історія розвитку системи безоплатної правової допомоги в Україні є унікальним досвідом моделювання нових суспільних відносин і застосування на практиці теорії права в частині їх поетапного правового врегулювання. Створення системи безоплатної правової допомоги було ініційовано та започатковано Міністерством юстиції України з метою реалізації статті 59 Конституції України та виконання міжнародних зобов'язань, передбачених Резолюцією 1466 (2005) Парламентської Асамблеї Ради Європи «Про виконання обов'язків та зобов'язань Україною». Згідно Резолюції 1466 (2005) Парламентської Асамблеї Ради Європи «Про виконання обов'язків та зобов'язань Україною» Україна зобов'язана покращити доступ до правосуддя шляхом запровадження системи безоплатної правової допомоги у відповідності до стандартів Ради Європи та практики Європейського Суду з прав людини [5].

Юридична допомога в Україні здійснюється адвокатськими об'єднаннями, окремими адвокатами та фахівцями у галузі права, які зареєстровані у встановленому законом порядку корпоративне об'єднання з певними умовами набуття його членства, що й зумовлює високі фінансові запити на його послуги.

Виникає питання як забезпечити доступ до юридичної допомоги тим верствам населення, що у час нестабільного фінансового стану у країні, невзможі оплатити послуги юриста, котрий у свою чергу бажає отримувати нормальну оплату за послуги.

Для встановлення балансу 20.12.2011р. був прийнятий Закон України «Про граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах», згідно з яким за надання юридичної допомоги в цивільних чи адміністративних справах адвокат не може отримати за годину своєї роботи більше ніж 40 % від мінімальної заробітної плати.

Одним з головних недоліків Закону про БПД є те, що він не закріплює принцип вільного вибору особою захисника, що не відповідає статті 59 Конституції України, а також пункту «с» частини 3 статті 6 ЄКПЛ. Так, відповідно до статті 19 зазначеного Закону саме центр БПД приймає рішення про надання такої допомоги та призначає особі захисника. Таким чином, особу, щодо якої пред'явлене кримінальне обвинувачення і якій надається БПД, фактично позбавлено права на вільний вибір захисника, що не узгоджується з Конституцією України та ЄКПЛ. Крім того, Закон безпосередньо сприяє дискримінації за матеріальною та майновою ознакою, що є порушенням статті 14 ЄКПЛ (заборона дискримінації), взятої в поєднанні зі статтею 6 § 3 (с). Особи, які мають фінансові ресурси, мають можливість вільно обрати собі адвоката за своїм вибором (тобто, укласти з ним угоду про надання правової допомоги), тоді як ті, хто таких ресурсів не має, не мають вибору та змушені погодитись на адвоката, який їм на свій вибір надасть (призначить) центр БПД. Водночас, до цього часу в Законі про БПД не встановлені критерії надання БПД малозабезпеченим громадянам та не встановлено часові рамки для перевірки матеріального стану особи, яка притягується до кримінальної відповідальності. У результаті така правова допомога, як правило, надається за бюджетні кошти кожному без винятку та без урахування його майнового стану. НААУ також звертає увагу на той факт, що наразі існуюче кримінально-процесуальне законодавство України за певних обставин дозволяє судові змусити обвинуваченого користуватися адвокатом БПД, незалежно від фінансового стану обвинуваченого. Навіть якщо особа має всі фінансові можливості заплатити за юридичну допомогу і найняла декількох адвокатів, котрим довіряє, органи слідства чи суд можуть у певних випадках призначити (і призначають) такій особі адвоката БПД, аби прискорити провадження, а в деяких випадках і вплинути на провадження (наприклад, під час обрання запобіжного заходу у вигляді утримання під вартою)

Для зміцнення даної ініціативи та уникнення зловживань 02.06.2011р. був прийнятий Закон України «Про безоплатну правову допомогу», зі створенням муніципальної адвокатури, де чітко окреслено коло осіб, які можуть отримувати допомогу. Оплата здійснюється за рахунок державного бюджету[6, с. 8].

Але реалізація важливих норм цього Закону може опинитися на межі повної або часткової зупинки у зв'язку з реєстрацією урядового законопроекту № 5185 від 21.10.2014 про внесення змін у цей закон щодо відстрочення набрання чинності деяких його положень з 01.01.2017р.

Ще більше питань викликає новий Закон України «Про прокуратуру», який скасовує повноваження органів, яким дозволено надавати правову допомогу на безкоштовній основі, здійснювати представництво інтересів громадян в суді.

Список використаних джерел

1. Конституція України // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141).
2. Закон України «Про граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах» // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 29, ст.343).
3. Закон України «Про безоплатну правову допомогу» // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 51, ст.577).
4. Закон України «Про прокуратуру» // (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 2-3, ст.12).
5. Про виконання обов'язків та зобов'язань Україною: Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1466 від 05.10.2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_611..
6. Система безоплатної правової допомоги в Україні: Поточні проблеми та рекомендації щодо її реформування // Звіт підготовлений Національною асоціацією адвокатів України, затверджений рішенням Ради:адвокатів України №125 від 13.11.15р. – с. 8.

Оксьом І. Г., к. ю. н., доцент

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИХ ГАРАНТІЙ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Важливим засобом захисту прав та свобод людини є гарантії, які забезпечують умови для реалізації конституційно-правового статусу людини і громадянина. Ефективність гарантій залежить від рівня розвитку загальноправових принципів, стану економіки, рівня розвитку демократичних інститутів, реальності політичної системи суспільства, наявності системи досконалих законів у державі, ефективності механізмів реалізації законоположень, ступеня правової свідомості, правової культури населення, узгодженості інтересів населення та суспільства в цілому і наявності високоефективного органу конституційного контролю.

Перехідний етап політичної системи в Україні показав, що найменш захищеною виявилася сфера прав та свобод людини і громадянина. І хоча Конституція України гарантує не можливість звуження змісту та обсягу існуючим прав та свобод при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних, практика показує, що найбільше порушуються права людини в галузі охорони життя та здоров'я, житлові права, право власності, звернення до органів державної влади та місцевого самоврядування, права на свободу та особисту недоторканість; право на справедливий суд; право на свободу думки і слова; на свободу мирних зібрань і об'єднань; права на соціальний захист; права на освіту; забезпечення прав учасників АТО; захист прав осіб, які проживають на тимчасово окупованій території тощо. Це підтверджується щорічним зростанням кількості звернень громадян до всіх судів України та до Європейського суду з прав людини.

У зв'язку з цим актуальною проблемою є вдосконалення законодавчої бази в напрямку розвитку та становлення інституту гарантій прав людини як одного з основних пріоритетів правової держави.

В Конституції України проголошується, що «права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [1, ст. 3].

Реалії сьогодення змушують частіше повертатися до питання ефективного використання конституційних засад забезпечення прав, свобод, гарантій правового статусу особистості. Оскільки застосування конституційних засад правового статусу людини і громадянина на практиці не завжди відповідає сучасним умовам повсякденного життя, є

актуальним дослідження проблем та наукове розроблення пропозицій щодо вдосконалення механізму гарантування прав та свобод людини і громадянина з урахуванням їх динамічного характеру, глобалізаційних процесів в державі та наукових поглядів щодо потреби нормативного регулювання даного кола суспільних відносин.

Особливістю конституційно-правових норм демократичних держав, що визначають гарантії правового статусу людини та громадянина, є певна міра їх декларативності, установчий характер, що призводить до протилежного ставлення законодавця, конституціоналістів та самих громадян до практичної можливості реалізації таких положень. Виникає запитання: в такому випадку ми маємо говорити про декларативність чи фіктивність конституційно-правових норм? Як правило декларативні норми формують певні ідеали державотворчого процесу, суспільних цінностей тощо. Але в той же час норми конституцій в більшості є нормами прямої дії, а можливість використання декларативної норми значно знижується, однозначно зменшуючи і рівень довіри громадськості до юридичних (конституційно-правових) гарантії їх реалізації.

В Україні серед основних конституційних гарантій прав і свобод людини та громадянина виділяють: право на правову допомогу; судовий захист прав і свобод людини і громадянина; відшкодування моральної та матеріальної шкоди завданої незаконними діями, рішеннями органів державної влади; презумпція невинуватості; право знати свої права та обов'язки та інші. Але, як було наведено вище, їх реальна дія не завжди є ефективною.

Однією із головних проблем гарантій прав та свобод людини і громадянина є низький рівень правової культури та правової свідомості як самих громадян так і співробітників державних органів. Особливо проблемним дане питання є в контексті низького рівня правової культури державних службовців та посадових осіб органів державної влади, що виявляється в низькому рівні правореалізаційних актів, не дотримання законності у житті суспільства і держави.

Недосконалість функціонування органів державної влади, відсутність політичної волі породжує не можливість гарантувати, а тим більше реалізовувати гарантії прав і свобод, що призводить до недовіри громадян до державних інституцій та вимагає дієвого громадського контролю за діяльністю органів державної влади, невідкладного подолання корупції на всіх рівнях і щаблях державного і суспільного життя.

Досвід країн розвинутої правової демократії підтверджує, що саме конституційні норми мають відігравати ключову роль у системі соціальних інститутів, загальнодержавної політики і законодавства.

В Конституції України визначено взаємну відповідальність особи перед державою та держави перед особою. Водночас на законодавчому рівні не визначено гарантії відповідальності держави перед особою, тому зараз ми маємо дещо абстрактне уявлення про форми такої відповідальності. Це необхідно для повної реалізації прав та свобод громадян, адже більшість їх пов'язана з діяльністю органів державної влади та місцевого самоврядування, які повинні нести політичну та юридичну відповідальність за процес і результати своєї діяльності [2].

Згідно Національної стратегії у сфері прав людини під час визначення державної політики, прийняття рішень органами державної влади та органами місцевого самоврядування визначальним чинником є забезпечення пріоритетності прав і свобод людини. Результатом цього повинно бути запровадження системного підходу до виконання завдань та забезпечення узгодженості дій органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері прав і свобод людини, створення в Україні ефективного механізму реалізації та захисту прав і свобод людини [3].

Адже досвід країн, розвинутої демократії підтверджує, що декларація прав без гарантії їх забезпечення веде до негативних соціально-політичних наслідків, зниження авторитету влади, до зростання недовіри до політики держави, породжуючи правовий нігілізм та різні форми девіантної поведінки.

Тому ми підтримуємо думку вчених, що для подальшої демократизації, гуманізації та розвитку інституту гарантій прав людини в Україні, доцільно було б здійснювати кроки в таких напрямках:

– закріпити конституційні гарантії прав та свобод людини і громадянина на рівні національних стандартів в контексті реформ в Україні та вимог міжнародних актів про права людини;

– на конституційному рівні закріпити гарантію політичної та юридичної відповідальності органів державної влади та їх посадових осіб, адже реалізація конституційних прав і свобод людини й громадянина неможлива без ефективної організаційно-виконавчої діяльності державних органів;

– розширити можливість доступу громадян до системи правових інституцій уповноважених правом на використання юридичних засобів захисту та відновлення прав та свобод людини і громадянина;

– вдосконалення законодавства відповідно до реального стану суспільних відносин, з урахуванням євроінтеграційних процесів в Україні.

На нашу думку, вдосконалення гарантій прав та свобод людини і громадянина в умовах реформаційних процесів в Україні сприятиме консолідації суспільства не лише в межах нації, а й консолідації європейських цінностей з метою реалізації політичних, соціальних, економічних, міжнародних відносин, що є визначальними в реалізації особистості в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Конституція України: прийнята на 5 сесії Верховної ради України 28 червня 1996 р. – К. : Просвіта, 1996. – 80 с.
2. Селіванов А. О. Конституційні проблеми в сучасній теорії права. Доктрина стабільності та охорони Конституції України в контексті її модернізації та ефективного конституційного правосудді / А. О. Селіванов. – Київ: Логос, 2012. – 152 с.
3. Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини: Указ Президента України від 25 серпня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

Поліщук М. А., студент

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ МІСЦЕВИХ ДЕРЖАВНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ В УКРАЇНІ

Інститут місцевих державних адміністрацій вперше було запроваджено у 1992 році Законом України „Про представника Президента України” [2]. Саме згідно цього Закону на рівні держави було відокремлено місцеві органи виконавчої влади, які були засновані на основі виконавчо-розпорядчих органів районних і обласних рад.

Введення в дію Закону України „Про представника Президента України” мало на меті створити єдину систему виконавчих органів на місцях на чолі з Президентом, а також розмежувати функції та повноваження між місцевими державними адміністраціями та місцевим і регіональним самоврядуванням.

14 квітня 1992 р. Указом Президента України було затверджено Положення про місцеву державну адміністрацію, яка (згідно Положення) була визначена як система органів державної виконавчої влади, які утворюються відповідним Представником Президента України або входять до складу адміністрації за принципом подвійного підпорядкування: Президентові України, а також Кабінету Міністрів України з питань, що належать до його компетенції [7, с.1].

Створення державних адміністрацій мало позитивні і негативні моменти. До позитивних ми віднесемо те, що це новоутворення певною мірою децентралізувало виконавчу владу, що дало привід стверджувати, що Україна відходить від унітарності і відбувається наближення її до федеративної форми державного устрою. Негативним моментом стало те, що на місцях спостерігалось явище „двовладдя” та протистояння, про що говорилося раніше. Особливо багато протиріч виникало між головами рад та

Представниками Президента відповідних державних адміністрацій. Ці неузгодженості і суперечки призвели до того, що відповідно до Закону України „Про формування місцевих органів влади і самоврядування”, прийнятого 14 лютого 1994 р. [3], інститут Представника Президента було скасовано, а місцеві державні адміністрації було трансформовано у виконавчі комітети районних і обласної рад народних депутатів.

У грудні 1994 р. Президент України вніс на розгляд Верховної Ради України проект Закону України „Про державну владу і місцеве самоврядування в Україні”, проте він так і не був прийнятий парламентом, хоча пізніше ряд його положень стали складовою частиною Конституційного договору між Верховною Радою України і Президентом України від 8 червня 1995 р. [4], де було зазначено структуру органів державної виконавчої влади на місцях. Положення Конституційного Договору створили передумови для відновлення вертикалі виконавчої влади: на основі виконавчих комітетів обласних та районних рад знову були створені місцеві державні адміністрації, які були підпорядковані Президенту України. Однак, ця система мала суттєву ваду – суміщення посад голів відповідних рад та голів місцевих адміністрацій. Пізніше, 21 серпня 1995 р. було прийнято Указ Президента України „Про Положення про обласну, Київську, Севастопольську міську державну адміністрацію та Положення про районну, районну у містах Києві та Севастополі державну адміністрацію”, згідно якого державна адміністрація є складовою частиною єдиної системи органів державної виконавчої влади і підпорядковується Президентові та Кабінету Міністрів України [6, с.9].

Подальше закріплення статусу місцевих державних адміністрацій знайшло своє відображення у Конституції України 28 червня 1996 р., де стаття 118 Конституції зазначала, що виконавчу владу на місцях (в областях і районах, містах Києві та Севастополі) здійснюють місцеві державні адміністрації, які є підзвітними і підконтрольними органам виконавчої влади вищого рівня [5, с.40]. Було визначено, що голови адміністрацій призначаються на посаду і звільняються з посади Президентом України, чим досягається централізація виконавчої гілки влади.

Тривалий час після прийняття Конституції України на законодавчому рівні статус місцевих державних адміністрацій не було визначено. Особливо складним і суперечливим був процес розробки і ухвалення Закону, який би регулював і деталізував діяльність місцевих державних адміністрацій.

9 квітня 1999 р. Верховною Радою України Закон України „Про місцеві державні адміністрації” було ухвалено [1]. Цей нормативний акт покликаний забезпечити регулювання цілого комплексу взаємопов’язаних організаційно управлінських відносин, які склалися в процесі організації і діяльності виконавчих органів влади на місцях.

Проте слід відзначити, що Закон був не в змозі охопити всі аспекти діяльності місцевих державних адміністрацій як органів виконавчої влади. Тому регулювання діяльності зазначених органів на сьогоднішній день здійснюється також цілою низкою інших нормативних актів. Як бачимо, нормативна база, що регулює діяльність місцевих державних адміністрацій, досить об’ємна і перебуває у стадії постійного оновлення.

Підводячи підсумки слід констатувати той факт, що становлення інституту місцевих державних адміністрацій за досліджуваний період мало як позитивні так і негативні моменти. У цьому процесі умовно можна виділити декілька етапів:

Перший етап характеризувався пошуком оптимальної моделі діяльності та функціонування місцевих державних адміністрацій та затвердженням на конституційному рівні їх правового статусу.

Другий етап відзначається більш чіткою структуризацією виконавчої влади на місцях та розмежування повноважень з органами місцевого самоврядування, особливо з прийняттям спеціального закону.

Третій етап – налагодження організаційно-процедурних питань діяльності місцевих державних адміністрацій через прийняття цілої низки підзаконних нормативних актів.

Список використаних джерел

1. Закон України „Про місцеві державні адміністрації” від 9 квітня 1999 р. // Відомості Верховної Ради. – 1999. – № 20 – 21. – Ст.190. (із змінами внесеними станом на 21 грудня 2006 р.)
2. Закон України „Про представника Президента України” від 5 березня 1992 р. // Відомості Верховної Ради. – 1992. – № 23. – Ст.335 (втратив чинність).
3. Закон України „Про формування місцевих органів влади і самоврядування” від 14 лютого 1994 р. // Відомості Верховної Ради. – 1994. – № 22. – Ст.144 (втратив чинність).
4. Конституційний Договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України від 8 червня 1995 р. // Відомості Верховної Ради. – 1995. – № 18. – Ст.133 (втратив чинність).
5. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змінами внесеними згідно із Законом від 8 грудня 2004 р.). – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 96 с.
6. Указ Президента України „Про Положення про обласну, Київську, Севастопольську міську державну адміністрацію та Положення про районну, районну у містах Києві та Севастополі державну адміністрацію” від 21 серпня 1995 р. // Урядовий кур’єр. – 1995. – 29 серпня. – С. 9 (втратив чинність).
7. Указ Президента України „Про Положення про місцеву державну адміністрацію” від 14 квітня 1992 р. // Зібрання законодавства України. – 1992. – Т.4. – С. 1 – 2 (втратив чинність).

Приходько А. А., к. ю. н.

керуючий партнер Юридичної компанії «PRIKHODKO&PARTNERS»

ПРОБЛЕМАТИКА ВИЗНАЧЕНОСТІ ПОНЯТЬ В КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОМУ МЕХАНІЗМІ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

У науковій та публіцистичній літературі існує методологічна різноманітність підходів до розуміння корупції та механізму її запобігання, відповідно, наявні різні трактування. На сучасному етапі розвитку досліджень із цієї проблематики досить складно сформулювати єдине визначення. При цьому, необхідно здійснити аналіз різних підходів до розуміння означеного явища, а отже, правильного застосування терміну «корупція» та похідних від нього понять, як то «запобігання корупції», «протидія корупції» тощо. Зазначений термін, як і будь-який інший, є елементом певної терміносистеми. У науковій літературі термін тлумачать як слово чи підрядне словосполучення, що має спеціальне значення, виражає та формує професійне поняття та застосовується в процесі пізнання, освоєння наукових і професійно-технічних об’єктів та відносин між ними [1, с. 5].

Водночас не всі нормативні джерела, містять відповідні дефініції, що призводить до певної невизначеності в правозастосуванні. Очевидно, що вплив історичної та національної специфіки зумовлює різне розуміння корупції як явища та її трактування в законах і нормативних актах. Незважаючи на тривалість існування корупції як явища та надзвичайну її популярність у сучасних умовах, сформулювати універсальне визначення цього поняття непросто. До того ж, у суб’єктів міжнародної нормотворчості відсутня єдина позиція щодо цінності дефініцій, тому в одних ситуаціях їм приділяють значну увагу, а в інших – їх ігнорують.

Відсутність чітко закріплених правових визначень спостерігається загалом і у міжнародних договорах, зокрема в правовій системі Європейського Союзу, що характеризується в науковій літературі як «гнучкість» закріплених у законодавстві правових норм. Ця гнучкість слугує нібито досягненню компромісу між потребами правової визначеності, з одного боку, і потребами ситуативної справедливості – з іншого.

Так, у пояснювальній записці до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією зазначено «... те, чи кваліфікуватиметься якась практика як «корупційна» і чи тому засуджуватиметься суспільною мораллю, залежить від конкретної держави» [2].

Закон України «Про запобігання корупції» має на меті приведення національного законодавства у відповідність до вимог Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією та Додаткового протоколу до неї і Конвенції ООН проти корупції (UNCAC). Зміни, які було внесено до кримінального закону, стосувалися визначення хабарництва в публічному секторі та встановлення санкцій, визначення «службової особи», що застосовується в положеннях

відносно корупції – включаючи, зокрема, іноземних службових осіб та службових осіб міжнародних організацій, – криміналізацію зловживання впливом і введення конкретних положень щодо хабарництва в приватному секторі.

Очевидно, вищенаведене законодавче визначення є особливим з огляду на те, що воно не є універсальним і не охоплює всієї сукупності корупційних проявів, за які національне законодавство передбачає відповідальність. Зазначену дефініцію корупції сформульовано лише для потреб Закону України «Про запобігання корупції» [3, с.181-196].

Деякі поняття вказаного закону взагалі незрозумілі та потребують роз'яснень, а саме відмінність між потенційним й реальним конфліктом інтересів, як один із проявів корупції, порядок та способи її запобігання.

Також, звертаємо увагу, що Законом України «Про запобігання корупції» не визначено поняття «протидія корупції», хоча в п. 12 ч. 1 ст.1, п.1 ч.1 ст. 11, п. 4, 12 ч.1, ч. 3 ст.12, ч. 3 ст. 17 використовується цей термін.

Підсумовуючи зазначене, вважаємо за доцільне включити до Закону України «Про запобігання корупції» термін «протидія корупції», а також вважаємо не зовсім вдалою назву Закону України «Про запобігання корупції», оскільки «запобігання» словник української мови тлумачить як «не допускати, заздалегідь відвертати що-небудь неприємне, небажане», тобто назва згаданого Закону фактично є констатацією заперечення існування корупційної злочинності в Україні.

Список використаних джерел

1. Головин Б. Н. Лингвистические основы учения о терминах : [учеб. пособие для филол. спец. вузов] / Б. Н. Головин, Р. Ю. Кобрин. – М. : Высш. шк., 1987
2. Пояснювальна записка до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://crimcor.rada.gov.ua/komzloch/control/uk/publish/article?jsessionid=F3A149F998CA5D901366DEF8F6E8349E?art_id=49138&cat_id=46352.
3. Трепак В.М. Особливості дефініції поняття «корупція», – Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ, - № 4 (97), 2015
4. Закон України «Про запобігання корупції» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

Савчук О. Л., студент

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

КОНСТИТУЦІЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ТРУДОВОГО ПРАВА

Сьогодні в умовах розбудови незалежної суверенної Української держави, важлива роль у реформуванні правової системи країни відводиться трудовому праву.

Як одне з числа провідних воно виконує велику роль у життєдіяльності суспільства, в соціальних питаннях, які існують у нашій державі.

Формування правової держави потребує закінчення нового Трудового кодексу України, інших законодавчих актів, удосконалення діючого законодавства про працю, враховуючи практику, яка існує у процесі перетворення. Зараз такий час, коли потрібно швидше усувати колізії, прогалини у вітчизняному законодавстві.

Численність і суперечливість точок зору на поняття «джерело права» відзначалися ще в дореволюційній науковій юридичній літературі. Так, одні вчені під ним мали на увазі (а) сили, що творять право (наприклад, воля Богу, народу, правосвідомість, ідея справедливості, державна влада); (б) матеріали, покладені в основу того чи іншого законодавства; (в) історичні пам'ятки, що колись мали значення чинного права; (г) засоби пізнання чинного права. Інші джерелами права вважали «форми об'єктивізації юридичних норм, які служать ознаками їх обов'язковості», а також «засоби пізнання права» [5, с. 283].

Завжди перша роль у джерелах будь-якої галузі права відводиться конституції. З юридичного погляду Конституцію маємо розглядати, як законодавчий акт, який має найвищу юридичну силу, та регулює суспільні відносини в усіх сферах життєдіяльності.

Незважаючи на те, що формальні, юридичні властивості Конституції достатньо досліджувалися ще аж в радянській теорії права, вони також на даний час привертають увагу вчених. Так, В.М. Шаповал відзначає, що Конституція належить до окремої категорії нормативно-правових актів – законів. Однак на відміну від останніх має більшу жорсткість – особливий характер прийняття та внесення змін [6, с. 3].

Щоб визнати Конституцію першим джерелом трудового права постає потреба з'ясувати галузеву належність норм, які її утворюють. Так, на думку багатьох учених, в Основному Законі містяться норми різних галузей права. Так, В.О. Тархов зазначає: «Не можна заперечувати, що в Конституції міститься низка норм адміністративного, трудового, земельного, фінансового, цивільного права і т.д. Віднести їх усі до державного права було б неправильно. Це означало б визнання його надгалуззю права, до чого немає підстав». Науковця підтримують правники, які відзначають, що «до норм державного права рекомендується включати не всі норми Конституції, а лише їх частину...». З погляду інших, усі норми Основного Закону – це норми конституційного права. Прихильники цієї точки зору вважають, що «кожна норма, сформульована у її статтях, є нормою конституційного права». Виходить, що норми конституційного права хоча й опосередковано, але також регулюють широкий спектр суспільних відносин, які становлять предмет усіх інших галузей права, у тому числі й трудового [6, с. 6].

До предмета регулювання конституційного права входять:

- відносини, відносно з встановлення засад організації держави і громадянського суспільства;
- основи правового статусу людини і громадянина в цьому суспільстві;
- форми й механізм здійснення державної влади.

При цьому всі відносини, що регулюються цим правом, пронизує єдина ідея – ідея народовладдя. Що стосується предмета трудового права, то, починаючи з визначення його М.Г. Александровим, він тлумачиться через указівки на трудові й суміжні (безпосередньо пов'язані, похідні) суспільні відносини [4, с. 20].

Згідно ч. 2 ст. 43 Конституції України – держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб. І згідно ч. 1 ст. 46 Конституції України – громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом [1].

Статтею 188 КЗпП України зазначено, що не допускається прийняття на роботу осіб молодше шістнадцяти років.

За згодою одного із батьків або особи, що його замінює, можуть, як виняток, прийматись на роботу особи, які досягли п'ятнадцяти років.

Для підготовки молоді до продуктивної праці допускається прийняття на роботу учнів загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних і середніх спеціальних навчальних закладів для виконання легкої роботи, що не завдає шкоди здоров'ю і не порушує процесу навчання, у вільний від навчання час по досягненні ними чотирнадцятирічного віку за згодою одного з батьків або особи, що його замінює [2].

Відповідно до 2 ч. 1 ст. Закону України «Про зайнятість населення» – безробітний - особа віком від 15 до 70 років, яка через відсутність роботи не має заробітку або інших передбачених законодавством доходів як джерела існування, готова та здатна приступити до роботи [3].

Не можуть бути визнані безробітними громадяни віком до п'ятнадцяти років, за винятком тих, які працювали й були звільнені у зв'язку зі змінами в організації виробництва та праці, реорганізацією, перепрофілюванням чи ліквідацією підприємства, установи й організації або скороченням чисельності (штату). Тому ми бачимо, що обмежується право

громадян від 14 до 16 років на захист від безробіття, і як підсумок знову протиріччя між Основним Законом та законодавством.

А тому постає питання про коло осіб, які можуть бути суб'єктами цього права. Це також питання для дослідників трудового права, оскільки вбачаємо протиріччя.

В практичній діяльності виникають проблемні ситуації з використанням прямої дії Конституції України. В цьому разі мається бажання, щоб офіційно пояснити проблемні питання навіть через Конституційний Суд України.

Список використаних джерел

1. Конституція України // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141)
2. Кодекс Законів про працю України // Затверджується Законом № 322-VIII від 10.12.71 ВВР, 1971, додаток до № 50, ст. 375
3. Закон України «Про зайнятість населення» // (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 24, ст.243)
4. Александров Н.Г. Советское трудовое право: Учебник. – М.: Госюриздат, 1954. – 383 с.
5. Алексеев С.С. Общая теория права: Учебник: В 2-х т. – Т. 1. – М.: Юрид. лит., 1981. – 359 с.].
6. Шаповал В. Конституція України як нормативно-правовий акт // Право України. - 1997. - №10. - С. 3-7.

*Тимошенко М. О., к. ю. н., проректор
Європейський університету*

СПРЯМОВАНІСТЬ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ОСВІТУ: ДЕЩО ПРО ДОСВІД США

Правове регулювання господарської діяльності вищих навчальних закладів (надалі – ВНЗ) різної форми власності та їх взаємодія з іншими суб'єктами господарювання у більшості випадків зводиться до некомерційної форми взаємодії. Така співпраця спрямована на розвиток освіти і науки та інноваційного підходу у підготовці нових спеціалістів. При цьому, як свідчить зарубіжний досвід, чим більша фінансово-господарська автономія надана закладам вищої освіти, тим краща матеріально-технічна база таких закладів, що, у свою чергу, забезпечує більшу привабливість цих закладів освіти для студентів і впливає на рівень державного фінансування, зазвичай до збільшення.

Тому реформа вищої освіти об'єктивно вимагає поруч із деклараціями розширення автономії цих навчальних закладів також забезпечення реальної свободи їх господарської діяльності, без якої нездійсними головні завдання - надання високоефективних освітніх послуг з метою реалізації соціального призначення закладів вищої освіти [2; 3]. У цій роботі надзвичайно важливо використати досвід розвинутих країн. Звичайно, найбільш значимим є дослідження досвіду Сполучених Штатів Америки у сфері поєднання надання освітніх послуг. Навчальні заклади США усіх рівнів можуть бути як загальнодержавними або федеральними, так і приватними. Навчальні заклади нижчого рівня можуть бути дочірніми підприємствами або структурними підрозділами навчальних закладів вищого рівня. Переважна більшість «топ-ВНЗ» США перебувають у приватній власності. Вони здійснюють велику кількість видів діяльності на платній основі. Однак це не заборонено і державним закладам освіти. Вітчизняні дослідники зазначають, що приватні корпорації – вищі навчальні заклади США – отримують значні пожертвування від спонсорів і користуються високою репутацією. Плата за навчання в середньому становить 20 тисяч доларів на рік. Окрім цього, споживачі оплачують медичне страхування, бібліотечне обслуговування, користування паркувальними майданчиками, вартість лабораторних матеріалів, проходження практики, гуртожиток, харчування тощо. Джерелами фінансового забезпечення діяльності вищих навчальних закладів США є: кошти, що виділяються з бюджетів федерального, штату та місцевого; плата студентів за навчання та послуги; доходи від власної діяльності; пожертвування організацій і окремих осіб; відсотки від накопичень зі спеціальних фондів, створених приватними організаціями та особами. Із цих джерел фінансуються і приватні, і державні вищі навчальні заклади США.

Фінансування приватних закладів освіти із федерального штату або місцевого бюджету в США має певні особливості, які були встановлені за судовим прецедентом. Зокрема, за рішенням суду визначено три критерії припустимості державного фінансування приватних навчальних закладів: 1) законодавчий акт чи дія держави повинні мати світську мету; 2) їх основний ефект не повинен давати переваги релігії, проте й не перешкоджати їй; 3) не може заохочуватися надмірне залучення держави у релігійні питання.

З огляду на це з трьох критеріїв допустимості приватному навчальному закладу нескладно їм відповідати й отримувати фінансування своєї діяльності за рахунок федерального бюджету, бюджету штату чи місцевого бюджету. Через це фінансування ВНЗ у США збільшується, у тому числі частково і за рахунок фінансування державних ВНЗ. В якості засобу для «вирівнювання балансу» державні навчальні заклади розширюють види діяльності та постійно підвищують оплату за це [1].

В Україні особливості правового регулювання ВНЗ кумулятивно залежать від форми власності таких закладів освіти та від їх правового статусу. Найбільш обмеженими у свободі здійснення своєї діяльності є державні та комунальні ВНЗ, сформовані як бюджетні установи. Менш зарегульованою господарська діяльність є у державних і комунальних ВНЗ, які є неприбутковими навчальними закладами. Ще ширшою господарською компетенцією наділені ВНЗ приватного права зі статусом неприбутковості. І найбільшим рівнем автономії господарської діяльності володіють ВНЗ приватного права, що здійснюють свою діяльність з метою одержання прибутку. Водночас як концептуальну законодавчу новачку необхідно сприймати уможливлення створення державних і комунальних вищих навчальних закладів як прибуткових навчальних закладів, розширення державного замовлення на приватні навчальні заклади, вирівнювання їх правового статусу з державними і комунальними ВНЗ.

Список використаних джерел

1. Дерев'янко Б.В. Правове регулювання господарської діяльності навчальних закладів: дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.04 – господарське право; господарсько-процесуальне право / Б.В. Дерев'янко; Донецький юридичний ін-т МВС України. – Донецьк, 2014. – С. 333–349.

2. Тимошенко М.О. Право на освіту в Україні у контексті євроінтеграційних процесів / М.О. Тимошенко// Актуальні проблеми науки і практики у світлі євроінтеграції : Тези Міжнародної науково-практичної конференції / за ред. д-ра екон. наук, проф. Л.А. Янковської. – Львів: Львівський університет бізнесу та права, 2018. – С. 223-226.

3. Тимошенко М.О. Вищі навчальні заклади як інститути забезпечення права на вищу освіту в контексті європейської інтеграції України / М.О. Тимошенко// Теорія та практика адаптації законодавства України до законодавства ЄС: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 8 червня 2018 року / за ред. проф. Р.С. Мельника, відпов. ред. к.ю.н. Л.Ю. Малюга. – К.: Видавничий дім «Гельветика», 2018 – С. 190-192.

Хоменко С. В., студент

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОД ЯК ОСНОВНИЙ СУБ'ЄКТ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН

При визначенні поняття «народовладдя» не можна оминати своєю увагою категорію «народ» яка по своїй сутті є змістовною складовою понять та принципів «народовладдя» та «народний суверенітет». Виходячи з норм міжнародного права, саме народ є суб'єктом права на самовизначення. формами реалізації якого є створення суверенної і незалежної держави.

Разом з тим, термін «народ» як взагалі розумінні, так і в аспекті носія конкретних владних повноважень залишається одним із найзагадковіших у юридичній науці. Серед науковців - конституціоналістів уже не раз порушувалися проблемні питання, пов'язані з невизначеністю цієї категорії. Саме тому питання безпосереднього з'ясування юридичної природи та кола суб'єктів «народовладдя» на сьогодні виділяється як окремий об'єкт наукового дослідження.

Загалом постановка питання про «суб'єктів народовладдя» спершу видається нелогічною, оскільки таким суб'єктом, звичайно, є народ. Проте, враховуючи неоднозначність самої категорії «народ» (про що неодноразово зазначалося багатьма

науковцями, у тому числі дослідниками різних аспектів народовладдя в Україні [1, с.89]), видається за необхідне дослідити зазначену категорію з точки зору саме конституційно-правового регулювання засад реалізації народом належної йому влади.

Як зазначає П.П. Шляхтун: залежно від суб'єктів народовладдя розрізняються три основні форми влади: державна влада, громадська влада, громадсько-державна влада... Державна влада здійснюється безпосередньо народом або органами державної влади.» [2, с. 277].

Саме такий підхід до визначення складу суб'єктів народовладдя може бути прийнятий за основу подальших наукових досліджень.

Так, О. Ю. Годика зазначає, що «категорія «народ» - ключова для категорій «народовладдя», «народний суверенітет», інших категорій і понять у системі відносин народовладдя. Народ як у міжнародному, так і внутрішньому праві розглядається як суб'єкт, що має право на самовизначення» [1, с. 104]. «На основі більшості понять (тільки в доктрині міжнародного права їх було висунуто понад 100)», - зазначає О. Ю. Годика, - «можна стверджувати, що народ є історично сформованою на відповідній території стійкою спільнотою людей, що відрізняються від інших спільнот єдиною мовою, відносно стабільними особливостями культури і психіки, а також загальною самосвідомістю своєї єдності і фіксованою самоназвою» [1, с. 99].

Відповідне визначення також може бути застосоване до конституційної категорії «Український народ», яка вживається у преамбулі Основного Закону як суб'єкт реалізації права на самовизначення, що реалізується шляхом створення «власної» держави, тобто держави з «власною» назвою. Український народ, який реалізував своє право на створення власної незалежної держави, не складався і не міг складатися з громадян ще не створеної України.

Однак таке визначення не може бути застосоване до такої самої ж конституційної категорії «Український народ», яка також вживається в преамбулі Конституції України як суб'єкт реалізації свого виключного права на прийняття основного установчого акта держави - Основного Закону. У цьому випадку категорія «Український народ» - це «громадяни України всіх національностей». єдиною мовою.» (фактично йдеться про одну Хоча в Конституції України і в одному й у другому випадку застосовується однаковий термін - «Український народ».

Проте, чи означає це, що Український народ як суб'єкт влади складається з усіх громадян України. Сьогодні відповідь має бути, мабуть, негативною, адже згідно із Законом України «Про громадянство України» від 18 січня 2001 р. № 2235-III [55] громадянами України є і діти – особи віком до 18 років. Громадянство України не втрачають і особи, які визнані судом недієздатними. У той же час згідно з ч. 1 ст. 70 Конституції України право голосу на виборах і референдумах (як одне з основних політичних (владних) прав кожного громадянина) мають лише «громадяни України, які досягли на день їх проведення вісімнадцяти років», а згідно з ч. 2 цієї статті «не мають права голосу громадяни, яких визнано судом недієздатними».

Отже, загальна кількість громадян України і кількість громадян, які мають право голосу (виборців), не збігаються. Це означає, що «Український народ» як сукупність всіх громадян України і «Український народ» як владний суб'єкт (суб'єкт народовладдя), знову ж таки різні за обсягом (кількістю громадян).

Зважаючи на вищенаведене, конституційно-правова категорія «Український народ» вживається в Основному Законі України фактично в трьох різних значеннях:

- 1) як суб'єкт права на самовизначення;
- 2) як загальна кількість громадян України;
- 3) як загальна кількість виборців України.

Згідно з частиною 2 статті 5 Конституції народ здійснює свою владу безпосередньо і «опосередковано» - «через органи державної влади та органи місцевого самоврядування», які «здійснюють владу в Україні, що походить від народу» (абз. 3 пп. 4.1 п. 4 Рішення Конституційного Суду України № 6-рп/2005 від 5 жовтня 2005 р.). У цьому випадку складається враження, що влада лише «походить від народу», а здійснюється вона органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

На мою думку, такий підхід є некоректним і не відповідає тій самій ч. 2 ст. 5 Конституції, у якій зазначено, що саме «народ здійснює владу. через органи державної влади та органи місцевого самоврядування». Між двома зазначеними варіантами «юридичного формулювання» здійснення влади народу в опосередкованій формі велика різниця.

Опосередкована форма здійснення народом своєї влади також здійснюється шляхом реалізації громадянами України свого «права голосу» (як права вибору, права приймати власне владне рішення). Слід зазначити, що і в безпосередній формі, і в опосередкованій конституційне «право голосу» реалізується в межах одного і того самого іншого конституційного права - права брати участь в управлінні державними справами (власною державою) чи управлінні місцевими справами. Але різниця полягає лише в тому, що в одному випадку це «право голосу» реалізується на професійній основі (державна служба) у межах покладеного на громадянина обов'язку щодо виконання тієї чи іншої функції держави, а в іншому випадку це право реалізується в рамках відносин «громадянин-держава» як надане громадянину право (чи можливість) безпосередньо вирішувати деякі важливі питання державного будівництва. Отже, Український народ здійснює свої владні права через реалізацію кожним громадянином України належної йому влади, у тому числі (а можливо лише) шляхом реалізації свого «права голосу» (у широкому його розумінні, як права на прийняття особистого владного рішення, вибору тієї чи іншої поведінки).

Список використаних джерел

1. Тодика О. Ю. Народовладдя на трансформаційному етапі розвитку держави і суспільства: [монографія] / За ред. О. В. Петришина, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України. - Х. : Право, 2013. - 480 с.
2. Шляхтун П. П. Конституційне право [словник термінів] / П.П. Шляхтун. - К. : Либідь, 2005. - 568 с.

Чернявський А. Л., к. ю. н., доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗУ

КОМІТЕТ ІЗ ЗАПОБІГАННЯ КАТУВАННЯМ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ РЕГІОНАЛЬНІЙ СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Заборона катування є одним із фундаментальних громадянських прав людини, дотримання якого перебуває в центрі уваги багатьох міжнародних організацій універсального та регіонального рівнів. У рамках європейського регіонального механізму захисту прав людини правовою основою цього права є ст. 3 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. [1], що встановлює чітку та безумовну заборону катування або нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження або покарання. На даний момент часу Європейським судом з прав людини напрацьована широка практика застосування ст. 3 Конвенції 1950 р. що дозволяє констатувати наявність дієвого механізму петиційного захисту прав людини у сфері заборони катувань. Однак, враховуючи неможливість розбудови повноцінної європейської системи попередження катувань лише на основі петиційних інструментів, в рамках Ради Європи у 1987 р. була прийнята Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню. Ця Конвенція не містить спеціальних матеріальних норм щодо заборони катувань, а спрямована на заснування та організацію діяльності особливого органу, покликаного забезпечувати превентивні заходи попередження катувань – Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (далі КЗК).

Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню 1987 р. та протоколи до неї ратифіковані усіма державами-членами Ради Європи, в т. ч. і Україною. Крім того, Конвенція відкрита для підписання будь-якою іншою державою, що не входить до складу Ради Європи, щоправда, зараз такі держави відсутні.

В основі діяльності КЗК лежить зобов'язання держав-учасниць Конвенції забезпечити можливість Комітету інспектувати будь-яке місце, яке знаходиться під її юрисдикцією і в якому утримуються особи, позбавлені волі органом державної влади. За цією ознакою діяльність КЗК істотно відрізняється від діяльності Комітету ООН проти катувань, який здійснює оцінку національних звітів і прямого інспектування не проводить [3, с. 91].

Кожна держава-учасниця Конвенції представлена одним членом КЗК, які обираються Комітетом міністрів Ради Європи з числа кандидатур, запропонованих Президією Парламентської асамблеї ради Європи на основі пропозицій національних делегацій. Члени Комітету здійснюють свої повноваження у їхній особистій якості, вони є незалежними і неупередженими і залежать від позиції держави, від якої вони обрані до складу КЗК. Як правило, до складу КЗК обираються юристи, медики, спеціалісти з правоохоронної та пенітенціарної діяльності тощо. Члени КЗК обираються строком на чотири роки і можуть бути переобрані тільки один раз.

Характерною ознакою діяльності КЗК є поєднання принципів конфіденційності та співробітництва із державами-учасницями. Проведення засідань, висновки Комітету, його доповіді і коментарі урядів мають, як правило, конфіденційний характер. Разом з тим, значна частина інформації про діяльність КЗК є загальнодоступною. Кожна держава може сама забажати оприлюднення доповіді Комітету разом зі своїми коментарями. На сьогодні більшість держав вирішують опублікувати ці документи. Якщо якась держава не бажає співпрацювати або відмовляється покращувати ситуацію у світлі рекомендацій КЗК, Комітет може вирішити зробити публічну заяву з цього приводу. Крім того, Комітет щороку готує і оприлюднює загальну доповідь про свою діяльність [4].

В основі правового механізму діяльності КЗК лежить обов'язок держав-учасниць забезпечити Комітету можливість інспектувати будь-яке місце, яке знаходиться під її юрисдикцією і в якому утримуються особи, позбавлені волі органом державної влади. Відповідно до ст. 7 Конвенції 1987 р. КЗК може проводити як чергові, так і позачергові інспекції, що здійснюються, за загальним правилом, двома членами Комітету, але за необхідності можуть залучатися також експерти та усні перекладачі.

Для проведення інспекції КЗК має повідомити уряд відповідної держави про свій намір, після чого він може інспектувати будь-яке місце, якому утримуються особи, позбавлені волі органом державної влади, в будь-який час. До таких місць належать установи виконання покарань, заклади для утримання неповнолітніх, поліцейські дільниці, центри для утримання порушників імміграційного законодавства, психіатричні лікарні, соціальні заклади тощо. Комітет може проводити з позбавленими волі особами бесіди віч-на-віч, а також вільно спілкуватися з будь-якою особою, яка, на його думку, може надати йому необхідну інформацію.

Держава-учасниця має забезпечити Комітетові доступ на свою територію і право подорожування по ній без будь-якого обмеження, повну інформацію про місця, де тримаються особи, позбавлені волі, необмежений доступ до будь-якого місця, де знаходяться особи, позбавлені волі, включаючи право відвідування таких місць без будь-якого обмеження; а також надати будь-яку наявну інформацію, необхідну Комітету для виконання ним свого завдання.

У виняткових випадках компетентні органи інспектованої держави можуть заявляти Комітету заперечення проти здійснення інспекції у термін або до місця, що запропоновані Комітетом. Такі заперечення можуть мотивуватися тільки інтересами національної оборони,

державної безпеки, серйозними заворушеннями у місцях знаходження осіб, позбавлених волі, станом здоров'я відповідної особи або проведенням термінового допиту у зв'язку із тяжким правопорушенням. Після таких заперечень КЗК і держава-учасниця невідкладно проводять консультації з метою з'ясування ситуації та досягнення згоди про вжиття заходів, які дозволили б Комітету швидко виконати свої функції.

За результатами проведеної інспекції КЗК складає доповідь про факти, які були встановлені під час інспекції, з урахуванням будь-яких міркувань, які можуть бути висловлені відповідною державою-учасницею; у цій доповіді Комітет надає державі будь-які необхідні на його думку рекомендації. Якщо держава відмовляється від співпраці або відмовляється поліпшити ситуацію у світлі рекомендацій Комітету, Комітет, після надання цій державі можливості повідомити свою думку, може більшістю у дві третини голосів своїх членів прийняти рішення про оприлюднення заяви з цього приводу.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
2. Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню від 26.11.1987 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_068.
3. Демидова А. В. Международно-правовые гарантии обеспечения прав подозреваемых и обвиняемых, содержащихся под стражей. Органы государственной власти в системе правозащитной деятельности на современном этапе: сборник научных трудов Международной научно-практической конференции. Санкт-Петербург: Издательство Санкт-Петербургского университета управления и экономики, 2016. С. 87-95.
4. КЗК: Стислі відомості: публікація Секретаріату Ради Європи. URL: <https://rm.coe.int/16806dbc0d>.

Шибанова М.-Т. Я., студентка

Київський національний лінгвістичний університет

ІНСТИТУТ ОСВІТНЬОГО ОМБУДСМЕНА В ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

У XXI столітті, в часи коли світ та суспільство змінюється, старі «індустріальні» підходи до освіти залишаються далеко в минулому сторіччі та не відповідають потребам молодого покоління, яке і визначає майбутнє держави [1]. Саме тому, останнім часом на перших шпальтах газет з'являються заголовки «Освітні реформи», які націлені на системну трансформацію сектору освіти. Головною метою цього процесу є нова та висока якість освіти на всіх рівнях. Проте не можливо уявити функціонування будь-якого механізму без здійснення контролю за ним.

Саме тому, Кабінетом Міністрів України 06 червня 2018 року було прийнято постанову №491 (далі – Постанова), відповідно до якої з 01 січня 2019 року в Україні почне свою діяльність абсолютно новий інститут, а саме інститут освітнього омбудсмена. Першочерговим завданням цього інституту буде контроль за дотриманням прав здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників [2].

Міністр зазначила, що в багатьох країнах є посада освітнього омбудсмена. Як приклад, можна привести Управління омбудсмена з питань освіти, що знаходиться у Вашингтоні, що займається захистом прав освітян, розглядом скарг та наданням рекомендацій губернатору та законодавцям щодо поліпшення державної освіти [3]. увагу Міністр освіти і науки України Лілія Гриневич зазначила, що особливу увагу Планується приділяти питанню, щодо контролю за забезпеченням умов для навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Постановою було затверджено Положення про освітнього омбудсмена (далі – Положення), а також Порядок та умови звернення до освітнього омбудсмена (далі – Порядок). Також інститут освітнього омбудсмена регулюється Законом України «Про освіту» від 05 вересня 2017 року (далі – Закон) [4].

Згідно зі статтею 73 Закону, освітній омбудсмен є посадовою особою, яка призначається на посаду Кабінетом Міністрів України строком на п'ять років без права

повторного призначення та на якого покладається виконання завдань щодо захисту прав у сфері освіти.

Відповідно до Положення, до цієї посади передбачено чіткі вимоги. Зокрема, освітнім омбудсменом може бути особа, яка є громадянином України, проживає в Україні останні п'ять років, має вищу освіту, досвід роботи у сфері освіти або науки не менше п'яти років, вільно володіє державною мовою. Також передбачені певні обмеження, а саме, особа, що займає дану посаду, не може поєднувати свою роботу з іншою діяльністю, окрім творчої та викладацької.

Положенням досить чітко визначені основні завдання освітнього омбудсмена, серед яких можна виокремити наступні: сприяння реалізації державної політики, спрямованої на забезпечення права людини на здобуття якісної та доступної освіти, здійснення заходів щодо додержання законодавства про освіту, вжиття заходів для забезпечення належних умов для рівного доступу до здобуття освіти та ін.

Відповідно до покладених на нього (неї) завдань, освітній омбудсмен має досить широке коло прав, а саме: отримувати від закладів освіти та органів управління освітою інформацію, необхідну для виконання своїх функцій, у тому числі інформацію з обмеженим доступом, безперешкодно в установленому законом порядку відвідувати органи державної влади, органи місцевого самоврядування, заклади освіти всіх рівнів, надавати консультації здобувачам освіти, їх батькам, законним представникам, а також педагогічним, науково-педагогічним і науковими працівникам, представляти інтереси особи у суді, тощо.

Проте, чи не найголовнішим правом освітнього омбудсмена є розгляд скарг та перевірка фактів, викладених у скаргах, поданих здобувачами освіти, їх батьками, законними представниками, а також педагогічними, науково-педагогічними і науковими працівниками.

Саме задля здійснення цього права і було розроблено Порядок, яким і визначається процедура подання до освітнього омбудсмена скарг щодо порушення прав у сфері освіти.

Відповідно до цього документа, до освітнього омбудсмена із скаргами про порушення прав у сфері освіти мають право звернутися особи права яких порушено як особисто, так і через уповноважену особу, протягом року після виявлення порушення прав. Скарга розглядається не більше одного місяця після її надходження і саме за її результатами освітній омбудсмен приймає рішення про обґрунтованість чи не обґрунтованість скарг та надає письмову відповідь про результати її розгляду.

Рішення про необґрунтованість скарги доводиться до відома заявника в письмовій формі з посиланням на норми законодавства і викладенням мотивів відмови, а також із роз'ясненням порядку оскарження прийнятого рішення. В той час коли скарга є обґрунтованою, освітній омбудсмен протягом 5 днів вживає заходів для поновлення та захисту порушених прав.

Після вжиття заходів щодо поновлення та захисту порушених прав заявників освітній омбудсмен забезпечує розроблення пропозицій щодо вдосконалення актів законодавства у сфері освіти, усунення причин та умов, що призводять до порушення прав і законних інтересів заявників [2].

Задля допомоги у функціонуванні інституту освітнього омбудсмена планується створення у складі Секретаріату спеціальної Служби, основними завданнями якої будуть організаційне, консультативне, інформаційно-аналітичне, матеріально-технічне та інше забезпечення діяльності освітнього омбудсмена. Зокрема Служба буде займатися узагальненням практики застосування та розроблення пропозицій щодо вдосконалення актів законодавства у сфері освіти, а також підготовкою рекомендацій для закладів освіти з питань, що належатимуть до компетенції освітнього омбудсмена. Також, необхідно зазначити, що даний орган буде здійснювати попередній розгляд скарг, поданих освітньому омбудсмену під час якого, буде проводити аналіз та певним чином узагальнювати інформацію, що міститься в даній скарзі.

Очолювати Службу буде Керівник, який призначатиметься посаду та звільняється з посади освітнім омбудсменом за погодженням з Міністром освіти та науки.

Стосовно питання фінансування даного інституту, то воно буде здійснюватися за рахунок коштів державного бюджету та інших джерел, не заборонених законодавством.

Отже, проаналізувавши даний інститут можна зазначити, що його впровадження посприє подальшому розвитку освіти та реалізації державної політики, спрямованої на забезпечення права людини на здобуття якісної та доступної освіти в Україні.

Список використаних джерел

1. Сердюк Н. А. Сучасні вимоги до реформування правової освіти в Україні // Реформування вищої правової освіти в Україні: Міжнародний круглий стіл (27 листопада 2017 р.) Київський національний університет імені Тараса Шевченка.
2. Деякі питання освітнього омбудсмена: постанова Кабінету Міністрів України від 06 червня 2018 р. № 491 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/491-2018-%D0%BF> (дата звернення 30.09.2018)
3. OFFICE OF THE EDUCATION OMBUDS: веб-сайт. URL: <https://oeo.wa.gov>.
4. Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n1065> (дата звернення: 30.09.2018)

*Яроменко Т. С., студентка
Оксьом І. Г., к. ю. н., доцент*

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ПАЦІЄНТІВ ТА ЛІКАРІВ

Законодавство України, зокрема Цивільний кодекс України, Основи законодавства України про охорону здоров'я та інші законодавчі акти, передбачає переважну більшість прав пацієнта щодо медичного забезпечення, гарантованих у країнах Європейського Союзу. Утім, стан захищеності прав пацієнтів (так само як і прав лікарів) залишає бажати кращого. Одними з причин цього є недосконалість механізмів їх реалізації і захисту, недостатнє знання пацієнтами та медичними працівниками своїх прав і обов'язків, невміння використовувати існуючі способи захисту. Безперечно одним з найважливіших способів захисту є судовий. Більшість так званих "медичних" справ є цивільними. Найчастіше пацієнти звертаються до судів з позовами про відшкодування матеріальної та моральної (немайнової) шкоди, завданої ушкодженням здоров'я внаслідок надання медичної допомоги або медичних послуг неналежної якості. Останніми роками з'явилися і позови про відшкодування шкоди, завданої порушеннями особистих немайнових прав, не пов'язаних з ушкодженням здоров'я (наприклад порушенням права фізичної особи на інформацію про стан свого здоров'я).

Статистика підтверджує що, далеко не завжди пацієнтові вдається захистити свої права. З іншого боку, слід зазначити, що у практиці є чимало позовів, які ґрунтуються не на доказах, а радше на емоціях пацієнта. Взагалі "медичні справи" (і цивільні, і кримінальні) належать до найскладніших категорій справ. Успішність ведення таких справ значною мірою залежить від знання адвокатами методики і тактики їх ведення, а правильність рішення - від розуміння судами особливостей цієї категорії справ. Протягом останнього десятиліття ситуація дещо поліпшилась. І якщо на початку 2000-х років більшість правників не знали, як підступитися до "медичних" справ, а відтак людина далеко не завжди могла розраховувати на належне представництво її інтересів та ефективний захист своїх прав, то зараз, завдяки практичним семінарам для адвокатів, лекціям для суддів, виданню практичних посібників та іншим заходам, така обізнаність у правників поступово формується. Важливу роль тут мають відігравати узагальнення судової практики, яке на жаль сьогодні відсутнє.

Актуальною проблемою, в галузі охорони здоров'я невідповідність конституційних гарантій, передбачених статтею 49 Конституції України, реальній ситуації в державних і комунальних закладах охорони здоров'я. Вчені та експерти обговорюють доцільність внесення змін до цієї статті Конституції і юридичну можливість внесення таких змін.

Науковці стверджують, що внесення змін до цієї статті, з юридичної точки зору, є непростим завданням, складність якого визначається тим, що стаття 22 Конституції України не допускає зауваження змісту та обсягу існуючих прав та свобод при прийнятті нових

законів або внесенні змін до чинних законів. Стаття 157 Основного закону забороняє внесення змін до Конституції України, якщо зміни передбачають скасування чи обмеження прав та свобод людини і громадянина. [1]

А саме так може розглядатися запровадження гарантованого державою мінімального обсягу медичної допомоги. З іншого боку, наявність гарантій, які здебільшого залишаються "на папері", не сприяє захищеності прав пацієнтів. Внесення змін, спрямованих на забезпечення реальних гарантій, може бути здійснене в рамках конституційної реформи. Водночас зміст цих змін має бути дуже ретельно зважений. У конституціях низки держав, зокрема центральноєвропейських, міститься положення, згідно з якими медична допомога в державних і комунальних закладах охорони здоров'я надається безоплатно в межах гарантованого обсягу медичної допомоги, встановленого законом. Проте такий варіант в нині існуючих вітчизняних реаліях навряд чи є цілком прийнятним, адже в умовах складної фінансово-економічної ситуації законодавець не може встановити законом навіть мінімальний. На нашу думку, у державі, яка дбає про громадян, безоплатною повинна бути первинна та екстрена медична допомога, допомога пацієнтам з орфанними, онкологічними та деякими іншими захворюваннями. Цей перелік має бути встановлений законом.

Досліджуючи питання захищеності прав пацієнтів і лікарів ми звернули увагу і на реальний стан дотримання лікарями норм Кодексів медичної етики, як міжнародного так і нашої держави.[2, 3]

Кодексом медичної етики визначено загальні обов'язки лікаря; види діяльності, які міжнародна медична спільнота вважає неетичними; етичні обов'язки лікарів; обов'язки лікарів по відношенню до пацієнтів; обов'язки лікаря по відношенню до своїх колег.

І хоча норми цього міжнародного документу, мають рекомендаційний характер, вони є важливими для вдосконалення механізму реалізації і захисту прав людини в охороні здоров'я. Отже, Кодекс медичної етики визначає загальні обов'язки лікаря: лікар зобов'язаний завжди підтримувати найвищі професійні стандарти; приймаючи професійні рішення, лікар повинен виходити з міркувань блага для пацієнта, а не за власних матеріальних інтересів; незалежно професійної спеціалізації лікар повинен брати в основу співчуття і повагу до людської гідності пацієнта і повністю відповідати за всі аспекти медичної допомоги; лікар повинен бути чесним з пацієнтом і колегами. Він не має права покривати колег, які обманюють своїх пацієнтів; лікар повинен поважати права пацієнта, колег, інших медичних працівників, а також зберігати лікарську таємницю; лікар може здійснити втручання, здатне погіршити фізичний або психічний стан пацієнта лише в інтересах останнього; лікар повинен бути вкрай обережним, даючи інформацію про відкриття, нові технології і методи лікування через непрофесійні канали; лікар повинен стверджувати лише те, що перевірено ним особисто; з метою збереження здоров'я і життя пацієнта лікар повинен використовувати весь свій професійний потенціал. Якщо необхідне обстеження або лікування виходить за рівень можливостей лікаря, він повинен звернутися до більш компетентних колег; смерть хворого не звільняє лікаря від обов'язку зберігати лікарську таємницю; надання ургентної(швидкої) допомоги - людський обов'язок лікаря; по відношенню до своїх колег лікар повинен поводити себе так, як він хотів би, щоб вони поводити себе по відношенню до нього; лікар не повинен переманювати пацієнтів у своїх колег.

Список використаних джерел

1. Конституція України [Електронний ресурс]: Конституція від 28.06.1996 року #254к/96-ВР. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80>.
2. Етичний кодекс лікаря України: Прийнято та підписано на Всеукраїнському з'їзді лікарських організацій та X З'їзді Всеукраїнського лікарського товариства (ВУЛТ) в м. Євпаторії 27 вересня 2009 р. [Електронний ресурс]//Укр. мед. часопис. - 2009. - №6(74). - XI/XII. - Режим доступу: http://www.umj.com.ua/archive/74/pdf/1543_ukr.pdf
3. Международный кодекс медицинской этики [Електронний ресурс] // Доктор. Ру: Журнал. - 2003. - №12. - Режим доступу : <http://www.medafarm.ru/php/content.php?group=5&id=3531>

СЕКЦІЯ 3

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС, СІМЕЙНЕ ПРАВО

Керівник секції: Петков Валерій Петрович – завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін Східноєвропейського університету економіки і менеджменту, доктор юридичних наук, професор.

Заступник: Колісник Артем Семенович – доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Східноєвропейського університету економіки і менеджменту, кандидат юридичних наук.

Адаховська Н.С., к. ю. н.

Національний університет «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ОПІКИ НАД ДІТЬМИ НЕПОВНОЛІТНІХ БАТЬКІВ

В українському праві існує особливий вид опіки - опіка над дітьми неповнолітніх батьків. Його специфіку визначає особлива підстава для призначення опіки, наявність особи, спільно з яким опікун таку опіку здійснює (неповнолітнього батька), окремі підстави для її припинення. Проблема відноситься до малодосліджених.

Потребує вирішення актуальна проблема, що виникає у зв'язку із здійсненням батьківських прав неповнолітніми батьками, безпосередньо пов'язана з їх сімейної дієздатністю. В Україні, як і більшості європейських країн сімейне законодавство входить в систему цивільного. Зважаючи на дані обставини дослідження дієздатності як самостійної категорії в сімейному праві зарубіжних країн не є необхідністю, так як до області сімейного права, наскільки це можливо, застосовується категорія цивільної дієздатності.

Необхідно визначити, чи можуть неповнолітні батьки здійснювати батьківські права і укладати договори про виховання дітей. Поміж них виділяються три групи: а) перебувають у шлюбі; б) не одружені до досягнення 16 років; в) не одружені після досягнення 16 років. Їх правове становище звичайно ж має відмінність.

Мова в цих випадках йде про неповнолітніх батьків, які не перебувають у шлюбі. Неповнолітня мати, яка не перебуває в шлюбі, сама по закону є дитиною і не володіє повною цивільною дієздатністю, а тому потребує захисту своїх прав та інтересів з боку своїх батьків. Закон не позбавляє її права і можливості виховувати свою дитину, піклуватися про неї, і визнає за неповнолітньою матір'ю батьківські права.

При цьому СК України встановлює особливі правила здійснення батьківських прав неповнолітніми батьками. СК України закріплює право неповнолітніх батьків, які досягли чотирнадцяти років, мають право на звернення до суду за захистом прав та інтересів своєї дитини. До досягнення неповнолітніми батьками віку шістнадцяти років дитині може бути призначений опікун, який буде здійснювати його виховання спільно з неповнолітніми батьками дитини.

Тобто, неповнолітня мати незалежно від її віку вправі проживати зі своєю дитиною та брати участь у її вихованні. Ступінь і форма участі у вихованні дитини залежать від віку матері.

В повсякденному житті допомога опікуна не носить офіційного характеру та становить невід'ємну частину життя сім'ї: допомога в догляді за дитиною, поради з виховання та т.п. При вчиненні юридично значущих дій права та інтереси дитини перед усіма третіми особами відстоює опікун дитини як його законний представник. Можливі розбіжності між опікуном дитини і його неповнолітньою матір'ю вирішуються органом опіки та піклування, який призначив опікуна, куди вправі звернутися кожна зі сторін.

Опікуном дитини неповнолітньою матері, як правило, призначається (за її згодою) хтось із її батьків або інших родичів. За законом призначення опікуна не є обов'язковим, тому допомогу неповнолітній матері у вихованні дитини надають проживаючі з нею родичі можуть й не будучи офіційно призначеними опікунами.

Формальне призначення опікуна необхідно, коли між матір'ю і особою, що надає допомогу у вихованні її дитини, виникають конфлікти або коли необхідно вчинення

юридично значимих дій від імені та в інтересах дитини (наприклад, при веденні судової справи).

Опікун зобов'язаний проживати разом з дитиною і дбати про неї, а саме: забезпечувати доглядом та лікуванням, захищати її права та інтереси і повинен відповідати вимогам, що пред'являються законом до кандидатів в опікуни.

Оскільки, призначення опікуна для дітей неповнолітніх батьків передбачено законом, і пов'язано з їх неповною дієздатністю, опікунство призначається без позбавлення неповнолітніх батьків батьківських прав.

На неповнолітніх батьків поширюються правила СК України про зміст батьківських прав, про захист батьківських прав, про позбавлення або обмеження батьківських прав, про відібрання дитини у батьків при безпосередній загрози життю дитини чи її здоров'ю.

Неповнолітні батьки мають такі ж права та обов'язки щодо дитини, як і повнолітні, і можуть їх здійснювати самостійно, а по досягненню неповнолітніми батьками чотирнадцяти років, мають право на звернення до суду за захистом прав та інтересів своєї дитини.

Підсумовуючи дослідження з означеної теми, хотілося б відзначити, що питанням про правове становище неповнолітніх батьків, про їхніх дітей, про опіку над такими дітьми не приділено належну увагу на законодавчому рівні, нормативні положення непослідовні, суперечливі і потребують системного і продуманого зміни.

*Басанська Н. В., к. ю. н., доцент
Черкаський інститут ДВНЗ "Університет банківської справи"*

ІНТЕРНЕТ ЯК ЗОНА РИЗИКУ ПОРУШЕННЯ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

З появою і розвитком комп'ютерних та мережевих технологій людство вийшло на новий етап розвитку інформаційного типу суспільства. У зв'язку з цим з'явилися нові можливості для реалізації своїх здібностей та творчої діяльності. Так як людський розум породжує безліч ідей, у результаті цієї творчої діяльності з'являється все більше об'єктів інтелектуальної власності. Суспільне розуміння приходить до висновку, що інтелектуальна власність стає одною з найбільш цінних людських капіталів. Саме тому інтелектуальна власність часто стає об'єктом неправомірних дій, зловживання, недозволеного використання [3,с.4]. Найчастіше посягання на результати інтелектуальної діяльності відбуваються через мережу Інтернет.

Дослідженням порушеної проблеми переймалися такі науковці, як П. Калениченко, О. Підопригора, О. Святоцький, В. Наумов, Г. Андрощук, С. Петровський та ін.

Як зазначає Ріппа П.С. дані, що наповнюють глобальну мережу Інтернет, тобто контент, є об'єктами авторських прав. За підрахунками спеціалістів, загальний обсяг інформації, яка перебуває в мережі Інтернет, становить понад 500 млрд. гігабайт, причому цей показник невинно зростає [7].

У 2000 році був виданий Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» № 928/2000 від 31.07.2000 року. Даний акт визначає основні напрями правового регулювання мережі Інтернет в Україні. Насамперед, - це захист авторського права в глобальній мережі [6].

Проте, як вказує Ріппа П.С., через особливості функціонування Інтернету, а саме: анонімності користувачів, екстериторіального характеру, свобод і швидкості поширення інформації – порушення авторських прав стало настільки буденним і поширеним явищем, що особа, вчиняючи протиправні дії, просто не усвідомлює їх сутності, а навпаки гадає, що діє в рамках закону [7].

До найпоширеніших видів порушень у мережі Інтернет сьогодні можна віднести: незаконне відтворення і копіювання музичних, художніх, літературних творів чи комп'ютерних програм без попереднього надання на це згоди автором чи правовласником. Останнім часом виник такий спосіб порушення авторського права, як камкординг -

відеозапис аудіовізуального твору під час його публічної демонстрації в кінотеатрах, інших кінотовидовищних закладах особами, які перебувають у тому самому приміщенні, де відбувається така публічна демонстрація, для будь-яких цілей без дозволу суб'єкта авторського права або суміжних прав [4]. Це виражає порушення матеріальних прав авторів. Крім цього, все популярніше стає такий вид порушень, як плагіат.

Саме тому сьогодні гостро стоїть питання щодо необхідності врегулювання способів захисту авторських прав в мережі Інтернет і встановлення відповідальності для недобросовісних користувачів, що здійснюють поширення об'єктів авторських прав у мережі Інтернет без відповідних дозволів зі сторони правовласників.

26 квітня 2017 року набув чинності Закон України «Про державну підтримку кінематографії в Україні» [5], який вніс низку важливих змін щодо захисту авторських прав у мережі Інтернет до інших законів України, зокрема, до Закону України «Про авторське право і суміжні права», Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України, Закону України «Про електронну комерцію» тощо. У зв'язку з чим, пропонуємо більш детально розглянути зміни та нові можливості щодо захисту авторських прав у мережі Інтернет.

Так, Закон України «Про авторське право і суміжні права» було доповнено статтею 52-1, відповідно до якої при порушенні будь-якою особою авторського права і суміжних прав, вчиненому з використанням мережі Інтернет, суб'єкт авторського права і суміжних прав (далі - заявник) має право звернутися до власника веб-сайту та веб-сторінки, на яких розміщена або в інший спосіб використана відповідна цифрова інформація, із заявою про припинення порушення. Така заява надсилається власнику веб-сайту з одночасним направленням її копії постачальнику послуг хостингу, який надає послуги або ресурси для розміщення відповідного веб-сайту.

Заслуговує на увагу ст. 164-17 Кодексу України про адміністративні правопорушення, якою встановлено відповідальність у вигляді накладення штрафу від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян за порушення умов і правил, що визначають порядок припинення порушень авторського права і (або) суміжних прав з використанням мережі Інтернет, у тому числі невчинення власником веб-сайту, постачальником послуг хостингу передбачених законодавством про авторське право і суміжні права дій щодо унеможливлення доступу користувачів мережі Інтернет до об'єктів авторського права і (або) суміжних прав, ненадання або несвоєчасне надання відповіді на заяву суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав власником веб-сайту, постачальником послуг хостингу, наведення завідомо недостовірних відомостей у відповіді на заяву суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав, власником веб-сайту, постачальником послуг хостингу, а також нерозміщення власниками веб-сайтів, постачальниками послуг хостингу на власних веб-сайтах, в публічних базах даних записів про доменні імена (WHOIS) достовірної інформації про себе.

Також даний кодекс ст. 164-18 передбачає відповідальність особи за надання завідомо недостовірної інформації щодо наявності авторського права і (або) суміжного права у заяві про припинення порушень авторського права і (або) суміжних прав з використанням мережі Інтернет, направлений відповідно до законодавства про авторське право і суміжні права, а саме: накладення штрафу від тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Але на сьогодні залишаються невирішеними такі проблеми є: відсутність нормативно-правових актів, які б регулювали дану сферу відносин. Транскордонний характер використання об'єктів авторського права через мережу Інтернет. Після розміщення об'єкта в Інтернеті виникає проблема щодо можливості простеження ким і як буде використовуватися даний об'єкт авторського чи суміжних прав. Це пов'язано перш за все з тим, що доступ до відповідного об'єкта виняткових прав відкривається одночасно для гранично широкого кола осіб, що досягає мільйони користувачів Інтернету.

Список використаних джерел

1. В Україні на початок 2017 року нараховано 21,6 млн. користувачів Інтернету: Медіа-новини. URL: <https://promo.semantrum.net/uk/2017/04/21/v-ukrayini-na-pochatok-2017-roku-narahovano-21-6-mln-koristuvachiv-internetu>.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-Х. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/paran3957#n3957> (дата звернення оновлення 07.01.2018).
3. Орлюк О. Інтелектуальна власність в Україні: досвід, законодавство, проблеми, перспективи. Право України. 2011. №3. С. 4 – 20.
4. Про авторське право та суміжні права : Закон України від 23.12.1993 № 3792-ХІІ. Дата оновлення : 26.04.2017. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (дата звернення 21.01.2018).
5. Про державну підтримку кінематографії в Україні : Закон України від 23.03.2017 № 1977-VIII. Голос України : офіц. вид. від 25.04.2017. № 75
6. Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні : Указ Президента №928/2000 від 31.07.2000 р. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/928/2000>
7. Ріппа П. Забезпечення авторських прав у мережі Інтернет URL : <http://www.nbu.gov.ua>

Безпрозваний Д. І., студент

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СПЛАТИ АЛІМЕНТІВ ДІТЯМ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день в Україні офіційно зареєстровано майже 7 млн позовів до суду на стягнення аліментів, а кількість матерів-одиначок за останні 15 років зросла у 20 разів. Про це на заявив Уповноважений Президента з прав дитини Микола Кулеба.

Однією з найскладніших проблем, пов'язаних зі сплатою аліментів батьків і дітей в Україні, є навмисна несплата аліментів. Як свідчить статистика, серед невиконаних судових рішень 90% складають ті, що стосуються аліментів. Є багато чинників, що призводять до цього. Зокрема, як відомо, після розлучення немає більших ворогів, ніж колишній чоловік і дружина. Тому той, на кого покладається обов'язок сплачувати аліменти, розцінює їх як зведення рахунків, а це не збільшує ймовірності їх сплати. Проте несплата аліментів не пов'язана з недосконалістю СК України. Чинний Кримінальний кодекс України статтею 164 передбачає покарання за ухилення від сплати аліментів на утримання дітей. Однак, як свідчить практика, лише в половині кримінальних справ суд знаходить підстави для винесення обвинувального вироку.

Проблемою також є визначення розміру аліментів. Як відомо, багато громадян мають так званий дохід у конверті, а суд, присуджуючи аліменти, виходить лише з офіційно задекларованих доходів. Тому іноді частка доходу батька не досягає навіть 30% прожиткового мінімуму, передбаченого для дитини відповідного віку, але водночас він їздить на престижному автомобілі та витрачає великі кошти на задоволення власних потреб. У цьому разі на допомогу може прийти п. 4 ч. 1 ст. 182 СК України, у якому йдеться про те, що суд при визначенні розміру аліментів може враховувати інші обставини, які мають істотне значення. Тому проблема полягатиме в отриманні достатньої кількості доказів для суду.

Соціальні та демографічні групи населення	Розмір прожиткового мінімуму на 2018 рік www.lawportal.com.ua		
	з 01.01.2018 по 30.06.2018	з 01.07.2018 по 30.11.2018	з 01.12.2018 по 31.12.2018
Діти до 6 років	1492	1559	1626
Діти у віці від 6 до 18 років	1860	1944	2027
Працездатні особи	1762	1841	1921
Непрацездатні особи	1373	1435	1497
Загальний показник	1700	1777	1853

Однією з проблем щодо стосовно аліментних зобов'язань також являється здійснення аліментних зобов'язань особою, яка тимчасово перебуває або має намір постійно проживати в іноземній державі. Якщо дитина проживає в Україні, а батько за кордоном, що, однак, не звільняє останнього від сплати аліментів, позов про стягнення аліментів може бути подано до суду України за місцем проживання дитини. Утім, якщо між Україною і державою, у якій проживає платник аліментів, немає договору про надання правової допомоги, то виконання рішення суду України про стягнення аліментів може виявитися проблематичним.

Зазначена проблематика полягає, насамперед, через істотні відмінності в матеріально-правових та процесуальних нормах сімейного права, що є причиною виникнення колізій при виконанні рішення іноземного суду. Зокрема, у випадках, коли дитина проживає на території однієї країни і судом цієї ж країни ухвалено рішення про стягнення аліментів на її користь, а боржник проживає на території іншої країни.

Колізійні питання стосунків батьків і дітей - чи не найскладніші в сімейному праві, які зазвичай з'ясовуються за допомогою уніфікованих норм міжнародних договорів.

Зазначених проблем можна уникнути через укладення між подружжям шлюбного договору, що регулюватиме майнові правовідносини подружжя, зокрема - аліментні, у разі розірвання шлюбу.

Щоб поліпшити ситуацію з виплати аліментів, нещодавно парламент ухвалив Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо покращення захисту права дитини на належне утримання». Цей закон — крок до того, щоб батьківство стало усвідомленим і відповідальним. Дитину слід утримувати на належному рівні.

Передбачено законом і збільшення мінімального розміру аліментів із 30 до 50% прожиткового мінімуму на дитину. Також суд братиме до уваги наявність у платника аліментів рухомого й нерухомого майна і коштів. Це поліпшить захищеність дитини, якщо платник аліментів приховує реальні доходи і робить виплати з мінімальної зарплати.

«Якщо платник аліментів має у власності дорогий автомобіль, проживає в елітному помешканні, часто відпочиває за кордоном і працює на мінімальну зарплату, тоді стягувач, надавши суду відповідні докази, може вимагати збільшення виплат. Для цього потрібно звертатися до суду не в межах наказного провадження, а через повноцінний судовий процес. І вимагати стягнення аліментів — або у твердій сумі, або у частці доходу. Це обиратиме тільки стягувач аліментів, а не платник чи суд. Проте платник може через суд вимагати зменшення суми».

Відповідальність платника аліментів наставатиме не з моменту, коли стягувач отримає рішення суду про стягнення додаткових витрат, а через 7 днів з дня повідомлення про необхідність сплачувати зазначену суму. Якщо за цей період гроші не буде заплачено, пеню нараховуватимуть уже з наступного дня, а не з моменту отримання рішення суду.

У перспективі розглядають можливість запровадити посилені види відповідальності за несплату аліментів. Ідеться про заборону виїзду за кордон і навіть позбавлення волі. Адже ситуація, коли дитині немає за що купити ліки, а батько живе в розкоші й не хоче брати на себе відповідальність, неприпустима.

Список використаних джерел

1. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 р. No 2947-III (зі змінами) // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – No 21–22. – Ст. 135
2. <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2236333-v-ukraini-majze-7-miljoniv-pozoviv-do-sudu-stosovno-stagnenna-alimentiv-kuleba.html>.
3. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 р. No 2402-III (зі змінами) // Відомості Верховної Ради України. 2001. – No 30. – Ст. 142.
4. Гузь Л.Є. Судово-практичний коментар до Сімейного кодексу України / Л.Є. Гузь, А.В. Гузь. – Х. : Видавничий будинок «ФАКТОР», 2011. – 576 с.
5. Кройтор В.А. Особливості порядку стягнення аліментів на неповнолітніх дітей / В.А. Кройтор // Університетські наукові записки. – 2013. – No 1 (45). – С. 86–9
6. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. No 254к/96-ВР (зі змінами) // Відомості Верховної Ради України. –1996. – No 30. – Ст. 141.

ІСТОТНІ УМОВИ ДОГОВОРУ НАЙМУ (ОРЕНДИ) ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ

Договори найму (оренди) земельних ділянок в регулюванні земельних орендних відносин відіграють провідну роль і за їх допомогою сторони можуть чітко визначити і закріпити взаємовигідні для всіх умови.

Ті умови договору, які прямо визначаються істотними за законом є виразником специфіки відповідної сфери правовідносин, в якій договір укладається, а закон, що зазначені умови закріплює, як офіційний, виконує одночасно кілька функцій, а саме: особам, які мають намір укласти договір, дає можливість ознайомитися із специфікою правового методу регулювання відповідних правовідносин; особам, що мають намір укласти договір, «завчасно повідомляє» про обставини, умови, обов'язки тощо, які вказані особи зобов'язані погодити/

Згідно ч. 1 ст. 15 Закону України «Про оренду землі» істотними умовами договору оренди землі визначаються:

- 1) об'єкт оренди (кадастровий номер, місце розташування та розмір земельної ділянки);
- 2) строк дії договору оренди;
- 3) орендна плата із зазначенням її розміру, індексації, способу та умов розрахунків, строків, порядку її внесення і перегляду та відповідальності за її несплату.

Першою істотною умовою договору найму (оренди) земельної ділянки є об'єкт оренди (кадастровий номер, місце розташування та розмір земельної ділянки).

За загальним правилом, об'єктами оренди є земельні ділянки, що перебувають у власності громадян, юридичних осіб, комунальній або державній власності [1, с. 130].

Земельна ділянка формується на підставі розробленої документації із землеустрою та вважається сформованою з моменту присвоєння кадастрового номера – індивідуального цифрового коду (номера) земельної ділянки, що не повторюється на всій території України. Він присвоюється земельній ділянці під час проведення її державної реєстрації та зберігається за нею протягом усього часу існування такої ділянки. Кадастровий номер присвоюється земельній ділянці незалежно від форми власності [2, с. 439].

Пропонуємо викласти у новій редакції правову норму, що її містить абзац 2 ч. 1 ст. 15 Закону України «Про оренду землі», а саме: «об'єкт оренди (кадастровий номер, місце розташування, розмір та цільове призначення земельної ділянки)».

Другою істотною умовою договору найму (оренди) земельної ділянки, яка визначена Законом України «Про оренду землі», є строк дії договору оренди.

Відповідно до ч. 1 ст. 763 ЦК України договір найму укладається на строк, встановлений договором. Так, строк дії договору оренди землі визначається за згодою сторін у відповідності до ч. 1 ст. 19 Закону України «Про оренду землі», але не може перевищувати 50 років.

Досліджуючи таку істотну умову договору найму (оренди) земельної ділянки як строк, не можна оминати увагою інститут пролонгації (продовження строку) відповідного договору.

Право на поновлення (продовження) договору оренди землі – це визначене законом переважне право орендаря укласти договір оренди землі на новий строк, що виникає у разі належного виконання ним обов'язків за умовами договору та після закінчення строку договору оренди землі, або коли орендар продовжує користуватися земельною ділянкою після закінчення строку договору оренди за відсутності заперечень орендодавця. Це правило закріплене у приписах статей 764, 777 ЦК України та деталізоване у ст. 33 Закону України «Про оренду землі».

При поновленні договору оренди землі його умови можуть бути змінені за згодою сторін. У разі недосягнення домовленості щодо орендної плати та інших істотних умов договору переважне право орендаря на укладення договору оренди землі припиняється.

Третьою істотною умовою договору найму (оренди) земельної ділянки, яка визначена Законом України «Про оренду землі», є орендна плата із зазначенням її розміру, індексації, способу та умов розрахунків, строків, порядку її внесення і перегляду та відповідальності за її несплату.

Як зазначається в юридичній літературі, орендна плата є ключовим аспектом орендних земельних відносин [3, с. 8]. При укладенні договору оренди інтереси орендодавця будуть задовольнятися в будь-якому випадку (незалежно від результату виробництва) через орендну плату, в той час як для орендаря вони залежатимуть від результатів його господарювання, зокрема максимального поліпшення наслідків власної господарської діяльності, в яких він має бути особисто зацікавленим [4, с. 94].

Законодавець визначає орендну плату як платіж, який орендар вносить орендодавцеві за користування земельною ділянкою згідно з договором оренди землі (ч. 1 ст. 21 Закону України «Про оренду землі»).

Розмір, умови і строки внесення орендної плати за землю встановлюються за згодою сторін у договорі оренди (крім строків внесення орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності, які встановлюються відповідно до ПК України). Обчислення розміру орендної плати за землю здійснюється з урахуванням індексів інфляції, якщо інше не передбачено договором оренди (частини 2, 3 ст. 21 Закону України «Про оренду землі»).

Підсумовуючи позицію наукової доктрини та законодавця, можна стверджувати, що орендна плата – це визначений договором оренди платіж, який орендар вносить орендодавцеві за користування земельною ділянкою.

На сьогоднішній день договір найму (оренди) земельної ділянки набирає чинності з моменту укладення, але орендар набуває право користування земельною ділянкою тільки з моменту її передачі, а саме з моменту державної реєстрації права оренди. Виходить, що якщо не розпочалося користування земельною ділянкою (не зареєстроване право орендаря), то немає обов'язку сплачувати й орендну плату. Ця невизначеність норм законодавства може бути по-різному розтлумачена сторонами договору.

Вважаємо за необхідне передбачити в законодавстві положення, згідно якого орендар може бути судом звільнений від сплати орендної плати, якщо він не приступив до використання земельної ділянки з вини інших осіб. В свою чергу, несплата орендної плати в цьому випадку не є підставою для розірвання договору.

Отже, законодавство визначає вичерпний перелік істотних умов договору найму (оренди) земельної ділянки, серед яких: об'єкт оренди; строк дії договору оренди; орендна плата. Вбачається, зазначений перелік потребує розширення за рахунок такої умови як термін передачі об'єкта оренди у володіння та користування.

Список використаних джерел

1. Вилегжаніна В. В. Поняття та ознаки земельної ділянки як об'єкта оренди. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. 2014. Вип. 29. Том 1. С. 129–132.
2. Ковач Д. Л. Деякі аспекти державної реєстрації земельних ділянок та оформлення прав на них. Актуальні проблеми держави і права. 2014. Вип. 73. С. 438–442.
3. Данкевич А. Є. Розвиток орендних земельних відносин у сільському господарстві: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.07.02 / Нац. наук. центр «Ін-т аграр. економіки» Української академії аграрних наук. Київ, 2005. 21 с.
4. Кирилук І. М. Оренда землі в системі аграрних відносин України: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.01 / Київський нац. економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана Державного вищого навчального закладу. Київ, 2010. 242 с.
5. Вилегжаніна В. В. Цивільно-правове регулювання договору найму (оренди) земельної ділянки: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2018. 200 с.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ВКЛАДНИКІВ БАНКІВ

У відповідності до положень ч. 2 ст. 1 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», система гарантування вкладів фізичних осіб повинна забезпечувати захист прав і законних інтересів вкладників банків, зміцнення довіри до банківської системи України, стимулювати залучення коштів у неї, підвищити ефективність процедури виведення неплатоспроможних банків з ринку та ліквідації банків[1]. З метою реалізації даної норми, законодавством України унормовано діяльність Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО), уповноваженої особи ФГВФО і інших учасників процедури виведення неплатоспроможних банків з фінансового ринку та їх ліквідації.

Проте, ефективність діючої процедури гарантування вкладів фізичних осіб, на сьогодні не досягла належного рівня, про що свідчать, як судова практика, так і ряд наукових публікацій з цієї теми. Дана проблематика актуалізувалася в зв'язку зі значним зростанням чисельності банківських установ, стосовно яких розпочаті процедури неплатоспроможності, а також після звернення Верховного Суду України до Конституційного Суду України з конституційним поданням від 8 липня 2015 року № 201-2157/0/8-15 [2].

Верховний Суд України зазначає, що за умови дотримання чинного механізму гарантування вкладів, сума вкладів яких перевищує 200 тис. грн, а також за вкладами, строк дії банківського договору яких не завершився до моменту призначення тимчасової адміністрації, кошти повертають лише після проведення процедури виведення неплатоспроможного банку з фінансового ринку, що обмежує їх права. Це обумовлено тим, що право приватної власності особи на вклад зберігається, проте, якщо проведені ФГВФО процедури будуть неефективними, то вклади не будуть повернуті.

В зазначеному поданні Верховний Суд України звертає увагу на те, що дотримання прав вкладників банків в першу чергу проявляється у поверненні повної суми вкладу та відсотків на неї чи доходів в іншій формі на умовах, що встановлені договором банківського вкладу.

Положення Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про затвердження правил формування та ведення баз даних про вкладників» від 9 липня 2012 року № 3 [3], рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про затвердження Положення про порядок відшкодування Фондом гарантування вкладів фізичних осіб коштів за вкладами» від 9 серпня 2012 року № 14 [4], красномовно свідчать про те, що повнота реалізації права вкладника на відшкодування коштів за вкладом напряму залежить від ефективності дій уповноваженої особи.

Слід звернути увагу на те, що у разі браку коштів після здійснення ФГВФО прописаних процедур, особи, що здійснили вклад в сумі, яка перевищувала 200 000 грн, ні кошти, ні відсотки за вкладом не отримують, що є позбавленням їх конституційного права власності на частку власного майна, яким в даному випадку виступає вклад. У разі, якщо особа уклала строковий договір банківського вкладу і термін його дії не закінчився на час введення тимчасової адміністрації, під час її дії, ФГВФО кошти вкладнику не виплачує, що фактично призводить до протиправного позбавлення права власності особи на майно у вигляді втрати вкладу в цілому.

Досліджуючи дану проблематику, вчені спостерігають фактично неоднозначних тлумачень щодо підвідомчості спорів, які пов'язані із відшкодуванням гарантованої суми вкладу. Дані колізії необхідно усунути, оскільки формування судової практики, яка не узгоджена з нормами ЦПК України, ГПК України, КАС України, є неприпустимим.

Потребують негайного вдосконалення механізми реалізації права осіб на вклад у разі неплатоспроможності банку, його ліквідації та взаємодії уповноважених органів і осіб для

забезпечення захисту конституційних прав вкладників. Існуюча система гарантування вкладів в Україні, безумовно, потребує критичного перегляду, незважаючи на те, що системні зміни до законодавства в цій сфері уже внесено. Однією з підстав для законодавчого втручання є згадувана вище позиція Верховного Суду України, викладена в конституційному поданні з цього питання.

Одним із найбільш ефективних кроків по забезпеченню гарантій вкладників банків має стати запровадження передового зарубіжного досвіду в національне законодавство. До прикладу, в США діє Федеральна корпорація страхування депозитів (Federal Deposit Insurance Corporation) – це незалежне агентство, утворене Конгресом в 1933 році з метою забезпечення стабільності та довіри населення до національної фінансової системи шляхом страхування депозитів, дослідження та контролю фінансових установ держави. ФКСД не отримує асигнувань з державного бюджету, а фінансується лише за рахунок страхових внесків, що сплачуються банками за страхування депозитів. Корпорація виконує не лише страхування вкладів та захист прав вкладників, а й у разі банкрутства банку, виступає довіреною стороною, з правом залучення спеціалістів для виконання функцій, пов'язаних із процедурою банкрутства [5].

Недосконале правове регулювання відносин, які пов'язані з гарантуванням вкладів, відсутність ефективного механізму позасудового врегулювання, залежність долі вкладу від професіоналізму представників ФГВФО, викликають потребу вкладника вдаватись до судових способів захисту свого права на вклад.

Список використаних джерел

1. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб [Електронний ресурс] : Закон України від 23 лют. 2012 р. № 4452-VI. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>.
2. Щодо відповідності (конституційності) Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» положенням статті 6, частини першої статті 8, частини четвертої статті 13, статей 21, 22, частин першої, четвертої, п'ятої статті 41 Конституції України [Електронний ресурс] : Конституційне подання Верховного Суду України від 8 лип. 2015 р. № 201-2157/0/8-15. – Режим доступу: <http://ccu.gov.ua:8080/doccatalog/document?id=290717>.
3. Про затвердження правил формування та ведення баз даних про вкладників [Електронний ресурс] : рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від 9 лип. 2012 р. № 3. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua>.
4. Про затвердження Положення про порядок відшкодування Фондом гарантування вкладів фізичних осіб коштів за вкладами [Електронний ресурс] : рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від 9 серп. 2012 р. № 14. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1548-12>.
5. Federal Deposit Insurance Corporation [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.fdic.gov/buying/FranchiseMarketing/marketingprocess.html#processOverview>.

Вороніна Н. В., к. ю. н., доцент,

Національний університет «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ СТРАХУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Страхування професійної відповідальності об'єднує напрямлення страхування майнових інтересів різних категорій осіб, які при здійсненні своєї професійної діяльності здатні завдати шкоди (збитків) третім особам.

Страхування професійної відповідальності - це вид страхування, який займає самостійне місце в межах страхування цивільної відповідальності.

Відмінними ознаками, що дозволяє виділити страхування професійної відповідальності в окремий вид страхування, є особливий об'єкт страхового захисту і особливий суб'єктний склад.

Об'єктом страхування виступають майнові (відшкодування заподіяної іншим особам шкоди) і окремі немайнові інтереси (честь, гідність, ділова репутація особи).

Страховальником за договором страхування професійної відповідальності виступає фізична особа, яка особисто займається наданням певного роду послуг або виконанням робіт на завдання замовника.

Інститут страхування відповідальності за договором цікавий тим, що його зв'язок з відшкодуванням збитків виявляється в двох ситуаціях. Спочатку особа вступає в договірні відносини. При цьому передбачається належне виконання сторонами договірних зобов'язань. Необхідність відшкодування збитків виникає при невиконанні або неналежному виконанні договору. Потім особа, яка намагається зменшити свої можливі витрати, пов'язані з знову ж можливим відшкодуванням збитків, укладає договір як страхувальник (договір страхування), за яким страхує ризик відповідальності за порушення умов наявного конкретного договору[1].

Страхування професійної відповідальності - це різновид страхування деліктної відповідальності. В основі страхування позадоговірної відповідальності лежить делікт. Іншими словами, відповідальність виникає не з договору, а в силу самого делікту, заподіяння шкоди правам і охоронюваним законом інтересам певних осіб.

Страхування професійної відповідальності може бути класифіковане з наступних підстав: за професійною ознакою (страхування адвокатів, арбітражних керуючих, юридичних і податкових консультантів, лікарів, нотаріусів, керівників, провізорів, фармацевтів та ін.); за видами ризиків (ризик заподіяння майнової шкоди, ризик заподіяння шкоди здоров'ю або життю, ризик заподіяння моральної шкоди, комплексне страхування).

Під договором страхування професійної відповідальності слід розуміти договір, за яким одна сторона (страховик) зобов'язується за обумовлену договором плату (страхову премію) при настанні передбаченого в договорі події (страхового випадку) відшкодувати третій особі (потерпілому) заподіяну при здійсненні страхувальником професійної діяльності шкоду в обумовленій договором сумі (виплатити страхове відшкодування), а інша сторона (страхувальник) зобов'язується сплатити страхові внески у встановлений договором строк.

Договір страхування професійної відповідальності є оплатним, строковим, взаємним, алеаторним, реальним.

Наприклад, Страхування професійної відповідальності медичних працівників слугує інтересам як лікарів і закладів охорони здоров'я, так і пацієнтів. Суть цього виду страхування така: застрахована особа періодично сплачує грошові внески. Страхова компанія їх накопичує й у разі страхового випадку виплачує потерпілому страхове відшкодування. В Україні страхування відповідальності, передбаченої пунктом 15 статті 6 Закону України «Про страхування» добровільне. Страхувальником може бути як заклад охорони здоров'я, так і сам лікар незалежно від того, займається він приватною медичною практикою, чи працює за наймом.[1]

Список використаних джерел

1. Страхування професійної відповідальності медичних працівників. Електронний ресурс. - Режим доступу : <https://www.medsprava.com.ua/article/1095-strahuvannya-profesyno-vdpovdalnost-medichnih-pratsvnikiv>

Заборьєв Д. О., студент

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ СУБ'ЄКТИВНОГО ЦИВІЛЬНОГО ОБОВ'ЯЗКУ У ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНОМУ ПРАВОВІДНОШЕННІ

Вступаючи у цивільні правовідносини для задоволення власних потреб та інтересів, суб'єкти цих правових відносин обирають відповідну поведінку, яка б відповідала існуючим між ними цивільним правовідносинам.

Виконанням суб'єктивного цивільного обов'язку, на думку Стефанчука Р.О., є дотримання зобов'язаною особою поведінки на користь уповноваженої особи, де обов'язковими умовами для такого виконання виступають наявність необхідного обсягу цивільної дієздатності, тобто здатності своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання [1].

Межі здійснення суб'єктивних цивільних прав встановлюються правилами, тобто нормами права щодо допустимості або недопустимості застосування тих чи інших способів здійснення таких цивільних прав [1, с. 78]. Відповідно до зазначеного, можемо констатувати,

що межі суб'єктивного цивільного права мають визначати границі вибору та реалізації можливої поведінки особи, яка реалізує власні правові можливості. У такому випадку межі суб'єктивного цивільного обов'язку мають визначати межі допустимих та необхідних дій для задоволення правових можливостей з боку зобов'язаної особи [2, с. 60].

З приводу меж виконання суб'єктивного цивільного обов'язку варто зазначити, що норма законодавства, яка міститься у ч. 1 ст. 14 ЦК України, встановлює, що цивільні обов'язки виконуються у межах, встановлених договором або актом цивільного законодавства [3]. Однак зазначене у диспозиції статті є зрозумілим з визначення сутності, призначення та мети цивільного обов'язку, які спрямовані саме на забезпечення здійснення правових можливостей уповноваженою особою, як законна відповідь на таку правову вимогу та реалізацію цивільного правовідношення у цілому. Так, відповіддю на здійснення суб'єктивного цивільного права з боку носія суб'єктивного цивільного обов'язку є чітке виконання прямо передбаченого та необхідного діяння. Справедливо зауважити те, що зобов'язана особа має вибір способу такого виконання, проте зміст його, у такому випадку, не змінюється. Отже, суб'єктивний цивільний обов'язок виникає з умови договору чи правової норми, якими встановлюється характер та міра необхідної поведінки вихід за межі яких, може вважатися як невиконання або неналежне виконання цивільного обов'язку [4, с. 62].

Під час виконання суб'єктивного цивільного обов'язку зобов'язана особа повинна дотримуватися не лише умов, визначених у договорі чи у правовій нормі, а й не виходити за межі, які мають стосуватися абсолютно кожного цивільного обов'язку ще на абстрактному його рівні.

Не визначеним є питання щодо співвідношення як тотожних понять категорії меж суб'єктивного цивільного обов'язку та меж виконання суб'єктивного цивільного обов'язку. Це питання виникає на підставі дискусії щодо розуміння меж суб'єктивного цивільного права та меж здійснення суб'єктивного цивільного права. При дослідженні меж виконання суб'єктивного цивільного обов'язку маємо звернути увагу на те, що такі границі визначають, якого характеру повинна бути поведінка зобов'язаної особи як на абстрактному, так і на реальному рівні.

Межі здійснення суб'єктивного цивільного права, за своєю суттю є певними критеріями, яким має відповідати кожне здійснення суб'єктивного цивільного права особою, наділеною правовими можливостями.

До таких меж здійснення суб'єктивного цивільного права науковець відносить наступні:

- 1) утримання від дій, які могли б порушити права інших осіб;
- 2) утримання від дій, які могли б заподіяти шкоду довкіллю та культурній спадщині;
- 3) заборона дій особи, що вчиняються з наміром завдати шкоди іншій особі, а також зловживання правом в інших формах;
- 4) дотримання моральних засад суспільства;
- 5) заборона використання цивільних прав із метою неправомірного обмеження конкуренції, зловживання монопольним становищем на ринку, а також недобросовісна конкуренція [1].

Першим рівнем меж виконання суб'єктивного цивільного обов'язку зобов'язаною особою, або загальними межами виконання суб'єктивного цивільного обов'язку, є ті межі загального характеру, які виникають, коли виконання такого обов'язку має потенційний характер, тобто до виникнення самого суб'єктивного цивільного обов'язку у правовідношенні.

Другим рівнем меж виконання суб'єктивного цивільного обов'язку, або спеціальними межами, мають виступати ті границі, які встановлюють вимоги до певних дій, як необхідного акту поведінки, для виконання суб'єктивного цивільного обов'язку зобов'язаним суб'єктом цивільного правовідношення. Ці вимоги визначені правовими нормами цивільного законодавства чи умовами договору у правовідносинах, що виникли між суб'єктами

цивільних правовідносин. Тобто, ці межі виконання суб'єктивного цивільного обов'язку мають реальний характер і стосуються конкретного зобов'язаного суб'єкта цивільного правовідношення, який повинен застосувати певну поведінку у чітко встановлених межах. Такі спеціальні межі виконання суб'єктивного цивільного обов'язку виникають після настання певного юридичного факту разом із суб'єктивним цивільним обов'язком, який необхідно виконати для забезпечення здійснення суб'єктивного цивільного права.

Підсумовуючи результати проведеного аналізу, межі виконання суб'єктивного цивільного обов'язку, як і межі здійснення суб'єктивного цивільного права, слід розмежовувати на загальні та спеціальні. Особливістю зазначених меж виконання суб'єктивного цивільного обов'язку є те, що загальні межі є неперсоніфікованими та існують до виникнення конкретного цивільного правовідношення, натомість спеціальні межі існують в границях певного цивільного правовідношення та можуть встановлюватися за домовленістю сторін, є конкретними і обов'язковими для зобов'язаного суб'єкта у цьому правовідношенні.

Варто зазначити, що оскільки для настання необхідних правових наслідків цивільного правовідношення, виконання суб'єктивного цивільного обов'язку має бути в площині певних меж такого виконання, тому пропонується визначити такі межі виконання суб'єктивного цивільного обов'язку як обов'язкові критерії загального, так і спеціального характеру потрібного акта поведінки, у межах яких діє зобов'язана особа, для досягнення правових наслідків цивільного правовідношення та задоволення правових можливостей, що виникли внаслідок здійснення суб'єктивного цивільного права.

Список використаних джерел

1. Цивільне право України: навч. посіб. // Ю. В. Білоусов, С. В. Лозінська, С. Д. Русу та ін.; за ред. Р. О. Стефанчука; Київ, 2005. 448 с.
2. Цибань А. А. Поняття меж виконання суб'єктивного цивільного обов'язку // Проблеми та стан дотримання захисту прав людини в Україні: матеріали міжнарод. наук.-практ. конф. 18–19 серпня 2017 р. Львів, 2017. С. 59–61.
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // Офіційний веб-портал Верховної Ради України URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page11> (дата звернення: 19.08.2017).
4. Цибань А. А. Поняття та окремі види меж виконання суб'єктивного цивільного обов'язку // Підприємництво, господарство і право. 2017. № 8. С. 61–64.
5. Цибань А. А. Суб'єктивний цивільний обов'язок як елемент зобов'язального правовідношення: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. Харків, 2018. 226 с.

Килимник Ю. А., аспірантка

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПОНЯТТЯ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ

Враховуючи тенденцію зростання кількості громадських організацій та ту роль, яку вони відіграють у вирішенні суспільно-корисних завдань, останнім часом з'являється чимало наукових праць, присвячених аналізу правового статусу громадських організацій. За сучасних умов ми часто можемо зустрічати громадські організації в організаторах заходів, як авторів проектів, як організації, що вирішили конкретну проблему міста. У світі є багато видів громадських організацій. Це професійні спілки, жіночі, молодіжні, ветеранські, дитячі організації, наукові, технічні, культурно-просвітницькі, фізкультурно-спортивні та інші добровільні об'єднання громадян, творчі спілки, земляцтва, фонди, асоціації тощо.

І це не дивно, адже, громадські організації являють собою одну з найбільш оптимальних правових форм для допомоги громадянам у вирішенні їх спільних проблем, відстоюванні спільних інтересів.

Правове регулювання здійснюється на підставі Конституції, Закону України «Про громадські об'єднання», який регулює порядок створення об'єднань громадян, їх права, обов'язки, громадську діяльність та нормами Цивільного кодексу, який визначає

цивільно-правовий статус громадського об'єднання, його правоздатність та дієздатність, та цивільно-правову відповідальність.

Згідно статті 36 Конституції України: «..Громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей... Ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян чи обмежений у правах за належність чи неналежність до політичних партій або громадських організацій » [1].

Громадське об'єднання - це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів [2].

Взагалі, громадські об'єднання здійснюють свою діяльність на засадах добровільності, самоврядності, вільного вибору, рівності перед законом, відсутності майнового інтересу їх учасників та прозорості, відкритості та публічності.

Громадські об'єднання – це один із видів некомерційних організацій. Це пояснюється тим, що основоположним принципом утворення і діяльності громадського об'єднання є відсутність майнового інтересу їх членів (учасників).

Так, на думку К.О. Краснопольської, непідприємницьку юридичну особу можна визначити як суб'єкта цивільного права, що створюється засновниками відповідно до закону для певних цілей (для досягнення суспільних благ), які мають соціальну спрямованість, тобто для виконання соціальних функцій [3, с. 9].

Громадське об'єднання може здійснювати діяльність зі статусом юридичної особи або без такого статусу. Громадське об'єднання зі статусом юридичної особи є непідприємницьким товариством, основною метою якого не є одержання прибутку [2].

Якщо розглядати громадські об'єднання у цивільно-правовому спектрі, то необхідно визначити основні пов'язуючі їх поняття. Цивільне право як галузь права складається з правових норм, що регулюють особисті немайнові та майнові відносини, засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників. Учасниками цих відносин, поряд з іншими особами, є громадські організації, які набули статусу юридичної особи.

Юридичною особою є об'єднання, яке було створено та зареєстровано згідно закону. Об'єднання як юридична особа має цивільну право- та дієздатність і може бути однією із сторін у судовому засіданні.

Завдяки засадам самоврядності та добровільності воля членів (учасників) об'єднання трансформується в єдину волю юридичної особи. Це виражається в здійснюваному громадським об'єднанням внутрішнім управлінням, у ухваленні рішень органами чи структурами, які заявлені як управлінські та контролюючі в установчому документі об'єднання.

Ще одною цивільно-правовою ознакою громадського об'єднання є її найменування, що є фактором індивідуальності серед учасників цивільного обороту. Також факт державної реєстрації громадського об'єднання – це те, завдяки чому воно отримує статус суб'єкта цивільних правовідносин.

Отже, слід визначити наступне, уся система прав і обов'язків їх співвідношення, зумовлені об'єктивними потребами та інтересами суспільства, з одного боку, і інтересами громадянина і людини, з іншого.

Право громадян на свободу об'єднання - їх невід'ємне право, яке гарантоване не тільки міжнародними угодами, а й Конституцією України, Цивільним кодексом та іншими нормативно-правовими актами.

Об'єднанням громадян є добровільне громадське формування, створене на основі єдності інтересів для спільної реалізації громадянами своїх прав і свобод.

Список використаних джерел

1. Конституція України // Електронний ресурс [режим доступу] : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> - 15.10.2018 - Назва з екрану.
2. Закон України «Про громадські об'єднання» // Електронний ресурс [режим доступу] : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17> - 15.10.2018 - Назва з екрану.
3. Краснопольская Е.А. Гражданско-правовое регулирование деятельности автономной некоммерческой организации в Российской Федерации : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 “Гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право” / Е.А. Краснопольская. 174 – М., 2006. – 26 с.

*Колісник А. С. к. ю. н., доцент
Східноєвропейський університет економіки і менеджменту*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ АВТОРСЬКИМ ПРАВОМ

На сьогоднішній день на національному і на міжнародному рівні прийнята авторсько-правова модель охорони комп'ютерних програм, але як на теоретичному, так і на законодавчому рівні, суперечки щодо доречності і ефективності застосування такої охорони не припиняються.

Більшість країн для охорони комп'ютерних програм використовує систему авторського права відповідно до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів [1]. Стаття 10 Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності рекомендує країнам-членам Світової організації торгівлі охороняти комп'ютерні програми як результат творчої діяльності відповідно до положень Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів [2].

В Україні регулювання правовідносин щодо надання правової охорони комп'ютерним програмам здійснюється відповідно до ст. 433 ЦК України [3], ст. 8 та ст. 18 Закону України „Про авторське право і суміжні права” [4].

Комп'ютерна програма визнана окремим об'єктом авторського права, який отримав охорону за аналогією з літературними творами.

В умовах „програмного буму” без сумніву найбільш привабливим є той механізм охорони, що не вимагає виконання значних формальностей і часу на експертизу. У цьому значенні демократичні принципи авторського права, що не має якої-небудь перевіряючої процедури, і практично, не встановлює формальностей, є зручними. Вирішальним фактором є й та обставина, що основною формою використання програм є їхнє тиражування і поширення їхніх копій. Визнання за власником програми виключного права на виготовлення й реалізацію примірників комп'ютерних програм й, відповідно, заборону таких дій всім іншим особам може дати саме авторське право.

Комп'ютерні програми маючи загальні риси, що притаманні усім об'єктам авторських правовідносин, все ж відрізняються від останніх окремими суттєвими ознаками.

Об'єкти авторського права є результатом художньої творчості, що створені для задоволення естетичних потреб, тоді як комп'ютерна програма є результатом технічної творчості і за своїм призначенням направлена на задоволення певних індивідуальних або суспільних потреб. Технічна сутність комп'ютерної програми майже завжди спрямована на вирішення якоїсь технічної задачі і задовольняє функціональні потреби, при цьому на змістовну частину комп'ютерної програми, її технічну сутність, не поширюється охорона авторським правом.

Ще однією суттєвою відмінністю є економічна сутність — літературний твір найчастіше є засобом споживання, у той час як комп'ютерна програма, навпаки переважно є засобом виробництва. При цьому підході існування таких понять як якість, надійність і безпека комп'ютерної програми вступає в протиріччя з визначенням об'єкта творчості в сфері авторського права, що можна вважати причиною практично повної відсутності обов'язкового контролю якості комп'ютерних програмних продуктів.

Підхід до прав авторства на комп'ютерну програму з точки зору авторського права є занадто поверхневим і заснований на схожих моментах у процесах створення літературних творів і розробки програм. При цьому не враховуються такі важливі риси комп'ютерних програм як їх динамічний характер, функціональність, цілеспрямованість, розвиток у часі і мінливість, наявність внутрішніх алгоритмів і технічних рішень і т. ін. Крім того, авторське право не враховує різниці у швидкості морального старіння комп'ютерних програм і літературних творів, а тому виробники програм з чистим серцем продовжують поставляти на ринок морально застарілі програми по вихідній вартості.

Потрібно також враховувати, що комп'ютерна програма не має самостійної цінності без можливості застосування її на комп'ютері, а тексти програм сприймаються людиною лише за допомогою комп'ютера. На відміну від твору літератури вихідний текст комп'ютерної програми може зрозуміти тільки спеціаліст, а сам текст комп'ютерної програми не може безпосередньо виконувати ті функції, заради яких створювалася комп'ютерна програма.

У прийнятій системі авторського права відсутній контроль новизни і, як наслідок якості створюваних комп'ютерних програм і включених у них алгоритмів. В наслідок чого, виробник програм змушений або патентувати технології обробки даних, що використовуються в комп'ютерній програмі або миритися з безкарним використанням своїх ідей в аналогах свого продукту. Даний факт є однією з головних причин наявності на ринку комп'ютерних програм численних аналогів програмних продуктів, що відрізняються лише в деталях, але однаково захищені авторськими правами. Цей факт сприяє перенасиченості ринку програмного забезпечення, випуску виробниками комп'ютерних програм неякісної продукції і відносній безкарності плагіату алгоритмів та ідей. При існуючій правовій системі боротьба з плагіатом цілком лягає на плечі виробника програм, роль же держави як гаранта авторських прав зводиться лише до судового розгляду позовів про порушення авторських прав.

Існуючі проблеми можна з впевненістю обумовити необхідністю змін у розумінні правової природи охорони комп'ютерних програм авторським правом, а саме необхідність розмежування авторських прав на твори взагалі й авторських прав на комп'ютерні програми, при цьому не торкаючись загального механізму охорони авторським правом.

Для здійснення такого розмежування необхідно: внести зміни у термін охорони авторських прав на комп'ютерні програми зменшивши його хоча б до 10 років, що відповідає швидкості їх морального старіння та реаліям ринку програмних продуктів; визначити умови визнання авторства, наприклад шляхом запровадження обов'язкової державної реєстрації розроблених комп'ютерних програм, забезпечивши, таким чином презумпцію авторства; запровадити відповідальність автора програмного продукту перед користувачем, шляхом обумовлення нормативів якості, надійності і безпеки комп'ютерних програм; визначити обов'язкову комплектність постачання комп'ютерної програми (документація, вихідний код).

Все вище наведене підтверджує особливе та виключне місце комп'ютерних програм в інституті правової охорони авторського права, тому можна стверджувати, що створення окремої правової бази у межах авторського права є необхідною умовою і відповідає вимогам ринку програмного забезпечення.

Список використаних джерел

1. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів [Електронний ресурс]: Паризький акт від 24 липня 1971 р. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051
2. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPS) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018
3. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]: Кодекс України від 16.01.2003. №435–IV. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Про авторське право і суміжні права [Електронний ресурс]: Закон України від 23.12.1993. № 3792–VII. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>

ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ M&A В УКРАЇНІ

Злиття і поглинання - це велика частина світу корпоративних фінансів. Інвестиційні банкіри з Уолл-стрит регулярно організують угоди по злиттю і поглинанню, об'єднуючи окремі компанії для формування більших і це стало вже звичайною практикою.

Поглинання - це купівля однією компанією чи групою компаній іншої компанії. Конкретні цілі придбання можна визначити за допомогою безлічі можливостей, включаючи дослідження ринку, виставлення експозиції та ін. Така покупка в результаті може становити 100% або майже 100% активів або власного капіталу придбаного суб'єкта господарювання.

Злиття і поглинання, як один із напрямів бізнесу і його капіталізації в даний час, не втрачають своєї актуальності в бізнес світі протягом цілого століття. І якщо, 10-20 років тому угоди M&A були інструментом експансії компанії і одним з найбільш бажаних видів інвестування в найбільш економічно розвинених країнах, як США, Великобританія, Франція, Німеччина і т.д., то зараз і країни, що розвиваються почали поступово втягуватися в цей бізнес колооберт M&A.

Так в Литві це питання регулюється Законом про цінні папери (зі змінами та доповненнями, внесеними 17 січня 2013 року), Закон про ринки фінансових інструментів (обидва прийняті 18 січня 2008) і Положення про підготовку, затвердження та реалізації публічної оферти, схваленої постановою № 1К-9 литовського Комісія з цінних паперів 17 липня 2006 року.

Злиття і поглинання в Польщі регулюється нормами публічного права, які є актуальними виключно для публічних компаній. Положення Директиви ЄС «Про пропозиції щодо поглинання» були імplementовані в Польський закон «Про публічні пропозиції, умови, що регулюють введення фінансових інструментів в організовану торгівлю, і публічні компанії» від 29 липня 2005 року (« Закон »). Особливі зобов'язання, пов'язані з придбанням контролю в публічній компанії, були введені пізніше в зв'язку з масовою купівлею великих пакетів акцій.

Для України ринок M&A не є новим і не дивлячись на те, що спостерігається скорочення обсягу прямих іноземних інвестицій, український ринок угод про злиття та поглинання зберігає позитивну тенденцію зростання, в порівнянні з 2016 роком - на 33%. Згідно з базою даних M & A Ukraine, в 2017 році виконано 60 угод про злиття та поглинання з 11 країнами-інвесторами. Основним інвестором стали резиденти країни (41 угода), РФ на другому ступені (4 угоди), на третьому місці - Кіпр (3 угоди) [1].

Водночас слід звернути увагу на те, що такі угоди вчиняються не за Українським правом, не є секретом, що « українські холдингові компанії» в Україні керуються за її межами і там відбуваються усі операції з корпоративними правами, адже на відміну від європейських країн дане питання регулюється нашим законодавством доволі «хаотично». Більшість практиків та науковців розглядають поняття M&A в Україні у широкому розумінні, включаючи до угод M&A договори купівлі-продажу цінних паперів компанії, часток чи частин часток у статурному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю, активів товариства. Отже, у такому випадку можна відзначити Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок», рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку щодо порядку функціонування фондових бірж, порядку укладання договорів, предметом яких є корпоративні права, Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», тощо.

M&A у світі давно вже розвинулася набагато далі, зокрема, можна виділити The City code of takeovers and mergers Великої Британії, у якому детально нормовані усі аспекти: підготовка, висунення та прийняття оферти, проведення юридичного аудиту, ведення переговорів, оформлення договору тощо. В Україні забезпечення функціонування ринку M&A представлено не одним кодифікованим актом, а низкою нормативних актів, як

згадувалося вище, з господарського (зокрема, корпоративного), цивільного, фінансового права, що пов'язані з досить широким предметом регулювання. Однак, у зв'язку з відсутністю спеціального законодавства, мова не може йти про окрему підгалузь господарського чи цивільного права, а лише про міжгалузевий інститут, створений на стику суміжних галузей права. Звичайно, така практика здійснює негативний вплив на інвестиційний клімат в Україні, з огляду на потенційну можливість участі іноземних суб'єктів господарювання, уповільнює розвиток ринку М&А, сприяє зникненню М&А транзакцій у класичному вигляді. Це також викликано відсутністю необхідності реалізації складних видів М&А транзакцій, через небажання та неготовність українських підприємств з фінансової позиції. Проте процеси зазначеного виду відносин повинні бути нормативно врегульованими, з урахуванням іноземного досвіду, задля стимулювання ринку М&А в Україні.

Список використаних джерел

1. Восемь крупнейших сделок 2017 года - Режим доступа: <https://www.stockworld.com.ua/ru/lifestyle/vosiem-krupnieishikh-sdielok-2017-ghoda>

Кривенко Ю. В. к. ю. н., доцент

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПІДСТАВИ ТА УМОВИ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ЗАВДАНОЇ ЖИТТЮ АБО ЗДОРОВ'Ю ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЮ

На сучасному етапі є нагальна потреба належного регулювання правового статусу військовослужбовців, для цього необхідна виважена політика держави щодо вдосконалення правових гарантій та забезпечення відшкодування шкоди, завданої життю або здоров'ю військовослужбовцю.

Основоположним принципом правового статусу військовослужбовця є непорушність його статусу людини і громадянина. Правовий статус військовослужбовця має особливий характер у зв'язку з природою військової служби. Статус суб'єкта військової служби – військовослужбовця - також є особливим, оскільки містить чимало повноважень, якими не володіє цивільна особа, і разом з тим, передбачає чимало обмежень, які компенсуються державою у вигляді пільг та інших правових та соціальних гарантій.

Принцип забезпечення відновлення порушених особистих прав і законних інтересів військовослужбовців передбачає не лише відшкодування майнових, але також і компенсацію немайнової шкоди.

В юридичній літературі все частіше виникають суперечки щодо розмежування умов, за яких у військовослужбовців може виникати право вимагати відшкодування шкоди. Крім того, не зовсім ясно в якому порядку військовослужбовці можуть реалізовувати своє право на відшкодування заподіяної їм шкоди в умовах бойових дій.

Окрему увагу слід звернути щодо відповідальності військової частини за шкоду, заподіяну військовослужбовцями, яка можлива за наявності наступних причинно-наслідкових зв'язків: між протиправною дією (бездіяльністю) військовослужбовця і шкодою, які настали, і між протиправним дією (бездіяльністю) військовослужбовця та виконанням ним службових обов'язків.[1,С.29]

Питання щодо відшкодування шкоди, заподіяної життю або здоров'ю військовослужбовців при виконанні ними обов'язків військової служби, повинні знайти відображення в військовому законодавстві.

По-перше, відшкодування шкоди має бути гарантовано в повному обсязі, а саме:

- відшкодування втраченого грошового забезпечення пропорційно ступеню втрати професійної працездатності;

- відшкодування додатково понесених витрат, викликаних ушкодженням здоров'я, у тому числі на лікування, додаткове харчування, протезування, придбання ліків, спеціальних транспортних засобів, підготовку до іншої професії;

- відшкодування членам сім'ї загиблого (померлого) військовослужбовця частки його втраченого заробітку, а також витрат на поховання.

По-друге, компенсація моральної шкоди, заподіяна військовослужбовцю або членам його сім'ї внаслідок заподіяння шкоди життю або здоров'ю військовослужбовця повинна здійснюватися тільки в судовому порядку.

По-третє, виплату по відшкодуванню шкоди повинна здійснювати військова частина, де військовослужбовець проходив військову службу, або військовий комісаріат, якщо військовослужбовець звільнений з військової служби або виплати здійснюються особам, які втратили годувальника, або військово-страхова компанія - в разі покладання на неї такого обов'язку законом. Підстава для виплати - акт про заподіяння шкоди, затверджений командиром військової частини на підставі матеріалів службового розгляду, медичних та інших документів, відносяться до факту заподіяння шкоди або смерті (загибелі) військовослужбовця.

По-четверте, шкода, завдана життю або здоров'ю військовослужбовцям джерелом підвищеної небезпеки відшкодовується без урахування провини військової частини (працівника військової частини, здійснює експлуатацію джерела підвищеної небезпеки).

По-п'яте, шкода, завдана життю або здоров'ю військовослужбовців в умовах надзвичайного, воєнного стану або стану війни, повинна відшкодовуватися в порядку, встановленому спеціальним законодавством, а при його відсутності відшкодування шкоди військовослужбовцю або членам його сім'ї обмежується державним соціальним забезпеченням і виплатами у відповідності до умов обов'язкового державного страхування.

По-шосте, до правовідносин з відшкодування шкоди, заподіяної життю або здоров'ю військовослужбовців під час здійснення повсякденної військової служби в умовах підвищеного професійного ризику (участь у збройних конфліктах, у складі миротворчих сил у відповідності з міжнародними договорами, навчаннях, бойових походах, стрільбах тощо), не можуть застосовуватися правила про відповідальність за шкоду, заподіяну діяльністю, що створює підвищену небезпеку для оточуючих. У цьому випадку слід виходити з того, що вина військової частини полягає в незабезпеченні посадовими особами військової частини внутрішнього порядку і безпечних умов військової служби, а саме безпеки: бойового чергування (бойової служби); бойової підготовки; експлуатації озброєння і військової техніки; спеціальних занять і робіт; несення вартової, внутрішньої (чергової та вахтової) і гарнізонної служб; виконання військовослужбовцями господарських робіт.

Список використаних джерел

1. Калінін В.М. Відшкодування шкоди, заподіяної життю або здоров'ю військовослужбовців. // Дис. Канд юрид наук. М.-2001, монографія М.-2001 р. // Електронний ресурс :// Режим доступу: voenprav.ru/doc-1727-1.htm. // С.27-45.

Мовчан Р. В., студент

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

УДАВАНІ ПРАВОЧИНИ У ОРЕНДНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Укладення удаваних правочинів у господарській практиці — явище аж ніяк не рідкісне, і обумовлено воно найрізноманітнішими причинами: це і схеми з оптимізацією податків, і шляхи обходу договірних зобов'язань (наприклад, орендарю заборонено, згідно з умовами угоди, передавати об'єкт в суборенду, — тоді полягає інша угода, скажімо, «про спільну діяльність»). У той же час набагато рідше можна натрапити на судові прецеденти про визнання цієї категорії правочинів удаваними. При розгляді спору про визнання недійсним удаваного правочину суд обов'язково повинен з'ясувати, який саме договір сторони збиралися укласти. А для того щоб суд визнав, що сторони при укладенні одного виду договору увазі зовсім інший, необхідні серйозні докази, які б підтверджували справжні наміри сторін (або однієї з них).

Відповідно до положень ст. 235 Цивільного кодексу України, удаваним правочином є такий, який було укладено для приховування правової природи іншого конкретного

правочину, який, власне, і був укладений згідно «недоговірних домовленостей» сторін. Така правочин відбувається виключно для виду, без наміру створити реальні правові наслідки: сторони їх не бажають і не мають на увазі їх настання. За загальним правилом, якщо буде встановлено, що операція була здійснена з метою маскуванню іншої угоди, укладеної де-факто, — правовідносини сторін повинні регламентуватися правилами щодо тієї, «справжньої», угоди, яка була укладена.

Однак не все так просто, і іноді суди замість положень ст. 235 ЦКУ застосовують ст. 216 того ж Кодексу. А саме: недійсність правочину не створює жодних юридичних наслідків, крім тих, які пов'язані з його недійсністю. У разі недійсності правочину кожна сторона зобов'язана повернути іншій все одержане нею на виконання угоди (двостороння реституція). Таким чином, правовідносини між сторонами не просто змінюються (через встановлення судом юридичної природи реальної угоди), а й зовсім припиняються. Як приклад такого судового рішення можна привести постанову Верховного Суду України від 14 листопада 2006 року.

Орендодавець, який уклав договір оренди під виглядом договору «про спільне використання майна», вирішив переграти ситуацію і звернувся до суду з вимогами про визнання недійсною укладеної угоди та повернення орендарем майна. Незважаючи на те, що позицію позивача підтримав місцевий суд (враховуючи, що договір про спільне використання майна є удаваним, бо не передбачає форми його використання позивачем і фактично відсутня спільне використання), апеляційна та касаційна інстанція з цим категорично не погодилися. На їхню думку, позивач так і не зумів довести, що оспорюваний договір не був спрямований на реальне настання правових наслідків. До того ж, сторони мають право укладати договір, не передбачений актами цивільного законодавства, але відповідає його загальним принципам. Також суди звертали увагу, що неузгодженість сторонами умов діяльності по здійсненню спільних проектів ще не свідчить про невиконання між ними договірних зобов'язань або про притворності / уявності угоди. Крім того, окремі недоліки можуть бути легко усунені в порядку ст. 188 ГКУ – шляхом внесення до договору про спільне використання майна відповідних змін або шляхом укладення нового договору. У свою чергу, підбиваючи підсумки, Верховний Суд став на бік позивача і розділив позицію місцевого суду. Касаційна скарга була задоволена, угода була визнана недійсною, і орендаря зобов'язали повернути передане йому в користування майно. Цікаво, що в даному випадку Суд застосував положення не ст. 235 ЦКУ (тим самим змінюючи юридичну природу правовідносин), а ст. 216 Кодексу (припинивши ці правовідносини).

Як було встановлено Судом виходячи з матеріалів справи, удавана угода про спільне використання майна була укладена на підставі попереднього попереднього договору, але була укладена з деякими неузгодженостями. Так, попередній договір передбачав необхідність укладення основного договору, де чітко б регламентувалися істотні умови угоди по спільній реалізації проектів, чого зроблено не було. Тому Суд зробив логічний висновок, що метою укладення попереднього договору та договору про спільне використання виробничої бази було не здійснення спільної діяльності, а передача майна у строкове платне користування відповідачу. Простіше кажучи, була здійснена передача майна в оренду, а оспорюваний договір є удаваною угодою на підставі ч. 1 ст. 235 ГК України.

Ще один важливий момент – ВСУ згадує про ч. 2 ст. 235 ЦКУ: у випадку якщо буде встановлено, що угода була укладена для приховання іншого правочину, застосовуються правила і юридичні наслідки щодо другої угоди. Тобто до оспорюваної угоди слід застосовувати правила, передбачені для договору оренди майна.

Однак, незважаючи на вищесказане, Верховний Суд акцентує увагу на двох ключових факторах:

- 1) недотримання порядку нотаріального посвідчення договору та його держреєстрації;
- 2) відсутність справжніх намірів сторін до реального настання правових наслідків, передбачених у договорі (ч. 5 ст. 203 ЦКУ), - з урахуванням чого ВСУ дійшов висновку, що

договір є недійсним, з витікаючими звідси наслідками (двосторонній реституцією і поверненням переданого в користування майна).

Визнання судом укладеної угоди удаваною тягне за собою її недійсність, проте замість застосування до правовідносин норм, що регламентують ту угоду, яка була укладена справді, суд може застосувати наслідки, що випливають із двосторонньої реституції та повернення сторін в їх початкове положення. Кожна сторона повинна буде повернути іншій все одержане нею на виконання договору.

Список використаних джерел

1. Про визнання недійсним договору про сумісне використання майна : Постанова Верховний Суд Судова палата у господарських справах Верховного Суду, від 14.11.2006р. № 3-3988к06 // Господарське судочинство. Судова практика у господарських справах, 2007, 00, № 3-4

2. Господарський кодекс України, від 16.01.2003р. № 436-IV // Офіційний вісник України, 2003, N 11 (28.03.2003), ст. 462.

3. Цивільний кодекс України, від 16.01.2003р. № 435-IV // Офіційний вісник України, 2003, N 11 (28.03.2003), ст. 461.

Микиташенко Б. І., студент

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УСИНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ ІНОЗЕМЦЯМИ

Сирітство не є новою проблемою для будь якого суспільства, Україна не є винятком. Завжди особливої уваги потребують діти-сироти та діти позбавлені батьківського піклування.

Стаття 52 Конституції України покладає утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування на державу. Сучасна інтеграція України до Європейського Союзу вимагає високого рівня забезпечення соціального захисту дітей-сиріт. Відбувається активний процес формування національного законодавства та механізмів щодо реалізації державної політики у сфері дитинства.

Удосконалення системи усиновлення (удочеріння) – одне з найважливіших завдань нашої держави і суспільства.

Усиновлення іноземцями є самостійним інститутом цивільного та міжнародного приватного права, головним завданням якого є надання дітям, що залишилися без батьківського піклування сімейних умов та довгоочікуваних батьків. Міжнародне усиновлення є підставою для виникнення цивільних відносин, як юридичного акта за участю іноземного громадянина. Усиновлена дитина урівнюється в особистих і майнових правах з рідним дітьми усиновлювача, його родичами, між якими виникають такі ж права і обов'язки, як і між родичами за походженням.

Відповідно до Закону «Про охорону дитинства», охорона дитинства є в Україні стратегічним загальнонаціональним пріоритетом. Пріоритетне право на усиновлення українських дітей мають громадяни нашої держави, але виявившись сиротою, дитина протягом року перебуває на обліку за місцем проживання, і лише після закінчення цього терміну може бути усиновлена іноземцями, які дуже охоче беруть у дочки та сини українських дітей, навіть якщо ті мають досить серйозні захворювання.

Посилаючись на пункт «С» Конвенції про права дитини, держави-учасниці забезпечують, щоб при усиновленні дитини в іншу країну застосовувалися такі ж гарантії та норми, які застосовуються щодо усиновлення всередині країни. Для забезпечення цієї вимоги суд може вимагати від заявника надання відповідних нормативних актів законодавства його держави, що забезпечуватимуть дитині її основні права, які вона має в Україні. Якщо діти усиновлені іноземцями і проживають за межами України, то відповідна консульська установа за дорученням Міністерства закордонних справ України веде облік цих дітей і здійснює нагляд за дотриманням їх прав до досягнення ними вісімнадцяти років. Порядок здійснення нагляду за дотриманням прав дітей, які усиновлені іноземцями і проживають за межами України, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Усиновлення іноземцями відбувається виключно за згодою Міністерства соціальної політики. Тому, Мінсоцполітики направляє запит до Міністерства внутрішніх справ України щодо перевірки таких іноземців на наявність або відсутність інформації, яка може негативно охарактеризувати їх в правоохоронних органах іноземної держави, а також в Генеральному Секретаріаті Інтерполу.

Іноземці, які вирішили стати усиновлювачами дитини, що проживає в Україні, подають до Мінсоцполітики свою справу (за переліком необхідних документів) з метою стати на облік в усиновлювачі. Далі іноземця чекає запрошення на співбесіду, яка проходить безпосередньо в Мінсоцполітики. Після усного проходження співбесіди, особа вже може ознайомитися з інформацією про дітей, та зупинити свій вибір на окремій дитині, отримати направлення для особистого знайомства та встановлення контакту з нею.

Якщо виникло бажання усиновити конкретну дитину, потрібно подати відповідну заяву до служби у справах дітей, і отримати висновок про доцільність усиновлення та відповідність його інтересам дитини.

Вирішальним етапом цього процесу є отримання згоди Мінсоцполітики на всиновлення дитини. Згідно із законодавством України, питання усиновлення вирішується в суді в порядку окремого провадження. Завершальним кроком буде отримання рішення суду.

При неналежному усиновленні або у разі, якщо внаслідок усиновлення порушено права дитини, передбачені законодавством та міжнародними угодами України, або усиновлення не відповідає інтересам дитини, воно може бути скасоване або визнане недійсним у судовому порядку згідно з чинним законодавством України.

Національне законодавство України реформується під дотримання одного з основних принципів Конвенції ООН з прав дитини – забезпечення найвищих інтересів дитини.

Темпи міжнародного усиновлення в Україні щороку стрімко падають. Згідно з даними, що містяться на сайті Міністерства соціальної політики України, за 2005 рік іноземними громадянами усиновлено 2110 дітей, за 2013 рік – 674 дитини, за 2014 рік – дещо більше 500 міждержавних усиновлень, 2017 рік – 322 дитини.

Прогнозується збереження тенденції на зменшення міждержавних усиновлень і в подальшому. Третина іноземців приїжджають в Україну, щоб усиновити дитини саме віком 5 років.

Таким чином, на сьогодні Україна чекає на іноземних усиновлювачів, які бажають усиновити:

- дитину-інваліда, хвору дитину;
- дитину старше 10 років;
- групу братів і сестер (4-5 дітей) віком від 8 років.

Лідери усиновлення дітей з України є громадяни: США, Італії, Аргентини, Франції та Канади.

Список використаних джерел

1. Указ Президента України «Про першочергові заходи щодо захисту прав дітей» № 108 від 11.07.05 року - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 15.10.2018:www.zakon.rada.gov.ua
2. Сімейний кодекс України[Текст].- Чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 1 вересня 2007 року – Паливода А.В., Київ, 2017 – 13-97 с.
3. Сімейний кодекс України від 10.01.2002. № 2947-III // Відомості Верховної Ради, 2002, № 21-22, ст.135.
4. Сніжко М.Б. Захист дітей в Україні з урахуванням міжнародних договорів з питань сімейного права / М.Б. Сніжко.-Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/10/19188>
5. Сніжко М.Б. Принципи та положення Європейської конвенції про усиновлення дітей (переглянутої)/М.Б. Сніжко.- Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/10/34812>
6. Конституція України: Закон від 28 червня 1996 року. № 254к/96-ВР-Видавець Паливода А.В.-Київ, 2017.-С.52
7. Кучерук К.І. Становлення та розвиток інституту усиновлення /К.І. Кучерук, І.С. Крижко//Держава та регіони.-2009.-№2.-С.32
8. Цивільне та сімейне право України: Навч. посіб. для підготов. до іспитів / Е.М. Бондарев, В.В. Бугай, В.В. Васильченко, В.Г. Гудименко, Н.І. Телегей; Ред.: В.В. Васильченко; МВС України; Юрид. акад. — Д., 2003. — 300 с.

ПРАКТИЧНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ОСКАРЖЕННЯ ДОГОВОРУ ДАРУВАННЯ

Договір дарування є одним із найдавніших та найпоширеніших договорів серед населення на сучасному етапі. Він закріпився в Римському праві та знайшов своє відображення в законодавстві більшості країн світу.

Метою статті є дослідження договірних відносин, які виникають з приводу оскарження договору дарування на практиці та теорії.

З сучасним розвитком законодавства виникає необхідність дослідження проблем оскарження договору дарування. Суди неоднаково застосовують норми матеріального права у сфері дарування, все частіше справи щодо оскарження договору дарування проходять декілька судових інстанцій замість правильного вирішення спору з першого разу, через наявність великої кількості тотожних спорів.

Відносини, які виникають з приводу оскарження договору регулюються Конституцією України від 28.06.1996, Цивільним кодексом від 16.01.2003 та міжнародними договорами.

Вищезазначену проблематику вивчали І.Ю. Крилатова, С.С. Алескеєв, Т.І. Тарасевич, Ю.Ф. Беспалова, та інші. Серед сучасних українських науковців цією проблематикою займаються О.М. Гончаренко, А. М. Ісаєв, І. В. Венедиктова, та інші.

Стаття 203 Цивільного кодексу України встановлює загальні вимоги укладення договору дарування, порушення однієї із зазначених статтею приписів веде до недійсності правочинів. [2]. У статті визначено наступні критерії чинності правочину:

- Дієздатність сторін договору. Ця вимога є загально-правовою, виходить із теорії договірної права. Сторони будь-якого правочину повинні досягнути повної дієздатності, яка передбачає можливість укладати, змінювати та оскаржувати правочини. Як відомо, особа набуває правоздатність - з народження, повну дієздатність - з досягненням 18 років;

- Форма правочину. Форма договору зазначається в нормативних приписах, взагалі форма договору може бути усною або письмовою. Письмова форма може бути нотаріально закріпленою. Наприклад, щодо укладення договору дарування нерухомих речей або грошових коштів, цінних паперів, коштовних речей. На практиці все частіше виникають спори щодо форми укладення договору дарування. Розглянемо наступну справу в якій позивач подав цікавий позов про визнання договору дарування недійсним та визнання договору дарування дійсним (за формою договору дарування). Сутність справи полягає в тому, що в 20.01.2004 р. було укладено договір дарування на 1/3 частку квартири між ОСОБОЮ_1 та ОСОБОЮ_2. Умови договору були виконані, ОСОБА_2 передала дублікат ключів, технічний паспорт та іншу документацію на квартиру. ОСОБА_1 підписала розписку про отримання частки квартири. Однак не відбулось нотаріального посвідчення договору. Лише 08.04.2009 нотаріусом ОСОБА_3 було нотаріально посвідчено укладений договір дарування. Договір дарування вважається укладеним з моменту передачі майна обдарованому або передачі його у майбутньому. Було визначено що договір від 08.04.2009 року є недійсним оскільки суперечить ч.1 ст.202, ч.1 ст.215, ст. 717 Цивільного кодексу України. Тобто право власності на 1/3 квартири у ОСОБИ_1 виникло за договором дарування від 20.01.2004 р., а не на підставі оспорюваного договору від 08.04.2009 р. Відповідач по справі не заперечував. Суд задовольнив позовні вимоги позивача та визнав договір від 20.01.2004 р. дійсним у зв'язку з його реальним виконанням. Договір дарування від 08.04.2009 р. було визнано не дійсним.[3] В Україні договори дарування щодо нерухомоті потребують обов'язкового нотаріального посвідчення, натомість в Росії інша система. Договір дарування за законодавством Російської федерації відповідно до статті 574 Цивільного кодексу РФ Дарування, супроводжуване передачею дару обдарованому, може бути зроблене усно, у випадках якщо дарувальником є юридична особа й вартість дарунка перевищує три тисячі рублів договір дарування повинен бути письмовим та підлягає державній реєстрації. Ті самі положення притаманні договору дарування з обіцянкою

дарування в майбутньому. [4] Нотаріально посвідчити договір також можливо, але це за бажанням сторін. Обов'язкове нотаріальне посвідчення договору лише в тому випадку, якщо власник бажає подарувати долю своєї нерухомої речі іншій особі. Тобто якщо власник бажає ½ залишити собі, а іншу ½ подарувати або продати іншій особі. Система спрощена, громадяни можуть самостійно вирішити чи будуть вони самостійно складати договір дарування (за загальновідомими, з умовами сучасного технічного прогресу, методами такими, як Інтернет), чи будуть звертатись до нотаріуса або юриста за допомогою у складанні договору. Обидві сторони договору дарування повинні самостійно або з залученням представника звернутись до багатофункціонального центру з 3-ма екземплярами договору дарування, сплатити державне мито, якщо це приміщення – квартира, будинок або інша нежила споруда – 2000 рублів, якщо земельна ділянка – 350 рублів від обдаровуваного; надати правовстановлюючі документи та подати заяву. Після чого відбувається процес реєстрації договору дарування;

- Зміст правочину не може суперечити законам України, моральним засадам, інтересам особи, суспільства та держави. Ісаєв А.М. вважає, що захист прав і законних інтересів дарувальника і обдаровуваного реалізується в тому числі за допомогою закріплення їх окремих прав і обов'язків, що відбивають специфіку відносин дарування. У такому механізмі захист інтересу сторони забезпечується наявністю у неї відповідного суб'єктивного права, а захист права – забезпечується кореспондуючим обов'язком контрагента. [5];

- Волевиявлення сторін на укладення правочину. Поширеною ситуацією у судовій практиці є коло справ, коли позивачем виступає дарувальник, який укладає договір дарування, хоча його справжнє волевиявлення спрямоване на укладення договору довічного утримання. Частіше за все у таких випадках під час оскарження вони посилаються на те що відсутнє волевиявлення дарувальника на укладення такого договору. Але, оскільки договір посвідчується нотаріусом, (одним з обов'язків нотаріуса є тлумачення змісту договору перед укладенням договору дарування) суди вирішують справи на користь відповідача;

- Правочин повинен бути спрямований на настання реальних наслідків. Наступна справа підпадає під критерії ст. 235 Цивільного кодексу України, яка розкриває сутність удаваного правочину. Позивач ОСОБА_1 звернулась до суду 1-ї інстанції з вимогою визнати договір дарування недійсним у зв'язку з тим, що сторони у 2003 році уклали договір дарування домоволодіння щоб зменшити сплату державного мита, хоча фактично було укладено договір купівлі-продажу. Доказом по справі була розписка, складена в день укладання договору дарування домоволодіння, в якій відповідач письмово зобов'язався сплатити 70 000 грн. до 2011 року за спірний об'єкт нерухомості. Однак відповідач припинив сплату коштів та відмовився їх виплачувати у зв'язку з його матеріальним становищем. [6] Відповідач визнав позовні вимоги позивача і не заперечував проти розірвання договору дарування. Тобто в цьому випадку відіграв факт що договір дарування є безоплатним, на відміну від договору купівлі продажу за яким істотною умовою є ціна договору.

- Батьки, опікуни та піклувальники не можуть укладати правочини, які направлені на порушення прав та інтересів їх підопічних. [2] Відомий фахівець в області права, Алексеев С.С. визначив недійсність угоди, як порочну дія, яка нібито і є угодою або тільки іменується «угодою», але вчинена з такими порушеннями, передбаченими законом, які роблять правочин від самого початку нікчемними або оспорюваними, внаслідок чого він або не породжує ті юридичні наслідки, які переслідували суб'єкти, або ті наслідки можуть не настати за рішенням суду. Оспорювана угода – це та, яка може бути визнана судом недійсною за умовами законодавства. [7, с. 100-101]

Договір дарування в нашій країні потребує подальшого вивчення, стандартизації та глобалізації. В галузі судочинства необхідно додати прецедент, оскільки більшість справ щодо оскарження договору дарування є тотожними.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>

2. Цивільний кодекс України: Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Про визнання договору дарування недійсним та визнання договору дарування дійсним. Рішення. 2 вересня 2009 року. Справа № 2-2574/09 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/4491813>
4. Цивільний кодекс РФ: від 26 січня 1996 року N 14-ФЗ. [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_9027/
5. Ісаєв А.М. Особливості захисту прав сторін у договорі дарування – Наукова стаття – [Електронний ресурс] – режим доступу: [file:///C:/Users/Admin/Downloads/osobennosti-zaschity-prav-storon-v-dogovore-dareniya%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/osobennosti-zaschity-prav-storon-v-dogovore-dareniya%20(2).pdf)
6. Про визнання договору дарування недійсним. — Рішення. — 25 листопада 2011 року. Справа № 2-1984/11 [Електронний ресурс].
7. Мейєр Д. І. Російське цивільне право (в 2-х ч. Частина 1). По виправленому і доповненому 8-му вид., 1902. М: Статут, 1997, - 290 с.
8. Осауленко А.А. Цивільно-правові способи захисту договору дарування за цивільним законодавством України: Курсова робота 2018 р. – 45с.

*Репалюк В. Я., студентка
Університет ДФС України*

ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

На сучасному етапі розвитку України проблема правового регулювання відносин між громадянином і державою набуває особливого, важливого значення. Сьогодні основним обов'язком держави є утвердження і забезпечення прав і свобод людини. Взятися на себе цей обов'язок, держава забороняє нормами права, що видаються, діяння, небезпечні для окремої особистості і суспільства в цілому. Інститут юридичної відповідальності покликаний забезпечувати права і свободи людини, захищати їх від порушень як з боку окремих індивідів, так і з боку суспільства. В юридичній науці в цілому і в окремих її галузях одним з найбільш дискусійних є питання про сутність та особливості юридичної відповідальності.

Юридична відповідальність – це передбачені санкціями норм права несприятливі наслідки особистого, майнового чи організаційного характеру, яких зазнає особа за вчинене правопорушення. Вона має ретроспективний характер, оцінює минуле, тобто є відповідальністю за діяння, яке вже відбулося. Тим самим вона відрізняється від політичної, моральної та інших видів соціальної відповідальності, які можуть оцінювати й майбутні дії.

У літературі зазвичай наголошується на тому, що юридична відповідальність є складним, багатоаспектним соціально-правовим явищем, про суть, поняття та зміст якого в науці йдуть постійні спори.[1, с. 94]

Великий інтерес до цієї категорії обумовлений насамперед значущістю юридичної відповідальності для належного функціонування права, забезпечення ефективного правопорядку. Слід погодитись із тим, що без якісної системи юридичної відповідальності право стає безсилим і ненадійним, не може виправдати соціальних очікувань.

Необхідно відзначити, що найбільш відомі дореволюційні підручники з теорії та енциклопедії права не використовують категорію «юридична відповідальність». Проте певні питання, які пов'язані з концепцією відповідальності, розглядалися у контексті правопорушень (Г. Ф. Шершеневич, Ф. В. Тарановський) або санкцій юридичних норм (М. М. Коркунов).

Дискусійним залишається питання про доцільність одночасного існування концепції позитивної (перспективної) юридичної відповідальності і концепції негативної (ретроактивної) юридичної відповідальності. У першому випадку йдеться про відповідальність за майбутні дії, про активну ініціативну, свідому правомірну діяльність суб'єктів, здійснення ними наданих їм прав та виконання покладених на них обов'язків, що ґрунтується на виборі поведінки та її оцінці із урахуванням інтересів суспільства. У другому випадку юридична відповідальність зводиться до традиційної оцінки вже здійснених дій, до відповідальності за протиправне діяння, реакції на факт порушення.

Іншим важливим питанням є проблема категорії, яка має бути покладена в основу визначення юридичної відповідальності. Слід констатувати, що в юридичній літературі не

склалося загально визнаної відповіді на це питання. Так, юридичну відповідальність характеризують як реалізацію заходів державно-примусового характеру, як обов'язок зазнати певних позбавлень за свої протиправні дії, як реалізацію санкції, як певні позбавлення (негативні наслідки), як покарання, як осуд із боку держави тощо. [3, с. 131]

На нашу думку, юридична відповідальність не може бути зведена до реалізації заходів державного Примусу з двох причин: по-перше, таке визначення не враховує особливості відповідальності у приватно-му праві, в якому вона може бути застосована без будь-якого звернення до інструментів державного примусу. По-друге, враховуючи можливість згоди правопорушника на настання щодо нього негативних наслідків, визнання ним легітимності тих Чи інших санкцій, державний примус доцільно розглядати радше як засіб забезпечення ефективності притягнення до юридичної відповідальності, ніж як родову категорію стосовно юридичної відповідальності.

Юридична відповідальність також не може бути ототожнена із застосуванням санкцій. У даному випадку вважаємо більш переконливою позицію М. М. Коркунова щодо розмежування санкцій, спрямованих на визнання недійсними дій, що порушують юридичні норми, та санкцій, які передбачають настання невідгідних для порушника наслідків. Цей підхід певним чином був представлений у радянській юридичній літературі як виокремлення заходів захисту і заходів відповідальності.

У свою чергу, юридична відповідальність має на меті, по-перше, захист прав суб'єкта права (фізичної, юридичної особи та ін.), по-терпілого від правопорушення. Притягнення до відповідальності правопорушника захищає права цієї особи (наприклад, компенсує їй матеріальну і моральну шкоду, заподіяну правопорушенням, відновлює її порушені права). По-друге, метою юридичної відповідальності є покарання, яке передбачає обмеження прав конкретного правопорушника, позбавлення його певних матеріальних і нематеріальних благ. Перша мета характерна насамперед для приватного права, у той час як друга — притаманна праву публічному. Водночас не виключається переслідування приватним і публічним правом обох цілей. Так, цивільному праву відомий інститут штрафної неустойки, а трудовому — підвищеної матеріальної відповідальності. У свою чергу, кримінальне право передбачає, що особа, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона примирилася з потерпілим та відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду. Тим самим у цьому випадку кримінальне право віддає перевагу захисту прав потерпілого. [14, с.96].

У літературі слушно звертають увагу на те, що юридична відповідальність можлива лише тоді, коли існують фактичні, юридичні та процесуальні підстави для її виникнення. Так, фактичною підставою юридичної відповідальності є ті життєві обставини (юридичні факти), з наявністю яких норми права пов'язують настання юридичної відповідальності. Ними є наявність у діянні особи складу правопорушення. Фактичною підставою юридичної відповідальності не можуть бути самі по собі наміри, переконання, схильності без їх зовнішнього вияву в діяннях (діях чи бездіяльності). [4, с. 256]

Юридичною підставою відповідальності є правові норми, які містять необхідні об'єктивні та суб'єктивні ознаки поведінки, що кваліфікуються як правопорушення, а також перелік санкцій, що можуть застосовуватися до правопорушників.

У свою чергу, процесуальною підставою юридичної відповідальності є рішення уповноваженого суб'єкта (юридичний акт) про застосування до певного правопорушника конкретних заходів юридичної відповідальності, ухвалене з додержанням необхідної процедури. Цей юридичний акт має містити дані про конкретні несприятливі наслідки (санкції) з обов'язковим посиланням на відповідні норми права (юридична підстава).

Притягнення до юридичної відповідальності передбачає також обов'язкову перевірку наявності підстав, що її виключають. До таких підстав, зокрема, належать неосудність, необхідна оборона, крайня необхідність, малозначність діяння, юридичний казус, фізичний або психічний примус.

Отже, на наше переконання, юридична відповідальність покликана здійснювати єдині функції, відмінність полягає лише у розумінні їх сутності відповідно до її позитивного та негативного аспектів. Розглядаючи функції юридичної відповідальності у приватному праві слід зазначити, що вони є напрямками впливу заходів юридичної відповідальності на суспільні відносини, але їх змістовне наповнення має певні особливості, обумовлені специфікою приватноправової сфери правового регулювання.

Список використаних джерел

1. Аветисян М.Р. Дисциплінарна відповідальність працівників прокуратури України / М.Р. Аветисян, А.С. Краковська // Вісн. студент. наук. товар. ДонНУ. – 2012. – Вип. 4. – Т. 1. – С. 191-194.
2. Андрушко А.В. Основні проблеми загальної дисциплінарної відповідальності у трудовому праві / А.В. Андрушко // Держава і право. – 2007. – № 3. – С. 371-377.
3. Барікова А.А. Дисциплінарна відповідальність за законодавством України про працю / А.А. Барікова // Інформація і право. – 2014. – № 1 (10). – С. 131-140.
4. Відповідальність у публічному праві: монограф. / [П.П. Андрушко, І.А. Безклубий, В.І. Щербина та ін.]; за заг. ред. І.А. Безклубого. – К.: Грамота, 2014. – 496 с.

*Романович Т. Г., викладач вищої категорії
Чернівецький кооперативний економіко-правовий коледж*

ЦИВІЛЬНА ДІЄЗДАТНІСТЬ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Цивільна дієздатність — це здатність фізичної особи своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання. Цивільну дієздатність має фізична особа, яка усвідомлює значення своїх дій та може керувати ними. Обсяг цивільної дієздатності виникає не одразу після народження, а поступово, в міру досягнення певного віку, і залежить від психічного здоров'я фізичної особи.

У США та Англії відсутнє поняття «дієздатність» у класичному розумінні. У цих країнах застосовується лише термін «правоздатність», яка, відповідно до судової практики, поділяється на активну і пасивну. У прямому сенсі активна правоздатність – це здатність здійснювати певні дії, що в Україні і в більшості європейських країн називається дієздатністю. У Франції також використовується єдиний термін, який одночасно означає і дієздатність, і правоздатність, – правосуб'єктність.

Дієздатність також залежить від розумового стану фізичної особи: вона має усвідомлювати й правильно оцінювати характер і значення дій, які вона вчиняє. У законодавстві всіх країн зазначено, що дієздатною в повному обсязі особа стає з досягненням повноліття. Однак вік, з якого особа вважається повнолітньою, у різних країнах може бути різним. За німецьким та французьким правом повноліття настає в день закінчення 18-го року життя, тобто в день, який передує дню народження. За правом Англії – з першого дня, коли виповнилося 18 років, тобто в день народження. У США це питання регулюється законами окремих штатів: у різних штатах повноліття досягається з виповненням від 18 до 21 років [1, с. 212]. З 18 років повноліття настає також у таких країнах, як Австралія, Грузія, Вірменія, Данія, Нова Зеландія, Польща, Португалія та ін. В Японії особа стає повнолітньою і повністю дієздатною у 20 років. Окрім Японії, це також такі держави, як Корея, Тайвань та Туніс. З 21 року особа вважається повнолітньою в Монако, Єгипті, Сингапурі, Гвінеї та ін.

Отже, у більшості країн світу повноліття настає з досягненням 18 років. Відповідно до ст. 389 Французького цивільного кодексу особа, що не досягла 18 років, вважається недієздатною [2]. Її майном управляють законні представники, тобто батьки, а у разі їх смерті призначається опіка. Батьки несуть солідарну відповідальність за заподіяну їх неповнолітніми дітьми шкоду. Вони ж укладають від імені неповнолітнього угоди до досягнення ними повноліття.

У Німеччині повністю дієздатною особа стає з 18 років. Дитина, яка не досягла 7 років, є повністю недієздатною. Обмежено дієздатною є особа віком від 7 до 18 років і, за загальним правилом, здійснює угоди за згодою законних представників. Як окрема правова

категорія в Німеччині визначається деліктоздатність – здатність нести відповідальність за завдану шкоду. Так, відповідно до пар. 828 НЦК особа, яка не досягла 7 років, не несе відповідальності за шкоду, завдану іншій особі. Особа віком від 7 до 10 років не несе відповідальності за шкоду, завдану іншій особі в результаті нещасного випадку за участю автомобіля або залізної дороги, за винятком, якщо вона з наміром спричинила травму. І відповідно до частини третьої особа, яка не досягла 18-річного віку, не несе відповідальності за шкоду, завдану іншій особі, якщо, спричиняючи шкоду, вона не мала розуміння, необхідного для усвідомлення її відповідальності [3, с. 82].

В Англії до досягнення 18-річчя особа вважається неповнолітньою, її дієздатність є обмеженою незалежно від віку. Неповнолітній може здійснювати лише певні угоди, такі як: придбання необхідних речей та послуг; можливість укладення договору особистого найму та ін. Особливістю є наявність у цивільному праві Англії так званих «безумовно недійсних угод», тобто угод, на здійснення яких неповнолітній не має права. До таких угод слід віднести договір позики грошей, торгові угоди тощо.

У США врегулювання правового положення неповнолітньої особи здійснюється аналогічно англійському праву. У повному обсязі особа стає дієздатною з моменту свого повноліття, яке у різних штатах настає у віці від 18 до 21 року. Якщо особа не досягла повноліття, вона вважається обмежено дієздатною. Особливістю американської судової практики є тенденції до розширення дієздатності неповнолітніх шляхом визнання чинності більшого кола угод, які можуть укладати і здійснювати неповнолітні [3, с. 83].

В Японії повнолітніми стають з 20 років. Однак, окрім неповнолітніх, Японський цивільний кодекс вважає недієздатними також і психічнохворих, осіб у стані алкогольного сп'яніння, одружених жінок, іноземців та корпорації. Проте більшість із названих суб'єктів, окрім душевнохворих і малолітніх до 7 років, фактично наділені частковою дієздатністю [4].

Отже, така різна класифікація дієздатності в різних країнах використовується для того, щоб підкреслити неоднаковий обсяг дієздатності малолітніх осіб, осіб віком від 14 до 18 років, повнолітніх. Оскільки і малолітні, і неповнолітні особи наділені певною частковою дієздатністю, для відповідної участі в цивільному обороті необхідна наявність іншої дієздатної особи, яка б своєю дієздатністю допомагала реалізовувати права та обов'язки неповнолітнього в його інтересах.

Цивільне законодавство і наука цивільного права зарубіжних країн мають певні відмінності в розумінні дієздатності та її обсягу. У більшості європейських країн сутність поняття «дієздатність» розуміється однаково. Відповідно до цивільного законодавства України та інших зарубіжних країн дієздатність являє собою здатність фізичної особи набувати своїми діями цивільні права та обов'язки та здійснювати їх, а також нести відповідальність. Обсяг дієздатності неповнолітніх у різних країнах неоднаковий. В Україні та більшості країн світу повністю дієздатними стають із досягненням 18-річного віку.

Для створення сприятливих умов для осіб, які не досягли повноліття, та формування у них якостей, необхідних для участі в цивільному обороті, цивільне законодавство України, яке визначає особливості цивільно-правового положення неповнолітніх, потребує подальшого розвитку. І також слід відзначити, що цивільне законодавство України в частині, що стосується обсягу дієздатності неповнолітніх осіб, має риси, притаманні зарубіжному цивільному законодавству.

Список використаних джерел

1. Щодо питання про право- та дієздатність дитини: український та міжнародний досвід / О. В. Розгон // Розвиток цивільного законодавства: посткодіфікаційний період : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 175-річчю Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка (Київ, 8-9 жовт. 2009 р.) / Київ. нац. ун-т. ім. Шевченка. – К. : Освіта, 2010. – С. 212-213.
2. Цивільний кодекс Франції 1804 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.napoleon-series.org/research/government/c_code.html
3. Поняття та обсяг дієздатності неповнолітніх осіб в Україні та зарубіжних країнах / Г. Резнік // Юридична Україна. – 2010. – 9. – С. 80-85.
4. Цивільний кодекс Японії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://studfiles.net/preview/1728267/page:16/>

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ТРАНСФЕРНОГО ДОГОВОРУ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТСМЕНА В УКРАЇНІ

Світові глобалізаційні процеси глибоко проникають у різні сфери суспільного життя, а також і в сучасний професійний спорт. Спортсмени мають право і можливості щодо переходу з однієї національної спортивної організації, клубу до іншої, у тому числі і в закордонні. Розвинена система "спортивних трансферів" сприяє розвитку конкуренції у спорті, забезпечує баланс майнових і кадрових інтересів спортивних клубів і професійних спортсменів, розвиває професійний спорт та його економіку.

Існує об'єктивна необхідність запровадження сучасної правової конструкції, спрямованої на подальше вдосконалення та врегулювання трансферних відносин враховуючи комерціалізацію спорту, який дедалі більше набуває ознак потужного сектору світової економіки та стрімко розвивається на ринкових засадах. Так у сезоні 2015-2016 років лише у країнах Європейського союзу було зареєстровано майже 20 тисяч футбольних трансферів на загальну суму близько 3 млрд. євро. [1]

Аналіз свідчить, що системних досліджень правового забезпечення спортивних трансферів в Україні не спостерігається. Окремі публікації вітчизняних вчених-цивілістів таких як, В. Луць, Є. Харитонов, Р. Шишка, Ю. Сухой та М. Тіхонової щодо загальних аспектів правового регулювання договірних відносин у спорті є важливими з позицій відповідних наукових інтересів.

Історичні аспекти становлення сучасної системи правового регулювання трансферних відносин у спорті є цікавими. Гносеологічно термін «футбольний трансфер» вперше введено в обіг у 1885 році футбольною Асоціацією Англії, яка першою у світі запровадила обов'язкову вимогу реєстрації гравців і спробувала регламентувати перехід гравців з одного спортивного клубу до іншого.

У сучасному розумінні інститут «трансферу» у спорті виник в 1925 році у Франції, який обмежував спортсменів у праві переходу до іншого спортивного клубу без згоди футбольної асоціації та самого клубу протягом одного ігрового сезону. Подальший розвиток трансферної системи в Європі призвів до істотного обмеження прав спортсменів. Так після закінчення річного спортивного контракту клуб міг на свій розсуд продовжити строк чинності контракту, зменшити розмір плати спортсмену, укласти трансфер з іншим клубом, скасувати реєстрацію спортсмена та надати йому право самостійно обирати інший клуб (право вільного агента). Ці та інші обмеження стали предметом позовів спортсменів до європейських судових інстанцій щодо захисту порушених прав на працю та працевлаштування.

У 1963 році Вищий суд Англії визнав чинну на той час систему трансферів такою, що не виправдано обмежує права професійних спортсменів. З 1969 року у Франції, а з 1979 року у Німеччині скасовано всі форми компенсаційних виплат у випадку закінчення спортивного контракту. В інших раїнах ЄС зазначене правило було запроваджено після винесення рішення Європейським судом справедливості по «справі Босмана». Суд визнав, що чинна система спортивних трансферів дійсно накладає обмеження на право вільного пересування спортсменів-професіоналів, що суперечить ст. 39(1) Угоди щодо ЄС (тепер ст.45(1) Договору про функціонування ЄС. «Справа Босмана» стала початком сучасного етапу розвитку системи спортивних трансферів в Європі.

Трансферна спортивна система України поступово розвивається у контексті відповідних європейської та міжнародної систем, проте на національному рівні має певні особливості і проблеми. Зокрема, основною перешкодою до формування сучасної системи переходу гравців національних футбольних команд в Україні є прогалина у вітчизняному законодавстві щодо офіційного визнання відносин, які виникають між спортсменом і

спортивним клубом, цивільно-правовими, що на наш погляд найбільше відображає правову природу та сутність цих правовідносин.

Так ч.2 ст. 38 чинного Закону України «Про фізичну культуру і спорт» регламентує діяльність спортсменів-професіоналів відповідно до вказаного закону, Кодексу законів про працю України та інших нормативно-правових актів, а також статутних і регламентних документів відповідних суб'єктів сфери фізичної культури і спорту та міжнародних спортивних організацій.[2]

Проведене дослідження свідчить про наступне:

По-перше жодної згадки про трансферні контракти чинна редакція закону України «Про фізичну культуру і спорт» не містить. Можна припустити, що законодавець віддав це питання «на відкуп» спортивним федераціям для яких суть питання є більш зрозумілою

По-друге замість удосконалення законодавчого регулювання трансферних відносин через закріплення хоча б загальних засад правового регулювання переходів спортсменів та введення конструкції трансферного контракту законодавець взагалі позбавив відповідні відносини законодавчої підстави.

По-третє: всупереч логіці закон взагалі не згадує цивільне законодавство як основу для регулювання трансферних відносин у професійному спорті. Проте саме норми Цивільного Кодексу України (далі ЦКУ) цілком здатні врегулювати не лише трансферні відносини, а й відносини, що складаються між спортсменом і спортивним клубом з приводу здійснення спортивної діяльності (відносини «контактування») та всі інші відносини в тому числі і майнові, які виникають у сфері професійного спорту.

Зокрема п.1 ст.1 ЦКУ передбачає, що цивільним законодавством регулюються особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності учасників.[3]

Вбачається за доцільне у текст п.2 ст.38 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» внести після слова «закону» вираз «Цивільного Кодексу України», а далі читати за змістом.

А також доповнити ст.38 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» абзацом четвертим такого змісту:

«Спортсмен – професіонал має право на перехід до іншого спортивного клубу, що знаходиться на території України або за її межами, у разі:

а) Закінчення терміну дії контракту і виконання у повному обсязі зазначених у ньому зобов'язань;

б) офіційного оформлення взаємної домовленості між клубами та спортсменом-професіоналом до закінчення терміну дії контракту або не виконання зазначених у контракті зобов'язань з боку спортсмена - професіонала та/або спортивного клубу відносно спортсмена.

Список використаних джерел

1. Ткалич М.. До питання про правову природу договору про перехід професійного спортсмена із одного спортивного клубу до іншого (трансферного контракту). Журнал «Право України». 2015.-№12. С.108-115
2. Про фізичну культуру і спорт [Електронний ресурс] : Закон України від 24 грудня 1993 року №3808-ХІІ. Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>.
3. Цивільний Кодекс України [Електронний ресурс]: Кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-1>.

Худолей О. С., к. і. н, доцент

Гелеверя В. В., студент

Черкаський державний технологічний університет

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ МАЙНА ПОДРУЖЖЯ

Протягом тривалого часу в теорії та практиці виникало питання щодо визначення правового режиму майна подружжя. Ця проблема є доволі актуальною і на даному етапі

розвитку сімейного законодавства. Дослідженням вказаної теми займалось багато науковців, зокрема Є. О. Рябокони, Л.А. Музика, В.І. Борисовська, І.В. Жилінкова, З.В. Ромовська та ін. Проте дослідження вчених стосуються здебільшого майнових правовідносин подружжя і лише дотично торкаються проблеми трансформації правового режиму майна подружжя.

Сімейний кодекс України (далі - СК України) згадує про два види правового режиму майна, що може існувати в шлюбі: спільна сумісна власність подружжя і особиста приватна власність дружини, чоловіка. За загальним правилом до першої категорії відноситься кожна річ, набута за час шлюбу, крім речей індивідуального користування (ч.2 ст. 60 СК України) [1]. До другої категорії відносяться наступні групи:

1) майно, набуто нею, ним до шлюбу; за час шлюбу, але на підставі договору дарування або в порядку спадкування; за час шлюбу, але за кошти, які належали їй, йому особисто; житло, набуто нею, ним за час шлюбу внаслідок його приватизації; земельна ділянка, набуто нею, ним за час шлюбу внаслідок приватизації земельної ділянки;

2) речі індивідуального користування, в тому числі коштовності, навіть тоді, коли вони були придбані за рахунок спільних коштів подружжя; премії, нагороди, які вона, він одержали за особисті заслуги; кошти, одержані як відшкодування за втрату (пошкодження) речі, яка їй, йому належала, а також як відшкодування завданої їй, йому моральної шкоди; страхові суми, одержані нею, ним за обов'язковим особистим страхуванням, а також за добровільним особистим страхуванням, якщо страхові внески сплачувалися за рахунок коштів, що були особистою приватною власністю кожного з них.

Крім того стаття 58 СК України встановлює правило за яким у випадку якщо річ, що належить одному з подружжя, плодоносить, дає приплід або дохід (дивіденди), то він є власником цих плодів, приплоду або доходу (дивідендів).

Окресливши такий широкий спектр майна, що входить до категорії особистої приватної власності дружини, чоловіка, варто дати відповідь на питання, як вона взаємодіє з майном, що входить до категорії спільної сумісної власності, в період шлюбу. В Сімейному кодексі України можна прослідкувати три види такої взаємодії:

- ч.1 ст. 62 СК України - якщо майно дружини, чоловіка за час шлюбу істотно збільшилося у своїй вартості внаслідок спільних трудових чи грошових затрат або затрат другого з подружжя, воно у разі спору може бути визнане за рішенням суду об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.

- ч.2 ст. 62 СК України - якщо один із подружжя своєю працею і (або) коштами брав участь в утриманні майна, належного другому з подружжя, в управлінні цим майном чи догляді за ним, то дохід (приплід, дивіденди), одержаний від цього майна, у разі спору за рішенням суду може бути визнаний об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.

- ч.7 ст. 57 СК України - якщо у придбання майна вкладені крім спільних коштів і кошти, що належали одному з подружжя, то частка у цьому майні, відповідно до розміру внеску, є його особистою приватною власністю.

Перші два види можна охарактеризувати як трансформація з правового режиму особистої приватної власності в правовий режим спільної сумісної власності. Така трансформація має ряд недоліків, у формулюванні умов в межах статті СК України, зокрема щодо визначення істотного збільшення чи визначення участі в утримуванні майна. Та загалом суть такого переходу одного виду власності в інший зрозуміла.

Проте в третьому випадку взаємодії фактично можна простежити трансформацію з особистої приватної власності та спільної сумісної в спільну часткову та спільну сумісну одночасно. Такий висновок можна зробити з аналізу статті 356 Цивільного Кодексу України (далі - ЦК України) [2] та ч.7 ст. 57 СК України. Зокрема, згадана стаття СК України вказує на визначеність частки, що є приватною власністю одного з подружжя, а ст. 356 ЦК України говорить, що власність двох чи більше осіб із визначенням часток кожного з них у праві власності є спільною частковою власністю) [3].

Отже, СК України не згадує про такий вид власності в шлюбі, як спільна часткова власність одного з подружжя в майні спільної сумісної власності, хоча фактично описує такий правовий режим.

Список використаних джерел

1. Сімейний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. - 2002. - № 21-22. - Ст. 135.
2. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №40-44. - Ст. 356.
3. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / за редакцією Ю.С. Червоного. - К., 2003. - 567 с.

СЕКЦІЯ 4
АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ ПРАВО,
ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

Керівник секції: Оксьюм Іван Григорович – директор Юридичного інституту Східноєвропейського університету економіки і менеджменту, кандидат юридичних наук, доцент.

Заступник: Солонько Михайло Федорович – доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Східноєвропейського університету економіки і менеджменту, кандидат юридичних наук.

*Бичок Т. П., студентка
Мельник О. П., к. ю. н., доцент
Університет ДФС України*

**ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ:
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД**

Сьогодні в Україні відбувається реформування правоохоронних органів: створюються нові, ведуться дискусії щодо реформування уже існуючих органів, серед них податкової міліції. Новим органом, який перебрав би на себе повноваження податкової міліції мала стати Служба фінансових розслідувань. Однак, в березні 2018 року Голова комітету Верховної Ради з питань податкової та митної політики Ніна Южаніна зареєструвала в парламенті законопроект Про Національне бюро фінансової безпеки України. Нині ведуться тривалі дискусії щодо повноважень такого органу та його підпорядкування. У цьому контексті, на нашу думку, доцільним є аналіз зарубіжного досвіду організації та функціонування правоохоронних податкових органів.

Дане питання у своїх працях розглядали: А. М. Куліш, Д. Г. Мулявка, О. М. Резнік, В. Л. Андрущенко, О. Д. Данілов та інші.

Аналізуючи дане питання варто зазначити, що в світі багато держав, які мають служби з функціями, подібними до функцій податкової міліції України. Як самостійний орган такі служби існують в Італії – Фінансова гвардія; Казахстані – Агентство по боротьбі з економічною та корупційною злочинністю (фінансова поліція); Білорусії – Департамент фінансових розслідувань Комітету державного контролю; Молдові – Центр по боротьбі з економічними злочинами та корупцією. У складі органів внутрішніх справ або прокуратури такі підрозділи є в: Російській Федерації – Департамент економічної безпеки МВС; Литві – Служба розслідування фінансових злочинів при МВС; Узбекистані – Департамент по боротьбі з податковими злочинами при Генеральній прокуратурі. У складі фіскальних органів такі підрозділи здійснюють свою діяльність у США – Департамент кримінальних розслідувань Служби внутрішніх доходів; Нідерландах – Служба фіскальної інформації і розслідувань Служби економічних розслідувань; Великобританії – Податкова та митна служба її Величності; Латвії – Управління фінансової поліції Міністерства фінансів; Естонії – Центр з розслідування податкових злочинів Податково-митного департаменту; Азербайджані – Департамент попереднього розслідування податкових злочинів при міністерстві з податків; Вірменії – Оперативно-розшукове управління міністерства державних доходів; Таджикистані – Головне управління податкової поліції міністерства з державних доходів та зборів [1, с. 48-49].

Розглянемо більш детально діяльність окремих іноземних правоохоронних органів у сфері боротьби з податковими правопорушеннями.

Організація збору податків і фінансового контролю в США – приклад ретельно розробленої системи державного управління. Ядром є федеральне податкове управління – Служба внутрішніх доходів (СВД). Діяльність СВД поєднує функції власне податкової служби і податкової поліції. У рамках СВД діє управління податкових розслідувань (УПР). СВД є структурним підрозділом Міністерства фінансів США, який складається з таких підрозділів: Служби обробки податкових декларацій; Служби перевірки податкових декларацій; Служби стягування податків; Служби кримінальних розслідувань – це силова

структурна одиниця СВД, єдиний орган, який забезпечує примусове виконання податкових законів. Працівники служби називаються податковими агентами і наділені широкими слідчими повноваженнями [1, с. 39, 40].

До найбільш розвинених країн Західної Європи належать Німеччина, досвід формування податкової поліції якої є, безумовно, взірцем для інших країн. Варто зазначити, що спеціального податкового відомства по типу Державної фіскальної служби України в Німеччині не існує. Функції податкової служби виконують федеральне і земельні відомства по фінансах, відповідно підпорядковані федеральному й земельному міністерствам фінансів. У кожній федеральній землі, крім того, є так звана Верховна фінансова дирекція, якій безпосередньо підпорядковані податкові інспекції і митні органи.

Головний функціональний і найбільш масовий структурний підрозділ податкової служби ФРН – податкова інспекція. Інспекція розділена на відділи за видовими ознаками податків, зокрема існують підвідділи перевірки підприємств (великі підприємства перевіряються спеціальним відділом Верховної фінансової дирекції), електронної обробки податкової інформації та автоматизованої системи контролю платників податків. У великих інспекціях існують відділи оподаткування юридичних осіб, слідчі та розшукові відділи.

Крім того, в Німеччині існує податкова поліція (служба податкових розслідувань) Німеччини, так звана «Штойфа». Сучасну діяльність «Штойфи» регламентує «Закон про загальний порядок оподаткування» (1977 р.). Згідно даного закону до компетенції німецької податкової поліції відносяться кримінальне переслідування та податковий розшук, що реалізуються через функції даної служби:

- розслідування податкових злочинів і порушень порядку нарахування та сплати податків;
- визначення бази оподаткування у випадках податкових злочинів, а також порушень порядку вирахування і сплати податків;
- виявлення невідомих податкових злочинів та обставин, які є основою для виникнення податкового зобов'язання [2].

Важлива роль у системі органів Італії, що контролюють оподаткування юридичних і фізичних осіб, належить Фінансовій гвардії Італії, яка контролює усю систему оподаткування країни. Основу Фінансової гвардії складає податкова поліція. Основними функціями Фінансової гвардії є попередження, викриття та розслідування фінансових злочинів. Крім того, на неї покладено другі численні функції (боротьба з контрабандою, наркотрафіком, нелегальною імміграцією; операції проти мафії та кіберзлочинності; розкриття джерел фінансування тероризму; контроль над митницею і кордонами та ін.) [3, с. 146].

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що кожній державі притаманні свої особливості організації правоохоронних податкових органів. Зокрема, «західні» моделі побудови податкових органів мають тяжіння до належності до системи фінансових органів і їх, як правило, відносять до структури Міністерства фінансів держави. Ми погоджуємось з думкою А. М. Куліша, Д. Г. Мулявка, О. М. Резніка про те, що таке інституціональне розміщення свідчить про пріоритет не кримінального переслідування за податкові злочини, а стимулювання до добровільної сплати податків. Вважаємо, що Україна повинна врахувати позитивний зарубіжний досвід при організації діяльності власних правоохоронних податкових органів.

Список використаних джерел

1. Куліш А. М., Мулявка Д. Г., Резнік О. М. Діяльність податкової міліції: правові та організаційні засади : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2015. 140 с.
2. Податкова система Німеччини. Асоціація платників податків. URL: http://www.appu.org.ua/main2/shkola_platnyka_podatkiv/vse_pro_podatki/zarybizhnuy_dosvid/Germany.html.
3. Варналій З. С., Прокопенко І. А., Тучак Т. В. Податкові системи зарубіжних держав: навчальний посібник. К. : Кондор Видавництво, 2012. 222 с.

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ДО ІНФОРМАЦІЇ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ

Однією з важливих проблем функціонування правової держави є прозорість та відкритість діяльності органів державної влади. Тому поінформованість громадськості про роботу органів влади виступає запорукою існування демократичних відносин, сприяє формуванню та зміцненню демократичного суспільства. З метою забезпечення реалізації права громадян на інформацію було прийнято низку правових актів, що виступає безпосереднім свідченням наближення національного законодавства до міжнародних стандартів. Закріплене право на доступ до публічної інформації набуває все більшого значення у життєдіяльності нашого суспільства.

Під доступом до публічної інформації слід розуміти право громадянина вільно отримувати потрібну інформацію, яка перебуває у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників, визначених законодавством для реалізації своїх конституційних прав на неї, в усній, письмовій, електронній формах чи на звуко- та відеоносіях. Метою доступу до публічної інформації слід вважати задоволення інтересів фізичної чи юридичної особи, об'єднань громадян (громадськості) через реалізацію закріпленого права на публічну інформацію. [1, с. 51].

Нормативно-правове регулювання доступу до публічної інформації в діяльності органів влади та місцевого самоврядування відбувається завдяки таким групам нормативно-правових актів, що регулюють цю сферу:

1) нормативно-правові акти загального характеру, які складають основний комплекс норм щодо забезпечення відкритості інформаційного простору для громадянського суспільства;

2) спеціальні нормативно-правові акти, які регулюють процеси надання й отримання інформації, а також використання її у процесі взаємодії між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та громадянами.

Важливою складовою вітчизняного інформаційного законодавства в сенсі захисту персональних даних про особу став Закон України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 № 2297-VI, мета якого – регулювання відносин, пов'язаних із захистом персональних даних під час їх обробки. Проте, у вітчизняних ЗМІ почали з'являтися публікації, автори яких наголошували, що в той час, коли Закон України «Про доступ до публічної інформації» зобов'язує державні структури надавати інформацію, Закон України «Про захист персональних даних» тією ж мірою дозволяє їм уникнути цього.[2,3]

Фахівці з права також по-різному тлумачать співвідношення положень цих законів. Таким чином, говорячи про розбудову інформаційного суспільства, неможливо не наголосити на проблемах забезпечення доступу до інформації, з якими стикаються як запитувачі, так і розпорядники інформації, та досліджуються вітчизняними й зарубіжними науковцями. Слід визнати, що сьогодні продовжується наукова полеміка щодо сутності інформаційних відносин і, відповідно, розвитку понятійно-категоріального апарату в цій сфері. Зрозуміло, це знаходить своє відображення під час формування інформаційного законодавства. Проте, якщо теоретико-методологічні пошуки слугують джерелом розвитку наукових поглядів у тій чи іншій сфері, то неоднозначність і хаотичність застосування термінології у чинному законодавстві створює проблеми тлумачення та практичного застосування правових норм.

Сьогодні існує нерозв'язана проблема забезпечення пасивного доступу до інформації, зокрема оприлюднення на офіційних веб-сайтах органів державної влади та місцевого самоврядування інформації щодо прийнятих рішень, ухвалених нормативно-правових актів, оприлюднення системи обліку документів тощо, яке є швидше винятком, ніж повсякденною нормою. Сутність і особливості адміністративно-правового забезпечення права на доступ до публічної інформації лежать у площині співіснування всіх елементів цього комплексного інституту, який містить основні характеристики права на інформацію та права на доступ до

публічної інформації як її частини, механізм забезпечення цього права органами державної влади за допомогою адміністративно-правових засобів. З урахуванням цих елементів, адміністративно-правове забезпечення права на доступ до публічної інформації можна визначити як регламентовану законодавством діяльність органів державної влади, зміст якої складають охорона, захист, відновлення порушеного права на доступ до публічної інформації та створення умов щодо його реальної реалізації за допомогою адміністративно-правових засобів. [4]

Під час удосконалення нормативно-правової бази законодавства у сфері доступу до публічної інформації в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування необхідно враховувати не тільки необхідність гармонізації загальних і спеціальних правових актів у цій сфері, але і відсутність прозорого механізму доведення до громадськості інформації органами влади та місцевого самоврядування попри спроби запровадити механізми зворотного зв'язку влади та громадян.

Вирішення проблем публічної влади в інформаційній сфері призведе до таких важливих наслідків, як зменшення кількості ухвалених незаконних рішень влади, шляхом оприлюднення планів виконання поточних завдань і загальних звітів про діяльність органів публічної влади; попередження незаконності та проявів корупції в діях чи бездіяльності посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування; підвищення правосвідомості як самих представників органів влади та місцевого самоврядування, так і громадськості шляхом створення при окремих державних органах громадських і експертних рад, комісій та інших громадських утворень; спрощення доступності публічної інформації для пересічних громадян, шляхом доступу до мережі Інтернет, а саме до створених веб-сайтів із системно викладеною публічною інформацією про діяльність органів влади та місцевого самоврядування. Дослідження процесу забезпечення органами права на інформацію дає змогу стверджувати, що правове забезпечення права на доступ до публічної інформації є самостійним комплексним явищем, зміст якого полягає у регламентованій законодавством діяльності органів державної влади з охорони, захисту, відновлення порушеного права на доступ до публічної інформації та створення умов щодо його реальної реалізації за допомогою адміністративно-правових засобів. [5]

Список використаних джерел

1. Науково-практичний коментар до Закону України «Про доступ до публічної інформації»/ За заг. ред. Д. Котляра. – К.: [ГО «Фундація «Центр суспільних медіа»], 2012. – 336 с;
2. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 № 2939-VI;
3. Закон України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 № 2297-VI;
4. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР;
5. Володимир Яворський, Виконавчий директор Української Гельсінської спілки з прав людини. Доповідь на міжнародній конференції «Захист права на інформацію в Україні», що відбулася у Львові 20-21 грудня 2007 року.

Колобишко В. В., викладач

Кропивницький коледж механізації сільського господарства

ДОСТУПНІСТЬ ТА РОЗУМНЕ ПРИСТОСУВАННЯ, ЯК ОБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВТІЛЕННЯ

Рухаючись до європейського простору та визнаючи європейські цінності у сфері захисту прав та основоположних свобод людини і громадянина Україна у 2009 році бере на себе зобов'язання виконувати всі положення ратифікованої Конвенції про захист прав осіб з інвалідністю (далі Конвенція) у сфері захисту права на доступність та розумне пристосування.

Необхідно зауважити, що на початок 2016 року в Україні налічувалося 2614061 людей з інвалідністю (у тому числі: 250229 осіб з інвалідністю I групи, 918966 тис. – II групи, 1291249 – III групи та 153547 дітей з інвалідністю), що дорівнювало 6,11 % у загальній структурі населення (42760,5 тис. осіб) [1, 26].

Статистика людей з інвалідністю, змушених залишити свої домівки, навчання та роботу, фактично самотужки долаючи перешкоди серед чужих людей, також є вражаючою в Україні станом на 7 липня 2016 року налічувалося 72356 внутрішньо переміщених осіб з числа людей з інвалідністю (4,07 % у загальній структурі ВПО). Найбільша кількість ВПО з інвалідністю у Донецькій (28590 осіб), Харківській (9077 осіб), Луганській (7496 осіб), Запорізькій (6658 осіб) областях, місті Києві (4537 осіб) та Дніпропетровській (3229 осіб) області.

Але незважаючи на ратифікацію Конвенції держава не поспішає виконувати її положення у сфері доступності сфер суспільного життя для осіб з інвалідністю, а також розумного пристосування та універсального дизайну виробів і технологій та послуг, якими користуються особи з інвалідністю.

Аналізуючи ст. 2 Конвенції можна зауважити наступне:

1) Розумне пристосування – внесення, коли це потрібно в конкретному випадку, необхідних і підходящих модифікацій і коректив, що не становлять непропорційного чи не виправданого тягаря, для цілей забезпечення реалізації або здійснення особами з інвалідністю нарівні з іншими всіх прав людини й основоположних свобод;

2) Універсальний дизайн – дизайн предметів, обстановок, програм та послуг, покликаний зробити їх максимально можливою мірою придатними для використання для всіх людей без необхідності адаптації чи спеціального дизайну. "Універсальний дизайн" не виключає допоміжних пристроїв для конкретних груп осіб з інвалідністю, де це необхідно.

Аналізуючи вказані дефініції можна зробити висновок, що розумне пристосування і універсальний дизайн виступають мінімальними категоріями, які слугують забезпеченню права осіб з інвалідністю на доступність до сфер суспільного життя.

Зі ст. 9 Конвенції випливає, що доступність – це сукупність заходів з виявлення та усунення перепон і бар'єрів, які перешкоджають особам з інвалідністю вести незалежний спосіб життя й усебічно брати участь у всіх процесах, які відбуваються в суспільстві. Мається на увазі забезпечення особам з інвалідністю доступу нарівні з іншими до фізичного оточення, до транспорту, до інформації та зв'язку, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій і систем, а також до інших об'єктів і послуг, відкритих або таких, що надаються населенню, як у міських, так і в сільських районах [2].

До органів влади систематично звертаються громадяни зі скаргами про порушення прав осіб з інвалідністю пов'язані з тим, що велика кількість об'єктів народного господарства, закладів освіти, громадського харчування не пристосовані на предмет їх доступності для осіб з інвалідністю.

Така ситуація є результатом внесених ще в 2011 році змін до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», які передбачають перевірку органом державного архітектурно-будівельного контролю лише наданих замовником будівництва документів. Відкриття будь-яких об'єктів будівництва з 2011 року із порушеннями вимог ДБН, є підтвердженням неефективності такої процедури.

Аналогічний принцип щодо розгляду лише документів під час відкриття автостанцій передбачено й оприлюдненим для обговорення наказом Міністерства інфраструктури України [3]. Так, процедура атестації автостанції полягає у направленні до Укртрансбезпеки переліку документів. Підставою для відмови у видачі свідоцтва про атестацію є подання пакета документів, який не відповідає вимогам. Анулювати отримане свідоцтво, відповідно до порядку, можна лише після проведеної перевірки, яка здійснюється за наслідками надходження інформації про невідповідність вимог, що навряд може вважатись ефективним запобіжником порушень.

Державою не вжито заходів для розробки змін до Порядку проведення конкурсу з перевезення пасажирів на автобусному маршруті загального користування щодо обов'язкового врахування під час конкурсу особливих потреб людей з інвалідністю різних нозологій, передбачених пунктом 108.1 Плану заходів з реалізації Національної стратегії з прав людини [4] та на виконання статті 28 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні».

Також не один рік увага громадськості прикута до розробки змін до законодавства у сфері доступу осіб з порушеннями слуху до телепродукції. Відповідний законопроект, не дивлячись на визначення добової частки титрування та/або перекладу на жестову мову, яка буде щорічно збільшуватись і до 2020 року становитиме 50 % є недостатнім. Зокрема, викликає занепокоєння, що ця норма не стосуватиметься україномовних фільмів та фільмів дубльованих українською. Крім того, обмежується законопроект виключно політичною рекламою. Урядом також не виконано заходи Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини в частині використання формату «спрощеного читання» та використання жестової мови в публічній комунікації [4].

Кабміном внесено зміни до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для оплати послуг та відшкодування витрат адвокатів, де передбачено оплату послуг перекладачів (сурдоперекладачів), які залучаються центрами для забезпечення надання безоплатної вторинної правової допомоги [5].

Рішенням Ради адвокатів України затверджено роз'яснення щодо забезпечення реалізації адвокатами з інвалідністю права на професійну діяльність [6]. Так, за поданням адвоката з інвалідністю до Єдиного реєстру адвокатів України вноситься інформація (ПІБ) щодо його технічного асистента, який здійснює свою діяльність виключно за письмовим або усним дорученням адвоката. Обов'язки технічного асистента полягають у супроводі адвоката, вивченні та фіксації, в тому числі за допомогою технічних засобів, матеріалів справ, технічний набір текстів документів, що готуються адвокатом, внесення змін та доповнень до документів за дорученням адвоката тощо.

Що стосується розумного пристосування, то в США лише у 1990 році з прийняттям Акту про американців з інвалідністю [7], було розширено концепцію розумного пристосування й надано чіткіше визначення «надлишкового тягаря»:

А) Загалом термін «надлишковий тягар» означає дію, що вимагає значної складності чи витрат, коли питання розглядається у світлі факторів, викладених у наступному.

Б) Фактори, які мають прийматися до уваги при встановленні факту, чи призведе застосування розумного пристосування до надмірного тягаря для роботодавця:

1) характер і вартість розумного пристосування, що вимагається цим законом;

2) загальні фінансові ресурси відділення/приміщення, де зобов'язані надати розумне пристосування, кількість працівників, наслідки від витрачання коштів і ресурсів чи інший вплив, до якого може призвести пристосування;

3) загальні фінансові ресурси всього підприємства, загальний розмір бізнесу щодо кількості його працівників, кількість, вид та розміщення приміщень;

4) вид операції чи операцій, які проводить підприємство, структура й функції персоналу, географічна віддаленість, адміністративні та фіскальні відносини між відокремленими підрозділами.

Розумне пристосування – цей термін містить у собі:

А) приведення існуючих приміщень у стан, коли ними можуть користуватися працівники з інвалідністю; і

Б) реструктурування робочого графіка, неповна ставка чи змінений робочий розклад, переведення на іншу роботу, придбання чи модифікація обладнання, чи технічні засоби, необхідні пристосування чи модифікації, навчальні матеріали й правила, надання асистента чи перекладача й інші подібні пристосування для людей з інвалідністю.

Отже, розглядаючи вказані положення американського акту можна виокремити такі складові розумності пристосування:

1. Ефективність пристосування. Тобто обрана форма найбільш ефективно усуває бар'єр і призводить до бажаного результату - нарівні з іншими.

2. Його ненадмірність. Тобто людина, яка несе відповідальність за використання/дозвіл на розумне пристосування, повинна встановити, яка кількість ресурсів (часових, людських, матеріальних) потрібна для того, аби забезпечити саме таке розумне пристосування. Воно не має призвести до збитків чи до порушення законодавства.

Отже, підсумовуючи вказане можна зробити висновок, що стан доступності до різних сфер суспільного життя та послуг, які надаються різними суб'єктами перебуває на досить низькому рівні. Це зумовлено відсутністю системи ефективного законодавчого врегулювання та адміністративно-правових гарантій у вигляді примусу до суб'єктів, які надають послуги з порушенням принципу доступності таких послуг для людей з інвалідністю.

Список використаних джерел

1. «Права людей з інвалідністю в умовах збройного конфлікту на сході України», Аналітичний звіт Української Гельсінської спілки з прав людини / загальною редакцією Аркадія Буценка. – К., Румес, 2016. – 126 с. // [/wp-content/uploads/2016/09/People-with-disability-and-army-conflict-in-Eastern-Ukraine.pdf](#)
2. Конвенція про права осіб з інвалідністю (Конвенція про права інвалідів) ООН від 13.12.2006, [Електронний ресурс], Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_g71/conv
3. Проект наказу Міністерства інфраструктури України «Про затвердження Змін до Порядку регулювання діяльності автостанцій» // <http://mtu.gov.ua/projects/95/>
4. Річний звіт за результатами моніторингу імплементації Національної стратегії у сфері прав людини (1 грудня 2015р. –1 грудня 2016р.) // <http://hro.org.ua/index.php?id=1481229017>
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. № 401 «Деякі питання залучення перекладачів (сурдоперекладачів) для забезпечення надання безоплатної вторинної правової допомоги» // <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/401-2016-%D0%BF>
6. Рішення РАУ № 135 від 10 червня 2016 року «Питання забезпечення реалізації адвокатами з обмеженими фізичними можливостями (інвалідами) права на професійну діяльність» // <http://vkdk.org/wp-content/uploads/2016/07/135.pdf>
7. Оригінальний текст Акту про американців з інвалідністю від 1990 року англійською мовою за посиланням <https://www.eeoc.gov/eeoc/history/35th/thelaw/ada.html>

Корнійченко О. О., студент

Соболь Є. Ю., д. ю. н., професор

Центральноукраїнський державний педагогічний університет ім. В. Винниченка

ДО ПИТАННЯ ПРО УПОВНОВАЖЕНОГО ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

В умовах сьогодення, розбудова демократичної та правової держави передбачає реальне забезпечення прав і свобод людини. У свою чергу, відповідні права і свободи, рівень їх гарантування та реалізації, виступають своєрідним мірилом цивілізованості й критерієм демократичності будь-якої держави, однак особливим індикатором дійсного розвитку країни є стан забезпечення та захисту прав і свобод найбільш уразливих верств населення, в першу чергу осіб з інвалідністю. За таких обставин, у демократичній, правовій державі повинні створюватись всі належні умови для покращення стану забезпечення прав і свобод всіх без виключення категорій населення, зокрема й шляхом запровадження універсальних та спеціалізованих інституцій.

Так, важливим кроком в даному напрямку стало запровадження в Україні інституту Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, який утворений з метою захисту конституційних прав і свобод людини та громадянина в цілому. Поряд з цим, зважаючи на значну кількість осіб з інвалідністю (станом на початок 2018 року в Україні всього нараховувалося 2 635 591 людей з інвалідністю [1, с. 63]) та враховуючи необхідність забезпечення належних умов для реалізації ними своїх прав, в Україні утворено інститут Уповноваженого Президента України з прав людей з інвалідністю, який є важливим спеціалізованим правозабезпечувальним суб'єктом. Тому, приймаючи до уваги функціональне призначення відповідного уповноваженого, вважаємо за доцільне проаналізувати окремі аспекти його діяльності.

Проблемами адміністративно-правового регулювання забезпечення прав осіб з інвалідністю, в тому числі й діяльністю окремих суб'єктів, займалися такі науковці як: Н. Биба, М. Єрмілова, М. Іншин, А. Іпатов, І. Козуб, В. Костюк, А. Куца, В. Маринець, Р. Павлюков, О. Паровишник, С. Пасічниченко, В. Петрусевич, А. Терещенко, М. Чічкань, Л. Шумна та інші.

Інститут Уповноваженого Президента України з прав людей з інвалідністю запроваджений в Україні Указом Президента України «Про Уповноваженого Президента України з прав людей з інвалідністю» від 01.12.2014 № 902/2014 [2], який в цілому виступає правовою основою функціонування уповноваженого та регламентує його діяльність, оскільки затверджує й Положення про Уповноваженого Президента України з прав людей з інвалідністю (далі – Положення).

Відповідно до п. 1 Положення Уповноважений Президента України з прав людей з інвалідністю (далі – Уповноважений) забезпечує здійснення Президентом України конституційних повноважень щодо забезпечення додержання прав і законних інтересів людей з інвалідністю, в тому числі тих, які отримали інвалідність у зоні проведення антитерористичної операції, інвалідів війни [2]. Тобто, фактично даний уповноважений є посадовою особою, що виконує допоміжні функції при адміністрації Президента України.

Для забезпечення додержання прав осіб з інвалідністю Уповноважений має низку завдань, найважливішими серед яких, зокрема, є: 1) моніторинг додержання прав і законних інтересів людей з інвалідністю; 2) внесення Президентові України пропозицій щодо запобігання обмеженню та порушенню прав людей з інвалідністю; 3) участь у підготовці проектів нормативно-правових актів з питань захисту прав і законних інтересів людей з інвалідністю; 4) участь в експертизі законів, які стосуються прав і законних інтересів людей з інвалідністю; 5) недопущення дискримінації та забезпечення рівних можливостей для людей з інвалідністю в усіх сферах суспільного життя [2].

Відтак, зважаючи на зміст виконуваних Уповноваженим завдань, можемо зробити висновок, що він відноситься до групи контрольно-наглядових суб'єктів, оскільки спрямований на здійснення комплексного аналізу стану забезпечення прав осіб з інвалідністю в Україні та виявлення будь-яких обмежень і порушень їх прав.

Проте, відразу варто констатувати, що надані Уповноваженому права для виконання покладених на нього завдань, закріплені у п. 4 Положення, на нашу думку, являються неефективними, оскільки не передбачають можливості безпосереднього реагування на виявленні порушення прав і законних інтересів людей з інвалідністю.

Зокрема, для реалізації визначених завдань Уповноважений має право: 1) запитувати і одержувати державних органів, органів місцевого самоврядування необхідні інформацію, документи, матеріали; 2) відвідувати органи державної влади, органи місцевого самоврядування, заклади в яких перебувають люди з інвалідністю; 3) звертатися до органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо вжиття заходів реагування на факти порушень законодавства [2].

Таким чином, вбачається, що можливість здійснення моніторингу додержання прав і законних інтересів людей з інвалідністю за своєю суттю означає, що Уповноважений виконує звичайний державний нагляд без безпосереднього втручання в будь-яку діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування. У свою чергу, наявність повноважень щодо запиту й одержання необхідної інформації, а також можливість звертатися до органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо вжиття заходів реагування на факти порушень законодавства характеризуються своєю диспозитивністю та не підкріпленні будь-якими дієвими гарантіями.

В даному контексті слушною видається думка О. Майданник, що введення спеціалізованих омбудсманів повинно виступати одним із ефективних варіантів інституційного посилення захисту прав і свобод найбільш потребуючих державної уваги членів нашого суспільства [3, с. 15], зокрема осіб з інвалідністю. Однак, модель Уповноваженого Президента України з прав людей з інвалідністю, будучи позбавленою дієвих важелів та способів реагування, на нашу думку, не може виступати ефективною правозабезпечувальною інституцією та, відповідно, не здатна значно посилити захист прав людей з інвалідністю.

Отже, можемо зробити висновок, що Уповноважений Президента України з прав людей з інвалідністю є суб'єктом, що забезпечує додержання прав і законних інтересів людей з

інвалідністю, однак наділений виключно повноваженням щодо нагляду у відповідній сфері, а тому не здатний повною мірою виконувати поставлені завдання, що, в свою чергу, обумовлює його низьку ефективність. За таких умов, вважаємо за доцільне запропонувати переглянути повноваження відповідного Уповноваженого та наділити його можливістю здійснення реального контролю за забезпеченням дотримання прав осіб з інвалідністю.

Також, для посилення гарантій діяльності Уповноваженого, вважаємо за необхідне встановити адміністративну відповідальність за невиконання законних вимог Уповноваженого Президента України з прав людей з інвалідністю та передбачити відповідну статтю в Кодексі України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X.

Таким чином, українська модель Уповноваженого Президента України з прав людей з інвалідністю як теоретично, так і практично не позбавлена недоліків, а тому потребує додаткової уваги та наукового дослідження.

Список використаних джерел

1. Соціальний захист населення України. Статистичний збірник. К: Державна служба статистики України, 2018. 122 с.
2. Про Уповноваженого Президента України з прав людей з інвалідністю: Указ Президента України № 902/2014. Офіційний вісник Президента України. № 47. Ст. 2023.
3. Майданник О.О. Інститут омбудсмана у механізмі забезпечення прав людини в Україні. Адвокат. 2010. № 7. С. 12-16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/adv_2010_7_1.

*Мірошніченко В. О., студент
Східноєвропейський університет економіки і менеджменту*

ІНФОРМАЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ МЕНЕДЖЕРА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У вдосконаленні процесів менеджменту значну роль відіграє накопичення інформації про передові прийоми й методи керування, а також вивчення досвіду вітчизняного й зарубіжного, сучасного й минулого, впровадження наукової організації праці, розуміння того, що без технічних засобів обробки інформації неможливе прийняття обґрунтованих рішень та ефективного керування. Процес керування передбачає декілька функцій: аналітичну, інформаційну, планово-цільову, організаційну, корегувальну, обліково-контрольну. Так, у структурі процесу керування виділяють п'ять етапів-функцій: завдання, – інформація, – рішення, – виконання, – оцінка [1, с. 76].

Інформація (від лат. informatio – роз'яснення, викладення) – це відомості (або їх сукупність) про предмети, явища та процеси оточуючого нас світу [2, с.154]. В соціальних відносинах, у тому числі й керуванні, поняття „інформація” ототожнюють з поняттями „дані”, „відомості”, „повідомлення”, „знання” тощо, воно тлумачиться виходячи з потреб конкретної соціальної галузі, з концентрацією уваги на окремих аспектах його змісту. Особлива увага до тлумачення поняття „інформації” виявилась у зв'язку з розвитком технічних засобів передачі, сприйняття та аналізу різного походження (природи) відомостей (даних).

Аналіз зібраної інформації, який дає можливість чітко усвідомити завдання (проблему), що стоїть перед відділом. Таким чином, збирання інформації є дуже важливою стадією менеджменту. Одним із завдань є забезпечення її достовірності, повноти, своєчасності надходження. Для цього застосовуються різні методи. „Головною метою інформатизації сфер наукової діяльності є створення і підтримка єдиного інформаційного простору в системі формування інтегрованих баз даних колективного користування довідковою та іншою інформацією” [3, с.54].

Без інформації немає процесу керування, без неї неможливо сформулювати мету керування, оцінити ситуацію, визначити проблеми, спрогнозувати розвиток подій, підготувати керівні рішення, проконтролювати їх виконання. Керування органічно пов'язане з інформацією, течією інформаційних процесів. Безперервна циркуляція інформації між компонентами системи, між системою в цілому та оточуючим її середовищем є невід'ємним атрибутом керування. Саме завдяки інформаційним процесам система здатна здійснювати

доцільну взаємодію з оточуючими умовами, координувати та субординувати відносини власних компонентів, спрямовувати їх рух на досягнення запрограмованої мети. Внаслідок цього самокерована система здатна зберігати свою цілісність, якісну специфіку, а часто (йдеться, насамперед, про соціальні системи) не тільки зберігатися, але й вдосконалюватися, розвиватися. Будь-який керівний цикл починається зі збору, обробки інформації й завершується здобуттям інформації, яка є вихідною для нового керівного циклу. Розробка стратегії керування (перспективних цілей і завдань), визначення і вибір керівних рішень, організація їх виконання, регулювання та контроль, підбиття підсумків виходять із споживання здобутої інформації та закінчуються видачею нової інформації. Іншими словами, керування невіддільне від безперервного процесу діяльності організації та відтворення соціальної інформації. Цей процес передбачає: накопичення та збереження інформації, створеної попередніми поколіннями; засвоєння теперішніми поколіннями накопиченої інформації (навчання, освіта); прогнозування, планування та інформація (наукові дослідження, винаходи, відкриття, узагальнення практичного досвіду в галузі виробництва, соціально-політичних відносин, духовного життя тощо); збір і відбір інформації, необхідної для керування, її оцінка; аналітико-синтетичну обробку інформації (бібліографічний опис, класифікація, предметизація, анотування, реферування, переклад, кодування); збереження та пошук інформації; фотографування, електрофотографування, розмноження; розповсюдження, пропаганду, передачу інформації споживачу; використання інформації; контроль за ефективністю використання інформації [4, с. 47].

Отже, керування нерозривно пов'язане з інформацією. Без інформації немислимо ефективно керувати організацією, забезпечити її раціональне функціонування та успішний розвиток, досягнення поставлених цілей. Інформація є специфічною формою взаємозв'язку, взаємодії компонентів системи, а також системи в цілому з оточуючими умовами. Інформація обслуговує всі рівні, функції керування – від підготовки та прийняття рішення до підбиття підсумків його виконання. Інформація є безпосередньою причиною, яка визначає вибір системою того чи іншого варіанту поведінки, переводу системи в новий стан, що забезпечує її рух до поставленої мети. Обсяг та якість інформації є найважливішими складовими ефективності процесу прийняття керівних рішень, оскільки у разі дефіциту інформації рішення приходить приймати в умовах невизначеності чи ризику.

Відсутність надійної інформації – джерело суб'єктивізму, суто вольових, необґрунтованих рішень і дій, не сумісних з науковим керуванням. Тому природно, що збір та обробка інформації, її ефективне використання є необхідною, істотною рисою керування, яка пронизує всі його рівні, всі функції. Щоб кожна ланка системи менеджменту успішно здійснювала свої функції, необхідно забезпечити кожен з них відповідною інформацією. Потреба в інформації різних ланок, суб'єктів керування є неоднаковою і визначається, насамперед, тими завданнями, які вирішує в процесі керування той чи інший суб'єкт, той чи інший керівник, працівник керівного апарату, тими функціями, які він виконує. [5, с.23]

Розвиток інформації відбувається відразу за розвитком системи і процесів керування. Нові принципи, способи, форми і методи керування за необхідності викликають зміни в інформації: в її змісті, напрямках, потоках і масивах, формах здобуття, обробки, передачі й використання. Змінюється програма керування – змінюється й інформація. Відповідно до структури системи (суб'єкта) керування здійснюється і рух інформаційних потоків [6, с. 163].

Отже, без інформації немає процесу керування, без неї неможливо сформулювати мету керування, оцінити ситуацію, визначити проблеми, спрогнозувати розвиток подій, підготувати керівні рішення, проконтролювати їх виконання. Керування органічно пов'язане з інформацією, течією інформаційних процесів. Безперервна циркуляція інформації між компонентами системи, між системою в цілому та оточуючим її середовищем є невід'ємним атрибутом керування. Саме завдяки інформаційним процесам система здатна здійснювати доцільну взаємодію з оточуючими умовами, координувати та субординувати відносини власних компонентів, спрямовувати їх рух на досягнення запрограмованої мети.

Щоб кожна ланка системи керування успішно здійснювала свої функції, необхідно забезпечити кожному з них відповідною інформацією. Потреба в інформації різних ланок, суб'єктів керування є неоднаковою і визначається, насамперед, тими завданнями, які вирішує в процесі керування той чи інший суб'єкт, той чи інший керівник, працівник керівного апарату, тими функціями, які він виконує.

Обсяг і зміст інформації, яка необхідна різним суб'єктам керування, залежить також від масштабу і важливості рішень, що приймаються (чим масштабніше, важливіше рішення, тим більша за обсягом і різноманітніша за змістом інформація необхідна для його підготовки та прийняття). Також від кількості та характеру керованих параметрів (чим більше число параметрів, чим вони складніші, багатофакторні, тим об'ємніше, різноманітніше інформація, яка потрібна для їх регуляції); від тривалості й частоти керівного циклу, частоти кроку регулювання; від кількості варіантів можливих станів і поведінки системи; від величини та різноманітності збурюючої системи внутрішніх й зовнішніх впливів; від кількості та якості показників, що характеризують підсумки роботи системи. І, нарешті, обсяг і зміст інформації багато в чому залежать від структури керування, від співвідношення централізації й децентралізації. Саме це співвідношення визначає число ступенів свободи при прийнятті рішень на різних рівнях керування. Чим вищий ступінь централізації, тим більший обсяг інформації потребується вищим рівням керування.

Список використаних джерел

1. Петков В.П., Петков С.В., Наливайко Л.Р., Комісаров О.Г. та ін. Менеджмент у державному управлінні: загальна частина. Навч. посіб. — К.: КНТ, 2012. — 312 с.
2. Менеджмент організації: Підручник / За заг.ред. д.ю.н., проф. В.П. Петкова. — Кіровоград, Кірюї ХНУВС, 2008. — 795 с.
3. Інформаційне забезпечення управлінської діяльності в умовах інформатизації: організаційно-правові питання теорії і практики. Монографія / Калюжний Р.А., Шамрай В.О., Швець М.Я. / За ред. Р.А. Калюжного та В.О. Шамрая — Київ, 2002. — 296 с.
4. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента: Пер. англ.— М.: Дело, 1992. — 701с.
5. Основы менеджмента Учеб. пособие для вузов / Под ред. А.А. Радугина. — М.: Центр, 1998 — 261с.
6. Менеджмент у державному управлінні: Навчальний посібник, 2001. — 303 с. (Петков В.П., Петков С.В., Соломенчук О.О.).

*Новицька Н. Б., д. ю. н., с. н. с.
Університет ДФС України*

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМОК ПІДГОТОВКИ ЮРИСТІВ

2016 рік став переломним в підході щодо підготовки юристів високо рівня. Міністерство освіти і науки взяло на себе нелегке завдання реформування всієї системи підготовки юристів, забезпечення належного методичного, методологічного забезпечення освітнього процесу в сфері юриспруденції. Міністерством освіти і науки України у 2016 році була підготовлена Концепція вдосконалення правничої (юридичної) освіти [1]. Метою даної концепції є вдосконалення правничої освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії, сприяння становленню в Україні правничої освіти як системи стандартів змісту та методики викладання правничих дисциплін, базованих на формуванні правничих навичок, обізнаності щодо питань етики та прав людини, розумінні фундаментальної ролі правника в утвердженні верховенства права через захист прав і свобод людини, а також стандартів доступу до правничої професії. Вперше в історії вищої освіти було запропоновано запровадження зовнішнього незалежного оцінювання при вступі до магістратури. Це зовнішні ознаки реформування юридичної освіти. Проте є потреба окреслити і інші проблеми, що впливають на якісні показники підготовки майбутніх правників.

Одним із проблемних питань сучасної вищої юридичної освіти є становлення певних компетентностей. Серед цих компетентностей слід визначити ті, які визначають професійний рівень вмінь підготовки документів, формування підбору нормативних джерел для

вирішення конкретної ситуації, вміння аналізувати динаміку змін чинного законодавства тощо. Таким чином, для високого професійного рівня юриста стає нагальним знання не тільки юриспруденції, а і інших наукових галузей суспільних відносин. Серед загальних компетентностей що охоплюють сприйняття світоглядних та морально-етичних цінностей, широку соціально-гуманітарну ерудованість і усвідомлення мультикультурного розмаїття сучасного життя, зокрема, визначених Концепцією, віднесено навички збору і аналізу інформації, а серед спеціальних компетентностей, які охоплюють теоретичні і прикладні знання про природу і призначення права, його доктрини, принципи та інститути, а також уміння і навички у процесі правозастосування - навички збору інформації. Таким чином робота із збору та аналізу інформації визначені як загальні так і спеціальні компетентності.

Директоратом з прав людини, доступу до правосуддя та правової обізнаності Міністерства юстиції України було проведено дослідження, наскільки сучасний стан підготовки випускників-юристів відповідає потребам юридичного ринку праці. В опитуванні взяли участь 41 юридична компанія, 2 неюридичні організації та 33 центральні органи державної виконавчої влади. Зокрема, роботодавці визначили ключові практичні навички молодого фахівця. На їх думку випускник юридичного вишу повинен мати достатній обсяг практичних навичок, зокрема, складання юридичних документів, ділового спілкування та комунікації, аналітичного та критичного мислення, роботи з базами даних та реєстрами [2].

Сучасний стан суспільних відносин в державі багато в чому зумовлений інформаційною війною, що ведеться проти нашої держави. Вміння правильно орієнтуватися в значному масиві інформаційної продукції, правильно використовувати можливості офіційних інформаційних ресурсів, баз даних – це ті особливості, що відіграють важливі аспекти в конкурентоздатності майбутніх юристів, що готуються ВУЗом.

Можемо констатувати, що більшість державних органів виконавчої влади, суди різних рівнів переходять на інтернет-спілкування, більшість публічної інформації передано до відкритих баз даних. Важливу роль в роботі юристів відіграє використання можливостей комп'ютерних інформаційних систем, автоматизованих пошукових та довідкових правових систем, використання електронних баз даних правової інформації, що викликає необхідність введення інформаційного права як обов'язкової навчальної дисципліни.

Основний предмет правового регулювання інформаційного права - інформаційні відносини, тобто відносини, що виникають при здійсненні інформаційних процесів - процесів виробництва, збору, обробки, накопичення, зберігання, пошуку, передачі, розповсюдження і споживання інформації.

Сьогодні на перший план вийшла проблема підготовки юристів, які можуть інформаційно забезпечити ухвалення оптимального рішення в умовах недостатньої визначеності. Тому формування інформаційної культури студентів - дуже важлива задача на сьогоднішній день. Основою інформаційної культури майбутніх юристів є їхнє уміння ефективно вести пошук, аналіз, генерування поширення та зберігання інформації.

МОН України підготувало проект паспорту спеціальності 081 «Право» у якому визначено предметні напрями досліджень, у якому окремим напрямом визначено інформаційне право, зокрема досліджує суспільні відносини та розв'язує правові проблеми у сфері обігу інформаційних ресурсів, розробки і застосування інформаційних технологій, забезпечення інформаційної безпеки, надання послуг і виконання робіт за напрямами інформаційної діяльності людини, суспільства, держави та міжнародної спільноти [3].

У сучасному світі знання й інформація породжують нові знання, їхні обсяги і вплив на продуктивний розвиток суспільства постійно зростають. Цей виклик вимагає від людства нових способів і засобів поширення і використання глобальних знань з метою подальшого прогресу, що і є головною властивістю інформаційного суспільства. Сьогодні вноситься суттєві якісні зміни і в методологію сучасної освіти ставить нові вимоги перед юридичними ВНЗ. У відповідь на появу нових сфер науки і технологій потребують змін традиційні університетські дисципліни. Нові форми генерування знань потребують не лише реконфігурації університетських кафедр і факультетів, а й комплексного підходу у

підготовці майбутніх юристів. У зв'язку з цим істотно зростає роль методологічних, системних, міждисциплінарних знань, необхідних для раціонального й осмисленого оперування з різноманітними знаннями і даними з метою вирішення нових, нестандартних проблем. Саме тому найголовніше місце відводиться розвитку аналітичних здібностей майбутніх юристів, тобто спроможності шукати і знаходити необхідну інформацію, точно формулювати проблеми і гіпотези, вбачати в сукупностях даних певні закономірності, знаходити розв'язок складних міждисциплінарних задач.

Для вирішення вказаних вище проблем необхідно здійснювати комплексну підготовку студентів у юридичних ВНЗ які б мали основи знань з інформаційного права, правової інформатики, інформаційної безпеки та інформаційної культури не тільки на внутрішньодержавному рівні, але і на глобальному.

Список використаних джерел

1. Концепція вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/vishha/> (дата звернення: 18.10.2018).
2. У Мінюсті заявили про кризу юридичної освіти. URL: <https://osvita.ua/vnz/62132/> (дата звернення: 18.10.2018).
3. МОН пропонує для громадського обговорення проект паспорту спеціальності 081 – Право, за якою здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти ступенів доктора філософії та доктора наук. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proekt-pasportu-specialnosti-081> (дата звернення: 18.10.2018).

*Новицький А. М., д. ю. н., професор
Університет ДФС України*

ЩОДО ПИТАННЯ ПІЗНАННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО РЕСУРСУ

Розвиток суспільних відносин в інформаційному суспільстві на пряму пов'язаний із обігом інформації, як основного ресурсу. І тут виникає питання: що розуміється під поняттям інформаційного ресурсу, яким чином даний ресурс регулюється в нормативно-правовому полі, і чи можливо взагалі говорити про поняття інформаційний ресурс, як ресурс приналежний людству нарівні із іншими ресурсами.

Застосування даного визначення є не тільки проблемою науки, адже воно є частиною законодавства. Так у 2001 році з метою підвищення рівня захисту державних інформаційних ресурсів у мережах передачі даних, забезпечення інформаційної безпеки держави було підписано Указ Президента України «Про деякі заходи щодо захисту державних інформаційних ресурсів у мережах передачі даних». У 2003 році Розпорядженням КМ України було затверджено Концепцію формування системи національних електронних інформаційних ресурсів, метою якої було визначення стратегії формування національних електронних ресурсів. Тому встановлення сутності поняття інформаційний ресурс важливий як із наукової сторони так із необхідності правильного тлумачення законодавства.

Розглянемо окремі положення щодо понятійного забезпечення даного визначення. По-перше визначимось із тлумаченням поняття ресурс. Словник Української мови говорить про множинність трактування даного поняття, відзначаючи, що ресурс, це запаси чого-небудь, які можна використати в разі потреби або засіб, можливість, якими можна скористатися в разі необхідності[1]. Існує поняття природні ресурси, проте сучасне застосування даного поняття багато ширше і використовується, наприклад, як можливий час експлуатації технічного пристрою із його активним використанням. Одним із випадків застосування терміну в Інтернет-спілкуванні, як окремий термін – Інтернет-ресурс, який відображає той чи інший контент інформації.

Проте жодне із визначень не відповідає смислового навантаженню, під яким розуміють поняття інформаційного ресурсу. Воно є набагато ширшим із однієї сторони і в той же час, набагато спеціалізованішим, що визначає його внутрішню структуру, потребу споживача та наявну об'єктивну необхідність щодо створення, накопичення, відтворення, зберігання та утилізації (знищення) інформації.

Співставляючи різні поняття та смислові навантаження на зазначений термін можемо зрозуміти, що поняття інформаційний ресурс є досить складним та не може одночасно відображати всі елементи, які визначають ті чи інші суспільні відносини, що належать до загального визначення інформаційного ресурсу та використовуються у різних сферах суспільного життя.

Дане твердження підкріплюється аналізом наукової літератури. Різні підходи до понятійного опрацювання цього терміну дали можливість говорити про інформаційний ресурс як про накопичену інформацію, як про масив документів, як про сучасні технології що забезпечують обіг інформації, як про людський потенціал у сфері інформаційних відносин, як про діяльність по управлінню інформаційними потоками тощо. Відзначають, що під інформаційним ресурсом розуміють інформацію, знання, бази даних тощо. Таке різноманіття підходів щодо визначення поняття інформаційний ресурс пов'язане із різними підходами щодо дослідження зазначеного поняття у різних сферах суспільного життя.

Проаналізуємо види інформаційних ресурсів за різними визначеними критеріями. Так за обігом інформації, інформаційні ресурси можна розділити на :

- документовані інформаційні ресурси;
- не документовані інформаційні ресурси;
- оцифровані інформаційні ресурси;
- інтернет інформаційні ресурси.

Інформаційні ресурси можна класифікувати за ступенем доступу до контенту:

- з обмеженим доступом;
- з вільним доступом;
- з доступом за певних умов;
- з доступом за волевиявленням носія інформації;

Інформаційні ресурси за формою власності:

- загальнолюдське надбання;
- державна власність;
- колективна власність;
- корпоративна власність;
- приватна власність.

В той же час, аналіз Концепції формування системи національних електронних інформаційних ресурсів дає можливість визначити наступну класифікацію інформаційних ресурсів:

- національні ресурси;
- державні ресурси;
- комунальні ресурси;
- приватні ресурси.

Дані класифікації ілюструють різноманітність підходів щодо дослідження багатоаспектного поняття – інформаційний ресурс. Розуміння його складності та не одноманітності визначене його широким спектром застосування. В той же час, як і будь-який елемент суспільних відносин, дане поняття має свою індивідуальну характеристику та його можна вирізнити серед інших ресурсів за певними ознаками:

- інформаційний ресурс немає вичерпного характеру, скоріше його активне використання створює ще більший, неповторюваний, специфічний ресурс;
- використання інформаційного ресурсу не призводить до його зменшення чи необхідності заміни його частин;
- напряду пов'язаний із діяльністю людини, ресурс який не використовується людиною а створюється;
- є результатом інтелектуальної діяльності людини;
- може зберігатись на носіях інформації (друковані, писані, в електронній чи інших формах) або передаватись в усній формі (усна народна творчість, досвід, ноу-хау, тощо).

Все частіше інформаційні ресурси стають предметом агресії, незаконної діяльності, незаконного впливу, атаки зі сторони. Все частіше ми чуємо інформаційні повідомлення про хакерські атаки на той чи інший ресурс та про відповідну шкоду, завдану такими атаками. Це доводить істини про важливість інформаційних ресурсів та необхідність забезпечення їх належної охорони. Також це свідчить про дуалістичну природу зазначеного поняття: з однієї сторони інформаційні ресурси формуються для належного, широко, як правило, вільного доступу будь-кого до інформації а з іншого боку – необхідність забезпечення належної інформаційної безпеки людини, споживача, держави.

Тому для задоволення потреб суспільства необхідно всебічно забезпечувати розвиток не тільки інформаційного навантаження (збільшення контенту інформації) а й відповідної інформатизації таких відносин (матеріально-технічного та технологічного забезпечення формування баз даних) які повинні бути належним чином забезпечені відповідним рівнем інформаційної безпеки.

Список використаних джерел

1. Словник української мови: в 11 томах. — Том 8, 1977. — Стор. 515.

Обрусна С. Ю., д. ю. н., доцент

Білека А. А., к. ю. н., доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗУ

ЕЛЕКТРОННИЙ СУД ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ДОСТУПНОСТІ ПРАВОСУДДЯ

Однією із найважливіших гарантій справедливого й ефективного правосуддя є досконало організована система судів та органів, що забезпечують функціонування судової влади. Тому важливого значення набуває ефективна організація внутрішньої та зовнішньої управлінської діяльності, що передбачає вирішення теоретичних та практичних проблем, визначення нових методологічних підходів до організації судового управління, провадження нових форм та методів роботи суду, тощо.

Такою новацією є реалізація можливості використання інформаційних, комунікаційних та інших технологій при розгляді різних категорій справ в судах, організації роботи суду. Перш за все мова йде про електронне судочинство, впровадження проекту «Електронний суд» в системі судочинства України. Успішне виконання цього завдання також сприятиме реалізації загальновизнаного у світовій та вітчизняній практиці принципу доступності правосуддя, який, як слушно зауважує М. Козюбра, є «багатоаспектним, охоплює організаційно-правові, інституціонально-правові, процесуальні, економічні та інші аспекти» [1, с. 23].

Доступність забезпечується, як відомо, оптимальною побудовою судової системи: територіальною наближеністю до населення, чіткою визначеністю юрисдикції суду, компетентністю суддів, стабільністю судової системи. Не менш важливе значення для забезпечення доступності правосуддя мають його організаційно-правові гарантії: недопустимість відмови судів у розгляді справ їхньої юрисдикції; дотримання судами розумних строків розгляду справи, доступність правової допомоги громадянам тощо. Необхідною умовою доступності правосуддя є його й матеріальна складова. Доступності правосуддя має сприяти й поінформованість людей про організацію і діяльність судів.

Вирішенню вказаних завдань сприяє впровадження проекту «Електронний суд», який передбачає обмін електронними документами між судом і учасниками судового процесу й електронного доступу до правосуддя. Концепція галузевої програми інформатизації судів загальної юрисдикції та інших установ судової системи встановлює, що однією із основних переваг цієї програми є скорочення термінів розгляду судових справ і підвищення доступу до правосуддя на основі комплексного використання новітніх інформаційних технологій [2].

Крім того, електронний суд забезпечить особі можливість самостійно подавати позови через інтернет; контролювати свого представника, а саме, своєчасність його дій; миттєво

отримувати повідомлення про те, що проти неї подано позов; відстежувати хід справи і подані процесуальні заяви; оплачувати судовий збір, тощо.

Аналіз наукових досліджень і публікацій щодо проблем електронного судочинства свідчить, що вона поки що не отримала широкого висвітлення в науковій літературі, що пояснюється не браком уваги до даної проблематики, а новизною самого питання. Практична реалізація проекту електронного судочинства, перебуваючи на перших етапах, впровадження, зіштовхується з проблемою як недостатнього правового регулювання порядку втілення у галузевих процесах, так і теоретико-правового підґрунтя. Разом із тим окремі аспекти вказаної проблеми досліджують І. Бачило, В. Білоус, П. Гіллес, О. Денисова, Р. Калюжний, Ю. Климашевський, Н. Кушакова-Костицька, А. Марущак, М. Сегай, М. Швець та інші.

Система електронного судочинства є одним з елементів електронного урядування, що сьогодні розглядається як спосіб організації державної влади за допомогою інформаційних мереж, що забезпечує функціонування органів влади в режимі реального

часу та робить максимально простим і доступним щоденне спілкування з ними громадян, юридичних осіб, неурядових організацій тощо.

Розгляд нормативно-правових актів, присвячених регулюванню процесу реалізації проекту «Електронний суд», дозволяє зробити висновок, що його втілення відбуватиметься у два етапи: 1) направлення процесуальних документів суду учасникам судового процесу засобами електронного зв'язку та надсилання судових повісток у вигляді SMS-повідомлень; 2) внесення відповідних змін у процесуальне законодавство; матеріально-технічне забезпечення проекту, повноцінний обмін електронними документами між судом і учасниками процесу; можливість направлення електронних запитів інформації та отримання електронних відповідей на них; використання електронних платежів для оплати судових витрат тощо.

Реалії сьогодення свідчать, що такі, мобільні технології та інтернет стали неодмінною частиною професійної діяльності кожного юриста. Водночас, для того, проект «Електронний суд» ефективно запрацював, необхідно запровадження низки чинників людський фактор, належні нормативно-правове, теоретико-правове та господарсько-фінансове забезпечення. Для повноцінного функціонування «Електронного суду» всім учасникам необхідно забезпечити: доступність надходження процесуальних і непроцесуальних документів в електронному форматі, скріплених електронно-цифровим підписом кожному користувачеві; формування, розгляд та рух справ по судових інстанціях, зберігання справ в електронному вигляді, можливість ознайомлення з матеріалами справи в електронному кабінеті; автоматичне оформлення виконавчих документів та їх направлення до виконавчої служби; обмін інформацією між всіма державними органами та установами, що пов'язані з електронним судочинством.

Перший досвід упровадження проекту «Електронний суд» уже дозволяє визначити і певні суперечності, які не варто недооцінювати і які потребують доопрацювання. Серед них: суперечливість і недосконалість правого регулювання системи електронного судочинства; певна недовіра учасників процесу до електронного обміну процесуальними документами та продовження їх дублювання в паперовому варіанті; відсутність належного нормативного регулювання питань забезпечення безпеки інформації, яка міститься в системі «Електронний суд» і відповідальності за порушення в цій сфері тощо.

Розв'язання проблем функціонування електронного судочинства можливе шляхом розроблення удосконалення державної політики у напрямку правого регулювання відносин у вказаній сфері, що передбачає удосконалення законодавства; технічно-інформаційне забезпечення судів; розроблення заходів і систем забезпечення захисту інформації; правове регулювання питань відповідальності осіб за порушення у цій сфері; вжиття заходів попередження кіберзлочинності у цій сфері; проведення навчальних семінарів серед працівників апарату суду та інших користувачів системи; систематичний моніторинг ефективності роботи системи та її постійна модернізація, системну просвітницьку роботу серед громадськості.

Список використаних джерел

1. Інтерв'ю з Миколою Козюброю...., Верховенство права. Законодавчий бюлетень. К., 2005. С. 5–27.
2. Концепція галузевої програми інформатизації судів загальної юрисдикції та інших установ судової системи URL: https://od.court.gov.ua/tu16/info_suddi/conzepcia.

Сухомлин Г. М., студентка

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ: ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ДИРЕКТИВ ЄС

Глава 20 Розділу V «Економічне та галузеве співробітництво» Угоди про асоціацію, присвячена захисту прав споживачів. Всі євроінтеграційні плани стосовно захисту прав споживачів фінансових послуг будуть неефективними без гармонізації та уніфікації систем норм і стандартів щодо надання фінансових послуг. Підхід ЄС до ефективного режиму захисту прав споживачів фінансових послуг закріплено в відповідних Директивах. Тому постає об'єктивна потреба імплементувати досвід ЄС в сфері забезпечення захисту прав споживачів фінансових послуг. Додаток XXXIX до Глави 20 Угоди про асоціацію передбачає, що протягом трьох років з дати набрання чинності Угоди про асоціацію в Україні повинні бути впроваджені положення Директиви щодо дистанційних договорів про надання фінансових послуг від 23 вересня 2002 року.

Згідно з Директивою 2002/65/ЄС до укладення дистанційного контракту постачальник повинен надати споживачу фінансової послуги наступну інформацію: відомості про постачальника, відомості про фінансову послугу, інформація про дистанційний договір, порядок вирішення спорів. Директива передбачає наявність у споживача періоду тривалістю в 14 календарних днів, протягом якого він має право відмовитися від виконання договору без застосування будь-яких санкцій і без пояснення причин. Директива також передбачає, що наступні методи дистанційного обміну інформацією, що можуть бути використані постачальником, потребують попередньої згоди споживача: автоматизовані системи голосового зв'язку, що здійснюють виклик без участі людини (апарати автоматичного виклику абонента) та факсимільні апарати.

Реалізація Директиви потребує вдосконалення інституційної інфраструктури захисту прав споживачів фінансових послуг в Україні, адже відсутній чіткий розподіл обов'язків державних органів у цій сфері.

Верховна Рада України 7 липня 2016 року ухвалила в першому читанні законопроект №2413-а «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо консолідації функцій державного регулювання ринків фінансових послуг», що передбачає ліквідацію Національної комісії, яка здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, і передачу її функцій Національному банку України та Національній комісії із цінних паперів та фондового ринку.

Кабінетом Міністрів України було схвалено Стратегію реформування системи захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг на 2012–2017 роки [6]. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2016 року № 871-р її визнано такою, що втратила чинність, а нової стратегії на більш тривалий період поки ухвалено не було.

В українському законодавстві основними нормативними актами, які захищають права та інтереси споживачів фінансових послуг під час укладання договорів на відстані, є Закон України «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 р. № 1023-ХІІ та Закон України «Про споживче кредитування» від 15.11.2016 № 1734-VIII.

Стаття 9 Закону України «Про споживче кредитування» містить підпункт, який передбачає, що у разі укладення за бажанням споживача договору про споживчий кредит з використанням дистанційних каналів комунікації, така інформація на паперовому чи іншому носії інформації тривалого використання надається споживачу за його зверненням після укладення договору. Також в частині 2 статті 14 Закону України «Про споживче кредитування» вказано, що визначення кредитором можливості укладення договору про споживчий кредит

здійснюється на підставі відповідного запиту (заяви) споживача, у тому числі з ви-користанням засобів дистанційного зв'язку, та оцінки кредитоспроможності споживача.

Чинне українське законодавство не враховує повною мірою положень Директиви 2002/65/ЄС. У процесі реформування системи захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг слід приділити особливу увагу впровадженню норм та принципів Директиви, зокрема, шляхом прийняття окремого законодавчого акту, а також шляхом внесення відповідних змін до вже ухваленого нового Закону України «Про споживче кредитування».

Споживачі мають бути захищені від недобросовісної комерційної діяльності, зокрема, пов'язаної з розкриттям інформації кредитором, відповідно до Директиви 2005/29 / ЄС Європейського парламенту та Ради ЄС від 11 травня 2005 року про недобросовісну комерційну діяльність щодо споживачів на внутрішньому ринку. Розмір кредиту повинен включати всі платежі, включаючи відсотки, комісії, податки, плату за посередників і будь-які інші збори, які споживач повинен сплатити відповідно до кредитного договору, за винятком нотаріальних платежів. Новий Закон України «Про споживче кредитування» вирішив ряд питань щодо розкриття інформації. Зокрема, в ньому визначено стандартні вимоги до реклами. Реклама щодо надання споживчого кредиту без документального підтвердження кредитоспроможності споживача (позичальника) або про те, що кредит є безпроцентним чи надається під 0%, заборонена.

Відповідно до статті 5 Закону України «Про споживче кредитування», органи, що здійснюють державне регулювання ринків фінансових послуг, координують свою діяльність щодо державного регулювання та нагляду у сфері споживчого кредитування у порядку та формах, визначених законодавством про фінансові послуги та про державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Є необхідність розробити та затвердити стандарти надання фінансових послуг, які б враховували особливості фінансових послуг, порядок надання фінансових послуг у процесі здійснення професійної діяльності фінансовою установою на певному ринку фінансових послуг. Такі законодавчі зміни дозволили б державі у відповідності до глави 13 Кодексу України про адміністративні правопорушення, а саме статті 168-1 притягувати до відповідальності за порушення законодавства про захист прав споживачів фінансових послуг за порушення порядку зайняття діяльністю з надання фінансових послуг, яка передбачає відповідальність за виконання робіт, надання послуг громадянам-споживачам, що не відповідають вимогам стандартів, норм і правил [13].

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію України з Європейським Союзом та його державами-членами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246581344.
2. Леонов Д. Ринок фінансових послуг: парадигма євроінтеграції : [монографія] / Д. Леонов, С. Львовичкін, С. Хоружий. – К. : УІРФР, 2008. – 848 с.
3. Директива 2002/65/ЄС щодо дистанційних договорів про надання фінансових послуг від 23 вересня 2002 року та внесення змін до Директиви Ради 90/619/ЄЕС та Директив 97/7/ЄС та 98/27/ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.old.minjust.gov.ua/file/31037.
4. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо консолідації функцій державного регулювання ринків фінансових послуг» від 20.07.2015р. № 2413-а [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56124.
5. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року, затверджена постановою Правління НБУ від 18.06.2015 № 391 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0391500>.
6. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення стратегії реформування системи захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг на 2012–2017 роки» // Офіційний вісник України. – 2012. – № 85. – Ст. 346.
7. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про визнання таким, що втратило чинність, розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2012 р. № 867» від 23 листопада 2016 року № 871-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/871-2016-p>.
8. Закон України «Про захист прав споживачів» від 15.12.1993 № 3682-XII // Відомості Верховної Ради України // 1991. – № 30. – Ст. 379.
9. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 № 2664-III // Відомості ВР України. – 2002. – № 1. – Ст. 1.

10. Закон України «Про споживче кредитування» від 15.11.2016 № 1734-VIII // Відомості ВР України. – 2017. – № 1. – Ст. 2.

11. Директива 2008/48/ЄС Європейського Парламенту і Ради ЄС про договори споживчого кредитування і відміну Директиви Ради ЄС 87/102 / ЄЕС від 23.04.2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_b19.

12. Директива 2005/29/ЄС про недобросовісні комерційні практики щодо споживачів на внутрішньому ринку від 11.05.2005 № 2005/29/ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_b43.

13. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 (з наступними змінами і доповненнями) // Відомості ВР України. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.

Тодоров П. А., студент

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

В даний час вивчення банківської системи є одним з актуальних питань економіки України. Законодавчі органи багато уваги приділяють виробленню нових концепцій роботи банків країни. На превеликий жаль, банківська система України ще має дуже багато суперечностей та недосконалостей, що час від часу підводить нашу країну до фінансової кризи. Дуже важливим є той факт, що відбувається значне збільшення фінансових ресурсів і заощаджень, які ростуть у всіх секторах економіки, в першу чергу внаслідок збільшення експортних доходів і ефекту імпортозаміщення. Це відноситься і до сектору домогосподарств, про що свідчить статистика вкладів, і до сектору підприємств, де цифри ще вищі. Всі ці процеси є викликом для банківської системи, яка отримує ці ресурси і повинна правильно ними розпорядитися. Тому в ситуації, в якій зараз знаходиться економіка України, найважливіше завдання — домогтися того, щоб ці фінансові ресурси, які формуються всередині країни, і які найближчим часом прийдуть ззовні, були трансформовані в реальні економічні проекти і в реальні інвестиції.

В значній мірі всі регулюючі процеси банківської системи нашої держави залежать від ефективного та реального законодавства, що чітко визначає правила та регламенти на ринку банківських послуг.

Правові засади організації грошового обігу та діяльності банків в Україні закладено в Конституції України та в Законах України «Про Національний банк України», «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні» та ін.

У ст. 92 Конституції України передбачено, що засади створення і функціонування грошового ринку, статус національної валюти, а також статус іноземних валют на території України встановлюються виключно законами України.

У ст. 100 Конституції України визначено, що основні засади грошово-кредитної політики та здійснення контролю за її проведенням покладено на Раду Національного банку України.

У Конституції України також закріплено, що офіційною грошовою одиницею України є гривня, забезпечення стабільності якої є основною функцією Національного банку України.

За Національним банком закріплено монопольне право здійснення емісії національної валюти та організація її обігу. Йому належить не тільки виняткове право введення в обіг (емісія) гривні і розмінної монети, організація їх обігу, а й вилучення з обігу.

Відповідно до чинного законодавства (ст. 40 Закону України «Про Національний банк України») НБУ встановлює правила, форми і стандарти розрахунків банків та інших юридичних і фізичних осіб в економічному обігу України із застосуванням як паперових, так і електронних документів та готівки; координує організацію розрахунків; дає дозволи на здійснення клірингових операцій та розрахунків за допомогою електронних документів; забезпечує здійснення міжбанківських розрахунків через свої установи, а також дає дозвіл на проведення їх через прямі кореспондентські відносини комерційних банків та через їхні власні розрахункові системи.

Важливу роль у становленні правової основи взаємовідносин між суб'єктами господарювання і банками з приводу функціонування банківських рахунків та порядку переказу грошей відіграє Закон України від 5 квітня 2001 року «Про платіжні системи і переказ грошей в Україні». В цьому законі визначені загальні засади функціонування платіжних систем в Україні, поняття та загальний порядок проведення переказу грошей в межах України та відповідальність суб'єктів і захист інформації при проведенні переказу грошей.

Головна слабкість сьогоденної банківської системи України та окремих комерційних банків, безумовно, пов'язана з вкрай низьким рівнем капіталізації, що особливо наочно проявляється в міжнародному порівнянні. Наші банки не витримують порівняння не тільки в міжнародному плані, але і в зіставленні з великими промисловими підприємствами або підприємствами сфери обслуговування. Структура промислового виробництва та експорту України характеризується досить високим рівнем концентрації, при якому кілька десятків підприємств забезпечують дуже велику частку товарних і фінансових потоків. Внаслідок цього за обсягом реалізації продукції, інвестиційним потребам, рівню капіталізації, розміром прибутку провідні промислові підприємства істотно перевищують можливості окремих комерційних банків.

Якнайшвидше відновлення і нарощування капітальної бази банківської системи, а також централізація і концентрація національного банківського капіталу, ефективне правове поле є найважливішими передумовами досягнення глобальної політичної мети перетворення України в розвинену країну з конкурентоспроможною економікою.

*Трофімова Л. В., к. ю. н., доцент, с. н. с., суддя
Черкаський окружний адміністративний суд*

АСПЕКТИ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

Угоду про асоціацію ратифіковано із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014 однією із цілей асоціації визначено: посилювати співробітництво у сфері юстиції, свободи та безпеки з метою забезпечення верховенства права та поваги до прав людини і основоположних свобод. В Угоді йдеться (ст.460) про «регулярний політичний діалог та діалог з питань політики» на рівні міністрів. Згідно ст.15 Сторони домовились співробітничати з метою забезпечення належного рівня захисту персональних даних відповідно до найвищих європейських та міжнародних стандартів. Згідно ст. 129 кожна Сторона вживає адекватних спеціальних заходів з метою захисту права на приватне життя та основоположних прав і свобод людини, зокрема у зв'язку з передачею персональних даних. Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод визначено, що Високі Договірні Сторони гарантують кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією, права і свободи, визначені в розділі I цієї Конвенції, зокрема право на повагу до свого приватного життя, у т.ч. щодо збору, зберігання, використання та надання доступу до інформації про особисте життя людини; право на свободу вираження поглядів, яке включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади.

Кваліфікаційне оцінювання суддів триває, а представники судової системи та громадськість відкрито заявляють про проблеми під час її проведення [1]. За порушення недоторканості приватного життя, а саме за незаконне збирання, зберігання, використання, знищення, поширення конфіденційної інформації про особу або незаконну зміну такої інформації винна особа притягується до кримінальної відповідальності [2]. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за порушення законодавства про захист персональних даних» доповнено КУпАП статтями 188-39 і 188-40 та викладено ст.182 «порушення недоторканності приватного життя» Кримінального кодексу України в новій редакції. За заданими параметрами пошуку «стаття 188-39 КУпАП» знайдено за станом на 20.10.2018 – 48 документів (у контексті посилання на ст. 221, 255 КУпАП щодо складання уповноваженими особами Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у справах про порушення прав і свобод людини; ЄДРСР 72804443 – нормами КУпАП не передбачені строки у межах яких

може бути складено протокол; ЄДРСР 72919342 – провадження закрито, у зв'язку із закінченням на момент розгляду справи про адміністративне правопорушення строків передбачених ст. 38 КУпАП); за параметрами пошуку «стаття 188-40 КУпАП» знайдено за станом на 20.10.2018 – 52 документи (76008545 – при складанні протоколу стосовно позивача Представником Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у області: не було відібрано пояснення у ОСОБИ, не витребувані відповідні докази з метою з'ясування наявності чи відсутності складу адміністративного правопорушення, його суб'єктивну та об'єктивну сторону). Під час здійснення судового контролю за дотримання прав людини в сфері захисту персональних даних: визнано дії керівника апарату районного суду про направлення запиту щодо сімейного стану ОСОБИ – протиправними (ЄДРСР 69722772); як слідує з тексту судових рішень ОСОБА був притягнений до адміністративної відповідальності згідно ч. 2 ст. 188-39 КУпАП, тобто за невиконання законних вимог Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або визначених ним посадових осіб Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо усунення порушень законодавства про захист персональних даних, що мало місце після звільнення позивача (ЄДРСР 68023834); в протоколі про адміністративне правопорушення зазначено, що 27.01.2017 року ОСОБА_2, як посадова особа володільця персональних даних всупереч ст.10 і ст.24 Закону України «Про захист персональних даних» не забезпечила належний рівень захисту персональних даних, що призвело до незаконного доступу третіх осіб до персональних даних – в притягненні до адміністративної відповідальності ОСОБИ за ч.4 ст.188-39 КпАП України відмовлено у зв'язку із закінченням строку накладення адміністративного стягнення (ЄДРСР 73650836). Метою Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних є забезпечення на території кожної Сторони для кожної особи, незалежно від її громадянства або місця проживання, дотримання її прав й основоположних свобод, зокрема її права на недоторканість приватного життя, у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних, що її стосуються. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення системи захисту персональних даних» повноваження з контролю за додержанням законодавства про захист персональних даних покладено на Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Ефективність реалізації механізму забезпечення прав людини ґрунтується, зокрема на тому, як органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України та функціонують інститути громадянського суспільства, як втілюються демократичні цінності у розвиток гідних умов життя людини та історію державотворення, як формується/реалізується публічна політика та відбувається реагування на виклики сьогодення в умовах глобалізаційних процесів трансформації світової економіки та динамічності інформаційного права, як змінюються адвокатське, суддівське, місцеве самоврядування, професійне самоврядування нотаріусів та інститут приватних і державних виконавців.

Зміст ЄКПЛ розуміється, зокрема через тлумачення та практичне застосування, втілюється практикою Європейського суду з прав людини, що згідно ст.17 Закону України від 23.02.2006 № 3477-IV «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» та на виконання Конституції України, процесуальних кодексів (ст.6 КАС України, ст.8 КПК, ст.11 ГПК, ст.10 УПК) застосовується українськими судами як джерело права. ЄСПЛ сформовано позицію щодо застосування ст. 35 ЄКПЛ у контексті вичерпання особою ефективних національних юридичних засобів захисту перед зверненням зі скаргою в розумінні субсидіарної ролі Страсбурзького суду (Рисовський проти України, 29979/04; Пантелеєнко проти України, 11901/02) у строки, що змінені за протоколом №15 (4 місяці). Про важливість забезпечувати дотримання принципу «жити разом» як складового елементу «захисту прав і свобод інших осіб» йдеться у рішенні ЄСПЛ S.A.S. проти Франції, 43835/11. ЄСПЛ вважає, що присутність умови про надання розумних підстав може становити ризик, що батьки будуть відчувати примус розкривати перед шкільною адміністрацією інтимні аспекти своїх власних релігійних і філософських переконань. Суд

вважає, що відмова надати заявникам-батькам повне звільнення від предмета KRL для їхніх дітей породжує порушення статті 2 Протоколу № 1 (Ingebjørg Folgerø та інші проти Норвегії, 15472/02). ЄСПЛ призначена для гарантування прав, що не є теоретичними або ілюзорними, а прав, що є практичними і ефективними (Öcalan проти Туреччини, 46221/99). Законом України «Про національну безпеку України» визначено, що національні інтереси України – життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян, а державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямовується на забезпечення воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, кібербезпеки України тощо. Найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу згідно ст.17 Конституції України є захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки. Згідно ст.3 Конституції України – Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Доктрина інформаційної безпеки України визначає національні інтереси України в інформаційній сфері, загрози їх реалізації, напрями і пріоритети державної політики в інформаційній сфері. Реалізацію гарантованих Конституцією України прав може бути обмежено законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі, для охорони публічного порядку, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду, що узгоджується із значенням другого параграфу статей 8-11 Конвенції у контексті захисту від свавільного втручання. Не тільки преса повинна передавати інформацію та ідеї, у громадськості теж є право на їх отримання, в іншому разі преса не могла би відігравати свою особливо важливу роль «суспільного сторожового пса» (рішення ЄСПЛ у справі Thoma проти Люксембургу, 38432/97, п.45). В основу «суспільно необхідної» інформації покладено суспільний інтерес і право громадськості знати інформацію, що переважає потенційну шкоду від її поширення. Предметом суспільного інтересу вважається інформація, що свідчить про загрозу державному суверенітету, територіальній цілісності України; забезпечує реалізацію конституційних прав, свобод і обов'язків; свідчить про можливість порушення прав людини, введення громадськості в оману, шкідливі екологічні та інші негативні наслідки діяльності (бездіяльності) фізичних або юридичних осіб тощо (ст.29 Закону України «Про інформацію»). ЄСПЛ у справі Сіреджук проти України, що стосується захисту честі і гідності з підстав академічної критики (сформульовані як прямі звинувачення про злочин) щодо поведінки місцевого чиновника, Суд не бачить зв'язку між обраним заявником виданням для вираження критичних поглядів і не вважає, що контекст, в якому вони були опубліковані може мати виправдане застосування тою «високою терпимістю», стандартною для поведінки ЗМІ стосовно публічних висловлювань із питань, що складають суспільний інтерес. ЄСПЛ погоджується з тим, що національні суди вимагали від заявника доказів, бо за відсутності таких доказів, вони будуть розглядатися як такі, що принижують честь і гідність. ЄСПЛ у п.85 зазначає, що заявник не мав достатніх документів для підтвердження радикальних і зневажливих висловлювань щодо поведінки мера, а національний суд навів ряд доказів, у тому числі і офіційних документів, серед яких і рішення суду, що спростували звинувачення у фальсифікації результатів виборів. З цього слідує, що Суд не має підстав вважати, що національні суди прийняли свавільне рішення чи перевищили свої межі розсуду – встановив відсутність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції щодо мотивації судових рішень, постановив про відсутність порушень статті 10 Конвенції та про порушення пункту 1 статті 6 Конвенції щодо тривалості провадження. Важливо врахувати положення Коментаря до Бангалорських

принципів: п.151 – особливої уваги потребує питання про написання суддею публікації або участі в ній, незалежно від того, чи стосується вона права, суддя не повинен дозволяти нікому, хто пов'язаний із цією публікацією, використовувати своє службове становище; п.44 – судді варто в інтересах самого суспільства використовувати відповідні можливості для того, щоб допомогти суспільству зрозуміти першорядної важливості незалежності судової системи. Мета судового контролю у тому, на нашу думку, щоб провадження здійснювалось на основі цінності верховенства права у контексті віри людей у незалежний і справедливий суд із додержанням принципів та виконанням завдань судочинства.

Список використаних джерел

1. «Кваліфікаційна» відповідальність суддів за всіх родичів / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://suddya.com.ua/news/kvalifikaciina-vidpovidalnist-suddiv-za-vsih-rodiciv>.
2. Деякі питання практичного застосування Закону України «Про захист персональних даних» / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://old.minjust.gov.ua/38266>.

Чорна М. В., аспірантка

Центральноукраїнський державний педагогічний університет ім. В. Винниченка

ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО–ПРАВОВИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

Загально відомо, що адміністративно-правові відносини — це відносини у сфері державного управління, які носять суспільний характер та учасники яких є носіями прав і обов'язків, урегульованих нормами адміністративного права.

Необхідно зазначити, що земельні відносини та адміністративно – правові відносини як окремі поняття є предметом досліджень низки вчених у галузях земельного та адміністративного права, проте, в наукових джерелах відсутнє визначення поняття адміністративно – правових відносин саме у сфері охорони земель.

Актуальність теми обумовлюється тим, що на даний час не з'ясовано та не закріплено на законодавчому рівні, які саме земельні відносини можна вважати об'єктом адміністративно-правового регулювання. З огляду на це, мета даного дослідження полягає у визначенні поняття адміністративно – правових відносин у сфері охорони земель.

Відповідно до статті 2 Земельного кодексу України земельні відносини визначено як суспільні відносини щодо володіння, користування й розпорядження землею [1].

На думку О. С. Мірошниченко, Земельний кодекс України не розкриває усього змісту земельних відносин. Тому науковець пропонує визначити земельні відносини як засновані на власності на землю суспільні відносини, що виникають із приводу використання, управління й охорони землі як особливого природного ресурсу [2, с. 274].

Отже, у сфері права власності на землю, існують також щонайменше дві форми земельних відносин, які розкривають їх зміст, а саме: відносини у сфері управління земельним фондом; відносини у сфері раціонального використання й охорони земель [3, с. 12].

На нашу думку, враховуючи особливий статус землі, як основного національного багатства держави, адміністративно – правовим відносинам у сфері охорони земель необхідно надати чітке визначення та закріпити його на законодавчому рівні.

Зазначемо, що перш за все, адміністративно-правові відносини характеризується особливим зв'язком між учасниками, один з яких, за відповідних обставин, має право вимагати від іншого такої поведінки, яка передбачена адміністративно-правовою нормою.

О.М.Якуба розуміє адміністративно-правові відносини як суспільні відносини, що регулюються адміністративно-правовою нормою, в яких одна зі сторін наділена правом вимагати від іншої сторони, в процесі виконавчої та розпорядчої діяльності, здійснення поведінки, вказаної в адміністративно-правовій нормі, а також дані відносини охороняється державою [4, с. 53].

Оскільки, адміністративно-правові відносини у сфері охорони земель виникають у процесі діяльності суб'єктів зазначених відносин, слід зазначити, що адміністративно-правові відносини у сфері охорони земель можуть виникнути за ініціативи будь-якого

суб'єкта адміністративного права при тому, що згода іншої сторони не є обов'язковою умовою для їх виникнення. Це означає, що саме імперативний метод застосовують у сфері охорони земель: визначення порядку реалізації функцій державного управління; забезпечення земельного моніторингу; здійснення землевпорядкування; встановлення обмежень використання земель за цільовим призначенням тощо.

Важливо звернути увагу і на те, що правовідносини, що утворюють предмет сучасного адміністративного права, виникають щодо найрізноманітніших об'єктів, до яких також належать: земля; земельні ділянки; право на земельну ділянку (ч. 3 ст. 2 Земельного кодексу України) [1]. Також, державний контроль (функція державного управління) за використанням та охороною земель здійснюється центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері здійснення державного нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі (ч. 1 ст. 188 Земельного кодексу України) [1].

Зазначимо, що у широкому розумінні охорона земель визначається як комплекс регулятивних правовідносин, які спрямовані на забезпечення збереження земель. Здійснення цих заходів реалізується за допомогою державно-владного впливу на поведінку учасників земельних правовідносин, на основі чого можна вести мову про відносну самостійну групу заходів охорони земель в адміністративному праві [5, с. 633].

Цілком погоджуємося з думкою А.М. Мірошніченко, яка зазначає, що земельні правовідносини свідчать не просто про існування земельного права, яке нині прийнято вважати комплексною галуззю права [6, с. 640, 641], а саме про публічне земельне право, яке по своїй суті є повноцінною галуззю Особливого адміністративного права.

На нашу думку, поняття адміністративно – правових відносин у сфері охорони земель можна визначити за сукупністю п'яти критеріїв а саме:

- відносини у сфері охорони земель є публічно-правовими;
- суб'єкт публічної адміністрації або фізична чи юридична особа публічного, приватного права, які здійснюють діяльність у сфері охорони земель, наділені адміністративними повноваженнями;
- здійснення певного виду адміністративної діяльності суб'єктом публічної адміністрації у сфері охорони земель (державне управління; укладання та виконання адміністративних договорів; надання адміністративних послуг; застосування заходів адміністративного примусу; здійснення внутрішніх і зовнішніх організаційних заходів);
- наявність адміністративного законодавства, що врегульовує спірні публічно-правові (адміністративні) правовідносини у сфері охорони земель.

Також, для визначення поняття адміністративно-правових відносин у сфері охорони земель необхідно враховувати класичні поняття, категорії й інститути загального адміністративного права, а саме: публічний інтерес, публічне адміністрування, принципи і джерела адміністративного права.

Отже, можна зробити висновок, що адміністративно – правові відносини у сфері охорони земель це такі суспільні відносини, що, ґрунтуючись на нормах адміністративного та земельного права, виникають під час реалізації функцій державного управління у сфері охорони земель лише внаслідок застосування уповноваженими суб'єктами владних повноважень правових, організаційних та економічних заходів, спрямованих на охорону земель як особливого природного ресурсу.

Список використаних джерел

1. Земельний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>;
2. Мірошніченко О. С. Місце та роль державних органів у забезпеченні правової охорони земельних ресурсів / О. С. Мірошніченко // Вісник Національного університету внутрішніх справ. – 2003. – Вип. 23. – С. 271–275;
3. Мірошніченко О. С. Місце та роль державних органів у забезпеченні правової охорони земельних ресурсів / О. С. Мірошніченко // Вісник Національного університету внутрішніх справ. – 2003. – Вип. 23. – С. 271–275;
4. Якуба О. М. Административная ответственность / О. М. Якуба. – М.: Юрид. лит., 1972. – 152 с.;

5. Фролов М.О. Науково-практичний коментар глави 26 Земельного кодексу України // Земельний кодекс України: Науково-практичний коментар / за заг. ред. В.І. Семчика. – 3-є вид. – К.: Ін Юре, 2007. – 896 с. – С. 631-659;

6. Мірошніченко А. М. Земельне право України: Підручник. – 3-тє видання, допов. і перероб. / Мірошніченко А. М. – К.: Алерта, 2013. – 512 с., с. 27; Правова доктрина України: у 5 т. – Т. 4: Доктринальні проблеми екологічного, аграрного та господарського права / [Ю.С. Шемшученко, А.П. Гетьман, В.І. Андрейцев та ін.]; за заг. ред. Ю.С. Шемшученко. – Х.: Право, 2013. – 848 с.

Шашкова А. О., аспірантка

Центральноукраїнський державний педагогічний університет ім. В. Винниченка

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Сучасні виклики часу потребують оновленого відношення до сфери інтелектуальної власності на території України. Це зумовлене багатьма детермінантами, серед яких: надмірно затягнута в часі гармонізація національного законодавства України до Європейського Союзу, недовіра існуючих механізмів правового регулювання у сфері інтелектуальної власності, нагромадження правових норм, що регламентують охорону та захист прав у сфері інтелектуальної власності, їх недосконалість, фрагментарність та неточність. Зазначене негативно впливає на діяльність у сфері інтелектуальної власності в її загальному вигляді та, як наслідок, неналежним чином гарантує конституційне право кожного на захист прав інтелектуальної власності.

Враховуючи те, що інтелектуальна власність виступає рушієм не лише науково-технічного прогресу, а й розвитку всього людства загалом, то питання адміністративно-правового регулювання сфери інтелектуальної власності потребують особливої уваги та належного дослідження.

Адміністративно-правове регулювання загалом та окремі аспекти адміністративно-правового регулювання діяльності у сфері інтелектуальної власності були окреслені в наукових працях таких українських та зарубіжних вчених-юристів як В. Авер'янов, С. Алексєєв, О. Бандурка, Д. Бахрах, Ю. Битяк, В. Брижко, А. Васильєв, І. Голосніченко, Є. Додін, В. Жуков, С. Ківалов, Л. Коваль, В. Ключков, Т. Коломоєць, В. Колпаков, Т. Костецька, О. Кузьменко, І. Личенко, О. Орлюк, О. Підопригори, О. Петришин, О. Скакун, А. Селіванов, М. Тищенко та інші.

Етимологічно термін «регулювання» походить від лат. *regula* «планка, правило» та означає впорядкування, уведення в певні межі шляхом впливу на певний об'єкт [1, с. 180]. В юридичних науках, зокрема в теорії держави та права, можна виділити такі види регулювання як «державне регулювання», «правове регулювання» та «адміністративно-правове регулювання».

Зокрема, під державним регулюванням розуміють систему заходів, які держава здійснює для забезпечення діяльності суб'єктів та об'єктів управління в напрямі, який є бажаним для держави і за яким відбуватиметься розвиток системи управління в цілому [2, с. 51]. В цьому контексті поняття «державне регулювання» разом з «державним управлінням» розглядають як складові елементи категорії «організація», яка за змістом є ширшою та масштабнішою за попередні дві.

Щодо терміну «правове регулювання», то це: здійснюване громадянським суспільством і державою за допомогою усієї сукупності юридичних засобів упорядкування суспільних відносин, їх закріплення, охорона, захист і розвиток [3, с. 211-212]; впорядкування поведінки учасників суспільних відносин за допомогою юридичних засобів [1, с. 180]. Тобто, правове регулювання означає впорядкування суспільних відносин у певній сфері (галузі тощо), яке відбувається за допомогою певних юридичних засобів та здійснюється у відповідні способи.

Крім того, необхідно звернути увагу, що правове регулювання розглядають як частину соціального регулювання, що об'єктивно, адже інтеріоризуючи правову основу дійсності крізь призму соціуму, можна простежити їх не лише зовнішні, а й внутрішні зв'язки.

Зокрема, не випадково правові норми виступають як різновид соціальних – це вказує, що соціум є першоосновою права. Норми й правила поведінки виникли з метою упорядкування та регулювання суспільних відносин. Такі правила поведінки трансформуються у правові, коли набувають належного закріплення, оформлення та стають загальнообов'язковими.

Правове регулювання може поділятися в залежності від сфер його здійснення, за напрямками, методами тощо.

Одним з видів правового регулювання суспільних відносин є адміністративно-правове регулювання, яке має свої характерні особливості. Так, адміністративно-правове регулювання – це цілеспрямований вплив норм адміністративного права на суспільні відносини з метою забезпечення за допомогою адміністративно-правових заходів прав свобод і публічних законних інтересів фізичних і юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави [4, с. 229].

Варто звернути увагу на те, що в теорії адміністративного права категорія «адміністративно-правове регулювання» розкривається через категорію «механізм адміністративно-правового регулювання». Зокрема, механізм адміністративно-правового регулювання – це сукупність правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин у сфері адміністративного права [5, с. 24]; це засоби функціонування єдиної системи адміністративно-правового регулювання з метою забезпечення прав, свобод і публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб, функціонування громадянського суспільства і держави [3, с. 218].

Такими правовими засобами, що «запускають» та належним чином забезпечують механізм адміністративно-правового регулювання у будь-якій сфері, в першу чергу, виступають юридично значимі дії, передбачені нормами права, які встановлюють певну міру дозволеності або заборони. В свою чергу, С. Алексєєв категорію «правові засоби» зараховує до категорій загального та універсального порядку, які охоплюють весь юридичний інструментарій: юридичні норми та інші юридичні інструменти, а також «структури» (конструкції) юридичної регуляції. Цим він підкреслює багаторівневість правових засобів, їх функціональну спрямованість та інструментальний характер, розглядає їх як інструмент вирішення конкретних завдань, реалізації потенціалу та сили права [6, с.14-15]. Деякі науковці (наприклад, Ю. Тихомиров, С. Бостан, С. Гусарєв, Н. Пархоменко) до правових засобів відносять і діяння: видання підзаконних нормативно-правових актів на основі закону, на його виконання та відповідно до нього, процес відміни та зміни цих актів, правильне застосування законів та ін [7, с. 249]. Тобто, правові засоби розкривають зміст та сутність механізму адміністративно-правового регулювання, виступають фундаментом для реалізації такого регулювання.

У сфері інтелектуальної власності механізм адміністративно-правового регулювання забезпечується наявністю всього масиву наявних правових засобів, що передбачені сучасною правовою доктриною. Однак, наявні проблеми, що характерні для сфери інтелектуальної власності, які названі вище, не дозволяють повною мірою забезпечити реальне функціонування такого механізму. У зв'язку з чим питання адміністративно-правового регулювання сфери інтелектуальної власності, в умовах реформування державної системи правової охорони прав інтелектуальної власності в Україні, вимагає подальшого дослідження і удосконалення.

Список використаних джерел

1. Петришин О. В. Теорія держави і права: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. Х.: Право, 2014. 368 с.
2. Адміністративне право. Загальна частина. Ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). К.: Видавництво «Юридична думка», 2004. 584 с.
3. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: Підручник. - 3-те видання. - К.: Алерта; ЦУП, 2011.-524 с.
4. Адміністративне право України: Підручник. за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гарашука, В. В. Зуй. — Х. : Право, 2010. — 624 с.
5. Адміністративне право України: Підручник. Вид. 2, змін, і доп. За заг. ред. Т.О. Коломоець. 1С: Істина, 2012. 528 с.
6. Алексєєв С.С. Правові засоби: постановка проблеми, поняття, класифікація. Советское государство и право. 1987. №6. С. 13-16.
7. Теорія держави і права : навч. посіб. / [С. К. Бостан, С. Д. Гусарєв, Н. М. Пархоменко та ін.]. - К. : ВЦ "Академія", 2013. - 348 с.

СЕКЦІЯ 5

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

Керівник секції: Миколенко Віктор Андрійович – засновник юридичної компанії «Право, бізнес і фінанси», доктор юридичних наук.

Заступник: Ландіна Анна Валентинівна – доцент кафедри кримінально-правових дисциплін Східноєвропейського університету економіки і менеджменту, кандидат юридичних наук.

Аненко А. В., студентка

*Сокурєнко О. М., кандидат юридичних наук, доцент
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького*

ПОНЯТТЯ ДЕРЖАВНОЇ ЗРАДИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність даної теми обумовлено тим, що, на сьогоднішній день, в умовах проведення Операції Об'єднаних сил та анексії АР Крим злочини проти основ національної безпеки України, зокрема державна зрада, є одним із найпоширеніших суспільно небезпечних діянь. Лише протягом 2016 року було зареєстровано 117 кримінальних проваджень за ст. 111 КК України, що у 117 разів перевищує кількість зареєстрованих проваджень за даною статтею у 2013 році, тому сміливо можна говорити про тенденцію до зростання кількості кримінальних проваджень, передбачених ст. 111 КК України.

В розвиток наукових досліджень, присвячених даному питанню, значний доробок внесли такі відомі науковці, як Ю. В. Луценко, О. Ф. Бантишев, Є. Д. Скулиш, В. Я. Тацій, Н. С. Кончук, Р. Л. Чорний та інші, актуальність та фундаментальність праць яких зберігається і донині.

Поняття державної зради закріплено у ч.1 ст. 111 КК України, яка визначає, що це діяння, умисно вчинене громадянином України на шкоду суверенітету, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України: перехід на бік ворога в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту, шпигунство, надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України [1].

При порівнянні законодавчого визначення такого терміну в кримінальному законодавстві зарубіжних країн, звертаємо увагу на певні відмінності. Так, відповідно до кримінального законодавства Республіки Білорусь, під державною зрадою розуміють видачу іноземній державі, іноземній організації або їх представнику державних секретів Республіки Білорусь, а також відомостей, що становлять державні секрети інших держав, переданих Республіці Білорусь відповідно до законодавства Республіки Білорусь, або шпигунство, або агентурна діяльність, або перехід на сторону ворога під час війни або збройного конфлікту, або інше надання допомоги іноземній державі, іноземній організації або їх представнику в проведенні діяльності на шкоду національній безпеці Республіки Білорусь, навмисне вчинені громадянином Республіки Білорусь [2].

У зв'язку з цим відмітимо, що вітчизняний законодавець в ч.1 ст.111 КК не визначає видачу відомостей, що становлять державні секрети інших держав, а також агентуру як державну зраду.

Зокрема, вітчизняний дослідник Ю.В. Луценко у своїй статті «Генезис розвитку кримінальної відповідальності за державну зраду на теренах України» зазначає, що з прийняттям 5 квітня 2001 року КК України, який стає відображенням принципів гуманізму та економії кримінальної репресії, відповідальність за державну зраду законодавець помістив у статті 111 Розділ 1 Особливої частини КК, тим самим акцентував увагу на належній охороні основ національної безпеки України [3]. Але, на нашу думку, розміщення «Злочинів проти основ національної безпеки України» в I Розділі Особливої частини КК України є пережитками Радянського Союзу, де в КК УРСР 1960 року у першій главі Особливої частини було закріплено «Злочини проти держави», а «Злочини проти життя, здоров'я, волі і гідності особи» розміщені в третій главі. Відповідно до ч.1 ст.1 КК України має своїм завданням правове забезпечення прав і свобод людини і громадянина, і лише потім забезпечення

охорони власності, громадського порядку та громадської безпеки, довілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам. Виходячи з вищесказаного, можна стверджувати, що «Злочини проти життя та здоров'я особи» повинні бути розміщені у I Розділі Особливої частини КК України.

Варто зазначити, що дане трактування поняття державної зради потребує певних змін. Так, 15 березня 2017 року в парламенті зареєстрували проект Закону України «Про внесення змін до ст. 111 Кримінального кодексу України» за № 6195 за ініціативою народних депутатів України І. В. Фріз, І. В. Геращенко та А. М. Левус, в якому йдеться про те, що поточна редакція КК України не враховує сучасні обставини здійснення злочину, що передбачений ст. 111, коли такі дії здійснюються в інтересах невизнаних або самопроголошених держав та, відповідно, не підпадають під визначення "іноземна держава", якщо це визначення тлумачиться, як держава, що визнана ООН. Така ситуація робить неможливим переслідування осіб, що здійснили дії, що передбачені ст. 111 в інтересах таких самопроголошених (невизнаних) держав, як Донецька народна республіка, Луганська народна республіка, Придністровська Молдавська Республіка, Нагорно-Карабахська республіка, Абхазія, Південна Осетія, а також інші невизнані територіальні утворення, що виникли внаслідок окупації, терористичної діяльності, сепаратизму (в тому числі такого, що спонсорується з-за кордону) та інших порушень міжнародного права [4].

Не можна не погодитися з думкою Р. Л. Чорного, який у своїй праці на підставі аналізу теоретичних положень щодо соціальної ознаки предмета складу злочину, а також положень КК України й інших законів у сфері охорони важливої для держави інформації дійшов висновку доповнити поняття державної зради: після слів «державну таємницю» доповнити словами «та/або службову інформацію, що у своїй сукупності становить державну таємницю» [5].

З. А. Загинеї зазначає, що формулювання способу вчинення державної зради, містить чітку вказівку на тих суб'єктів, яким має надавати допомогу у проведенні підривної діяльності громадянин України. Це іноземна держава, іноземна організація або їх представники. Таке формулювання містить певні недоліки, згідно з яким державною зрадою, вчиненою способом надання допомоги у проведенні підривної діяльності проти України, не охоплюється відповідне сприяння міжнародним організаціям або їх представникам. Тому науковець вважає за доцільне внести зміни у відповідне формулювання ст. 111 КК України, вказавши на те, що допомога у проведенні підривної діяльності проти України надається іноземній державі, іноземній або міжнародній організації чи їх представникам [6].

Отже, можна зробити висновок, що вітчизняне законодавство потребує значних змін у трактуванні поняття державної зради. Керуючись основним завданням Кримінального кодексу України, зазначаємо, що «Злочини проти основ національної безпеки» було б доцільніше розмістити в першому розділі Особливої частини КК України.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131
2. Уголовный кодекс Республики Беларусь. – СПб. : Юрид. Центр Пресс, 2001. – 474 с.
3. Луценко В. Ю. Генезис розвитку кримінальної відповідальності за державну зраду на теренах України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2016_2_14
4. Про внесення змін до ст. 111 Кримінального кодексу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GH4S300A.html
5. Чорний Р. Л. Теоретико-прикладні аспекти удосконалення Закону України про кримінальну відповідальність за шпигунство і державну зраду [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pap.in.ua/2_2014/81.pdf
6. Загинеї З. А. Надання допомоги в проведенні підривної діяльності проти України як спосіб вчинення державної зради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/11-2016/zaginej.pdf>

АНАТОМІЯ ВИНИ

Проблеми вини всебічно досліджені в юридичній науці. В опублікованих монографіях і статтях розкритий зміст вини, її сутнісні моменти і окремі ознаки. Авторами часто обґрунтовується думка, що сутністю вини є негативне, безвідповідальне ставлення особи до вчинюваної дії або бездіяльності та наслідкам, що настали.

Для визначення сутності вини як соціально-психологічного явища та з'ясування обумовленості різних її аспектів необхідно розглянути механізм виникнення тих соціальних і психологічних складових, які визначають форму вини і її зміст.

Основними соціально-психологічними елементами вини є інтелектуальні та вольові процеси психіки особи, що вчинює суспільно небезпечне діяння. Психіка людини є не що інше, як свідомість, іншими словами: те, що протилежно матерії, а у своїй єдності з нею утворює буття. Протилежність матерії та свідомості має абсолютне значення лише в межах дуже обмеженої сфери: у цьому випадку винятково в межах основного гносеологічного питання про те, що визнати первинним, а що вторинним.

Свідомість не вичерпується матеріальними предметами. Можна сказати, що свідомість – це єдність інтелекту (власне свідомості), волі, емоцій, переживань людини.

Свідомість визначається в науці по-різному. Різні визначення свідомості даються філософами і психологами. Одні автори під свідомістю розуміють копію, образ відображення дійсності, інші – як особливим чином організовану матерію, треті – властивість високоорганізованої матерії.

Свідомість – явище складне й багатоаспектне. Стосовно до різних сфер наукової і практичної діяльності людини вона виступає як функція, результат, як відображення та властивість високоорганізованої матерії. При визначенні поняття свідомості необхідно враховувати як статичні, так і динамічні її властивості. При цьому, психологічний підхід до проблеми свідомості виключає можливість розглядати свідомість лише як певне готове утворення. Свідомість проявляється не лише як результат, але і як процес усвідомлення людиною навколишнього світу і самої себе. Свідомість можна розглядати і як специфічну діяльність у рамках людської діяльності взагалі.

Підкреслюючи, що свідомість є субстрат людини та невіддільна від неї, необхідно мати на увазі, що людина і навколишня дійсність мають розглядатися в їхній взаємодії. Під взаємодією свідомості з об'єктивною реальністю варто розуміти певне співвіднесення суб'єктивного і об'єктивного, суб'єкта і об'єкта, діяльності і природи (предмета). У широкому розумінні співвідноситься із природою людини, як елемент практичної та теоретичної діяльності. Серцевиною цієї складної взаємодії людини з дійсністю є свідомість.

Досягнення філософської та психологічної науки свідчать, що свідомість властива тільки людині і у той же час особистість існує тільки при наявності в неї свідомості. Все більше число вчених переборює редукціоністський (однобічний) підхід як до природи свідомості, так і до природи самої людини. І якщо виходити із цілісного системного розуміння свідомості як явища, то воно має «потрійну» (біо-психо-соціальну) детермінацію. Тому варто визнати необґрунтованим розгляд деякими криміналістами психологічних процесів і властивостей особистості в однобічному аспекті. Так, Ф. Г. Гілязев ознаки і складові частини психічного розглядає лише як внутрішній продукт особистості, ізольований від соціальних факторів і взагалі від природної дійсності. «Психологічну сторону, – на його думку, – становить внутрішня властивість (мислення, пам'ять, емоції, відчуття, сприйняття, почуття, воля)... Соціальну ж сторону становить все те, що виникло в людині в процесі соціального спілкування». У таких випадках «однаковою мірою неправомірним є і переоцінка кожної із цих детермінант, і протиставлення їх одна одній».

Не воля, не мислення, не пам'ять не дані людині споконвічно. Є лише внутрішні, що з'явилися в результаті тривалого розвитку органічної матерії, біологічні передумови

виникнення названих психічних явищ, які виявилися як такі лише остільки, оскільки мають прояв в рамках соціального процесу життєдіяльності.

Правознавців свідомість цікавить і як певна властивість, і як психологічний процес із певного виду в рамках соціальної діяльності людини, з якого вона може бути визнана осудною і нести кримінальну відповідальність за вчинене суспільно небезпечне діяння. При визначенні вікового критерію осудності законодавець виходить із того, що усвідомити соціальні процеси, загальні закономірності розвитку суспільства можна лише при досить тривалій соціальній практиці, нагромадженні і засвоєнні людиною протягом якогось періоду часу суми знань про об'єктивну реальність.

*Кваша О. О., д. ю. н., професор
Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України*

ПОМ'ЯКШЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА НЕЗАКІНЧЕНИЙ ОСОБЛИВО ТЯЖКИЙ ЗЛОЧИН: НЕДОЛІКИ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ

Для забезпечення прав людини в Україні важливе значення мають загальні засади призначення покарання та їх дотримання під час постановлення судом вироку. У судовій практиці виникла проблема тлумачення поняття: «злочини, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі», зокрема, в контексті вирішення проблеми застосування приписів статей 31, 384 КПК України до особи, яка визнана винуватою у вчиненні готування чи замаху до умисного вбивства за обтяжуючих обставин. Згідно ч.1 ст. 384 КПК України «прокурор, суд зобов'язані роз'яснити обвинуваченому у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді довічного позбавлення волі, можливість та особливості розгляду кримінального провадження стосовно нього судом присяжних». Як відомо, 07 вересня 2016 р. Законом «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання кримінальних покарань та реалізації прав засуджених» (№ 1492-VIII) статтю 68 КК України було доповнено частиною 4 такого змісту: довічне позбавлення волі за вчинення готування до злочину та вчинення замаху на злочин не застосовується, крім випадків вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, передбачених у статтях 109-114-1, проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, передбачених у статтях 437-439, частині першій статті 442 та статті 443 цього Кодексу. Тобто при вчиненні готування чи замаху до умисного вбивства з обтяжуючими обставинами довічне позбавлення волі не може бути застосоване. Однак довічне позбавлення волі завжди передбачене у статті ОЧ КК як альтернативне покарання, поряд і позбавленням волі на певний строк. Тому існує проблема застосування до особи, яка вчинила такий злочин, правил, закріплених у ч. 2 і ч. 3 статті 68 КК України: за вчинення готування до злочину строк або розмір покарання не може перевищувати половини максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу, а за замах – двох третин.

При призначенні покарання за готування або замах на злочин суд враховує: ступінь тяжкості злочину; ступінь реалізації злочинного наміру, причини, внаслідок яких злочин не був доведений до кінця. Як вірно зауважують вчені, закон не лише вказує на обставини, які повинен враховувати суд при призначенні покарання за незакінчений злочин, а й встановлює в ч. 2-4 ст. 68 КК спеціальні правила призначення покарання у цих випадках. Ці правила підлягають застосуванню судом *незалежно від наявності обтяжуючих покарання обставин і того, до якої категорії належить злочин, готування до якого або замах на який вчинив винний* [1, с. 799] (курсив мій. – О.К.). Очевидно, що існування таких правил обумовлене меншим ступенем суспільної небезпеки незакінченого злочину порівняно із закінченим, незалежно від ступеня тяжкості. На сучасному етапі одним із найбільш дискусійних питань інституту призначення покарання є визначення верхньої межі призначення покарання за незакінчений особливо тяжкий злочин, за який санкцією статті ОЧ КК України передбачене довічне позбавлення волі.

Логічно передбачити, що з урахуванням ч. 4 ст. 68 КК України не можливо застосувати за готування до умисного вбивства за обтяжуючих обставин чи замах на цей злочин довічне позбавлення волі. І це, безумовно, є позитивом вказаної вище законодавчої новели. Водночас недоліком є те, що законодавець при цьому унеможливив пом'якшення покарання за незакінчене умисне вбивство за обтяжуючих обставин. Адже відміряти не можливо ½ чи 1/3 від довічного позбавлення волі. У вітчизняному законодавстві не визначено і на практиці вирішується по-різному питання про верхню межу строкового покарання у виді позбавлення волі, яке не є більш суворим, а отже, формально, така межа може дорівнювати максимальному строку позбавлення волі, передбаченому в санкції статті – 15 років. В одному з науково-практичних коментарів КК України слушно констатується: «менш суворі, ніж довічне позбавлення волі, покарання можуть бути призначені в максимальному розмірі, визначеному санацією статті Особливої частини КК, адже за таких умов вони завжди належать до числа менш суворих...Законодавець не потурбувався про те, щоб передбачити можливість пом'якшення іншого покарання – позбавлення волі на певний строк, вказаного поряд із довічним позбавленням волі в альтернативних санкціях[2, с. 197]. Такі «промахи» законодавця міг би подолати суддя в конкретній справі, виходячи з ідеї природного права, адже встановлюючи обмеження максимальної межі покарання за незакінчений злочин законодавець виходив із постулату меншої суспільної небезпечності такого злочину порівняно із закінченим злочином, і відповідно неприпустимості однакового за ступенем суворості покарання за ці види злочинів. Та на практиці цього не відбувається. Так, колегія суддів судової палати у кримінальних справах ВССУ з розгляду цивільних і кримінальних справ у своїй ухвалі чітко зазначає: «...суд першої інстанції визнавши доведеною вину особа_1 у вчиненні злочину, передбаченого ч.2 ст.15, п.6 ч.2 ст.115 КК України, призначив йому покарання у виді позбавлення волі строком на 14 років. Найбільш суворим видом кримінального покарання, передбаченого санкцією ч. 2 ст. 115 КК, є довічне позбавлення волі, тобто покарання, яке не має строкового виміру, у зв'язку із чим положення ч. 3 ст. 68 КК в даному випадку не можуть бути застосовані»[4].

Очевидно, що така законодавча прогалина нівелює прагнення диференціювати покарання за закінчений і незакінчений злочин. Адже як за вчинення умисного вбивства за обтяжуючих обставин, так і за готування до такого злочину суд вправі призначити однаковий строк покарання у виді позбавлення волі, формально не порушуючи вимог закону. Однак, лише формально! Адже такий підхід є проявом позитивізму, коли перевага надається «букві» закону, а не його «духу», його природі. О.М. Костенко слушно наголошує: ««дух» закону становлять природні закони суспільного життя людей, зокрема закони природного права. А «буква» закону – це лише мовна («буквена») форма легалізації «духу» законів, тобто засіб для відображення зазначених природних законів («законів соціальної природи»), що є змістом законодавства. Відірвавши цю форму від змісту, у неї можна вкладати будь-яке свавілля для того, щоб надати йому форму легальності. Це і є суть феномену зловживання законодавством, що руйнує правопорядок в Україні» [4, с. 28].

З наведеної вище ухвали суду зрозуміло, що лише зміни до кримінального закону здатні усунути цю прогалину та уніфікувати судову практику призначення покарання за замах на злочин та готування до злочину, насамперед, в частині обов'язкового пом'якшення покарання і за незакінчені особливо тяжкі злочини.

Список використаних джерел

1. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. / Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2017. Т. 17: Кримінальне право / редкол. В.Я. Тацій (голова), В.І. Борисов (заст. голови) та ін. 1064 с.
2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. 10-е вид., перероб. та допов. Київ: ВД «Дакор», 2018. 1360 с.
3. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 24 жовтня 2013 р., категорія справи № 5-4698км13 URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/34640837> (дата звернення 19.10.2018 р.)
4. Забезпечення правопорядку в Україні засобами кримінальної юстиції: моногрф. / кол. авт. Київ: НАПУ, 2017. 372 с.

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ЗЛОЧИНІВ

Під європейськими стандартами взагалі розуміють угоду про мінімальні вимоги до певного об'єкту регулювання. Щодо європейських стандартів в галузі права, то це окрема правова категорія, що створює певні права та обов'язки [1]. Стандарти, що мають обов'язковий, а не рекомендаційний характер, втілюються у нормах-принципах, що закріплюються на рівні законодавства.

Щодо захисту прав і основоположних свобод, то ці європейські правові стандарти закріплені у формі принципів у Загальній декларації прав людини 1948 року (далі - Декларація) та Європейській конвенції про захист прав людини і основних свобод 1950 року (далі - Конвенція). Ці стандарти, як і будь-який стандарт взагалі, стосується усіх суб'єктів, що включені у сферу дії відповідних нормативно-правових актів. Оскільки вказані міжнародні нормативно-правові акти стосуються кожної людини без виключення, дія включених у ці акти норм розповсюджується рівною мірою осіб, потерпілих від злочину, та осіб, винних у вчиненні цих злочинів.

Стандарти, закріплені у вказаних документах з точки зору застосування щодо суб'єктів злочинів, втілені у кримінальному законодавстві та у теорії кримінального права у форм принципів кримінального права та принципів призначення покарання. Ці принципи хоч і пов'язані тісно між собою, але не є тотожними: принципи призначення покарання є більш спеціальним по відношенню до принципів кримінального права, оскільки стосуються лише інституту покарання та практики його застосування. Оскільки основною формою реалізації закону про кримінальну відповідальність є призначення судом покарання, то, в першу чергу, європейські правові стандарти реалізуються у формі принципів призначення покарання, які гарантують у кінцевому рахунку дотримання прав, свобод і законних інтересів суб'єктів злочинів – осіб, винних у вчиненні злочину.

До принципів призначення покарання варто віднести принцип законності покарання; принцип визначеності покарання в судовому вироку; принцип доцільності покарання; принцип обґрунтованості і обов'язкового мотивування покарання у вироку; принцип справедливості покарання; принцип пропорційності покарання; принцип гуманності покарання; принцип індивідуалізації покарання. Дотримання цих принципів виступає додатковою гарантією дотримання прав суб'єктів злочинів у процесі правозастосування норм кримінального законодавства щодо призначення покарання.

Принцип законності призначення покарання (*nullum crimen sine lege*), який полягає у тому, що покарання винуватій особі призначається виключно у відповідності до норм чинного законодавства і не може виходити за його межі, чітко відображає положення ст. 7 Конвенції «Покарання виключно на основі закону», ч. 2 ст. 11 Декларації аналогічного змісту, а також ст. 9 Декларації («ніхто не може підлягати свавільному арешту, затриманню чи вигнанню»).

Принцип визначеності покарання передбачає, що покарання повинно бути чітко визначено у вироку суду, для винесення якого суд повинен об'єктивно вивчити всі обставини справи, особистості винного і визначити суспільну небезпечність. Цей принцип тісно пов'язаний із попереднім, оскільки покарання повинно призначатися у відповідності із нормами кримінального законодавства, що також є проявом принципу законності. Даний принцип також є гарантією дотримання положень ст. 7 Конвенції та ч. 2 ст. 11 Декларації.

Принцип обґрунтованості покарання та обов'язкова його мотивація бере початок із необхідності застосування покарання щодо особи, винної у вчиненні злочину (суб'єкта злочину). Кожне покарання повинно бути фактично (фактичні обставини конкретної справи) і юридично (законність) обґрунтоване. Необхідність мотивації покарання заснована на єдності злочину і покарання, що знаходить свій конкретний вираз у вироку, і впливає із самої структури більшості санкцій. Цей принцип також гарантує дотримання вказаних вище положень ст. 7 Конвенції та ч. 2 ст. 11 Декларації.

Принцип доцільності призначення покарання тісно пов'язаний із попередніми, оскільки доцільним може бути лише те покарання, яке є законним, обґрунтованим, справедливим, гуманним і призначеним з урахуванням індивідуалізації кримінального покарання з одного боку та мети і завдання кримінального права. Два останні принципи гарантують дотримання положень, закріплених у ст. 6 Конвенції та ст. 10 Декларації.

Принцип справедливості покарання вимагає дотримання правила, згідно з яким вибір більш суворого покарання повинен залежати від характеру і ступеня суспільної небезпечності вчиненого злочину і особи, що його вчинила. У межах даного принципу передбачається, що покарання повинно враховувати всі обставини справи, дані про суб'єкта злочину, не може протистояти моральним нормам і переконанням, культурним цінностям, напрямам кримінально-правової політики. Цей принцип гарантує дотримання ст. 3 Конвенції яка забороняє катування, нелюдське чи таке, що принижує гідність ставлення чи покарання, ст. 5 Декларації аналогічного змісту; ст. 13 Конвенції, що гарантує захист суб'єкту злочину, та 14 Конвенції, що забороняє дискримінацію.

Принцип гуманізму призначення покарання передбачає, що кримінальне покарання повинно виявлятися у мінімумі кримінально-правової репресії щодо винуватих осіб з урахуванням усіх обставин справи. Це стосується однаковою мірою усіх засуджених незалежно від виду покарання (Стандартні мінімальні правила ООН щодо заходів, не пов'язаних із тюремним ув'язнення – Токійські правила). Цей принцип гарантує реалізацію положень, закріплених у ст. 3 Конвенції і ст. 5 Декларації; ч. 2 ст. 6 Конвенції та ч. 1 ст. 11 Декларації, які закріплюють принцип презумпції невинуватості; ч. 3 ст. 6 Конвенції, в якій вказано, які права має звинувачений; ст. 13 Конвенції.

Принцип індивідуалізації призначення покарання базується на тому, що покарання носить індивідуальний характер, тобто відповідає вимогам національного законодавства щодо того, що юридична відповідальність носить індивідуальний характер і застосовується безпосередньо до особи, що вчинила злочин.

Також пропонується виділяти принцип пропорційності (співрозмірності) покарання, який спрямований на забезпечення у правовому регулюванні розумного балансу приватних та публічних інтересів, коли цілі обмеження прав повинні бути істотними, а засоби їх досягнення обґрунтованими і мінімально обтяжливими для обвинувачених. Цей принцип дозволяє досягти розумного співвідношення між цілями державного впливу і способами їх досягнення, що знаходить свій вияв і у матеріальному, і у приватному праві [2]. Цей принцип гарантує дотримання ст. 18 Конвенції, ст.ст. 2, 5-11 Конвенції і ст.ст. 9-11 Декларації.

Вказані принципи призначення покарання гарантують дотримання не лише вказаних, але й інших норм, що забезпечують права осіб, в тому числі і суб'єктів злочинів, закріплені у Конвенції, Декларації та інших міжнародних та національних нормативно-правових актах.

Отже, європейські правові стандарти втілені у теорії національного кримінального права, нормах кримінального законодавства України і забезпечують дотримання прав суб'єктів злочинів при призначенні їм покарання за чинені злочини.

Список використаних джерел

1. Київець О.В. Європейські правові стандарти як міжнародно-правова категорія // Європейські студії і право № 1(5) за 2012 р. Електронний ресурс. – Джерело доступу: <http://eurolaw.org.ua/11-ukrainian-journal-of-european-studies/1-5-2012/44-2011-12-29-14->
2. Аленін Ю. П. Поняття та система принципів кримінального провадження / Ю. П. Аленін, В. К. Волошина // Наукові праці НУ ОЮА. – 2014. – Т. XIV. – С. 78-89

Лісова Я. В., студентка

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ І ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН

Щодня людство стикається із такою проблемою, як наркотики. Вирішення цієї проблеми майже не можливо, злочини у сфері обігу наркотичних засобів несе пряму загрозу

життю людства, а також здоров'ю. Уряд та влада на жаль безсила, адже при такій суровій мірі покарання, злочинців які розповсюджують, виготовляють, зберігають наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги на жаль не зупинити. Створивши не законні угруповання зловмисники, отримують мільйонні прибутки ціною, яких стає людське життя.

Причиною злочину у сфері обігу наркотичних засобів і психотропних речовин являється корисливий мотив, який в майбутньому за розповсюдження, виготовлення та зберігання принесе мільйонні прибутки. Кримінальний кодекс України, передбачає найсуворіші міри покарання проти злочинців у сфері обігу наркотичних засобів, але мотив цього злочину для злочинців завжди буде на першому місці.

Проблема наркотиків, породжує за собою різні види злочинів, одні крадуть щоб купити собі так звану «дозу» інші грабують та вбивають людей, адже їхня свідомість не розуміє дій, організм потребує зовсім іншого, а залежність від наркотиків настає відразу, організм потребує, спочатку того, що принесло задоволення, а потім і зовсім не уявляєш життя без наркотиків.

Мільйони людей стають жертвами наркотиків, вони можуть бути різного статусу, багаті і бідні, але всі вони ідуть одним шляхом, одних друзі пригостили інші самі вирішили спробувати. Майже щодня неповнолітні хочуть спробувати щось нове, новинкою для них нині являються наркотики, проблемою того, є соціум в якому ми живемо, адже ніхто не може бути застрахованим.

Склад злочину у сфері обігу наркотичних засобів та психотропних речовин:

Об'єктом злочину є захист здоров'я населення порядок обігу наркотичних засобів та психотропних речовин.

Предметом злочину є наркотичні засоби та психотропні речовини.

Об'єктивна сторона цього злочину полягає в заподіянні шкоди здоров'ю та життю людства. Також у виготовленні, перевезенні, придбанні та збутові наркотичних засобів та психотропних речовин.

Суспільна небезпека наркозлочинців це вплив наркотичних засобів та психотропних речовин на свідомість людини її спосіб життя її поведінку в суспільному житті, що надалі призведе до занепаду здоров'я та життя людини в цілому.

Суб'єкт злочину, загальний, фізична осудна особа, як досягла віку кримінальної відповідальності.

Суб'єктивна сторона характеризується умисною формою вини та метою збуту при виробництві чи розповсюдженні наркотичних засобів чи психотропних речовин.

Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони злочинів являється мета, або її присутність, а також корисливий мотив.

Характерними рисами даного злочину, являється його масова небезпечність, яка несе за собою загрозу здоров'я населення.

Найбільш популярні групи та види наркотиків:

Особливо велике поширення мають, наркотики які виготовляються з певних видів коноплі. Відомі такі як: гашиш, марихуана, анаша, план тощо. Поширення цих наркотиків особливою мірою вживання в підлітків. Марихуана, анаша і гашиш є різних кольорів: чорного, червоного, сірого, зеленого та коричневого.

Відомо, що марихуана відома людству більше ніж 5 тисяч років, це найменш досліджений наркотик у природі. Куріння марихуани впливає на процес свідомості та мислення, понижується імунітет організму, пошкоджуються статеві органи, а також призводить до галюцинацій. Також куріння марихуани, значно швидше призводить до раку легень ніж куріння тютюну.

Гашиш, при його вживанні відсутній абстинентний синдром, що стало причиною думки, що це слабкий наркотик і його вживання не ефективно, тому не є таким популярним.

Стероїди, найбільшим міфом є те, що вони підвищують продуктивність фізичної сили та фізичної діяльності. Вони дійсно підвищують вагу та м'язи, але причиною того потім

виникають тяжкі наслідки такі як: зниження потенції, агресивна поведінка, подразнення шкіри, ушкодження кісток та запалення.

Здавна відомий наркотик такий як – кокаїн. Він має вигляд білого, або сірого порошку. В наслідок залежності від кокаїну людина не може контролювати потребу в наслідок чого, постійно збільшує дозу. Вживання кокаїну знижує дієздатність, одурманює розум чим і не дає змоги людині зупинитися. Також він називається «елітним» наркотиком, адже не всі мають змогу його придбати він являється для певного стану фінансово забезпечених людей.

Найбільш поширеним методом збуту в нас час, являється інтернет. Він розвивається значно швидше ніж розробляють електронні докази, такої протиправної поведінки. Для такого злочину створюється інтернет ресурс на якому замовляють наркотики навіть з іншої країни, людина адміністратор потім тільки інформує покупця, де взяти наркотик. І дуже часто, продавець знаходиться за межами країни, вину якого майже не можливо довести. Також є інша частина цієї злочинної групи, яка ніколи не контактує із покупцями, але постійно стикається із наркотиками. Вони організують постачання в Україну через міжнародні поштові відправлення, члени групи якої розкладають наркотики у «схованки» і не мають із покупцями прямого контакту. Всі свої інструкції так звані кур'ери отримують через інтернет з ними завжди вибудовують так роботу, щоб вони у разі затримання не володіли інформацією, що представляє оперативний інтерес для поліції.

Відомою проблемою серед наркоманії є те, що люди із наркотичною залежністю породжують нове покоління людства, що надалі призведе до ряду відхилень, як розумових так і фізичних і здоров'ю майбутніх дітей. Адже організм людей, які вживають наркотики повністю зруйнований і не здатний на здорове потомство. Також, якщо брати до уваги жінок в більшості випадків вживання наркотиків призводить до безпліддя.

*Макарчук Д. І., аспірант
Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України*

КЛАСИФІКАЦІЯ КРИМІНАЛЬНО КАРАНИХ ДІЯНЬ, ЯК ЗАПОРУКА ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ (АНАЛІЗ ЗАКОНОТВОРЧИХ ТЕНДЕНЦІЙ В УКРАЇНІ)

Тема класифікації кримінально караних діянь в Україні не втрачає своєї актуальності принаймні протягом останнього десятиріччя. Досить велика кількість вітчизняних вчених присвячують цьому питанню в цілому, або окремим його аспектам, значний об'єм наукових досліджень, оскільки, від класифікації кримінально караних діянь залежить і кваліфікація дій суб'єктів, що своєю чергою створює прямий причинно-наслідковий зв'язок із дотриманням прав людини, зокрема, права на свободу та особисту недоторканність, права на справедливий суд, права на повагу до приватного і сімейного життя тощо.

Виділяють різні системи класифікацій кримінально караних діянь (за об'єктом посягання, за суб'єктом складом, за підслідністю тощо), однак, на первинному етапі основою розподілу є тяжкість того чи іншого правопорушення, що тягне за собою настання певних наслідків у формі осуду та призначення покарання.

Ще з часів запровадження Концепції реформування кримінальної юстиції України, затвердженої Указом Президента України від 8 квітня 2008 року № 311/2008, прагнення українського законодавця були спрямовані на лібералізацію законодавства України про кримінальну відповідальність, зокрема, шляхом реформування інституту злочину, запровадження інститутів кримінального правопорушення та кримінального проступку. Частковим результатом таких тенденцій в українському кримінальному праві стало прийняття у 2012 році нового Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), яким фактично було запроваджено вищезазначені інститути.

Однак, описавши процесуальні особливості розслідування та судового розгляду кримінальних проступків КПК України не дав чіткого розуміння тому, чим власне є кримінальний проступок та кримінальне правопорушення. Звісно такий підхід не можна назвати не логічним, оскільки, визначення такого роду понять зазвичай віднесено до сфери

матеріального, а не процесуального права. Фрагментарність реформи законодавства України про кримінальну відповідальність виявляється у тому, що законодавчо було встановлено нові приписи, що дають відповіді на питання «як розслідувати?» та «як судити?», але не дають далеко не повне розуміння «що розслідувати?» та «як класифікувати?». Не було вироблено а ні понять, а ні чітких критеріїв диференціації кримінально караних діянь між собою.

Чисельні подальші намагання законодавця завершити реформу законодавства України про кримінальну відповідальність, нажалі, на сьогоднішній день, не дали позитивного результату. Слід відзначити, що в переважній більшості законопроектів щодо гармонізації норм Кримінального кодексу України (далі – КК України) та КПК України таку категорію, як «злочин», пропонується звести до одного з видів кримінального правопорушення, виділивши поряд зі злочинами таку категорію, як «кримінальний проступок». Запровадження поняття «кримінальних правопорушень» і пов'язаного з цим поділу суспільно небезпечних діянь на злочини та кримінальні проступки є досить трудомістким процесом. Однак, судячи зі змісту більшої частини законопроектів, не для всіх є очевидним те, що недостатньо лише формального перейменування терміну «злочин» на «кримінальне правопорушення».

Якщо звернутися до основних відмінностей ознак понять злочину і кримінального проступку, які відзначаються в теорії кримінального права України, можна відзначити що злочин є соціально небезпечним діянням, тоді як кримінальний проступок є соціально шкідливим діянням, що в свою чергу проводить відмінність ступеня небезпеки даних діянь для суспільства.

Засудження особи за злочин тягне за собою накладення судимості, яка може обмежувати особу в певних правах навіть після відбування покарання, до моменту поки вона не знято або не погашено в установленому законом порядку, тоді як осуд особи за вчинення кримінального проступку не передбачає накладення кримінальної судимості, а отже, і дії її негативних наслідків.

Також не слід забувати про відмінність типів санкцій, що застосовуються за вчинення цих двох видів кримінального правопорушення. Так, за вчинення злочину настає кримінальне покарання, а за вчинення кримінального проступку – кримінальне стягнення у вигляді штрафу, арешту, громадських або виправних робіт, або ж позбавлення права обіймати певні посади, або займатися певною діяльністю.

Тут же слід зазначити, що в країнах класичної континентальної системою права, наприклад, у Франції, де подібна система поділу кримінально караних діянь функціонує вже більше двохсот років, законодавчо закріплено, що кримінальний проступок – це правопорушення, яке не пов'язане з покаранням у вигляді позбавлення волі (ст. 111-1 Кримінального кодексу Франції 1992 року).

Однак законопроекти, що подаються суб'єктами законодавчої ініціативи не враховують досвіду європейських країн, звідки в українське законодавство було фактично «запозичено» систему розподілу кримінально караних діянь за КПК України.

Так, проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження кримінальних проступків» за № 2897 від 03.06.2015 р. [1] пішов саме таким шляхом, формального перейменування поняття «злочин» на «кримінальне правопорушення», методом перенесення менш тяжких злочинів в окрему Книгу 2 Особливої частини КК України «Кримінальні проступки» та встановлення за них покарання у виді штрафу, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських робіт, виправних робіт, службових обмежень та арешту. Однак, такі «проступки», виходячи із виду та розміру санкцій за їх вчинення, що передбачені КК у редакції проекту, є нічим іншим, як злочинами невеликої тяжкості, а види, розміри та наслідки кримінальних покарань за них майже нічим не відрізняються від адміністративних стягнень, передбачених КУпАП.

Однією з основних відмінностей злочину та кримінального проступку є те, що засудження особи за вчинення останнього не тягне за собою судимості особи, однак за текстом законопроекту ряд складів кримінальних проступків містять таку кваліфікуючу

ознаку як «вчинення повторно», яка по-перше не може «спрацювати» без наявності судимості у відповідній особи, а по-друге, взагалі є недоцільною при конструюванні норм, що стосуються кримінальних проступків.

В іншому проекті Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» № 7279 від 10.11.2017 р. [2] злочин і кримінальний проступок мають ідентичні ознаки та відрізняються лише видом та розміром покарань, як можуть бути за них призначені. І хоча формальний критерій розподілу за санкцією дотримано, однак, не виписано жодних ідентифікуючих ознак, що могли б чітко провести межу між злочином і кримінальним проступком не запропоновано.

Дивною є позиція Головного науково-експертного управління Верховної Ради України щодо всіх законопроектів, що мають на меті розмежувати злочини та кримінальні проступки. Управління вважає, що виходом із ситуації, що склалася після набрання чинності у 2012 році новим КПК є внесення до вказаного Кодексу змін, відповідно до яких поняття «кримінальне правопорушення» слід замінити поняттям «злочин», а поняття «кримінальний проступок» – поняттям «злочин невеликої тяжкості». Таким чином, Управління займає позицію «найменшого спротиву» та фактично пропонує закріпити діючу систему розподілу кримінально караних діянь, знівелювавши всі намагання вітчизняного законодавця гармонізувати українське та європейське законодавство про кримінальну відповідальність та запровадити більш прогресивний досвід реалізації прав людини.

І хоча введення нової системи розподілу кримінально караних діянь в Україні пов'язане з рядом деяких законодавчих труднощів, можна висловити надію, на те, що остаточна імплементація нових інститутів кримінального права в Україні стане позитивним прикладом гуманізації законодавства про кримінальну відповідальність.

Список використаних джерел

1. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження кримінальних проступків» за № 2897 від 03.06.2015 р. [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55214.

2. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 10.11.2017 № 7279 [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62859.

Нікітенко В. М., к. ю. н.

Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

СУСПІЛЬНА НЕБЕЗПЕКА ЯК ПІДСТАВА КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ДІЯНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ФАЛЬСИФІКАЦІЄЮ ДОКАЗІВ

У теорії кримінального права проблемним є питання щодо визначення загальних підстав криміналізації та закріплення найбільш важливих з них у законі. П. С. Дагель вважає, що слід розрізняти об'єктивні й суб'єктивні умови криміналізації. Найважливішими чинниками, які визначають об'єктивну потребу в криміналізації, він вважав суспільну небезпечність діяння, ступінь його розповсюдженості, неможливість успішної боротьби з ними менш репресивними заходами, а суб'єктивними умовами – усвідомлення об'єктивних потреб суспільства в криміналізації й певний рівень суспільної правосвідомості [35, с. 56-57].

П. С. Тоболкін вважає, що суспільна небезпека діяння охоплює всі умови встановлення криміналізації [189, с. 58]. М. І. Хавронюк вказує, що визначальною є лише одна підстава криміналізації – існування суспільно небезпечної поведінки, що вимагає кримінально-правової заборони [227, с. 180].

Ми погоджуємося із думками вказаних дослідників у частині того, що суспільну небезпеку діяння слід віднести до основної, навіть – головної підстави криміналізації, проте ця підстава не єдина. Інші, так звані додаткові підстави, вважаємо, при певних обставинах можуть відігравати роль основних, тому для встановлення кримінальної відповідальності за

вчинення суспільно небезпечного діяння, видається, правильним визначити сукупність підстав криміналізації.

Правники однак в тому, що суспільна небезпека фальсифікації доказів незалежно від форми судочинства має різноплановий характер та шкода, яка спричиняється такими діями, торкається важливих суспільних відносин у будь-якій сфері судочинства. Так, С. В. Асташов зазначає, що негативними наслідками вказаних дій є: порушення рівності прав сторін у змагальності; загрози викривленні істини у справі та винесенні неправосудного судового рішення у справі; підриві авторитету правосуддя; потенційному використанні незаконного й необґрунтованого судового акту у справах інших форм юрисдикцій [7, с. 10].

Г. Г. Радіонов відмічає, що фальсифікація доказів у цивільній, адміністративній чи господарській формах судочинства може заподіяти майнову шкоду, підірвати репутацію суб'єкта господарювання або спричинити банкрутство підприємства, організації, установи, сприяти рейдерським захопленням майнових комплексів, зневіри бізнесу до держави, погіршенню інвестиційного клімату [166, с. 22].

У загальних рисах ми поділяємо погляди цих науковців, оскільки очевидним є те, що вказані дії ставлять під загрозу, засновану на законі, діяльність правосуддя як гілки державної влади. Саме посягання на судову владу України, одним із головних завдань якої є забезпечення, заснованих на законі, нормальних умов існування суспільства, характеризується підвищеною суспільною небезпечністю.

Крім того, протиправні маніпуляції із доказами у будь-якій формі судочинства призводять до порушення закріплених Конституцією України (Розділ II) та охоронюваних КК України (ст. 1) прав та свобод людини і громадянина, серед яких є, наприклад, право власності, а також державні інтереси та інтереси фізичних і юридичних осіб, що є додатковими безпосереднім об'єктами окремих злочинів у сфері службової діяльності та проти правосуддя (ст.ст. 364-366, 373, 384, 386 КК). Тобто, такі діяння можуть одночасно посягати на декілька об'єктів кримінально-правової охорони.

З цього приводу науковці вказують, що кожен із названих об'єктів самостійно охороняється кримінальним законом, проте при вчиненні злочинів цієї групи суспільні відносини неминуче ставляться під загрозу заподіяння їм шкоди чи вона їм фактично завдається в разі впливу на основний безпосередній об'єкт посягання. Наявність додаткового безпосереднього об'єкта підвищує суспільну небезпечність відповідних злочинів проти правосуддя і тягне за собою посилення кримінальної відповідальності за їх вчинення [53, с. 10].

У частині підвищеної суспільної небезпечності кримінально-правової охорони правосуддя, ми поділяємо позицію Л. В. Лобанової, яка слушно зауважує, що державний захист прав і свобод має ще й позасудові форми реалізації. Однак, на відміну від інших органів державної влади, лише суд наділений головним завданням – охорона прав і свобод людини. Крім того, судовий захист має ряд безумовних переваг перед іншими механізмами охорони, які полягають у наступному: 1) судовий захист розповсюджується на необмежене коло осіб; 2) судовий захист зачіпає усі, без винятку, права і свободи, що належать індивіду, у тому числі ті, які не мають прямого нормативного закріплення, але не суперечать закону; 3) судовим захистом охоплюються права і свободи, які порушуються або обмежуються будь-яким органом державної влади, місцевого самоврядування, громадським об'єднанням, службовою особою будь-якого рівня; 4) безпосередньо судовий захист належить до тих прав, що не підлягають обмеженню ні за яких умов [95, с. 8].

Правосуддя, на думку дослідників, може бути ефективним лише за умови додержання законів як самими суддями, так й іншими службовими особами, та громадянами, які з тих чи інших підстав, передбачених процесуальним законодавством, залучаються до діяльності судів щодо здійснення правосуддя. На жаль, трапляються випадки, коли судді, а також інші суб'єкти забезпечення правосуддя зловживають своїми правами, порушують одну з основних засад належного відправлення правосуддя – його законність [53, с. 5].

В аспекті даного питання слушною, видається, думка П. Л. Фріса, який зазначає, що суспільна небезпека є характеристикою не лише вчиненого діяння, а й особи, яка його здійснила. Тому, коли мова йде про критерії криміналізації, слід мати на увазі, що вони торкаються й оцінки відповідних характеристик особи, які свідчать про її підвищену суспільну небезпеку у порівнянні з іншими [223, с. 25]. У контексті цього, варто відмітити, що учасники та представники цивільного, адміністративного і господарського судочинства, а також адвокат у кримінальному провадженні, є спеціальним суб'єктом, які покликані сприяти здійсненню законного правосуддя. Вчиняючи протиправні маніпуляції із доказами, вони, насамперед, зловживають своїм процесуальним правом, а головне – посягають на сферу правосуддя, чим нівелюється діяльність цієї гілки влади та свідчить про їх підвищену суспільну небезпечність.

Крім того, фальсифікуючи доказ незалежно від форми судочинства, спеціальний суб'єкт усвідомлює характер і ступень суспільної небезпеки такого діяння, передбачає настання шкідливих наслідків, та вольової спрямованості на досягнення негативного результату. Такі протиправні дії вчиняються тільки з прямим умислом, а відтак, мають також підвищений ступінь суспільної небезпеки.

Отже, окремі діяння фальсифікуючого характеру незалежно від форми судочинства та процесуально визначеного джерела доказу, безумовно, є суспільно небезпечними.

Список використаних джерел

1. Дагель П. С. Проблемы советской уголовной политики. Владивосток: Изд-во ДВГУ, 1982. 124 с.
2. Тоболкин П. С. Социальная обусловленность уголовно-правовых норм. Свердловск: Средне-Уральское книжное изд-во, 1983. 176 с.
3. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації: монографія. Київ: Юрисконсульт, 2006. 1048 с.
4. Асташов С. В. Фальсификация доказательств по гражданскому делу (части 1 и 3 статьи 303 УК РФ): Проблемы уголовно-правовой регламентации и квалификации: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 2013. 29 с.
5. Радионов Г. Г. Уголовная ответственность за фальсификацию доказательств и результатов оперативно-розыскной деятельности: дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 2015. 202 с.
6. Злочини проти правосуддя: навч. посібник / за заг. ред. В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. Харків: Нац. ун-т «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», 2011. 160 с.
7. Лобанова Л. В. Преступления против правосудия. Общая характеристика и классификация: учеб. пособие. Волгоград: Изд-во ВолГУ, 2004. 62 с.
8. Фріс П. Л. Криміналізація і декриміналізація у кримінально-правовій політиці. Вісник асоціації кримінального права України. 2014. № 1 (2). С. 19–28.

Пшеничний В. А., студент

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА УМИСНЕ ВБИВСТВО ПРИ ПОМ'ЯКШУЮЧИХ ОБСТАВИНАХ

Ст. 115 ККУ говорить нам, що “Вбивство - умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині”[1. с. 115]. Крім того, в ст. 116, 117, 118 передбачена відповідальність за умисне вбивство яке відбулося в стані сильного душевного хвилювання, матір'ю своєї новонародженої дитини та вбивство, яке було вчинено при перевищенні меж необхідної самооборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця.

В даному випадку я хотів би зацентувати увагу саме на вбивствах, які зазначені в статтях 116,117,118 ККУ. Дані статті належать до привілейованих складів умисних вбивств. Відповідальність за дані вбивства значною мірою відрізняється від тієї, яка зазначена в ст. 115 ККУ. Цим видам злочинів властиві загальні ознаки умисного вбивства, проте кожний з них має свою відповідну специфіку, яка розкривається в кримінально-правових нормах і постанові Пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 р. № 2 “Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи”.

Умисне вбивство, вчинене у стані сильного душевного хвилювання (ст. 116 КК). Даний вид умисного вбивства характеризується не лише проявом умислу, а й особливого

емоційного стану винного - його сильним душевним хвилюванням (фізіологічним афектом), тобто короткочасною інтенсивною емоцією, яка значною мірою знижує здатність особи усвідомлювати свої дії та керувати ними. Від фізіологічного афекту слід відрізняти такий афект як патологічний, що виключає осудність суб'єкта.

Необхідною умовою кваліфікації дій винного за ст. 116 є сильне душевне хвилювання, що раптово виникло внаслідок протизаконного насильства, систематичного знущання чи тяжкої образи з боку потерпілого. Насильство може бути як фізичним (заподіяння тілесних ушкоджень або побоїв, незаконне позбавлення волі тощо), так і психічним (наприклад, погроза завдати фізичної, моральної чи майнової шкоди). Протизаконність насильства означає, що потерпілий не мав згідно із законом права за таких обставин застосовувати таке насильство.

Систематичне знущання виражається у формі цинічного глузування, тривалого кепкування над особою, образливими діями, словами чи жестами, які мають багаторазовий (два і більше епізодів) характер (наприклад, постійне цькування чи глумління над потерпілим, безжалісне або грубе поводження з ним, цілеспрямоване висміювання певних вад особи та ін.). До тяжкої образи слід відносити явно непристойну поведінку потерпілого, що особливо принижує гідність чи ганьбить честь винного або близьких йому осіб (скажімо, публічні цинічні зневажливі вислови, нецензурна лайка, плювання в обличчя, зривання одягу з оголенням інтимних частин тіла тощо).

Склад злочину, передбаченого ст. 116 КК, має місце лише у випадку, якщо умисел на вбивство виник раптово у стані фізіологічного афекту, і був виконаний, коли винний ще перебував у такому стані. Якщо вбивство вчинене після того, коли стан сильного душевного хвилювання минув, дії винного слід кваліфікувати за ст. 115 КК. Протиправна поведінка потерпілого в такому разі може бути визнана обставиною, яка пом'якшує покарання.

Пом'якшення кримінальної відповідальності за цей вид умисного вбивства викликане такими обставинами: 1) суспільно небезпечне діяння особи спровоковане протизаконним насильством, систематичним знущанням або тяжкою образою з боку потерпілого;

2) суб'єктивна сторона складу даного злочину характеризується особливим емоційним станом суб'єкта - його сильним душевним хвилюванням, а умисел на позбавлення життя потерпілого виникає раптово і реалізується негайно.

Об'єкт злочину – життя особи. Об'єктивна сторона злочину виражається у формі 1) дій (посягання на життя іншої особи), 2) наслідками у вигляді смерті людини, 3) причинним зв'язком між зазначеними діями та наслідком, а також часом та обстановкою вчинення злочину. Суб'єкт злочину осудна особа, яка досягла 14 віку. Суб'єктивна сторона – прямий або непрямий умисел. При цьому умисел завжди є таким, що раптово виник і афектований а емоційний стан особи перебуває в сильному душевному хвилюванні, що певною мірою знижує її здатність усвідомлювати свої дії та керувати ними.[2. Ст. 116]

Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини (ст. 117 КК). В даному умисному вбивстві є один спеціальний суб'єкт – матір новонародженої дитини. Саме даний факт дає нам змогу виділити і відокремити цей злочин в окрему статтю. Кваліфікація за даним злочином здійснюється тільки тоді якщо це вбивство відбувається матір'ю під час пологів або одразу ж після них. Протягом певного нетривалого проміжку часу особливий психічний і фізичний стан жінки послаблює її здатність керувати своїми діями. Вчинення цих дій через деякий час після пологів слід кваліфікувати за п. 2 ч. 2 ст. 115 КК як умисне вбивство малолітньої дитини, оскільки новонароджена дитина саме і є такою.

Співучасники у вбивстві матір'ю своєї новонародженої дитини несуть кримінальну відповідальність за статтями 27 і 115 КК. Обставини, що пом'якшують відповідальність матері, на співучасників не поширюються.[2. Ст. 117]

Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця.(ст. 118). Відповідальність за цей злочин настає лише за умови, що здійснений винним захист явно не відповідав небезпечності посягання чи обстановці, яка склалася. Обов'язковою умовою кваліфікації вбивства за ст. 118

КК є перебування винного при вчиненні цього діяння у стані необхідної оборони (дії, яка вчинена з метою захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається, або іншої особи, а також суспільних інтересів та інтересів держави від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, необхідної і достатньої в даній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони), уявної оборони (дії, які пов'язані із заподіянням шкоди за таких обставин, коли реального суспільно небезпечного посягання не було, і особа, неправильно оцінюючи дії потерпілого, лише помилково припускала наявність такого посягання) або в умовах необхідності затримання злочинця. Якщо буде встановлено, що винний не перебував у такій обстановці, вчинене ним за наявності підстав слід кваліфікувати за ст. 115 КК.

При перевищенні меж необхідної оборони винний діє з мотивів захисту від суспільно небезпечного посягання охоронюваних законом прав і інтересів. У разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, домінуючим є певне спрямування дій винного — він переслідує мету затримати особу, яка вчинила злочин, і доставити її відповідним органам влади.[2. Ст. 118]

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України: зі змінами та доповненнями станом на 08.10.2018 р.: (ОФЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛИВОДА А. В., 2018.. – Ст. 115.
2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. За заг. ред. Джужі О.М., Савченка А.В., Чернея В.В. 2-ге. видання, перероблене і доповнене. - Ст. 116, 117, 118

Руденко Я. М., студент

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАРКОЗЛОЧИНІВ СОЦІАЛЬНИМ ШЛЯХОМ

Серед багато чисельних дій по боротьбі з наркозлочинністю особливу увагу мають соціальні заходи, мета яких подальший розвиток суспільства та покращення соціальних умов людини. Тобто це можна здійснювати на економічному, морально-психологічному та соціально-забезпечувальному напрямках.

Протидія наркобізнесу має свої особливості, оскільки це в першу чергу пов'язано та зумовлюється ознаками, які характеризують наркобізнес та відображують його підвищену суспільну небезпечність, виняткову шкоду для національної безпеки України. Йому притаманні такі ознаки: професіоналізм, незаконні дії з наркотиками набувають масштабного характеру, підвищена конспіративність його учасників, надприбутковість, високий організаційний рівень, наявність лідера, висока внутрішня дисциплінованість, безперечне підпорядкування чітко регламентованим правилам ієрархічних стосунків у групі, налагодженість корумпованих зв'язків з правоохоронними органами, державними та комунальними структурами, супроводження такого незаконного промислу підтримкою кримінальним середовищем: усунення конкурентів, членів, які залучені до діяльності таких форм злочинних угруповань, через те, що перешкоджають здійсненню запланованої діяльності з незаконного обігу наркотиків чи її інших видів[3, с. 195].

В економічній галузі першим і головним напрямком попередження злочинності є подолання безробіття. Згідно з даними американських фахівців між рівнем безробіття і кількістю засуджених до позбавлення волі існує практично пряма залежність. Проведене нами дослідження свідчить, що близько 78% злочинців у сфері незаконного наркообігу є безробітними, багато тих, хто втратив роботу внаслідок скорочення робочих місць. А можливість здобути злочинним шляхом доходи, які чесною працею заробити не можна, штовхає людей займатися незаконним наркообігом (наприклад, сільських мешканців на культивування снотворного маку), що приносить значний дохід. Тому дійовою перешкодою на шляху злочинності повинно стати максимальне відновлення робочих місць, вчасна виплата заробітної плати, пенсій, інших видів соціальної допомоги, надання робочих місць

молоді. Злочинному "заробітку" необхідно протиставити легальні можливості працювати. Крім цього, безробіття пов'язане з таким соціальним явищем, як вимушена міграція населення. Переважна більшість мігрантів – люди молодого віку. З відривом від постійного місця проживання в пошуках роботи на новому місці часто втрачаються зв'язки з рідними і близькими, знижується ефективність впливу сім'ї на поведінку і духовний світ людини, тобто "знімається" важлива форма соціального контролю, що не завжди позитивно позначається на житті людини. Молоді люди – мігранти, які не мають достатнього життєвого досвіду, стійких поглядів і переконань, часом не можуть протистояти негативним впливам і знайти вихід із складної життєвої ситуації в період адаптації на новому місці [2, с.134].

Великої уваги потребує соціальна сфера, а саме сім'я. Криміногенні властивості злочинця у сфері наркозлочинності пов'язані з невірними соціально-побутовими умовами, помилками у виховній роботі педагогічних працівників, поганою матеріальною забезпеченістю батьків чи своєї сім'ї.

Проблеми з наркотиками може стосуватися людей будь-якого соціального стану, відмінність полягає у тому, що одні вживають дешеві, а інші дорогі наркотичні засоби. Приблизно 50% наркозлочинців виховувалися у неблагонадійних сім'ях. У таких сім'ях у дітей підвищення вірогідність до захворювань, порушень соціалізації.

Ці питання потрібно вирішувати через наступне:

- виховні заходи з малолітньою аудиторією, допомогати батькам у вихованні дітей;
- захищати інтереси малозабезпечених сімей, у т.ч. матеріально, оскільки частина сімей просто не має засобів для існування;
- повинна бути державна політика у сфері планування сім'ї та зміцнення ролі сім'ї;
- боротьба з алкоголізмом, лікування психічних захворювань та інших супутніх явищ.

У політичному аспекті антикриміногенний імпульс утворюють заходи спрямовані на принципах побудови національної єдності та державності. Тривалий час існували заклики до широкої демократії, а це тягнуло до безвідповідальності керівників державних органів перед громадськістю. Тобто повинно бути не на папері, а дійсно наступне: багатопартійність, ефективний механізм розподілу влади в державі, підзвітність відповідальних посадових осіб перед населенням, декларування статків осіб, які очолюють високі посади в державі, прийняття важливих державних програм економічного і соціального розвитку.

Необхідно також із максимальною віддачею використовувати всі наявні палаци культури, клуби, бібліотеки, концертні зали, стадіони для розгортання виховної, культурно-масової роботи, а також створювати нові такі заклади. У державних та місцевих бюджетах для вказаних потреб необхідно виділятися достатні асигнування. Потрібно залучати для створення центрів організованого дозвілля населення і комерційні структури, різні добродійні організації, фонди, громадські об'єднання. У зв'язку з цим не слід відкидати досвід радянського періоду, коли працювали палаци юних техніків, різні гуртки, клуби за інтересами. Їхнє антикриміногенне значення було очевидним, оскільки вони організовували і наповнювали змістом стихійне вуличне дозвілля дітей та підлітків, допомагали знайти друзів за інтересами, забезпечували вибір занять, у тому числі і для осіб із невисоким культурним рівнем, значно полегшували соціальний контроль за їх поведінкою. Вакуум, що утворився зараз, заповнили різні релігійні секти, угруповання сатаністів, екстремістські націоналістичні групи тощо. Нагальною є необхідність відродження позитивного досвіду організації дозвілля підростаючого покоління. Попереджувальне значення має також розширення мережі дитячих, спортивних і трудових таборів. Демонстративно зневажливому ставленню до загальноприйнятих норм поведінки, культурні сили, наживи, лихослів'я, насильства потрібно протиставляти здоровий спосіб життя, справжню справедливість, а не самосуд, так звану "справедливу" розправу. З урахуванням цього повинні бути розставлені правильні акценти в роботі з морального формування підростаючого покоління [1, с. 253].

Професійно побудована пропаганда може вплинути позитивно на розвінчання злочинної «романтики», звичок і традицій і як наслідок націлити людину дійсні життєві

цінності. Підвищення культурного рівня громадян є одним з головних внесків у вирішенні питання боротьби з наркозлочинністю.

Список використаних джерел

1. Алексеев А.И. Криминология: Курс лекций. – Х.: Щит-Х, 1998. – 340 с.
2. Антонян Ю.М. Социальная среда и формирование личности преступника (неблагоприятные влияния на личность в микросреде): Учебное пособие. – М.: Акад. МВД СССР, 1975. – 159 с.
3. Севрук В. Г. Заходи протидії транснаціональному наркобізнесу, що вчиняється представниками окремих етнічних груп / В. Г. Севрук, С. О. Павленко // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2015. – № 2. – С. 194 – 201.

Тарасенко Е. А., студент

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ

Терористичний акт являє собою протиправне, суспільно-небезпечне діяння, що вчиняється загально-небезпечним способом та має на меті привернення уваги суспільства до певних релігійних, політичних, расових чи інших поглядів терориста (терористичної групи), спонукання до вчинення або навпаки не вчинення певних дій, провокацію військового конфлікту між країнами, дестабілізацію чи руйнування державного ладу, суспільного та правового порядку, моральних цінностей, політичного чи релігійного устрою.

Причинами виникнення терористичного акту можуть бути досить різноманітні обставини та явища. Вони проявляються як на ґрунті соціальних, економічних, релігійних, національних, політичних, подій так і можуть бути пов'язаними з расизмом, розрізненням культур та ментальності. Проте найбільш розповсюдженими підставами для виникнення терористичного акту можна назвати релігійні та політичні, адже саме через ці причини найчастіше виникає даний злочин. Слід також зазначити, що однією з причини являється досить м'яка та слабка політика проти тероризму і не здатність правоохоронних та антитерористичних органів попереджувати терористичні акти, що в свою чергу пояснюється допомогою терористам різними групами чи організаціями, що їх підтримують.

Терористичний акт можна класифікувати в залежності від складу злочину. Наприклад в залежності від суб'єкту злочину він може бути як індивідуальним, тобто вчинений одним чи двома злочинцями так і груповий, що здійснюється організованою терористичною групою чи організацією. В залежності від об'єкту поділяється на політичний, релігійний, міжнародний чи внутрішньодержавний (не виходить за межі однієї країни).

В свою чергу терористичний акт міжнародного характеру можна таким кваліфікувати, якщо він має характерні риси, що відмежовують його від інших видів терористичного акту, наприклад: терорист і жертвами даного злочину являються громадянами однієї країни або різних, проте сам злочин вчиняється за межами даних країн, або коли терористичний акт спрямований на осіб, що знаходяться під міжнародним захистом.

Склад злочину терористичного акту:

Терористичний акт можна вважати багато об'єктним злочином оскільки під час його вчинення, в більшості випадків, він посягає і на громадську безпеку, і на життя та здоров'я людини, та загрожує їхнім правам і свободам. В свою чергу об'єктну спрямування терористичного акту допомагає провести кваліфікацію і вирізнити його з поміж інших суспільно-небезпечних діянь.

Основним об'єктом злочину є громадська безпека, тобто стан захищеності інтересів людини, суспільства й держави в цілому від суспільно-небезпечних діянь, проте, даний злочин не обмежується лише цим.

Додатковим об'єктом являються життя, здоров'я, честь та гідність, власність.

В свою чергу об'єктивна сторона проявляється у вчиненні дій, які породжують загрозу для життя та здоров'я людини, спричинюють значну майнову шкоду або інші тяжкі наслідки; Погроза вчинення таких дій; Організація самої терористичної групи; Керування даною

терористичною групою чи організацією; Безпосередня участь у ній; Підтримка діяльності або допомога в створенні даної групи, організації.

Погроза вчинити терористичний акт є вже закінченим злочином, з тієї миті як була донесена злочинцем про готовність і намір вчинити злочин.

Суб'єктом терористичного акту являється - фізична, осудна особа, яка на момент вчинення даного злочину досягла 14 років [1, с. 11].

Суб'єктивна сторона – прямий умисел (особа усвідомлює суспільно-небезпечний характер свого діяння(дії чи бездіяльності), передбачає його суспільно-небезпечні наслідки і бажає їх настання). Вона характеризується принаймні однією метою, що зазначається в диспозиції ч. 1, ст. 258 ККУ [1, с. 113].

Терористичний акт являє собою досить складне та багатогранне явище, що різними способами посягає на різні суспільні блага, охоронювані законодавством. Тому виникають певні складнощі у виокремленні ознак, що відмежовують даний злочин від інших подібних.

Характерними рисами, даного злочину, являються його масова небезпечність, публічність, залякування і створення хаосу. Особлива небезпека цього злочинного діяння полягає в великій кількості осіб, що можуть постраждати під час його здійснення та великій тяжкості наслідків які він спричиняє, в свою чергу слід зазначити, що небезпека повинна бути реальною і проявлятися в діяннях, що є загально-небезпечними та реально можуть заподіяти шкоду невизначеному колу осіб чи стати причинами інших можливих тяжких наслідків. Число можливих жертв під час терористичного акту може нараховувати від декількох осіб до декількох тисяч, нажаль, частіше переважає саме велика кількість постраждалих, даний факт являється характерним наслідком такої риси, даного злочину, як загально-небезпечність.

Терористичному акту притаманна публічність, що необхідна для привернення уваги до терориста (терористичної організації) та його вимог, чим більша кількість потенційних жертв та постраждалих, тим більший резонанс буде викликаний в засобах масової інформації, що в свою чергу виступить як важіль впливу на суспільство, державу чи світ в цілому, на відміну від більшості інших злочинів, що передбачені як в українському законодавстві, так і в законодавстві інших країн. Даний злочин навмисно створює та розповсюджує страх і хаос, що негативно відображається на іміджі правоохоронних органах та країні в якій відбувається даний злочин.

Важливою, відмінною, особливістю терористичного акту є те, що вчинення загально-небезпечного насильства у відношенні щодо одних осіб має на меті психологічний вплив на інших осіб, щоб змусити не залежно від їх бажання вчинити певні дії чи навпаки залишатись бездіяльними. Іншими словами насильницькі та протизаконні дії даного злочину не безпосередньо, а опосередковано несуть вплив на вольове рішення потерпілого, шляхом створення таких умов, в яких він вимушений на тлі терористичних дій вчинити так, як того прагне злочинець (терорист). Все це являє собою складний, добре спланований і організований злочин, який включає в себе чітке осмислення вимог та цілей які злочинець бажає досягти, способи та шляхи якими буде виконано дане діяння. Дані риси є невід'ємною частиною цього злочинного діяння.

Боротьба з проявами терористичних актів являє собою складне та багатоаспектне завдання, що включає в себе розвідувальні, аналітичні, оперативно-розшукові дії. Важливе значення мають мотиви та їх вивчення, оскільки з'являється можливість більш гарантованому запобіганню та припиненню терористичних актів з таким ж мотивами або їм подібними. Своєчасне виявлення та терористів, терористичної груп, організацій та їх підтримку, дозволяє запобігти даному злочину та в свою чергу його негативним наслідкам.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України : зі змінами та доповненнями станом на 08.10.2018 р.: (ОФЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛИВОДА А. В., 2018.. – Ст. 11; 113.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЗАСУДЖЕНИХ В УКРАЇНІ

Питання правового захисту засуджених має важливе значення, оскільки дотримання основоположних прав, свобод та інтересів громадян, в тому числі і тих, які відбувають покарання у місцях позбавлення волі свідчить про дотримання державою норм Конституції України, а також належного їх виконання. Законодавче закріплення основних прав та свобод людини і громадянина має реально діючий характер та відображає спрямованість діяльності нашої держави [1].

Держава поважає та охороняє права, свободи і законні інтереси засуджених, забезпечує необхідні умови для їх виправлення та ре соціалізації, соціальну та правову захищеність та їх особисту свободу; засуджені користуються всіма правами людини і громадянина, які передбачені Конституцією України, за винятком обмежень, визначених Кримінальним виконавчим кодексом, законами України та за вироком суду [2, с. 5-7].

В юридичній літературі прийнято виділяти три правових статуси особи, а саме загальний, спеціальний та індивідуальний [3, с. 59-60].

Правовий статус засудженого, як і правовий статус будь-якої людини відображає її положення в суспільстві, яке відповідним чином є юридично закріпленим. Конституція України без будь-яких винятків визначає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку найвищою соціальною цінністю.

На нашу думку, правовий статус засудженого належить саме до спеціального правового статусу, однак це не означає, що засуджений позбавляється права та свобод, передбачених Конституцією та законами України (наприклад, обмеження конституційного права на працю, яку кожен вільно обирає, по відношенню до засуджених до позбавлення волі полягає в тому, що засуджені повинні працювати в місцях і на роботах, які визначаються адміністрацією колонії, ч.1, ст. 118 КВК; ч.1, ст. 110 КВК передбачає право засуджених до позбавлення волі на побачення з близькими родичами – обмеженням права особи проживати з близькими людьми, а також спілкування з ними). Також ні в якому разі засуджений не втрачає свій індивідуальний статус, оскільки кожна людина – це особистість з притаманними тільки їй персоніфікованими ознаками [2].

У зв'язку з розглядом правого статусу засудженого, постає ще одне досить важливе питання, що стосується прав та свобод даної категорії осіб.

Соціально-правове значення прав засуджених, полягає у зміцненні режиму законності при виконанні покарання, оскільки міра свободи засудженого, у свою чергу, визначає міру несвободи держави по відношенню до нього, додержання якої – найважливіший обов'язок адміністрації установ і органів, що відають виконанням покарання [4 с. 113].

На думку В.І. Селіверстова, сутність прав засудженого полягає у наданні уповноваженій особі можливості певної поведінки чи користування соціальними благами [5, с. 113-114].

О.І. Осауленко зазначає, що суб'єктивні права засудженого – це вид і міра можливої його поведінки під час відбування кримінального покарання, можливість користуватись певними соціальними благами для задоволення особистих потреб, які закріплені в нормах КУ та в інших нормативно-правових актах [6, с. 13].

О.Г. Фролова вказує, що покарання полягає в передбачених законом втратах та обмеженнях прав і свобод, які обмежуються або повністю втрачаються засудженим, наприклад, право на вільне пересування та свободу дій, а також обмеження політичних, трудових та майнових прав [7, с. 64].

Згідно з п. 2 ст. 29 Загальної декларації прав людини, при здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом [8]. Засуджені користуються всіма правами людини і громадянина, передбаченими КУ, за винятком обмежень, визначених КВК, законами та встановлених судом вироків.

Таким чином, ми дійшли висновку, що основу правового статусу людини і громадянина, в тому числі і засудженого, складають права та обов'язки. Засуджений під час відбування

покарання реалізує свої права та виконує покладені на нього обов'язки, що в свою чергу, має важливе значення для його виправлення та ре соціалізації.

Отже, правовий статус засуджених включає в себе систему прав, свобод та обов'язків громадянина, які закріплені в Конституції України, інших законодавчих актах та підзаконних актах, з обмеженнями, котрі визначені законом і встановлені вироком суду та наявністю певних спеціальних прав і обов'язків, що передбачаються для досягнення мети покарання [9, с. 198].

Список використаних джерел

1. Конституція України// Відомості Верховної Ради України (ВВР) – 1996 - № 30. – (зі змінами)
2. Кримінальний виконавчий кодекс України// Відомості ВВР, 2013, № 3-4.
3. Скакун О.Ф. Теорія держави і права . 2-ге видання. – К: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2015 – 520 с.
4. Матузова Н.І., Малько А.В. Теорія держави і права. . – К: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2012 – 776 с.
5. Шмарова І.В. Кримінальне виконавче право. . – К: Артек; 2015 – 520 с.
6. Осауленко О.І. Конституційні основи формування змісту та системи правового регулювання статусу засуджених до позбавлення волі та їх втілення в законодавстві України. Монографія. – К.: Юрист, 2007. – 204 с.
7. Фролова О.Г. Злочинність і система кримінальних покарань(соціальні, правові та кримінологічні проблеми й шляхи їх вирішення за допомогою логіко-математичних методів). Текст – навчальний посібник. – К.: Артек, 2011. – 208 с.
8. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена генеральною асамблеєю в резолюції 217 А (III) від 10 грудня 1948 року // Вісник Конституційного Суду України. – 2010. № 3. – 76 с.
9. Джужа О.М. Кримінальне виконавче право. – К.: Атіка, 2013. – 752 с.

СЕКЦІЯ 6

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Керівник секції: Ус Г. О. – проректор з підготовки наукових кадрів Східноєвропейського університету економіки і менеджменту, доктор економічних наук, професор.

Заступник: Дячук І. В. – директор Інституту економіки Східноєвропейського університету економіки і менеджменту, кандидат економічних наук.

Бойко А. І., д. ф. н., доцент

Черкаський державний технологічний університет

ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Процес реформування економіки держави, розвиток нового суспільства знань, формування людського капіталу – як найбільшої соціально-економічної цінності суспільства змінюються підходи, вимоги, очікування до управління освітою взагалі, й вищою освітою зокрема. Реформування системи вищої освіти передбачає посилення ролі вищих навчальних закладів як регіональних культурно-освітніх центрів, а це є свідчення того, що освітня політика формується з урахуванням нового соціально орієнтованого регіонального підходу.

Політика регіоналізації освіти формується в умовах економічної кризи, кризи соціальної сфери, зміни в пріоритетах бюджетної політики.

На наш погляд, регіональна освітня політика повинна бути орієнтована на системний підхід щодо організації і функціонування вищої освіти на місцях. Такий підхід є виваженим і необхідним з огляду на проектні перспективи Закону України «Про вищу освіту».

Соціальна місія вищої освіти в областях як адміністративно-територіальних одиницях держави ширша, ніж лише надання освітніх послуг. Фактично університет має стати регіоноутворюючою ланкою, орієнтованою на зміцнення регіону, а значить і держави.

Це означає, що в регіонах повинна бути створена регіональна система освіти, яка є сукупністю елементів, що дають вищу результативність, ніж просто сукупність елементів, які функціонують поодиноці. Така система має бути органічною складовою регіональної економіки і мати в собі ефективні ринкові компоненти, державні і приватні структури, здійснення інформаційного обслуговування системи вищої освіти.

Для якісного виконання основних освітніх функцій вищі навчальні заклади повинні мати доступ до інвестицій та до інформаційних ресурсів даної території так, як це мають всі інші суб'єкти функціонування економічного простору. [1] Не дивлячись на те, що всі ЗВО даного регіону перебувають в стані конкурентної боротьби, кожен із закладів має особливий вплив на ринок даного регіону.

Для підвищення ефективності функціонування регіональної освітньої системи необхідне подальше посилення ролі регіональної влади в формуванні і розвитку механізмів функціонування регіонального ринку освітніх послуг. В якості основних напрямків вдосконалення регіонального управління розвитком системи вищої освіти в області варто зупинитися на наступних:

- створення регіональної системи безперервної освіти, осередками яких мають стати університети;

- запровадження регіонального механізму формування спектру спеціальностей і відповідного регіонального замовлення у вишах, виходячи із завдань регіональної економіки і потреб населення, що мешкає на даній території;

- розробка відповідного до ринкових умов механізму фінансування вищої освіти, тобто вища освіта повинна мати додаткове (домінуюче, госпрозрахункове, тощо) стабільне регіональне фінансування та створення сприятливих умов для освітнього інвестування, а також залучення через ефективний та економічно вигідний механізм фінансових вкладень для розвитку закладів;

- розробка регіональних програм освітнього розвитку і на цій підставі впровадження регіональної структури управління вищою освітою;

- необхідним також є розвиток мережі спеціальностей і спеціалізацій вишів та диверсифікація вищої освіти;
- налагодження і закріплення зв'язків вищих навчальних закладів з промисловістю та бізнес-структурами в регіоні.

Впровадження вищезазначених напрямків можливо за умови реалізації адекватної регіональної освітньої політики. Освітня регіональна політика має наступні передумови розвитку.

По-перше, правильний вибір мети розвитку регіональної освіти, суміжною із виконання певної соціальної місії. Регіональна освіта повинна спиратися на принципові регіональні переваги, а саме: географічні, соціально-економічні, культурні, тощо. Саме ці важелі повинні формувати базис конкурентних умов для розвитку вищої освіти в регіоні в майбутньому.

По-друге, формування послідовної програми дій, що охоплює широке коло проблем і спрямованої на забезпечення конкурентних переваг самих регіональних вишів. [2]

Регіональна освітня політика повинна формуватися і реалізовуватися керівництвом області із залученням до прийняття рішень широкого кола громадськості та, поза сумнівом, самих вищих навчальних закладів. Регіональна освітня політика повинна пройти широке громадське обговорення із залученням думки експертів і висвітленням в засобах масової інформації. Підготовка висококваліфікованих спеціалістів з вищою освітою передбачає ефективне співробітництво між вишами і потенційними роботодавцями, створення такої системи освіти, яка б надавала можливість поєднувати практичне застосування набутих професійних компетентностей із зміцненням теоретичної підготовки фахівця.

В компетенції регіональних органів влади перебуває й стимулювання співробітництва підприємств і вишів через оновлення системи розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, проведення науково-дослідних прикладних робіт і розробок, зміцнення контактів закладів освіти.

Ведення державної політики в сфері вищої освіти передбачає наявність певних пріоритетів у розвитку. Так, регіональний підхід до формування освітньої політики видається оптимальною моделлю і використовує принцип утворення кластерів. У відповідності до цієї моделі розвиток вищої освіти в регіонів визначається через розвиток тих галузей економіки регіону, які повинні отримати першочерговий розвиток. Виші, які здійснюють підготовку фахівців для таких галузей, є структуроутворюючими елементами кластерів.

Регіональні університети повинні мати не тільки місцеве фінансування (в якості державних інвестицій в освіту) для надання освітніх послуг, але й спрямовувати фінансові потоки на науково-дослідні розробки, сприяти використанню міжнародного досвіду. [3]

З огляду на здійснювану нині в державі політику укрупнення вишів, постає питання – формувати освітню політику в регіоні на базі власних регіональних закладів чи залучати в регіон філіали провідних навчальних закладів держави і провідних науково-педагогічних працівників з інших закладів. В такий спосіб освітня політика буде сприяти освітнім міграційним процесам і закріпленню молоді в межах одного регіону.

Вирішення проблеми формування регіональної освітньої політики можливе за умови реалізації таких заходів як: розробка законодавчої бази регіональної освіти; створення реальної бази зайнятості населення, формування системи контролю якості освіти; реалізація можливостей для освіти впродовж життя; залучення широкого кола громадськості до проблем вищої освіти, створення системи контролю за якістю освіти; розробка механізмів кредитування для отримання вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Джуринский, А. Н. Реформы образования в современном мире : глобальные и региональные тенденции : монография / А. Н. Джуринский. – М., 1995. – 348 с.
2. Дзвінчук, Д. Розвиток освітніх систем у ХХ столітті та нові запити ХХІ століття / Д. Дзвінчук // Вища освіта України. – 2007. – № 1. – С. 27–35.
3. Knowledge Assessment Methodology : [Electronic resource] // The World Bank. – Mode of access : <http://worldbank.org/kam>

НОРМАТИВНА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

Облік і контроль розрахунків з оплати праці в Україні регулюється значною кількістю нормативно-правових документів, які мають різну юридичну силу. Умовно ці нормативно-правові акти можна поділити на дві групи: загальне та спеціальне законодавство.

До загального законодавства належать: Конституція України, Кодекс законів про працю, Податковий кодекс, Бюджетний кодекс, Закони України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, а також спільні накази та накази міністерств і відомств, що мають міжвідомчий характер (про охорону праці, бухгалтерський облік і статистику тощо) та інші нормативно-правові акти.

Друга група нормативно-правових актів (спеціальне законодавство) охоплює: законодавство України, що регулює діяльність відповідної галузі, нормативні акти, що регулюють систему оплати праці, соціального захисту населення.

Серед законів, що є джерелами трудового права, головне місце належить Конституції України. Вона визначає принципові позиції законодавця з найважливіших питань правового регулювання трудових та тісно пов'язаних з ними суспільних відносин. Відповідні статті Конституції закріплюють основні права громадян як суб'єктів трудового права.

Конституція України забороняє використання примусової праці, визнає за громадянами право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом, а також право на відпочинок. Усім працюючим Конституція гарантує захист від незаконного звільнення [1].

Найважливішим серед законодавчих актів як джерел трудового права є Кодекс законів про працю України. Він вважається основним галузевим джерелом трудового права.

Податковий кодекс України регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів з доходів громадян. Відповідно до Податкового кодексу з оподаткованого доходу громадян у формі заробітної плати утримуються податок з доходів фізичних осіб і військовий збір [2].

Бюджетний кодекс регулює відносини, що виникають у процесі складання, розгляду і затвердження бюджетів, виконання бюджетів та розгляду звітів про їх виконання.

Відповідно до Бюджетного кодексу, оплата праці працівників установ і організацій, що фінансуються з бюджету, здійснюється у межах бюджетних асигнувань та інших позабюджетних доходів. Обсяги витрат на оплату праці працівників установ і організацій, що фінансуються з бюджету, затверджуються одночасно з бюджетом [3].

Закон України «Про Державний бюджет України» встановлює розмір мінімальної заробітної плати - державної соціальної гарантії, обов'язкової на усій території України для підприємств усіх форм власності та господарювання.

Закон «Про оплату праці» є загальним нормативним актом, який визначає економічні, правові та організаційні засади оплати праці працівників, які перебувають у трудових відносинах, на підставі трудового договору з підприємствами, установами, організаціями усіх форм власності та господарювання, а також з окремими громадянами та сфери державного і договірної регулювання оплати праці і спрямований на забезпечення відтворювальної і стимулюючої функцій заробітної плати.

Відповідно до Закону «Про оплату праці» джерелами коштів на оплату праці працівників є:

- для госпрозрахункових підприємств частина доходу та інші кошти, одержані внаслідок їх господарської діяльності.

- для установ і організацій, що фінансуються з бюджету кошти, які виділяються з відповідних бюджетів, а також частина доходу, одержаного внаслідок господарської діяльності та з інших джерел.

- для об'єднання громадян оплачують працю найманих працівників з коштів, які формуються згідно з їх статутами [4].

Закон України "Про відпустки" встановлює державні гарантії права на відпустки, визначає умови, тривалість і порядок надання їх працівникам для відновлення працездатності, зміцнення здоров'я, а також для виховання дітей, задоволення власних життєво важливих потреб та інтересів, всебічного розвитку особи. Право на відпустки мають громадяни України, які перебувають у трудових відносинах з підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності, виду діяльності та галузевої належності, а також працюють за трудовим договором у фізичної особи. Іноземні громадяни та особи без громадянства, які працюють в Україні, мають право на відпустки нарівні з громадянами України [5].

Виплати працівникам є найвагомішою складовою усіх видатків бюджетних установ, а їх облік є однією з найважливіших сторін облікового процесу. Бухгалтерський облік виплат працівникам у бюджетних установах ґрунтується на НП(с)БОДС 132 "Виплати працівникам". Національне положення (стандарт) встановлює методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про виплати (у грошовій і негрошовій формах) за роботи, виконані працівниками, та її розкриття у фінансовій звітності [6].

Нормативна регламентація статистичного обліку і контролю розрахунків з оплати праці здійснюється завдяки впровадженню Інструкції зі статистики заробітної плати, затвердженої Наказом Державного комітету статистики від 13.01.2004 № 5 та Інструкції зі статистики кількості працівників, затвердженої Наказом Державного комітету статистики від 28.09.2005 № 286.

До спеціального законодавства можна віднести Постанову Кабінету Міністрів «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери» від 30.08.2002 № 1298 [7].

Роботодавець також має право приймати нормативні акти у сфері розрахунків з оплати праці шляхом видання наказів, розпоряджень, рішень. До них відносяться наказ про облікову політику, положення про оплату праці, штатний розпис. Нормативні акти роботодавця не можуть суперечити актам трудового законодавства, галузевим угодам, колективному договору, а також установчим документам.

Список використаних джерел

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
2. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.interbuh.com.ua>
3. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
4. Закон України «Про оплату праці» від 24.03.95 р. №108/995-ВР, зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
5. Закон України «Про відпустки» від 15.11.1996 р. №504/96-ВР, зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kodeksy.com.ua>
6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 132 «Виплати працівникам», затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 29.12.2011 № 1798 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.interbuh.com.ua>
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2002 № 1298 «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей Бюджетної сфери» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

Доротенко К. А., студент

Кононенко Л. В., к. е. н., доцент

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

АКТИВИ ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ ТА ОБ'ЄКТ ОБЛІКУ

Слово "актив" походить від латинського слова *activus* – діючий, діяльний, проте на сьогодні важко безперечно визначити, що мають на увазі під поняттям "активи" економісти та бухгалтери світу.

Ковальовим В.В. та В.В. Патровим виокремлюються два основних підходи щодо визначення економічної категорії «активи» у літературі. При цьому вони базуються на підходах щодо складу та розміщення господарських ресурсів підприємства, які відображаються у активі бухгалтерського балансу, а саме: предметно-речове та затратно-результативне трактування.

При предметно-речовому трактуванні у активі балансу знаходять відображення склад, розміщення і фактичне цільове використання ресурсів підприємства. При цьому основна увага зосереджена на фінансових ресурсах підприємства, що вкладені, та на тому, яке функціональне призначення придбаних господарських засобів. У відповідності з цим актив балансу – це засоби, які можуть бути підтверджені інвентаризацією [1].

Щодо другого підходу до інтерпретації активу балансу, то він, на нашу думку, є більш глибоким за своєю сутністю. Відповідно до цього підходу актив балансу є величиною затрат підприємства, яка утворилася у результаті попередніх операцій і фінансових угод, та понесених ним витрат для можливих майбутніх доходів. У цьому випадку акцент робиться на сам факт вкладання коштів. Крім того, у цьому випадку актив дає і ймовірну оцінку мінімального доходу, який можна буде отримати після розрахунків з усіма кредиторами.

Отже, предметно-речове трактування – це квінтесенція контрольної функції обліку як відображення статус-кво, а витратно-результативне – відображення інформаційно-комунікаційної функції обліку з її цільовою направленістю на майбутнє, на той дохід, який теоретично можливо отримати при розумному та ефективному використанні коштів, які є у підприємства в наявності (за підходами В.В. Ковалева та В.В. Патрова).

Проте, слід відмітити, що майже у кожному визначенні категорія «активи» розглядається або як джерело потенційного доходу або як майбутньої економічної вигоди, яке контролюється господарюючим суб'єктом і виникає внаслідок минулих господарських операцій або подій. У визначенні Американського інституту бухгалтерів (AIA), так само як і Американського інституту присяжних бухгалтерів (AICPA) визначення «активи» базується виходячи з правил або принципів бухгалтерського обліку. У формулюванні AICPA підкреслюється, що визначення активів неможливо у відриві від інших принципів бухгалтерського обліку, а у британському стандарті 5 активи визначаються як права на отримання у майбутньому доходів. Крім того, у визначенні AICPA, а також AIA, акцентується увага на законній власності, проте вимагається включення витрат майбутніх періодів повністю. Уолк Г., Дж. Френсез та М. Тірні пояснюють це насамперед тим, що такі витрати згідно з правилами складання звіту про прибутки не можуть бути визнані до настання майбутніх періодів.

Здатність (можливість) приносити економічні вигоди також називають майбутнім потенціалом за строк служби (суми очікуваних вигод від використання активу за строк його служби). Звідси, активи – це щось, що має забезпечити позитивні чисті грошові надходження у майбутньому. Цей відбувається або прямим ринковим обміном на інший актив, або перетворенням через процес виробництва на завершені вироби, які потім обмінюються на інший виріб при ринковому обміні. Положення про концепції бухгалтерського обліку у США (SFAC 3) також робить спробу застосувати дану характеристику до витрат майбутніх періодів. Деякі витрати майбутніх періодів, на думку Ради зі стандартів фінансового обліку США (FASB), приносять вигоду у вигляді грошових потоків у майбутні періоди.

У Торговому кодексі Німеччини відсутнє чітке визначення, щодо розуміння категорії «активи». Так, у нормативних документах наводиться лише перелік активів, які компанії повинні відобразити у балансі, а у німецькому податковому праві взагалі не використовується поняття майновий об'єкт (натомість категорія «позитивне майно»). Отже, у межах податкового права поняття актив і об'єкт майна ідентичні [2].

У США у Положенні про концепції фінансового обліку 3 активи розглядаються як ймовірні майбутні економічні вигоди, які отримані чи контрольовані окремими економічними одиницями у результаті минулих операцій або подій. При використанні цього визначення безліч статей можна вважати активами. [3].

За визначенням Бабенко І. майно - це сукупність речових благ, які складають власність держави, суспільства, підприємства, господарства, окремих осіб, сім'ї, роду і цілого народу, а самі блага – це всі предмети, дії та явища зовнішнього світу, які здатні прямо або опосередковано задовольняти фізичні, розумові або духовні потреби людини [4]. Отже, категорія «активи» формується виходячи з відносин права власності, відповідно до якого все майно поділяється на активне або пасивне. Отже, актив або активне майно, на його думку, – це сукупність речових та неречових цінностей, які знаходяться в розпорядженні державного або приватного (одноосібного і колективного) господарства або підприємства, що складають його власність, без відношення до наявних боргів.

Шмаленбах Е. визначав актив як витрати, які ще не стали доходами (за винятком грошових коштів). Р.Я. Вейцман у складі активів розглядав не лише майнові об'єкти, а й речі та права (до речей він відносив гроші (металеві), матеріали, напівфабрикати, товари, нерухоме майно, рухоме майно).

Дослідження визначення категорії «активи» у різних зарубіжних літературних джерелах, у документах професійних та урядових установ, у нормативних актах дає можливість стверджувати, що у складі активів у всіх країнах виокремлюються три складові [5, 6, 7]:

- вони втілюють ймовірну майбутню вигоду, що забезпечується здатністю прямо чи опосередковано створювати майбутній приріст грошових коштів;

- господарська одиниця здійснює контроль над доступом до майбутніх вигод, які приносить актив;

- господарські операції чи інші події, що забезпечують збільшення прав на вигоду чи контроль над нею, вже мали місце, тобто мають походження з минулих господарських операцій або подій.

Якщо одна з цих характеристик відсутня, то об'єкт обліку не може бути визнаний активом.

Список використаних джерел

1. Ковалев В.В., Патров В.В. Как читать баланс. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 448 с.
2. Бетге Й. Балансоведение: Пер. с нем. – М.: “Бухгалтерский учет”, 2000. – 454 с.
3. Нидлз Б. и др. Принципы бухгалтерского учета / Б. Нидлз, Х. Андерсон, Д. Колдуэлл: Пер. с англ. / Под ред. Я.В. Соколова. – 2-е изд., стереотип. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 496 с.
4. Бабенко І.П. Курс двойной бухгалтерии. – С.-Петербург: Издание В.И. Губинского. – 1911. – 1106 с.
5. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-ХІV (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. Режим доступа: // <http://www.rada.gov.ua>.
6. Закон України «Про внесення змін до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" щодо удосконалення деяких положень [Електронний ресурс]. Режим доступа: // <http://zakon.rada.gov.ua>
7. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку [Електронний ресурс]. Режим доступа: // <http://www.interbuh.com.ua>

Дорохтей А. С., студент

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

ПОНЯТТЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Концепція менеджменту як процесу взаємозалежних функцій допомогла синтезувати різні підходи школи наукового керування, адміністративної та біхевіористської шкіл у єдину модель. Модифіковане й уточнене за допомогою теоретичних систем і ситуаційного підходу уявлення менеджменту у як процесу є найбільш прийнятною моделлю керування. Тому необхідним є більш глибоке розуміння функцій менеджменту – планування, організації, мотивації і контролю. Динамічний процес стратегічного планування є суттю всіх менеджерських функцій менеджменту [1, с.239]. Не використовуючи переваг стратегічного планування, організації, в цілому та окремі особи, будуть позбавлені можливості оцінки

цілей або напрямів. Процес стратегічного планування забезпечує стійку основу для менеджменту.

Стратегічне планування – це сукупність дій і рішень, розпочатих менеджерами, що ведуть до розробки специфічних стратегій, призначених для того, щоб допомогти організації досягти своїх цілей [2, с.367].

Процес стратегічного планування є інструментом, що допомагає у прийнятті керівних рішень. Його завдання – забезпечити нововведення і зміни в організації на достатньому рівні. Є чотири основних види керівної діяльності у межах процесу стратегічного планування. До них належать: розподіл ресурсів, адаптація до зовнішнього середовища, внутрішня координація та організаційне стратегічне передбачення.

Стратегія становить детальний всебічний комплексний план, призначений для того, щоб забезпечити здійснення місії організації і досягнення її цілей.

Кілька основних тез, що належать до стратегії, повинні бути зрозумілі і, що більш важливо, прийняті менеджерами. Насамперед, стратегія здебільшого формулюється і розробляється менеджерами, але її реалізація передбачає участь усіх рівнів менеджменту.

Стратегічний план повинен розроблятися швидше з погляду перспективи всієї організації, а не конкретного індивіда. Засновник організації може дозволити собі відносну розкіш поєднати особисті плани зі стратегією організації.

Стратегічний план повинен обґрунтовуватися ретельними дослідженнями і фактичними даними. Щоб ефективно конкурувати у сучасному світі, організація повинна постійно займатися збором і аналізом великої кількості інформації про галузь, конкуренцію та інші фактори [3, с.43].

Стратегічний план додає організації визначеності, індивідуальності, дозволяє залучати персонал. Цей план відкриває перспективу для організації, що направляє її персонал, залучає новий і допомагає продавати послуги.

Нарешті, стратегічні плани повинні бути досить гнучкими, щоб при необхідності можна було здійснити їхню модифікацію і переорієнтацію. Загальний стратегічний план варто розглядати як програму, що направляє діяльність організації протягом тривалого періоду часу, але конфліктна і постійно мінлива ділова і соціальна обстановка робить постійні коректування неминучими.

Першим і, найважливішим рішенням при плануванні буде вибір цілей організації. Ті організації, що, внаслідок свого розміру, потребують багаторівневих систем, мають проблеми також у декількох загальних та більш конкретних її цілях.

Основна загальна ціль організації – чітко виражена причина її існування – визначається як її місія. Цілі встановлюються для здійснення цієї місії [4, с.45].

Після встановлення своєї місії і цілей менеджери розпочинають діагностичний етап процесу стратегічного планування. Першим кроком є вивчення зовнішнього середовища. Вони оцінюють зовнішнє середовище за трьома параметрами: 1. Оцінити зміни, що впливають на різні аспекти поточної стратегії. Наприклад, підвищення цін на ракетне паливо створило різноманітні проблеми для авіаліній. Останні повинні постійно оцінювати динаміку цін на паливо у межах процесу стратегічного планування. 2. Визначити, які фактори становлять загрозу для поточної стратегії організації. Контроль діяльності конкурентів дозволяє менеджерам бути готовими до потенційних загроз. 3. Визначити, які фактори представляють більше можливостей для досягнення загальноорганізаційних цілей шляхом корегування плану [5, с.215-216].

Аналіз зовнішнього середовища - це процес, за допомогою якого автори стратегічного плану контролюють зовнішні фактори, щоб визначити можливості і загрози для організації [1, с.376].

За допомогою аналізу зовнішнього середовища організація може створити перелік небезпек і можливостей, з якими вона зіштовхується у цьому середовищі. Перелік включає як оцінку факторів (для виміру значимості кожного з них для певної організації), так і оцінку впливу фактора на організацію.

Після аналізу переліку менеджером необхідно провести оцінку сильних і слабких сторін організації. Для успішного планування менеджери повинні мати повне уявлення про внутрішні потенційні можливості та недоліки організації, а також про істотні зовнішні проблеми.

Після того, як менеджер зіставить зовнішні загрози та можливості з внутрішніми силами і слабкостями, воно може визначити стратегію, якої і буде дотримуватися. На цьому етапі менеджер уже відповів на запитання: „Якою справою ми займаємося?” та визначився: „Куди ми направляємося?” і „Яким чином ми досягнемо того, чого бажаємо досягнути?» [6, с.422]

Перед організацією постають чотири основні стратегічні альтернативи. Хоча існує безліч варіантів кожної з цих альтернатив, зосередимо нашу увагу на виборі загальної. Розглянемо причини, вибору організацією конкретної стратегії для досягнення успіху. До альтернатив належать обмежене зростання, зростання, скорочення, а також поєднання цих трьох стратегій.

Отже, стратегічне планування – це процес вибору цілей для організації і рішення про те, що необхідно зробити для їх досягнення, воно забезпечує основу для всіх керівних рішень. При цьому стратегічні плани повинні розроблятися із загальноорганізаційних, а не з індивідуальних позицій.

Існує стійка позитивна кореляція між формальним плануванням і успіхом організації.

Ключовими компонентами стратегічного планування є мета, вказівки для прийняття рішень і основні етапи процесу планування. Першим і, мабуть, вирішальним плановим рішенням є вибір цілей для організації – її місії і конкретних цілей, що забезпечують її виконання.

Основною метою організації є здійснення її місії, тобто змісту її існування. Місія повинна бути офіційно сформульована і про неї повинно бути повідомлено персоналу організації. Місія служить орієнтиром, на якому менеджери засновують свої рішення. Вибір занадто вузької мети може звужити їх можливості знаходити альтернативи при прийнятті рішень. Вибір занадто великої місії може зашкодити успіхові організації.

Цілі повинні бути конкретними і вимірними, орієнтованими у часі, довгостроковими або короткостроковими, досяжними і перехресно підтримуваними.

Аналіз зовнішнього середовища являє собою процес, за допомогою якого менеджер оцінює зміни в зовнішньому середовищі та вивчає зовнішні можливості та небезпеки, що можуть допомогти або укласти досягнення цілей організації.

Менеджери повинні визначити внутрішні сильні і слабкі сторони організації, щоб ефективно здійснювати планування. Керівницьке обстеження являє собою методичну оцінку функціональних зон організації.

У розпорядженні організації є чотири стратегічні альтернативи – обмежений ріст, ріст, скорочення і поєднання цих варіантів.

Менеджер вибирає стратегію після того, як проведе аналіз зовнішніх можливостей і небезпек, внутрішніх сильних і слабких сторін і оцінить усі свої альтернативи та варіанти.

Список використаних джерел

1. Менеджмент організації: Підручник / За заг.ред. д.ю.н., проф. В.П. Петкова. – Кіровоград, КіпЮІ ХНУВС, 2008. – 795 с.
2. Фельзер А.Б. Доброневський О.В. Техніка роботи керівника Навч. посібник – К.: Вища школа, 1993. – 301с.
3. Цветков В.В. Державне управління: основні фактори ефективності (політико-правовий аспект).— Харків, 1997. – 164 с.
4. Вступ до менеджменту: Навчальний посібник, 2001. – 158 с.(Петков В.П., Петков С.В., Соломенчук О.О.).
5. Менеджмент у державному управлінні: Навчальний посібник, 2001. – 303 с. (Петков В.П., Петков С.В., Соломенчук О.О.).
6. Петков В.П., Петков С.В., Наливайко Л.Р., Комісаров О.Г. та ін. Менеджмент у державному управлінні: загальна частина. Навч. посіб. — К.: КНТ, 2012. — 312 с.

МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ У СУЧАСНОМУ БІЗНЕСІ

Складність і нестабільність зовнішнього й внутрішнього середовища підприємств, мінливість кон'юнктури світового ринку, спонукають підприємців шукати нові сфери й перспективні напрями розвитку своєї діяльності не лише на національному, але й міжнародних ринках. Забезпечення довготривалого існування компаній у жорстких конкурентних умовах світового ринку визначають необхідність стратегічного вибору, підконтрольного основним засадам маркетингу. Намагаючись розширити свої позиції та завоювати нові ринку, підприємства все частіше обирають глобальну стратегію інтегрування у європейську спільноту.

Інтеграційні процеси, що відбувались у світовій економіці на початку 1980-х р., сформували передумови появи, в теорії маркетингу, нового напрямку – глобального маркетингу. Глобальний маркетинг, як філософія глобалізації підприємництва формує комунікативну модель маркетингової діяльності.

Ідеологія «глобальний маркетинг» – це не просто новий термін, а нова маркетингова концепція, основними причинами появи якої були: зміни в характеристиках попиту і пропозиції в усьому світі; насиченість внутрішніх ринків багатьох країн; посилення конкуренції між фірмами всередині розвинених країн; динамізація міжнародного конкурентного середовища і зміна лідерів у світовій економіці; розвиток міжнародного інфраструктурного середовища (транспорт, зв'язок, системи збору, обробки, передачі та збереження інформації) тощо.

Наразі існує безліч переваг впровадження глобального маркетингу у діяльність компанії. Так, даний напрям діяльності дозволяє підвищити ефективність продукції або послуги, що просуваються на ринок. Також, можливе значне підвищення конкурентних переваг, адже не всі компанії, що працюють на внутрішньому ринку виходять на міжнародні. Значною перевагою глобального маркетингу є підвищення поінформованості споживачів щодо нового бренду.

Об'єктом глобального маркетингу є й глобальні товари, які задовольняють потреби споживачів самих різних країн, при цьому товар не видозмінюється, але втрачає національну приналежність.

Глобальний маркетинг використовує три гіпотези, що об'єднують ринки, а саме:

- споживання споживачів у різних частинах світу стають все більш однорідними;
- споживачі в різних країнах готові відмовитися від специфічних характеристик товару заради нижчої ціни за умови гарантованого рівня якості;
- стандартизація, обумовлена гомогенізацією світових ринків, забезпечує економію на масштабах, що дозволяє знизити витрати на виробництво й реалізацію одиниці продукції [2, с. 83].

Основою глобального маркетингу є – маркетингова стратегія, що сприяє продажу та просуванню торгової марки одного бренду в усьому світі з дотриманням єдиної маркетингової політики, стратегії й тактики маркетингу. Стратегія глобального маркетингу розробляється на основі однорідності маркетингових параметрів, що характеризують ринок різних країн. Схожість цих параметрів дозволяє стандартизувати комплекс маркетингу, спростити реалізацію маркетингових завдань і значно скоротити витрати.

Первинним у даній стратегії є стандартизація продукту (товару) або виділення його універсальних характеристик. Розрізняють два види стандартизованих товарів:

- товари природньої універсальності (глобальної природи), стандартизація яких відбувається без виробничої участі людини (сировина, паливо, енергоносії). При стандартизації маркетингового комплексу для таких товарів увага акцентується на стандартизації ціни, каналів розподілу та просування, оскільки товар стандартизований природньо і вже має конкретні споживчі властивості;
- товари та послуги, що є результатом виробничої діяльності людини, які підлягають стандартизації й однаковою мірою задовольняють запити покупців у різних країнах

(високотехнологічні товари, продукти харчування, ювелірні вироби, автомобілі). У даному випадку при розробці маркетингової програми стандартизуються всі елементи маркетингового комплексу [1].

У той же час слід зазначити, що не всі продукти можуть бути стандартизовані, оскільки є ринки, де споживання продукції значною мірою визначається локальною культурою і національними особливостями; не всім галузям властивий ефект масштабу, а також нерівномірність розподілу доходів визначає обмеженість можливостей для частини населення країн світу користуватися рядом продуктів (вартісна техніка, предмети розкоші).

Зазвичай, глобальні маркетингові стратегії зосереджені на міжнародній маркетинговій стратегії та операціях.

Стратегія глобального маркетингу – панівна стратегія компанії, розрахована на тривалу перспективу, заснована на просуванні торгової марки на міжнародні ринки.

Специфічними стратегіями глобального маркетингу є:

1. Стратегія адаптації. Пристосування товару фірми до вимог кожного національного ринку – адаптований товар створює менше проблем збуту, але потребують більше витрат.

2. Стратегія стандартизації. Фірма розробляє єдиний комплекс маркетингу для всіх країн. Фірма провадить і продає у всіх країнах той самий товар. Такий товар називають глобальним та передбачає значну економію витрат.

Наразі, виокремлюють такі основні типи глобальних маркетингових стратегій:

- інтегрована глобальна маркетингова стратегія – стандартизована маркетингова діяльність на більшості західних ринків;

- стратегія глобальних сегментів – коли компанія працює в різних країнах, але для одного й того ж сегмента споживачів;

- стратегія глобальних елементів маркетингового комплексу;

- стратегія глобального продукту – спрямована на глобалізацію товару з елементами адаптації;

- стратегія глобальних торгових марок – використання компанією однієї марки на всіх західних ринках, де реалізовується товар.

Поряд із домінуючими стратегіями глобального маркетингу, доцільним, на нашу думку, є виокремлення:

- інвестиційної стратегії, що спрямована на створення філій із стовідсотковою власністю за кордоном;

- контрактної стратегії – передача досвіду, знань, технологій головною компанією іншим, як правило, більше дрібним фірмам.

У порівнянні з міжнародним підходом, глобальна маркетингова стратегія має кілька основних переваг:

- економічна ефективність – поставка глобального бренду набагато більш економічна, ніж адаптація до окремого ринку;

- універсальність – створення єдиного іміджу бренду.

Отже, обрання певної стратегії завоювання західних ринків, потребує вивчення ринку й конкурентів, а узагальнення отриманих результатів сприяє побудові оптимальної моделі просування торгової марки на міжнародні ринки. Відтак, для компаній, що працюють в сфері міжнародного бізнесу, необхідно постійно приймати і змінювати стратегічні рішення, виробляти ті чи інші стратегії, застосування яких дозволяє отримати і ефективно використовувати свої глобальні конкурентні переваги.

Список використаних джерел

1. Євдоченко О. О. Сучасна концепція глобального маркетингу / О. О. Євдоченко // Економіка та підприємництво : зб. наук. пр. молодих учених та аспірантів / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана»; редкол.: С. І. Дем'яненко (відп. ред.) [та ін.]. – Київ : КНЕУ, 2014. – Вип. 32. – С. 191–198.

2. Циганкова Т.М. Міжнародний маркетинг: теоретичні моделі та бізнес-технології : [монографія] / Т.М. Циганкова. - К. : КНЕУ, 2004. - 400 с

ЕКОДИЗАЙН НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Останнім часом вчені та ЗМІ все частіше звертають нашу увагу на екологічні проблеми у світі: забруднення довкілля, зменшення природних ресурсів, зміну клімату, зникнення популяцій флори та фауни. Однією з найбільших катастроф стало накопичення сміття в океані та на суходолі, масштаби якого не усвідомлюєш не заглиблюючись у статистику цієї проблеми.

Дійсно в минулому винахід пластикової тари та пакетів вважався досягненням, яке принесло зручність у життя людей. Але питання утилізації використаного пластику того часу не піднімалося і зараз людство втратило шанс на своєчасну переробку таких відходів.

Людина створила такі технології та матеріали, котрі порушують рівновагу у природі. З'явилися замітники природних матеріалів, такі як пластмаса, металопластик, ДСП, ДВП, котрі не лише утворюють відходи у великих об'ємах, а і містять шкідливі речовини, зокрема канцерогени.

У створенні таких виробів бере участь дизайн. Дизайнерам потрібно знайти альтернативу таким речовинам, щоб припинити згубний вплив їх продуктів на навколишнє середовище. Адже сьогодні дизайнери працюють в усіх сферах людської діяльності.

У зв'язку з такою складною екологічною ситуацією перед дизайнерами ставляться нові завдання, одним з них є використання екологічного стилю. Екодизайн є новим важливим напрямком в проектуванні середовища, адже частина екологічних питань вирішується засобами дизайну. Головним завданням екодизайну є зведення до мінімуму загального впливу продукту чи послуги на довкілля.

Екостилу властиве використання виробів екологічної спрямованості. Вони сприяють збереженню чистоти навколишнього середовища і здоров'я людини. Наприклад, використання у приміщенні натурального дерева і бамбука, виробів з льону, бавовни та інших культур.

Основною метою ландшафтного екодизайну є мінімізація як витрат ресурсів і матеріалів, так і мінімізація створення відходів у процесі озеленення середовища. Для досягнення цього дизайнер повинен планувати споживання води як цінного ресурсу, берегти властивості ґрунту, зберігати існуючі рослини і використовувати відновні матеріали.

Такий підхід включає використання матеріалів, що піддаються переробці, застосування мульчування та екологічного мощення, планування водного обміну, висаджування посухостійких рослин, врахування інсоляції для максимального використання сонячного світла взимку і затінення влітку.

Використання перелічених засобів дозволяє не тільки досягти гармонійної взаємодії з навколишнім середовищем. Екологічний підхід в дизайні надає значні переваги в заощадженні ресурсів на створення і утримання створених ландшафтів.

Екодизайн за своєю природою сприяє інноваціям і спричиняє зміну у світогляді та поведінці людства через споживання його продуктів. З часом екологічне мислення враховується не як додаткова частина, а як основа процесу з самого початку створення продукту.

Прикладом екодизайну можуть слугувати наступні проекти:

1. В Австралії будується перший в світі екостійкий торговий центр, відкриття якого планується на кінець 2019 року.

Проектувальники компанії «Fraser's Property» створюють «біофільний дизайн» будівлі, тобто природне середовище для відвідувачів (велика кількість зелених рослин, багато світла та свіжого повітря)

Сонячні панелі та акумуляторні батареї будуть генерувати енергію.

99% будівельних відходів повинні бути використані повторно Також запроектовано повторне використання дощових та стійких вод.

2. В США компанія «Live Wall» розробила оригінальне рішення вертикального садівництва з пропозицією вирощувати в умовах міста власні овочі та фрукти. Це подвійна та навіть потрійна користь собі та всьому, що оточує.

Дана компанія є власником запатентованої системи зелених стін, а також творцем уніфікованої системи зелених дахів.

3. Лідером сучасного озеленення дахів та створення «повітряних» садів є Німеччина. Практично на всіх будинках в німецьких містах на дахах є зелені газони або невеликі сади. Проектна документація на будівництво будинку не ухвалюється без озеленення даху, що є обов'язковою умовою. Для власників будинків без влаштованого зеленого даху введено оподаткування.

Вслід за Німеччиною озеленення дахів почали стрімко розвивати Швейцарія та Японія.

В Україні технологія «зелених дахів» ще не досягла великих масштабів, на відміну від західних країн.

Так у Києві з'являються арт-кластери, а також цілі торговельні центри, які б могли оживити громадські простори садами на покрівлі.

Найяскравішим прикладом такого арт-кластеру є арт-завод «Платформа», що є найбільшим інтелектуальним, творчим та культурним комплексом з унікальною екосистемою.

Поняття екологічного мислення повинно закладатися ще в дитинстві – саме виховання показує рівень культури соціуму. Кожна людина у своїй праці повинна створювати умови раціонального співвідношення суспільного і природнього середовищ.

Always design a thing by considering it in its next larger context - a chair in a room, a room in a house, a house in an environment, an environment in a city plan.

Завжди створюй річ зважаючи на її більший контекст – стілець в кімнаті, кімнату в будинку, будинок в оточуючому середовищі, середовище в загальному плані міста.

Список використаних джерел

1. Eliel Saarinen (1873-1950), Finnish architect and city planner
2. Еліель Саарінен, фінський архітектор і спеціаліст з міського планування

Змієнко О. М., студент

Руденко О. А. старший викладач

Черкаський державний технологічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

На сьогодні проблема залучення іноземного капіталу є актуальною для будь-якої країни світу. Для збільшення грошових надходжень уряди країн намагаються створити сприятливі умови, що впливають на інвестиційну конкурентоспроможність економіки та забезпечують її інвестиційну привабливість. Інвестиції можуть стати найважливішим засобом забезпечення виходу з економічної кризи, структурних зрушень у національному господарстві, підвищення якісних показників економічної діяльності.

Активізація інвестиційних процесів є важливим діючим механізмом соціально-економічних перетворень. Вагомий внесок у розробку проблеми розвитку іноземного інвестування зробили зарубіжні вчені Дж. Кейнс, Л. Роббінс, Дж. Сакс, М. Фрідмен, Ф. Хайек, Д. Хікс, У. Шарп та ін. Дослідженню питань розвитку інвестиційних процесів присвячено праці таких вітчизняних учених, як І. Бланк, А. Гайдуцький, С. Захарін, В. Осецький, М. Панков, А. Пересада, С. Румянцев, І. Сазонець, В. Федоренко та ін. Розвиток економічної системи та сукупність зовнішніх і внутрішніх факторів зумовлюють необхідність постійного дослідження інвестиційної привабливості та інвестиційної конкурентоспроможності країни.

Інвестиційна діяльність в Україні потребує формування позитивного інвестиційного клімату, основними рисами якого повинна стати досконала законодавча база, політична стабільність у країні та високий рівень захищеності інвестора. Серед основних факторів, що стримують активність інвестиційних процесів виділяють наступні: зниження фінансових

можливостей бюджетів усіх рівнів, а також господарюючих суб'єктів та населення; недосконалість і часті зміни законодавчої і нормативно-правової бази; слабка розвиненість фондового ринку і ринку капіталів; відсутність системи страхування ризику інвесторів; нестабільна політична ситуація в країні та заполітизованість економіки [1].

Так як, інвестиційний клімат – це сукупність політичних, соціально-економічних, фінансових, соціально-культурних, організаційно-правових і географічних факторів, які притаманні певній країні і визначають привабливість її для іноземного інвестора, то в економіці України на макроекономічному рівні, продовжується спад виробництва, зменшується частка надходжень від податків, накопичуються неплатежі, знижується частка банківського кредитування у ВВП, зростає сума внутрішнього і зовнішнього боргу, зростає рівень тіньової економіки, знижується частка державних капіталовкладень (щороку в цілому на 5-10%). Крім цього, на інвестиційний клімат держави суттєвий вплив мають: приховане безробіття; неможливість виконання державою своїх обов'язків щодо соціального захисту громадян; відсутність ефективних процедур банкрутства, захисту прав власників; високий рівень злочинності; слабка дисципліна виконання законодавчих актів [2].

До чинників, що формують інвестиційний клімат в Україні належать: рівень розвитку продуктивних сил та стан інвестиційного ринку, рівень розвитку робочої сили; політичні та правові чинники; заходи з державної підтримки та стимулювання інвестиційної діяльності; досягнення стабільності національної грошової одиниці; валютне регулювання; забезпечення привабливості об'єктів інвестування; стан фінансово-кредитної системи та діяльність фінансових посередників; рівень розвитку та функціонування фінансового ринку; інвестиційна політика НБУ; режим іноземного інвестування; діяльність міжнародних фінансово-кредитних інституцій; наявність вільних економічних та офшорних зон; стан ринку нерухомості; стабільність національної валюти тощо [1,2].

Для більш повної оцінки стану інвестиційної привабливості України на основі методу соціологічних опитувань, рекомендаційного методу, експертного та рейтингового методів пропонуємо SWOT-аналіз інвестиційного клімату в Україні (рис. 1).

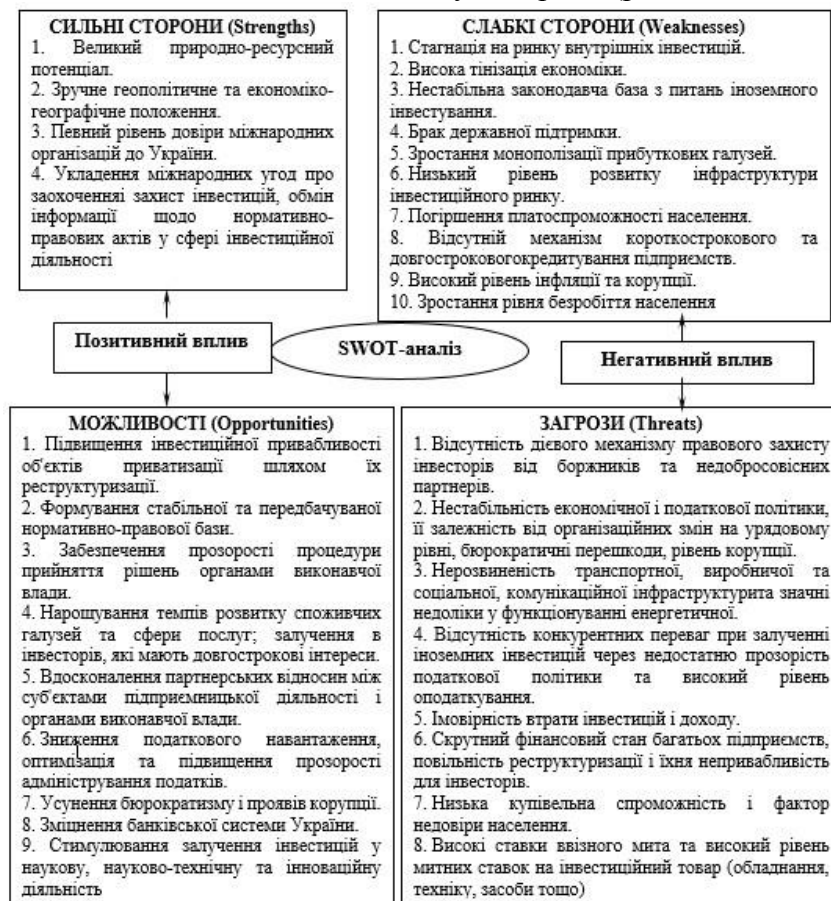

Рис. 1 SWOT-аналіз інвестиційної привабливості національної економіки

На жаль, кризові процеси та інфляція призвели сьогодні до порушення оптимальних співвідношень між національними заощадженнями та інвестиціями в народне господарство: щороку значна частина заощаджень залишалася неконвертованою в інвестиції.

Список використаних джерел

1. Лисенко М.В. Інформаційне суспільство як теорія і практика сучасності // Вісник нац. техніч. ун-ту України «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2007. – № 2. – Ч. 1. – С. 23-26.
2. Руденко О.А. Формування державної інвестиційної політики як основи економічного зростання / Руденко О.А. // Науковий вісник Херсонського державного університету Серія: Економічні науки. Вип. №14. Ч. 4 – Херсон: ХДУ, 2015. – С. 44-47

Кіяшко О. С., студент

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

ЕЛЕМЕНТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЇХ РОЛЬ В ПРОЦЕСІ КЕРУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЄЮ

Керівництво організацією в наш динамічний час являє собою складну роботу, яку не можна виконувати успішно, керуючись простими сухими завченими формулами. Менеджер повинен поєднувати розуміння загальних істин і значимості численних варіацій, завдяки яким ситуації відрізняються одна від іншої.

Усі приклади успіху і провалу організацій мають одну загальну особливість - усі вони є організаціями. Організація складає основу світу менеджерів, вона є причиною, що обумовлює існування менеджменту.

Деяка група повинна відповідати декільком обов'язковим вимогам, щоб вважатися організацією. До них відносяться;

1. Наявність принаймні двох людей, що вважають себе частиною цієї групи.
2. Наявність принаймні однієї мети (тобто бажаного кінцевого стану або результату), яку приймають як спільну всі члени даної групи.
3. Наявність членів групи, що навмисно працюють разом, щоб досягти значимої для всіх мети [1, с.138-139].

Організація – це група людей, діяльність яких свідомо координується для досягнення спільної мети або цілей [2, с.18].

Усі складні організації є не тільки групами, цілеспрямованими у своїй діяльності; і маючи певний набір взаємозалежних цілей, вони також мають загальні для всіх складних організацій характеристики.

Імовірно, самою очевидною характеристикою організацій є поділ праці. Якщо, принаймні, два чоловіки працюють разом для досягнення однієї мети, вони повинні поділяти роботу між собою. Поділ усієї роботи на складові компоненти звичайно називається горизонтальним поділом праці.

У дуже малих організаціях горизонтальний поділ праці може не простежуватися досить чітко. Класичним зразком горизонтального поділу праці в організаціях правоохоронних органів, наприклад, є розкриття по „гарячих” слідах злочинів, профілактика правопорушень і висока оплата за цю роботу. Вони являють собою основні види діяльності, що повинні бути успішно виконані, щоб організація досягла поставлених цілей [1, с. 122].

Складні організації здійснюють чіткий горизонтальний поділ за рахунок створення підрозділів, які виконують специфічні конкретні завдання і мають конкретні специфічні цілі, яких добиваються. Такі підрозділи часто називаються відділами або службами, але існують також і численні інші назви. Ці підрозділи у системі МВС і в інших організаціях мають свої власні, більш дрібні, більш конкретні підрозділи. МВС України, наприклад, будучи такою великою і широко розгалуженою організацією, формує підрозділи як по географічному принципу, так і по окремих видах діяльності. Відділи розділяються на відділення – вибору нових місць розміщення організацій, керування, а в кожному з цих відділень є групи по географічних зонах.

Керівник — це менеджер, і, хоча організації, сфери і відповідальність можуть різнитися, робота має багато загального.

Щодо змісту роботи менеджера, М. Мескон знаходить ще одну спільну рису менеджменту - ролі керівника. Роль, за його визначенням, є «набором певних поведінкових правил, що відповідають конкретній установі чи конкретній посаді» [3, с.45].

У своїх роботах Мінцберг виділяє 10 ролей, що, на його думку, приймають на себе керівники в різні періоди й у різному ступені. Він класифікує їх у рамках трьох великих категорій: міжособистісні ролі, інформаційні ролі і ролі по прийняттю рішень. Як він зазначає, ролі не можуть бути незалежні одна від іншої [4, с.79].

Отже необхідно зробити певні висновки:

Три критерії формальної організації включають наявність принаймні двох підлеглих, що навмисно працюють разом для досягнення спільної мети.

Організації перетворюють ресурси у вигляді людей і інформації в бажані кінцеві становища або цілі.

Організації повинні взаємодіяти з зовнішнім середовищем. Залежність від зовнішнього середовища, що постійно змінюється і знаходиться поза контролем керівництва, являється основною причиною того, чому в керуванні немає абсолютних правил.

Всі організації здійснюють горизонтальний поділ праці, розбиваючи всю роботу на складові її завдання. Більш великі організації здійснюють такий поділ, створюючи відділи або підрозділи, що далі підрозділяються на більш дрібні одиниці. Менеджмент необхідне для координування всіх завдань організації.

Менеджмент — це процес планування, організації, мотивації і контролю для того, щоб сформулювати і досягти мети організації через інших людей [5, с.12]. Усі менеджери виконують ці функції і грають кілька інших ролей, таких як оброблювача інформації; лідера; особи, що приймає рішення. Характеристики, завдяки яким людина стає видатною, відрізняються від характеристик, якими володіє ефективний менеджер.

Більш великі організації мають такий обсяг менеджменту, що їм необхідно чітко визначити корпус керівників. Вертикальний поділ праці, створення рівнів менеджменту використовуються для диференціації і координації менеджменту.

Хоча реальне число рівнів може бути і великим, традиційно виділяються три рівні менеджменту. Менеджери низової ланки, молодші начальники спостерігають за процесом здійснення роботи підлеглими, що не керують, а мають справу безпосередньо з ресурсами. Керівники середньої ланки є буфером між керівниками низової і вищої ланок. Їхня робота значно варіюється від організації до організації. Менеджери вищої ланки відповідають за організацію в цілому або за великий сегмент даної організації [6, с.238].

Щоб бути успішною, тобто домогтися своєї мети, організація повинна вижити завдяки результативності й ефективності. Продуктивність, тобто відносна ефективність організації, має кількісне вираження. Вона визначається як кількість одиниць виходу, ділена на кількість входу.

Важливим елементом продуктивності є якість. Для того, щоб організація домоглася успіху, керівник повинен розуміти її загальні характеристики.

Хоча всі організації мають багато загальних характеристик, різниці між ними дуже часто у вирішальній ступені впливають на те, що саме спрацює краще. Ці ситуаційні перемінні можуть бути внутрішніми і зовнішніми. Усі ці перемінні і усі функції менеджменту взаємозалежні. Зміна в одній з цих перемінних деякою мірою викликає зміни у всіх інших.

Ефективний менеджер, приймаючи до уваги ці ситуаційні перемінні, розуміє, що не існує єдиного „правильного” способу здійснення чогось. Оптимальний вибір — це вибір того, що найбільше відповідає ситуації, яка склалася на даний час. Для того, щоб зробити цей правильний вибір, керівник повинен мати комплексний погляд на речі.

Список використаних джерел

1. Менеджмент організації: Підручник / За заг.ред. д.ю.н., проф. В.П. Петкова. – Кіровоград, КіпЮІ ХНУВС, 2008. – 795 с.

2. Вступ до менеджменту: Навчальний посібник, 2001. – 158 с. (Петков В.П., Петков С.В., Соломенчук О.О.).
3. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента: Пер. англ.— М.: Дело, 1992. — 701с.
4. Мурашко М.І. Менеджмент персоналу: навчально-практичний посібник. К.: Т-во “Знання”, КОО, 2002. 311 с.— 239с.
5. Менеджмент у державному управлінні: Навчальний посібник, 2001. – 303 с. (Петков В.П., Петков С.В., Соломенчук О.О.).
6. Менеджмент у державному управлінні: загальна частина. . Навч. посіб. Петков В.П., Петков С.В., Наливайко Л.Р., та ін— К.: КНТ, 2012. — 312 с.

Коваль О. О., к. е. н., доцент

Заболотна І. І., студентка

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

ОБОРОТНІ КОШТИ, ЇХ ЗНАЧЕННЯ ТА ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ

У період по розвитку ринкових відносин в Україні, гострої нестачі фінансових ресурсів необхідно приділяти постійну увагу організації управління оборотним капіталом промислових підприємств. Розвиток ринкових відносин та досвід зарубіжної системи господарювання визначають залежність результатів діяльності підприємств від ефективності використання оборотного капіталу. Тому дослідження системи управління оборотним капіталом як важливого чинника підвищення ефективності функціонування підприємств промисловості набуває особливої актуальності.

Фінансова діяльність будь-якого промислового підприємства тісно пов'язана з формуванням і використанням оборотного капіталу, для ефективного управління яким потрібна продумана, виважена і цілеспрямована політика на рівні окремого підприємства та на рівні держави. Оборотному капіталу належить особливе місце у структурі капіталу підприємства, оскільки від якості управління ним залежить безперервність процесу виробництва та реалізації продукції, ліквідність підприємства, його платоспроможність та рентабельність.

На сучасному етапі розвитку економіки України оборотний капітал як економічна категорія потребує глибшого дослідження та удосконалення організації управління ним на практиці. Підтвердженням цьому є збиткова діяльність багатьох вітчизняних підприємств, проблеми, пов'язані з виробництвом та реалізацією продукції у зв'язку з недостатністю фінансових ресурсів. За останні роки вітчизняна економіка майже повністю втратила власний оборотний капітал, а в структурі оборотного капіталу за напрямками вкладення левову частку займає дебіторська заборгованість, яка постійно зростає. Відповідно, в структурі джерел формування оборотного капіталу найбільшу частку займає кредиторська заборгованість, яка сьогодні зросла до критичного рівня. Це свідчить про постійне зменшення оборотного капіталу у сфері виробництва і його осідання у розрахунках, в результаті чого підприємствам в обіг потрібно залучати дедалі більші суми оборотного капіталу. Отже, проблема управління оборотним капіталом та джерелами його формування в сучасних умовах є актуальною. Це вимагає від науковців та практиків систематизації та доповнення теоретичних знань про організацію управління оборотним капіталом підприємств, виявлення її недоліків, причин та наслідків, розроблення практичних рекомендацій щодо їх усунення на рівні окремих підприємств, галузей і вітчизняної економіки в цілому.

У розвиток теорії та практики управління оборотним капіталом підприємств зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені: Є. Викова, І. Бланк [1], Є. Брігхем, В. Буряковський, І. Зятковський, В. Ковальов, А. Поддєрьогін, Р. Сайфулін, Р. Слав'юк, Є. Стоянова, А. Філімоненков, В. Шеремет та інші.

Незважаючи на широке висвітлення у науковій літературі проблем, пов'язаних з організацією управління оборотним капіталом підприємств, не всі аспекти цієї складної та багатогранної проблеми з'ясовано та належно обґрунтовано. Особливо це стосується

понятійного апарату, визначення потреби в оборотному капіталі, оптимізації джерел формування оборотного капіталу підприємств в умовах глобалізацій цих змін.

Для вирішення цієї проблеми можна запропонувати застосування економіко-математичних методів, а саме створення узагальненої регресійної моделі.

У процесі дослідження були визначені фактори, що здійснюють вплив на величину оборотного капіталу, а саме: обсяг виробництва; коефіцієнт оборотності оборотного капіталу; індекс цін; індекс інфляції.

Створення такої моделі забезпечить ефективне управління процесу формування оборотних коштів підприємства.

Список використаних джерел

1. Бланк И.А. Управление активами и капиталом предприятия. – К.: Эльга, 2004. – 448 с.
2. Брігхем С.Ф. Основи фінансового менеджменту. Переклад з англійської: – К.: Молодь, 1997. – 734 с.
3. Володькіна М.В. Економіка промислового підприємства: навч. посіб. /М.В. Володькіна — Київ.: УНЛ, 2004. — 196 с.
4. Економіка підприємства: навч. посіб. / за заг. ред. Л. С. Шевченко. – Х.: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2011. – 208 с.
5. Яркіна Н. М. Економіка підприємства : навч. посіб. / Н. М. Яркіна – Київ : Ліра-К, 2015. – 498 с.

Куценко Д. М., старший викладач

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ УТОЧНЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Забезпечення економічної безпеки національної економіки є необхідною умовою для реалізації приватних і державних економічних інтересів, запорукою еволюції економічної системи та вдалого позиціонування держави на глобальній економічній арені. Україна нині перебуває у стані, коли вплив зовнішніх і внутрішніх загроз на стан економічних процесів набули свого апогею через політичну кризу та соціальну напругу у суспільстві. З огляду на це, набувають актуальності спроби запропонувати заходи щодо посилення рівня захисту і бізнес-структур, і держави в цілому від дестабілізаційних факторів економічної природи походження. В умовах політичної й економічної нестабільності, що супроводжуються тривалими негативними тенденціями у промисловому секторі, кожен учасник економічних відносин, що бажає продовжити своє функціонування та досягнути певного рівня рентабельності, має власними силами запровадити механізм ефективного управління економічною безпекою.

Промисловий сектор є одним із фундаментів побудови п'ятого технологічного укладу. Оскільки перехід до шостого технологічного укладу, настання якого експерти вважають реалією зовсім недалекого майбутнього, для України є питанням проблемним, до стратегічних напрямів економічного розвитку владним структурам все-таки належить віднести стабілізацію стану суб'єктів промислового комплексу, в першу чергу – промислових підприємств. Фінансово-господарський стан їх значної частини нині перебуває під впливом численних зовнішніх і внутрішніх загроз, серед яких зношеність основних засобів, недостатність оборотних активів для безперервної роботи виробництва, втрата ринків збуту продукції, низька конкурентоспроможність, звільнення кваліфікованих кадрів тощо. Варто відзначити, що саме підприємства промисловості найчастіше належать до числа системо утворювальних підприємств, і припинення їх діяльності може мати негативні наслідки для стану економічної безпеки держави та врешті решт національної безпеки.

Отже, на рівні із процесами фінансового менеджменту, менеджментом персоналу, стратегічним, інноваційним, інвестиційним і ризик-менеджментом, для сучасних промислових підприємств важливого значення нині набуває питання управління їх економічною безпекою. Особливо актуальним воно стає, зважаючи на наявні обставини функціонування вітчизняних підприємств, що супроводжуються руйнуванням інфраструктури економічної системи, проявами гібридної війни, політичної й економічної криз, різким зростанням рівня інфляції, цін і валютних курсів. На практиці управління

економічною безпекою здійснюється нині в межах управління фінансовою санацією, якщо ж підприємство перебуває у нормальному функціональному стані, то питання забезпечення його економічної безпеки найчастіше не піднімається взагалі, оскільки керівництво та стейкхолдери не бажають відволікати обмежені фінансові ресурси для розробки превентивних заходів щодо нейтралізації дії загроз, які можуть і не стати актуальними для суб'єкта господарювання. У результаті, це може мати фатальні наслідки для діяльності промислового підприємства та завершитись його банкрутством і ліквідацією. Таким чином, завдання формування ефективного механізму управління системою економічної безпеки фінансових установ потребує нині вирішення й у науковій площині, і на прикладному рівні.

Отже, сучасним дослідникам варто докласти зусиль, аби надати наукове обґрунтування теоретико-методичних засад і прикладних інструментів формування (за умови відсутності) та модернізації (за умови наявності) механізму управління економічною безпекою промислових підприємств України.

Цього можливо досягти шляхом вирішення таких теоретико-методичних завдань:

- доповнити концептуальні засади організації та функціонування системи економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності;
- вдосконалити науково-методичні підходи до формування механізму управління економічною безпекою промислових підприємств;
- схарактеризувати внутрішні та зовнішні загрози економічній безпеці вітчизняних підприємств промислового сектору;
- встановити рівень економічної безпеки промислових підприємств;
- запропонувати напрями модернізації підходів до формування механізму управління економічною безпекою суб'єктів господарювання;
- розробити методичні підходи до оцінювання ефективності використання механізму управління економічною безпекою підприємств;
- визначити сучасні пріоритети управління економічною безпекою вітчизняних промислових підприємств у системі забезпечення національної безпеки держави.

Об'єктом дослідження сучасними дослідниками у царині безпекознавства має бути обрано процес управління економічною безпекою промислових підприємств у сучасних умовах функціонування суб'єктів національної економіки в Україні. Предметом дослідження стануть теоретико-методичні засади, прикладні положення, інструменти й засоби формування та реалізації механізму управління економічною безпекою промислових підприємств.

Отже, актуальне наукове завдання, яке належить вирішити для раціональної організації системи забезпечення економічної безпеки промислових підприємств на практичному рівні, полягає в обґрунтуванні та удосконаленні теоретико-методичних підходів до формування та ефективного застосування механізму управління економічною безпекою промислових підприємств в Україні. Аналіз опублікованих наукових робіт вітчизняних і закордонних вчених, які розкривають окремі аспекти досліджуваної тематики, свідчать про те, що для модернізації процесу управління економічною безпекою промислових підприємств в Україні необхідно:

- удосконалити структурну будову системи економічної безпеки промислових підприємств шляхом застосування комплексного підходу до формування механізму підтримки рівня їх економічної безпеки у системі менеджменту суб'єктів господарської діяльності;
- оптимізувати традиційний механізм управління економічною безпекою промислових підприємств шляхом інтеграції до нього ряду функцій і завдань фінансового менеджменту та ризик-менеджменту та визначення суб'єктів управління й інформаційно-аналітичного забезпечення їх діяльності;
- модернізувати тезаурус менеджменту управління економічною безпекою суб'єктів господарювання шляхом розширення категорійного апарату безпекознавства шляхом

уточнення змістовно-понятійного трактування наукових категорій економічної безпеки та системи економічної безпеки промислових підприємств;

- розширити напрями нормативно-правового й інформаційно-аналітичного забезпечення механізму управління економічною безпекою суб'єктів господарювання за рахунок внесення пропозицій для ініціювання змін наявних законодавчих актів й економічних стратегій, здатних спростити процеси регулювання стану економічної безпеки промислових підприємств та підвищити рівень ефективності контролю їх діяльності;

- оновити класифікацію загроз економічній безпеці вітчизняних суб'єктів господарської діяльності з урахуванням сучасних умов функціонування промислових підприємств і загальної економічної ситуації у державі;

- надати методичні рекомендації щодо оцінювання рівня економічної безпеки промислових підприємств шляхом їх доповнення рядом показників, покликаних забезпечити ефективність і правдивість оцінки;

- запропонувати шляхи оптимізації економічної діяльності промислових підприємств через механізм конкретизації функцій і завдань органів державної влади щодо регулювання стану економічної безпеки суб'єктів господарювання та уникнення дублювання покладених на них обов'язків щодо контролю господарського стану та рівня функціонування вітчизняних господарських структур.

Практичне значення очікуваних наукових результатів полягатиме в можливості застосування наукових положень і висновків дослідження у практичній діяльності вітчизняних промислових підприємств, у тому числі в процесі взаємодії їх власників і менеджменту з іншими категоріями стейкхолдерів.

Логовський А. Ю., студент

Петков В. П., д. ю. н., професор

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

ПЛАНУВАННЯ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ ЯК ФУНКЦІЯ СЛУЖБИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Планування людських ресурсів - це система підбору кваліфікованих кадрів, яка має за мету забезпечити потреби організації в необхідній кількості фахівців у конкретні тимчасові рамки.

Кадрове планування – це спрямована діяльність організації по підготовці кадрів, забезпеченню пропорційного і динамічного розвитку персоналу, розрахунку його професійно-кваліфікаційної структури, визначенню загальної і додаткової потреби, контроль його використання.

Управління – складний соціально-політичний і економічний процес впливу суб'єкта на об'єкти управління з метою забезпечення стабільності чи переведення з одного стану в інший згідно з визначеними цілями. Головне завдання управлінської діяльності полягає в тому, щоб підібрати виконавців з необхідними трудовими навичками і кваліфікаційним розвитком, об'єднати їх на спільні узгоджені дії, визначити для них загальні цілі, для досягнення яких наділити відповідними правами і обов'язками, створити раціональну організаційну структуру і забезпечити її діяльність необхідними технічними і правовими умовами. Управління вимагає чіткої організації, котра не може бути ефективною без опертя на досягнення науки. Так виникла проблема не просто організації, а наукової організації управління. Щоб розумно і результативно управляти, необхідно перш за все організувати роботу того, хто сам займається управлінською діяльністю, тобто суб'єкта управління. Від того, як організовано діяльність суб'єкта управління, залежить якість управлінського впливу на об'єкт управління [1, с.378].

Під плануванням людських ресурсів (ПЛР) сьогодні розуміється визначення коли, де, скільки, якої кваліфікації, за якою ціною будуть потрібні організації співробітники для реалізації її завдань. Основне завдання планування людських ресурсів (у вузькому значенні) складається в забезпеченні реалізації планів організації з точки зору людського фактора —

трудівників: їх чисельності, кваліфікації, продуктивності, витрат на них. Недосконале планування людських ресурсів дорого обходиться організаціям і може привести до втрат цінних ресурсів.

У той же час ефективне планування людських ресурсів позитивно впливає на результати організації завдяки:

а) оптимізації використання персоналу. Детальне планування дозволяє виявити і продуктивно використати незатребуваний потенціал співробітників шляхом розширення посадових обов'язків, переводу працівників на інші робочі місця, реорганізації виробничих процесів;

б) удосконалення процесу прийому на роботу. Планування є джерелом інформації про потребу організації в персоналі, що дає можливість забезпечити пошук і відбір кандидатів на планомірній основі, знизити витрати і уникнути кризових ситуацій, які зв'язані з нестачею працівників;

с) організації професіонального навчання. План по людських ресурсах є основою для планування і проведення професіонального навчання. Розробка цього плану дозволяє забезпечити необхідну кваліфікацію працівників.

Щоб визначити потреби організації в людських ресурсах, необхідно розуміти, під впливом яких чинників вони формуються. Оскільки організації є відкритими соціальними системами, їхні потреби в працівниках виникають під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників.

Внутрішні чинники. Потреби організації в працівниках залежать перш за все від цілей, які стоять перед нею, для реалізації яких необхідні людські ресурси. Чим конкретніша організаційна ціль, тим краще визначити потреби в працівниках, необхідних для її реалізації.

Зовнішні чинники. Серед багатьох зовнішніх для організації чинників існує декілька найбільш важливих, які безпосередньо впливають на стан ринку праці — джерела робочої сили для більшості сучасних організацій.

Макроекономічні параметри. Темпи економічного зростання, рівень інфляції і безробіття, структурні зміни справляють сильний вплив як на стратегію організації, так і на ринок праці.

Розвиток техніки і технологій може самим кардинальним шляхом змінити потреби організацій в працівниках. Достатньо згадати персональні комп'ютери, які замінили мільйони рахівників в усьому світі.

Політичні зміни можуть впливати на потреби в людських ресурсах і стан на ринку праці через зміну законодавства (податкового режиму, системи соціального страхування, законодавства щодо праці), регулювання макроекономічних параметрів, створення визначеного політичного клімату в країні.

Розуміння динаміки чинників, які впливають на потреби організації в працівниках, є основою планування людських ресурсів. Сучасні організації використовують різні методи планування.

Стратегія управління людськими ресурсами створюється на основі загальної стратегії розвитку організації і являє собою способи дій відносно персоналу для досягнення цілей організації.

По суті, стратегічне планування людських ресурсів полягає у співставленні організаційних компетенцій, необхідних для реалізації стратегії розвитку і фактичного стану людських ресурсів організації, та наступного визначення потреби організації в цих ресурсах у майбутньому.

Визначення невідповідності між існуючими і майбутніми ресурсами веде до окреслення потреб і пріоритетів розвитку персоналу, які формуються в стратегії управління людськими ресурсами.

На основі стратегії управління персоналом і для забезпечення її реалізації розробляється план організаційно-технічних заходів, який містить пакет конкретних дій,

терміни і методи їх виконання, а також потреби в ресурсах. Як правило, план складається на один календарний рік і може переглядатися протягом цього періоду.

Створення плану організаційно-технічних заходів, по суті, і є процесом планування людських ресурсів. У процесі планування (визначення потреб у персоналі) необхідно враховувати наступні фактори:

1. Внутрішньоорганізаційні:

- цілі організації (окреслення задачі, бізнес-план);
- рух персоналу (звільнення, вихід на пенсію, декретні відпустки, тимчасова непрацездатність);
- фінансовий стан, традиції і т.д.

2. Зовнішні:

- стан економіки (темпи економічного росту галузі, рівень інфляції і безробіття);
- розвиток техніки і технології, державна політика (зміна трудового законодавства, податкового режиму, систем соціального страхування);
- конкуренція і ринкова динаміка.

Існує ряд методів визначення потреб організації в персоналі: метод екстраполяції, метод експертних оцінок, математичного моделювання і т.д. Вибір методів планування зумовлений специфікою конкретної організації: видом діяльності, розміром, фінансовим станом, організаційною культурою.

Планування людських ресурсів не може бути абстраговано від діяльності організації, так як саме для забезпечення цієї діяльності здійснюється кадрове планування. Але повністю ефективним планування людських ресурсів є лише в тому випадку, якщо воно інтегровано в процес спільного стратегічного планування, а не спрямоване на задоволення лише поточних потреб.

Список використаних джерел

1. Бандурка О. М. Управління в органах внутрішніх справ України: підручник. Харків, 1998. 379 с.
2. Охріменко О.О., Іванова Т.В. Соціальна відповідальність: навчальний посібник. К., 2015. 173 с.
3. Осовська Г.В., Осовський О.А. Основи менеджменту: навчальний посібник. К.: «Кондор», 2006. 664 с.

*Луценко Н. О., старший викладач
Східноєвропейський університет економіки і менеджменту*

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ СЕНСОМАРКЕТИНГУ НА ВИБІР СПОЖИВАЧІВ

В умовах ринкової конкуренції відбувається активізація боротьби за прихильність покупців. Завдання ускладнюється тим, що традиційні маркетингові засоби наразі втрачають свою ефективність: покупців уже не здивуєш подарунковими пакетами, яскравими вівісками або акціями. Традиційний маркетинг вже не приносить очікуваних позитивних результатів. Це спонукає до пошуку нових інструментів маркетингової діяльності.

Одним із стратегічних напрямів розвитку маркетингу є моделювання поведінки споживачів. Проте залишаються актуальними проблеми формування систем взаємовідносин між продавцем і споживачем. У маркетингу в основі взаємодії підприємств і споживачів лежать три основні принципи:

- успіх на ринку пов'язаний з розумінням мотивації споживача і знанням його поведінки;
- підприємство повинно змінюватися, щоб враховувати інтереси споживача;
- підприємство повинно впливати на поведінку споживача щоб стимулювати купівлю товару.

При ухваленні рішення про покупку споживачами рухають різні мотиви. Мотиви покупок – це складні психологічні структури, окремі ланки яких найчастіше не зрозумілі навіть споживачу. Фактично покупець діє емоційно і примусово, реагуючи на образи і спонукання пов'язані в підсвідомості з продуктом. Незалежні дослідження показують, що грамотне застосування елементів сенсорного маркетингу в сукупності з іншими рекламними технологіями можуть значно вплинути на ефективність торгівлі. Головне завдання

сенсорного маркетингу: поліпшити настрій покупця, що чекає від шопінгу приємних емоцій. Чим більш приємна і розслаблююча атмосфера створена навколо товару, тим більше бажання його придбати. Крім того, використання інструментів сенсорного маркетингу виробляє у людини певний рефлекс - чітку асоціацію мелодії, звуків, запахів, кольорів з певними брендами. Одним з різновидів методів стимулювання збуту виділяють сенсорні форми комунікацій. Раціональне використання сенсорних форм має в рази більшу ефективність у порівнянні з уже звичними візуальними і звуковими формами. Причина проста – сенсорні асоціативні маніпуляції найменш очевидні і усвідомлювані.

В Україні підприємці приділяють увагу оформленню інтер'єрів, проте формування відповідного емоційного настрою у клієнта за допомогою аромату, усунення неприємних запахів в торгових залах та офісах залишається поза полем їх зору.

Сенсомаркетинг становить комбінацію двох сфер знань – неврології та традиційного маркетингу та вивчає споживчу поведінку (мислення, пізнання, пам'ять, емоційні реакції тощо), причому ключовим завданням є прогнозування споживчого вибору індивідів [1, с. 26]. Він збирає та інтерпретує інформацію про мимовільні реакції людини на товар чи торгову марку: назва, логотип, поєднання кольорів, аудіосигнали, символи [2].

Відповідно до теорії сенсомаркетингу близько 90 % розумової діяльності людини, і навіть емоції, відбувається в підсвідомій області [3]. Дослідження впливу сенсорного маркетингу показують: якщо покупка супроводжується приємним для людини звуком, то готовність придбати товар зростає на 65%. Приємний смак прискорює ріст цієї готовності на 23%, приємний запах – на 40%. Товар, приємний на дотик, люди готові придбати на 26% швидше, а приємний на вигляд – на 46%. Сукупність впливів на всі органи чуттів повинна підвищити купівельну готовність клієнта на 200%. Як показують спеціальні дослідження, 80% кольору і світла «поглинаються» нервовою системою і тільки 20% - зором.

Різновидом сенсомаркетингу є візуальний мерчендайзинг (вплив за допомогою кольору та зображень), звуковий дизайн і аромамаркетинг. Знаменитий маркетинговий консультант Мартін Ліндстром впевнений, що сенсорний маркетинг допомагає виробити у людини умовний рефлекс: почувши певну музику, відчувши запах або побачивши поєднання кольорів, виникли чіткі асоціації з певним брендом. Він стверджує, що в битві за споживача перемогу отримає той, хто буде ефективно використовувати всі наші п'ять органів чуттів: зір, слух, нюх, дотик, смак. Результати сенсомаркетингових досліджень показали, що емоційні товарні презентації викликають у споживачів набагато вищу нейронну активність, ніж прості товарні презентації [4, с. 430]. Покупець швидше зацікавиться презентацією товарів з позитивним емоційним посланням, ніж суто раціональною презентацією.

Музика також впливає на настрій покупців. Тому у ряді країн у великих універсальних магазинах створюють м'який музичний фон. За даними дослідницького агентства Magram Market Research (MMR), розмірені (близько 60 тактів за хвилину) мелодії частіше підштовхують людей до імпульсних покупок. Людина під їх дією може витратити на 35 – 40 % більше грошей, ніж збиралася [5, с. 105].

Крім звуків і впливу за допомогою кольору і зображень, торговці цікавляться і запахами. Мета ароматичного маркетингу – за допомогою дії запахів впливати на поведінку клієнтів, а також на їх позитивне сприйняття пропозиції. Згідно з дослідженнями фахівців, 98 % всієї рекламної інформації не сприймається взагалі, а середня тривалість сприйняття рекламного оголошення складає лише 2 секунди [6, с. 36]. Застосування таких "несподіваних" подразників, як аромат, може подовжити час розгляду оголошення і спонукати людину більш інтенсивно її вивчити. Проведені експерименти показують, що ароматизація торгових приміщень здатна стимулювати динаміку продажів у середньому на 15 %, тому що не менше 70 % споживачів оцінюють за запахом такі якості продукту, як свіжість і вишуканість. Запахи найшвидше пробуджують пам'ять не тільки логічну, але й емоційну, так як швидкоплинний запах може пробудити в людини ланцюг пов'язаних асоціацій [7, с. 46]. Великі супермаркети розпиляють ароматизатори із запахом кави, свіжої випічки або фруктів, аби підняти свої продажі. Запах свіжого хліба з магазинних

мініпекарень добре підвищує продаж продуктів і напоїв. Найбільш впізнаваними і приємними для людей визнані запахи кави, дорогої шкіри, випічки, карамелі, ванілі і смаженої картоплі. Такі методи впливу на покупців призводять до збільшення обсягів продажів.

Отже, сенсомаркетинг не задовольняє потреби споживачів і не створює щось нове, а лише організовує умови для продажу. Виробникам необхідно докласти максимум зусиль, щоб продукт почав «продавати себе сам» завдяки унікальній рецептурі й смаку, привабливому для покупців.

Список використаних джерел

1. Нейромаркетинг. Визуализация эмоций. – М. : Альпина Паблишерз, 2009. – 113 с.
2. Что такое нейромаркетинг? [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [Http://iamasopywriter.ru/2011/05/11/neuromarketing/](http://iamasopywriter.ru/2011/05/11/neuromarketing/).
3. Психология цвета в рекламе [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [Http://www.korolewstvo.narod.ru/marstat/adcolor_1.htm](http://www.korolewstvo.narod.ru/marstat/adcolor_1.htm).
4. Рюмшина Л. И. Манипулятивные приемы в рекламе : учебн. пос. / Рюмшина Л. И. – М. : Ростов н/Д : Изд. Центр "МарТ", 2004. – 235 с.
5. Попова Ж. Г. Идеи психоанализа в современной рекламе / Ж. Г. Попова // Журнал Маркетинг в России и за рубежом. – 2002. – № 1. – С. 34–38.
6. Наумов В. Нейромаркетинг: ефективний інструментарій впливу на споживача / Наумов В., Комова Т. // Маркетинг і маркетингові дослідження. – 2008. – № 2. – С. 45–48.
7. Нейромаркетинг // Інформаційний портал української мережі ділової інформації ЛІГАБізнесІнформ / Інформаційне агентство ІАЦ "ЛІГА", 2006. – Режим доступу : www.uslugy.ru/a-id-12356.html.

Малашевич І. Ю., студент

Петков В. П., д. ю. н., професор

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

МЕНЕДЖЕР У СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Проблема менеджменту в галузі охорони здоров'я на сьогодні є надзвичайно актуальною для України. Передусім — у контексті проведення реформи галузі, яка повинна бути гармонізована із системою європейської охорони здоров'я. Реалізувати таку реформу без залучення сучасного менеджменту неможливо.

Проблемам ефективності політики охорони здоров'я та її складових, удосконалення механізмів державного регулювання галуззю присвячені праці таких вітчизняних і зарубіжних науковців як: О.В. Баєва, М.М. Білинська, О.Є. Вашев, В.Д. Долот, В.М. Лехан, О.Л. Прокопчук, Н.Д. Солоненко, Я.Ф. Радиш, І.В. Рожкова та ін. Однак у сучасних умовах реформування системи охорони здоров'я в Україні зазначена проблематика значно актуалізується і потребує подальших ґрунтовних досліджень науковців в аспекті менеджменту в галузі охорони здоров'я та розпочатих реформ, .

Специфіка управління закладами охорони здоров'я обумовлена тим, що охорона здоров'я – особлива сфера діяльності, яка значно відрізняється від інших видів діяльності.

Однією з найважливіших управлінських завдань в галузі охорони здоров'я населення стає досягнення цільових орієнтирів: підвищення якості та доступності медичної допомоги за рахунок ефективного використання обмежених фінансових, матеріальних, трудових та інших ресурсів охорони здоров'я в умовах швидко зростаючої конкуренції на ринку медичних послуг [3, с.127].

Заклади охорони здоров'я мають особливі характеристики, які вимагають модифікації загальних принципів управління або зміни акцентів.

Найбільш показовим проявом нових тенденцій в управлінні установ охорони здоров'я є поява приватних організацій з властивими їм особливостями. Вони відрізняються від державних закладів більш гнучким управлінням, свободою у прийнятті управлінських та фінансових рішень.

У зв'язку з цим, приватні медичні установи становлять реальну конкуренцію державному сектору: краще задовольняють індивідуальні запити населення на більш високому технологічному рівні, забезпечують високу якість обслуговування.

Але в сучасних умовах, до якого б типу закладів не належала установа охорони здоров'я, необхідною умовою її існування є управління сталим розвитком.

У сучасних умовах розвиток медицини потребує нових інноваційних підходів. Це можливо шляхом формування стратегії розвитку медичного закладу: створення на основі системних перетворень сучасного спеціалізованого науково-практичного комплексу, що об'єднує широкий спектр стаціонарної, амбулаторної та екстреної медичної допомоги з формуванням умов для наукової та педагогічної діяльності з розробки та впровадження нових медичних технологій шляхом інтенсивного розвитку лікувально-діагностичної бази, запровадження організаційних і управлінських перетворень [6].

Тому головними цілями наміченого стратегічного розвитку такого медичного закладу мають стати:

1) підвищення конкурентоспроможності установи на основі забезпечення високого рівня якості та доступності спеціалізованої медичної допомоги, використання унікальних технологій діагностики та лікування;

2) забезпечення прикріпленого контингенту необхідними видами та обсягами медичної допомоги, розвиток високотехнологічних видів медичної допомоги, розширення можливостей для обслуговування пацієнтів на договірній основі;

3) забезпечення інтегрованої медичної допомоги пацієнтам – організація лікувально-діагностичного процесу на всіх етапах згідно принципу «замкнутого циклу» і під єдиним професійним керівництвом;

4) інноваційний розвиток медичного закладу за різними напрямками медичної діяльності;

5) підвищення компетентнісного рівня співробітників в професійному та правових аспектах;

б) забезпечення ефективного управління медичною та підприємницькою діяльністю медичного закладу на основі оптимального розвитку та раціонального використання ресурсів, впровадження сучасних управлінських технологій [8].

Втілення в систему охорони здоров'я нових методів господарювання з використанням елементів ринкових відносин створює передумови для поступового формування власного медичного менеджменту, що в свою чергу потребує наявності якісно нового спеціаліста управління - менеджера охорони здоров'я (медицини).

Саме ринок з властивими йому ризиком і невпевністю ситуації сприяв розвитку у західних менеджерів надзвичайно важливих і вкрай необхідних для сучасних керівників охорони здоров'я якостей: самостійності і відповідальності за свою діяльність, постійного пошуку організаційно-управлінських і науково-технічних новацій - захисних механізмів в умовах нестійкої рівноваги ринкової кон'юнктури. Таким чином, ринок вимагає наявності спеціально підготовленого управлінського персоналу, який би володів основами менеджменту, як соціальною функцією.

Менеджер охорони здоров'я - це професіонал в галузі управління всіма ланцюгами системи. До його компетентісної характеристики слід віднести:

- володіння системною методологією, її практичне застосування при організації керуючих і керованих систем;

- вміння приймати різні види управлінських рішень і володіння технологією процесу управління;

- здатність забезпечити діяльність системи в умовах оперативного, ситуаційного і стратегічного управління;

- вміння застосовувати знання нормативно-правової бази;

- володіння технологією роботи з інформацією і принципами медичного маркетингу;

- володіння основами комплексного управління персоналом і психологічними методами управління в створенні мотиваційного механізму поведінки колективу;

- здатність вирішувати проблеми в умовах зміни принципів господарювання і ринкових відносин з використанням економічних методів управління;

- знайомство з різними формами ринкових відносин в системі охорони здоров'я;
- комп'ютерну грамотність та володіння іноземною мовою;
- орієнтацію на самостійний професійний розвиток тощо [6].

Отже, майбутній менеджер охорони здоров'я (менеджер медицини) - це керівник ринкової орієнтації, що відповідає вимогам реформи галузі в напрямку формування багатокладної системи охорони здоров'я.

Список використаних джерел

1. Баєва О.В. Менеджмент в галузі охорони здоров'я: навчальний посібник. К.:ЦУЛ, 2008. 640с.
2. Баєва О.В., Білинська М.М., Жаліло Л.І. Управління підприємницькою діяльністю в галузі охорони здоров'я /за ред. О. В. Баєвої, І. М. Солоненка. К.: МАУП, 2007. 376 с.
3. Державне управління реформуванням системи охорони здоров'я в Україні / М. М. Білинська, Я. Ф. Радиш, І. В. Рожкова та ін. ; за заг. ред. М. М. Білинської. К.; Львів : НАДУ, 2012. 240 с.
4. Долот В. Д. Основні напрями та пріоритети реформування сфери охорони здоров'я України. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.du.nauka.com.ua>.
5. Менеджмент: навч. посібник / за ред. В.І. Крамаренко. К.: ЦУЛ, 2003. 248 с.
6. Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015-2020 років. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://uoz.cn.ua/strategiya.pdf>
7. Солоненко І.М., Жаліло Л.І. Державна політика з охорони громадського здоров'я в Україні : навч. посіб. / за ред. І. М. Солоненка, Л. І. Жаліло. К. : Вид-во НАДУ, 2004. 116 с.
8. Шевченко В.А. Стратегія розвитку багатопрофільного медичного закладу. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.confcontact.com/2016-ekonomika-i-menedzhment/2_shevchenko.htm

Ніколайчук Т. О., аспірант

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАНУ

ВДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ - ЯК ЗАПОРУКА РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ

Постійні зміни в економічній, соціальній, екологічній та політичній сферах України, одночасно створюють великі можливості і серйозні загрози для кожної особистості та вносять значний рівень невизначеності в житті практично кожної людини. Імідж будь-якого підприємства чи організації визначається насамперед належним відношенням до всіх членів трудового колективу, а успіх підприємству гарантовано, якщо є зацікавленість його працівників у підвищенні продуктивності праці та в повній реалізації свого творчого потенціалу.

Економічні чинники заохочення персоналу включають різні форми і системи заробітної плати, організацію преміювання працівників, розгалужену систему доплат та надбавок, як постійного характеру у відсотковому розмірі до ставки заробітної плати (посадового окладу), так і одноразових грошових заохочень за певні досягнення, успіхи у роботі, з нагоди ювілею, народження дитини, виходу на пенсію тощо.

В сучасній організації від персоналу вимагається не тільки пунктуальне й своєчасне виконання обов'язків, передбачених посадовими, робочими інструкціями, кваліфікаційними картами, картами компетенції, а й здатність і бажання виконувати функції, які нині ще не передбачені посадовими інструкціями, але необхідні для більш ефективного функціонування підприємства.

Зокрема, з метою залучення до роботи в галузі охорони природно-заповідного фонду молодих, амбітних, принципівих фахівців та стимулювання існуючих, досвідчених, висококваліфікованих кадрів необхідно розробити гнучку та розгалужену систему фінансово-економічного та соціально-побутового заохочення, тобто такий механізм має стимулювати працівників до ініціативності, креативності, професійного розвитку та вдосконалення, самоосвіти та кар'єрного росту. Система заохочень повинна поділитись в свою чергу на заохочення систематичного характеру, у разі якісного та повного виконання своїх професійних обов'язків, у вигляді надбавок та премій в відсотковому відношенні до ставки заробітної плати (посадового окладу); та разових заохочень за надпоказники, наукові

доробки, з нагоди ювілею, за сумлінну службу, за перемогу у галузевих професійних змаганнях.

Мотиваційно-трудова інструменти повинні будуватись на підставі комплексного підходу, бути гнучкою та розгалуженою, включати в себе як мінімум три складові: базові соціально-економічні засоби стимулювання працівників до роботи, систему додаткових фінансово-економічних заохочень постійного характеру [премії, надбавки, як правило у відсотковому значенні], систему додаткових разових фінансово-економічних заохочень [грошові виплати, винагороди].

Наприклад, до базових соціально-економічних засобів стимулювання працівників природно-заповідного фонду доцільно віднести наступні: надання матеріальної допомоги працівникам установ природно-заповідного фонду та непрацюючим пенсіонерам – заповідної справи (наприклад тим, які під час роботи отримали галузеві винагороди) для ремонту житла, у разі його руйнування або пошкодження від стихійного лиха чи пожежі, яке сталася не з вини постраждалої особи; розроблення процедури надання безвідсоткової позики працівникам установ природно-заповідного фонду та їх дітям для навчання або перекваліфікації за рідкісними, дефіцитними спеціальностями або необхідними для розвитку заповідної справи; встановлення індивідуальних посадових окладів в межах діапазону («вилки») відповідної професійно-кваліфікаційної групи, до якої належить посада, оплата технічного навчання працівників (яким за професіями необхідно проводити технічне навчання без відриву від виробництва, наприклад посадовим особам служби державної охорони), яке проводиться у неробочий час, з розрахунку годинної тарифної ставки (окладу) за кожну годину навчання, тощо. Для посадових осіб служби державної охорони доцільно запровадити додаткові гарантії, які пов'язані зі специфікою діяльності, покладеної на них посадовими інструкціями, зокрема: право отримання пенсії за віком на пільгових умовах, зменшення пенсійного віку - 1 рік 4 місяці за кожний повний рік такої роботи чоловікам та 1 рік 6 місяців за кожний повний рік такої роботи жінкам; оплата листків непрацездатності у розмірі 100% незалежно від стажу роботи; оплата мобільного зв'язку між посадовими особами служби державної охорони; надання матеріальної допомоги пенсіонерам природно-заповідної справи, які працювали тривалий час в установах природно-заповідного фонду, по оплаті рахунків за лікування у випадках тяжких захворювань та за протезування.

Додаткові фінансові економічні заходи стимулювання постійного характеру мають спонукати персонал до підвищення показників роботи та, наприклад, мають включати в себе наступні складові: встановлення надбавки постійного характеру у відсотковому відношенні до посадового окладу (ставки заробітної плати)- за наявність патенту або авторського права на сорт рослин, сорт рослин лікувального характеру, наявність авторського права або патенту на мінеральні добрива або еко-регулятори росту рослин, засоби захисту росту рослин від гризунів чи комах, ведення власної Інтернет-сторінки (facebook, twitter, instagram) або каналу (YouTube, Telegram, Vimeo, Metacafe, Vitomy) з інформацією природоохоронного, еколого-освітнього, рекреаційного спрямування, основами природоохоронного законодавства, відомостями про об'єкти природно-заповідного фонду, основними напрямками їх діяльності; проведення градації рівня надбавки у відсотковому відношенні в залежності від мови, яку використовує працівник, зокрема в залежності від попиту на ринку праці або ареолу використання [наприклад французька мова, арабська, китайська, японська] тощо.

Додаткові заходи фінансово-економічного заохочення одноразового характеру мають на меті заохотити працівників не тільки до підвищення рівня або показників роботи, але й активної громадської діяльності в межах установ природно-заповідного фонду. До таких напрямів стимулювання доцільно віднести наступні: за публікацію наукової статті відповідного напрямку у регіональному (всеукраїнському, міжнародному) науковому виданні; за публікацію монографії; за публікацію книги відповідного напрямку; за проведення авторської еколого-освітньої лекції щодо збереження цінних природних комплексів та об'єктів серед молоді або дітей дошкільного або шкільного віку відповідного регіону; за участь у виставці, симпозіумі або форумі відповідного напрямку, в залежності від рівня

(регіональний, загальнодержавний, міжнародний); за розробку екологічної, еколого-освітньої стежки чи маршруту (в залежності від довжини, інформаційного навантаження, популярності серед відвідувачів, економічної обґрунтованості та доцільності); за виступ на телебаченні, по радіо або висвітлення у ЗМІ авторської програми збереження цінних природних комплексів та об'єктів, екологічної мережі, охорони об'єктів природно-заповідного фонду, розширення території для заповідання; за розробку авторської дитячої літератури для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку природоохоронного, еколого-освітнього чи іншого відповідного спрямування у вигляді дитячих нарисів, казок, коротких оповідань, ілюстрацій; за проведення авторських вебінарів або он-лайн-консультацій з іншими природоохоронними установами або представниками громадськості, за ведення он-лайн-консультації (в залежності від рейтингу, кількості постійної аудиторії, мови проведення або тривалості); за проведення вебінарів, он-лайн-конференцій, розробка ноу-хау відповідного напрямку; за виступи на радіо, телебаченні з авторською програмою чи пропозиціями захисту або розширення об'єктів природно-заповідного фонду, тощо.

Отже мотиваційний механізм повинен відображати реальні взаємозв'язки рівня оплати праці з результатами діяльності установи, трудового внеску в них конкретного працівника. В той же час природоохоронна галузь отримує висококваліфікованих, працьовитих, творчих, амбітних, принципових працівників, що дасть змогу росту та "омолодженню" напрямів її розвитку, звільненню від тягаря командно-адміністративної управлінської системи, сприятиме позитивним результатам роботи та підвищенню якості виконуваних функцій.

Сарана Л. А., к. е. н.

Сукач О. М., к. е. н.

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

КЛАСТЕРИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Забезпечення сталого розвитку, на етапі децентралізації, вимагає максимального використання ресурсного потенціалу регіону. В умовах обмеженості бюджетних ресурсів та недостатності власного капіталу, розвиток регіонів неможливий без інвестиційної підтримки, як з боку уряду, так й приватного капіталу. Вагомого значення набуває питання подальшого впровадження та вдосконалення створення регіональних кластерів. Адже концепція кластерного розвитку регіонів дозволяє по-новому оцінити потенційні можливості регіону, бізнесу та уряду, щодо забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Сучасний етап економічного розвитку, визначає, що кластери, в основному, формують регіональні інноваційно-промислові об'єднання, які підтримуються на місцевому рівні.

Дослідження теорії кластерів, у сучасній науковій літературі, поділяються на два блоки. Прихильники погляду щодо кластероутворення з позиції регіонального підходу (І. Г. фон Тюнен, М. Вебер, А. Сміт, П. Савицький, Й. Шумпетер та інші), уважають, що визначальним формуванням кластерів є отримання зовнішніх ефектів, пов'язані з масштабами виробництва. У свою чергу А. Арзуманян, М. Войнаренко, М. Енрайт, П. Потьє, С. Соколенко та інші, вивчають внутрішні фактори розвитку [3, с. 9-10].

Світовий досвід показав, що кластерний підхід дозволяє підвищити ефективність взаємодії приватного сектора, держави, торговельних та професійних асоціацій, дослідницьких та освітянських закладів в інноваційному процесі [1].

Учасники кластера здійснюють співробітництво на засадах довгострокових та стійких зв'язків, але при цьому не створюється юридична особа. Позаяк, кластерний підхід формує такий економічний механізм взаємовідносин, що дозволяє отримувати прибуток, еквівалентний витратам усіх учасників кластера. Економічний кластер може бути більш ефективним, якщо створюється за принципом «знизу до гори». Тобто, з метою підвищення власної конкурентоспроможності, представники бізнесу приймають рішення про об'єднання, з метою завоювання певних сегментів ринку. Відтак, при створенні економічного регіонального кластера, доцільним є переважання принципу кооперації.

Отже, перевагами організації бізнесу в межах регіональних економічних кластерів є: отримання інтеграційного та синергетичного ефектів. Тобто, не зважаючи на форму представлення бізнес може отримувати результативність, інтегруючись у регіональний простір. Синергетичний підхід, у свою чергу, передбачає – отримання вигоди не від об'єднання ресурсів, а шляхом використання можливостей структур що входять до кластера [4].

Проте варто зазначити, що без участі та підтримки з боку уряду, неможливе ані створення, ані ефективне функціонування регіональних економічних кластерів [2]. Відтак, з метою підтримки організаційного розвитку економічних регіональних кластерів із боку уряду, доцільним є впровадження таких заходів [5]:

- формування координаційних заходів, щодо створення спеціалізованих кластерів;
- розробка загальнодержавної стратегії, спрямованої на створення сприятливих умов розвитку регіонального економічного кластера, його функціонування, заснованої на аналізі витрат та вигод розвитку кластера;
- установа ефективної інформаційної взаємодії між учасниками кластера;
- реалізація заходів щодо стимулювання співпраці між суб'єктами господарювання, що є учасниками регіонального економічного кластера тощо.

Отже, кластерна організація дозволяє досягнути максимальної ефективності функціонування суб'єктів-учасників кластера, оскільки вони об'єднуються з метою досягнення економічної ефективності власної діяльності, мають спільні зв'язки, розширений доступ до виробничих, трудових та фінансових ресурсів, та каналів збуту продукції чи послуг. А, саме, регіональні економічні кластери виступають складовим механізмом взаємодії інституцій регіону в межах реалізації стратегії розвитку регіону. Подальший розвиток регіональних економічних кластерів сприятиме узгодженості галузевих програм із програми соціально-економічного розвитку регіону.

Тому, сучасний розвиток регіональних економічних кластерів є ефективним способом залучення прямих іноземних інвестицій, та перспективною організаційною формою управління соціально-економічними процесами в регіонах. Саме вони сприятимуть швидкому економічному зростанню, відродженню вітчизняного виробництва, розвитку виробничого співробітництва на основі спеціалізації й кооперування, підвищенню ефективності інноваційного розвитку регіонів.

Поряд із діяльністю бізнесу, щодо створення та реалізації регіональних економічних кластерів, держава має не лише сприяти формуванню кластерів, але й стати учасником нових підприємств, які раніше навіть не контактували між собою. У свою чергу, це дозволить створити нові варіанти партнерств, мобілізувати ресурси малого та середнього бізнесу з метою зміцнення конкурентоспроможності регіональної економіки та забезпечення сталого, як регіонального, так і загальнодержавного розвитку.

Список використаних джерел

1. Вишнякова І.В. Досвід становлення та розвитку кластерів в окремих країнах північної, східної і центральної Європи / І.В. Вишнякова // Вісник Запорізького національного університету. – 2011. – № 1 (9). – С. 184–193.
2. Кластери та інноваційний розвиток України [Електронний ресурс] / Український фонд підтримки підприємництва. – Режим доступу: http://ufpp.gov.ua/ckfinder/userfiles/files/lib_bissnes/klasterS.pdf
3. Мамонова В.В. Формування територіальних кластерів як інструменту регіонального розвитку : наук. розробка / В.В. Мамонова, Ю. О. Куций, О.М. Макаренко та ін. – К., 2013. – 36 з
4. Паньков В.С. Реалізація методології кластерних технологій у системі регіонального менеджменту // Бізнес у законі. – 2010. – №1. – С. 271-274.
5. Посібник з кластерного розвитку. Україна: Послуги з підтримки МСП в пріоритетних регіонах. [Електронний ресурс]. / EuropeAid/121495/C/SV/UA – Режим доступу: <http://economymk.gov.ua/download/books/ClusterHandbookUkr.pdf>.

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ НА ЗАСАДАХ ІННОВАЦІЙНОГО МАРКЕТИНГУ

Сучасний стан національної економіки свідчить про недостатність темпів її зростання, що не забезпечує подальшого економічного розвитку. Однією з причин подібних тенденцій є зменшення впливу інноваційних процесів на результативність діяльності економіки в цілому й підприємств як її окремих складових [5].

Розвиток підприємства, що здійснює інноваційну діяльність належить до інноваційно активних, що переносить центр уваги на рівень формування нового типу управління – інноваційного маркетингу. Основна мета інноваційного маркетингу полягає у розробці стратегії проникнення інновації на ринок. Відповідно до статистичних даних [1] прослідковується чітка тенденція зростання питомої ваги підприємств, що займалися інноваціями та тих, що впроваджували інновації, але питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промисловості має протилежну тенденцію, що підтверджує факт слабого проникнення інновацій на ринок України.

Ефективне функціонування будь-якого господарюючого суб'єкта не можливе без чіткого механізму його управління. Саме безперервний процес взаємоузгодження та взаємодії елементів механізму дозволяє підприємствам активно розвиватись та конкурувати на ринку в теперішніх умовах.

Під механізмом управління підприємством на засадах інноваційного маркетингу треба розуміти складову загальної системи управління підприємством, яка на основі обраної органами управління цілі щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства і досягнення лідерства на ринку (сегменті, ніші) шляхом використання наявного потенціалу підприємства забезпечує реалізацію концепції інноваційного маркетингу та призводить до задоволення потреб і запитів споживачів [4].

До складу основних елементів механізму входять чотири підсистеми: цільова підсистема; керуюча підсистема; забезпечуюча підсистема; керована підсистема (рис. 1).

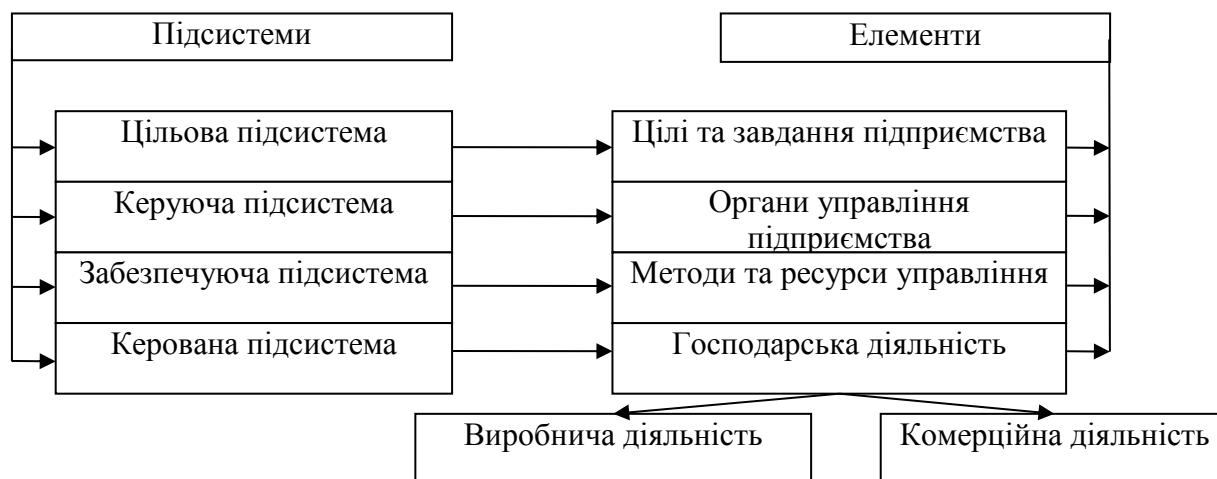

Рис. 1. Елементи підсистем механізму управління підприємством на засадах інноваційного маркетингу

Тобто механізм управління підприємством, що функціонує на засадах інноваційного маркетингу представляє собою комплекс чотирьох підсистем, які містять в собі певні елементи та їх взаємозв'язки, і направлений на виконання основної місії підприємства – задоволення потреб і запитів споживачів.

Отже, відмінністю механізму управління на засадах інноваційного маркетингу від існуючих є його основні елементи об'єкту впливу, а саме маркетингова та інноваційна діяльність, а також інтегративна функція, яка реалізує процес взаємоузгодження цих

елементів. Досягнення поставлених цілей та завдань підприємства реалізується через управління проектною діяльністю, яка передбачає розробку та реалізацію інноваційних проектів і є сполучною ланкою між інноваційною та маркетинговою діяльністю.

Список використаних джерел

1. Державний комітет статистики - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Дорофієнко В.В. Ринок інновацій / В.В. Дорофієнко, С.В. Калинович, Я.І. Жеребев. К.: "Ніка-Центр", 2009. 360 с.
3. Купер Р.Г. Розробка нових товарів / Р.Г. Купер // Маркетинг / Під ред. М. Бейкера. Київ, 2010. С. 434–454.
4. Мескон М.Х. Основи маркетинга / М.Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі; пер. з англ. К.: «Справа», 2011. 702 с.
5. Шилова О.Ю. Інноваційний потенціал підприємства: сутність та механізм управління / О.Ю. Шилова, С.С. Чермошенцева// Маркетинг і менеджмент інновацій. 2012. № 1.С.220-227.

Скібіцький Є. Г., студент

Петков В. П., д. ю. н., професор

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «ЕФЕКТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ»

Ринкові умови надзвичайно жорсткі і виживають в них лише ті суб'єкти господарювання, які вміють ефективно використовувати наявні ресурси та інтенсивно працювати. Формування та підтримування системи менеджменту, яка б забезпечувала загальну ефективність діяльності будь-якого підприємства чи організації є важливим завданням. Тому сьогодні є актуальною розробка та впровадження ефективної системи менеджменту як одного з найбільш діючих каталізаторів у підвищенні трудової активності, сприянні в досягненні особистих цілей управлінського персоналу, цілей підприємства в цілому.

Проблемам ефективності менеджменту підприємства приділяється значна увага вітчизняними та зарубіжними вченими. Значний внесок у дослідження даного питання було зроблено такими науковцями як: М. Альберт, В.Е. Архипова, А.А. Беляєв, В.М. Гавриленко, А.Ф. Григорян, А.П. Іванов, Н.В. Комарова, Е.М. Коротков, Дж.К. Лафта, М.М. Максимцов, М.Х. Мескон, Г.В. Осовська, В.А. Рульєв, Е.А. Уткін, Ф. Ходоурі та багато інших.

Аналіз підходів науковців до розуміння сутності та змісту поняття ефективності менеджменту показав, що думки дослідників досить різноманітні та неоднозначні.

Так, на думку Ф. Тейлора ефективність менеджменту – це забезпечення максимального прибутку для підприємця у поєднанні з максимальним добробутом для кожного зайнятого в підприємстві працівника. М. Мескон, М. Альберт, Ф. Ходоурі вказали на те, що кінцевий результат управління називають ефектом управління. Ефект є результатом здійснення заходів, спрямованих на вдосконалення виробництва, бізнесу і організації в цілому. А.П. Іванов визначає ефективність менеджменту як результативність функціонування системи і процесу управління як взаємодії керованої і керуючої систем, тобто інтегрований результат взаємодії компонентів управління. Такі вчені як Е.М. Коротков, А.А. Беляєв, М.Б. Жернакова розглядають ефективність менеджменту як зіставлення спожитих ресурсів з отриманим результатом. На думку В.А. Кузнецової, О.В. Магомедалієвої ефективність менеджменту є складовою частиною економіки управління, яка включає розгляд: управлінського потенціалу, витрат на управління, характеру управління праці, ефективності управління [6, с.199].

На думку Осовської Г.В., Осовського О.А. ефективність – це оціночний критерій діяльності колективу працівників у будь-якій сфері, включаючи управління. Вчені зазначають, що визначаючи ефективність управління, обчислюють абсолютну і порівняльну ефективність витрат на управління. Абсолютна ефективність виражається загальною величиною ефекту, одержаного в результаті здійснення заходів з удосконалення системи управління виробництвом. Порівняльна ефективність показує, наскільки один варіант ефективніший за інший, проєктований або діючий. Залежно від характеру розроблених

заходів об'єктом оцінки ефективності управління можуть бути: управління в цілому (система, організація, методи), його структура, рівень використання управлінської праці, ефективність роботи кожного структурного підрозділу [5, с.612].

Л.С. Шевченко, О.А. Гриценко, С.М. Макуха ефективність управління розглядають як комплексне поняття, яке характеризує здатність менеджменту організації швидко, повно та з мінімальними витратами забезпечувати досягнення поставлених цілей в умовах змін у внутрішньому та зовнішньому середовищах ефективність прийнято оцінювати як співвідношення результатів і витрат [7, с.181]. На їх думку, ефективність управління – значно ширше поняття, яке неможливо ототожнювати зі скороченням витрат або підвищенням результатів за будь-яку ціну. Так, якщо менеджмент схильний компенсувати зниження якості праці однієї професійної групи додатковим навантаженням на інші, а не підвищенням витрат на навчання, загальні витрати фірми дійсно зменшаться. Однак надалі можна зіткнутися з невдоволенням персоналу, втратою кваліфікованих кадрів, що негативно позначиться на кінцевих результатах роботи. Тому ефективність управління має оцінюватися насамперед як здатність компанії створювати та використовувати нові можливості для її розвитку [7, с.183].

Виходячи з викладеного вище, варто зауважити, що більшість науковців при тлумаченні поняття ефективності менеджменту вказують на необхідність зіставлення отриманих результатів від управлінської діяльності та відповідних витрат (спожитих ресурсів), необхідних для реалізації певних управлінських дій, для досягнення визначених цілей і завдань (максимізації прибутку, вдосконалення виробництва тощо).

Ефективність менеджменту включає:

- сукупність усіх наявних та використовуваних системою управління ресурсів (управлінський потенціал);
- витрати на управління, обсяг яких визначається змістом, організацією, технологіями та характером робіт з реалізації функцій управління;
- особливості (характер) управління працею;
- ефективність дій людини (колективу працівників) у процесі діяльності організації;
- реалізацію (здатність до реалізації) інтересів усіх зацікавлених у діяльності організації осіб;
- досягнення (можливість досягнення) визначених організацією цілей тощо.

Звідси витікає, що ефективність менеджменту – це складна категорія, що відображає особливості економічних, організаційних, соціальних та інших явищ, які характеризують діяльність будь-якої організації.

Сутність поняття «ефективність менеджменту», як справедливо наголошується у літературі, полягає в тому, що процес управління від постановки мети до отримання кінцевих результатів діяльності (готового продукту) має здійснюватися з мінімальними витратами та максимальною результативністю (продуктивністю) [1, с. 13].

Отже, в сучасних умовах господарювання ефективність менеджменту є досить важливою категорією, оскільки вона впливає на конкурентоспроможність підприємства. Для ефективної роботи підприємства необхідно забезпечувати як внутрішню, так і зовнішню ефективність, а також створити оптимальну структуру внутрішніх обмежень та дотримуватися обов'язкових зовнішніх інституцій. Внутрішню ефективність можна забезпечити за допомогою зменшення непродуктивних витрат, сприяння інноваційному розвитку та підвищенню уваги до самої продукції. Що стосується зовнішньої ефективності, то вона буде вищою у тому випадку, коли будуть забезпечуватися тісні партнерські зв'язки із зацікавленими групами.

Список використаних джерел

1. Богаченко О.П. Теорія і практика оцінювання ефективності використання систем менеджменту якості : монографія / О.П. Богаченко. Запоріжжя : ЗНТУ, 2013. 246 с.
2. Дафт Ричард Л. Менеджмент. – СПб. : Питер, 2007. – 864 с.
3. Демина Ю.В. Эффективность менеджмента и пути ее повышения [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://web.snauka.ru/issues/2011/08/1710>.

4. Менеджмент: навч. посібник / за ред. В.І. Крамаренко. К.: ЦУЛ, 2003. 248 с.
5. Осовська Г.В., Осовський О.А. Основи менеджменту: навчальний посібник. К.: «Кондор», 2006. 664с.
6. Причепя І.В., Маріяно А.А. Проблеми оцінювання ефективності менеджменту на підприємстві // Економічний простір. 2014. №86. С 196-205.
7. Шевченко Л.С., Гриценко О.А., Макуха С.М. Менеджмент: навч. посіб. / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. С. Шевченко. Х. : Право, 2013. 216 с.

*Суходольська А. А., викладач
Уманський державний педагогічний університет*

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕМІЩЕННЯ РОБОЧОЇ СИЛИ В ЄС ТА УКРАЇНІ

Однією з чотирьох свобод, якими користуються громадяни Європейського союзу (ЄС) є вільне переміщення працівників. Проте перед тим, як перейти до детального вивчення вказаного принципу, доцільно врахувати й той факт, який термін доцільно вживати виходячи із практики чотирьох свобод. Зокрема, це стосується понять «робітник», «працівник» та що під цими термінами розуміти. Досліджувані поняття можна було б вважати тотожними, якби з точки зору нормативних актів до них застосовувалися одні й ті ж норми. Виходячи із ст. 27 КЗпПУ строк випробування при прийнятті на роботу, якщо інше не встановлено законодавством України, не може перевищувати трьох місяців, а в окремих випадках, за погодженням з відповідним виборним органом первинної профспілкової організації, - шести місяців. Строк випробування при прийнятті на роботу робітників не може перевищувати одного місяця. Отже, виходячи із цієї норми можна стверджувати, що українське законодавство виокремлює поняття «робітника» та наділяє його відмінним змістом від поняття «працівник».

В межах нормативно-правових актів країн ЄС проведена паралель щодо трактування понять «працівник», «робітник», «громадянин», оскільки вимоги до вказаних осіб є однаковими та всі вони керуються одними і тими ж документами. Зокрема, в межах ЄС поняття «робітники» та свобода їх пересування зустрічається в Регламенті (ЄС) № 492/2011 Європейського Парламенту і Ради від 5 квітня 2011 року щодо свободи пересування робітників у межах союзу (кодифікована версія)[1], а про свободу пересування працівників згадується у Регламенті (ЄЕС) № 1251/70 Комісії від 29 червня 1970 року щодо прав працівників-мігрантів залишатися на території держави-члена після завершення роботи в цій державі. Крім того в межах закордонних нормотворчих актів згадується поняття «трудова», зокрема в Регламенті Ради № 1612/68 від 15 жовтня 1968 року про вільне пересування трудящих в межах Співтовариства[2].

Зазначимо, що принцип вільного переміщення робочої сили передбачає скасування будь-якої дискримінації за ознакою громадянства між працівниками держав-членів в питаннях трудової діяльності, заробітної плати та інших умов праці.

Загалом, свобода пересування працівників включає в себе право:

- a) приймати реально запропоновану роботу;
- b) вільно переміщатися з цією метою по території держав-членів;
- c) проживати на території будь-якої держави-членів для здійснення там трудової діяльності відповідно до положень, що регулюють трудову діяльність національних працівників;
- d) щодо дотримання умов, які будуть встановлені регламентами Комісії, залишатися на території держави-члена після здійснення там трудової діяльності.

Свобода пересування працівників однаковою мірою поширюється на працівників-мігрантів і членів їхніх сімей[3].

Свобода пересування робітників, працевлаштування та професійна підготовка тісно взаємопов'язані, особливо у випадках, коли професійна підготовка має на меті навчання робітників для виконання конкретної роботи, вказаної у пропозиціях про працевлаштування з інших регіонів Союзу. Такий взаємозв'язок вимагає, щоб проблеми, які виникають, не

вирішувались відокремлено, а розглядались як взаємопов'язані. Крім того, слід також звернути увагу на проблеми працевлаштування на регіональному рівні[4].

Принцип вільного пересування працівників врегульовано на «законодавчому» рівні Регламентами та Директивами. Це, зокрема, Директива 2004/58[5], яка вказує на права громадян ЄС і членів їх родини вільно пересуватись та мешкати в ЄС; Регламент 1612/68 про вільне пересування працівників у межах Співтовариства[2]. Вказаний документ детально регулює умови працевлаштування і зайнятості громадян держав-членів на території інших країн Співтовариства. В межах нормативно-правового акту закріплені гарантії рівноправності працівників-мігрантів і членів їх сімей з місцевими громадянами, а також встановлені механізми співпраці держав-членів з метою збалансувати попит і пропозицію на ринку праці ЄС. Також право на працю має бути визнане без проведення відмінностей залежно від того, чи належить працівник до числа «постійних», сезонних або прикордонних працівників, або до числа працівників, які здійснюють свою діяльність в зв'язку з наданням послуг.

Звичайно, основоположним тут є Договір про Європейський Союз (ЄС)[6], який гарантує вільне пересування осіб, забезпечуючи при цьому безпеку і надійний захист своїх народів, шляхом створення простору свободи, безпеки та правосуддя (Стаття 3 (2)).

Список використаних джерел

1. Регламент (ЄС) № 492/2011 Європейського Парламенту і Ради від 5 квітня 2011 року щодо свободи пересування робітників у межах союзу (кодифікована версія) [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?c21com=2&i21dbn=ujrn&p21dbn=ujrn&image_file_download=1&image_file_name=pdf/evrpr_2013_1-2_26.pdf
2. Регламент Ради № 1612/68 від 15 жовтня 1968 року про вільне пересування трудящих в межах Співтовариства [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://sci.house/zarubejnoe-pravo-scibook/reglament-soveta-1612-oktyabrya-1968-goda-7574.html>
3. Дарморіс О.М. Свобода пересування працівників за законодавством Європейського Союзу / Дарморіс О.М. Актуальні проблеми держави і права, 2009. – С. 198-201.
4. Регламент (ЄС) № 492/2011 Європейського Парламенту і Ради від 5 квітня 2011 року щодо свободи пересування робітників у межах союзу (кодифікована версія) [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?c21com=2&i21dbn=ujrn&p21dbn=ujrn&image_file_download=1&image_file_name=pdf/evrpr_2013_1-2_26.pdf
5. Directive 2004/58/EC of the european parliament and of the council of 29 April 2004 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:229:0035:0048:en:PDF>
6. Договір про Європейський Союз [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_02

Ус Г. О., д. е. н., професор

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

СИСТЕМА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО БІЗНЕСУ

Економічна безпека суб'єктів інтелектуального бізнесу особливо актуальна та має певні особливості щодо її забезпечення, адже суттєва частка інтелектуальної продукції не має матеріальної основи. Будь-який матеріальний об'єкт після крадіжки можна повернути, а комерційна таємниця, ноу-хау та інші подібні результати творчої діяльності, що перейшли до якогось іншого суб'єкта, повернути не можна. Вони стають надбанням як мінімум двох власників.

Ефективність діяльності та розвиток суб'єкта інтелектуальної бізнесу потребує економічної безпеки.

Рівень економічної безпеки залежить від того, наскільки ефективно суб'єкти інтелектуального бізнесу можуть запобігати загрозам і швидко усунути збитки від негативних впливів на різні аспекти економічної безпеки

Джерелами негативних впливів можуть бути дії людей, влади, міжнародних організацій, підприємств-конкурентів; стан кон'юнктури на ринках, наукові відкриття, технологічні розробки, форс-мажорні обставини.

Надійний захист суб'єктів інтелектуального бізнесу можливий на основі комплексного та системного підходів до організації економічної безпеки.

Суб'єкти інтелектуального бізнесу повинні створювати систему економічної безпеки, що гарантує захищеність їх бізнес-процесів і стабільність діяльності.

Система економічної безпеки передбачає комплекс організаційно-управлінських, режимних, технічних, профілактичних заходів, які спрямовані на якісне здійснення захисту інтересів бізнесу від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Система економічної безпеки кожного суб'єкту інтелектуального бізнесу індивідуальна. Її повнота, дієвість і надійність залежить від законодавчої бази, наявних матеріально-технічних і фінансових ресурсів, розуміння співробітниками важливості забезпечення безпеки бізнесу, знань і практичного досвіду фахівців з економічної безпеки.

Створення системи економічної безпеки здійснюється з дотриманням законності, прав і свобод громадян, компетентності, конфіденційності, розумової достатності та відповідності зовнішнім і внутрішнім загрозам, самостійності та відповідальності за забезпечення безпеки. Її створення та функціонування потребує комплексного використання сучасних матеріально-технічних засобів, координації та взаємодії з органами влади.

При розробці системи економічної безпеки інтелектуального бізнесу вказується широкий спектр завдань, які необхідно виконати, щоб система була дієвою.

Основними елементами системи економічної безпеки інтелектуального бізнесу є такі:

- захист інтелектуальної власності, комерційної таємниці та конфіденційної інформації;
- комп'ютерна безпека;
- внутрішня безпека;
- безпека будівель і споруд;
- фізична безпека;
- технічна безпека;
- безпека зв'язку;
- безпека господарсько-договірної діяльності;
- безпека рекламних, масових заходів, ділових зустрічей і переговорів;
- конкурентна розвідка;
- інформаційна безпека;
- соціально-психологічна, профілактична робота з персоналом;
- експертна перевірка механізму системи безпеки.

Економічна безпека інтелектуального бізнесу об'єднує в собі такі функції:

- підготовка рішень для підтримки режимів безпеки та конфіденційності;
- визначення прав, обов'язків і відповідальності посадових осіб з питань безпеки;
- визначення ресурсів, необхідних для забезпечення безпеки;
- підготовка і проведення заходів організаційно-технічного та правового характеру для збереження власності, в тому числі інтелектуальної;
- визначення критично важливих напрямів діяльності, які підлягають захисту;
- визначення можливих каналів витоку інформації та інших загроз, особливо фінансових та їх захист;
- розробка комплексних програм і окремих планів забезпечення безпеки суб'єкта господарювання;
- накопичення та поширення передового досвіду стосовно забезпечення безпеки, організація навчання співробітників.

Функціонування системи економічної безпеки може регламентуватись такими нормативними документами:

- Положення про систему економічної безпеки, що відображує основні принципи її побудови та функціонування;
- Інструкція про порядок підписання договорів про розпорядження майновими правами на інтелектуальну власність;

- Інструкція з використання об'єктів права інтелектуальної власності, згідно з якою об'єкти інтелектуальної власності використовуються без порушення майнових прав найманих працівників і третіх осіб;

- Положення про доходи авторів об'єктів права інтелектуальної власності, відповідно до якого визначається структура їх доходів, ставки винагород, порядок нарахування та виплати;

- Положення про облікову політику у сфері інтелектуальної власності, згідно з яким здійснюється відображення операцій з об'єктами інтелектуальної власності у фінансово-господарській діяльності суб'єкта інтелектуального бізнесу.

Таким чином, основне призначення системи економічної безпеки інтелектуального бізнесу в тому, що вона повинна мати попереджувальний характер, а основними критеріями оцінки її надійності та ефективності є такі:

- забезпечення стабільності діяльності, збереження та примноження інтелектуальних, фінансових і матеріальних цінностей;

- попередження кризових ситуацій.

Ефективність політики економічної безпеки залежить від спільної діяльності колективу та керівників суб'єктів інтелектуального бізнесу, вимагає від керівників розробки стратегії безпеки та спеціальних програм економічної безпеки.

Підрозділ, який відповідає за проведення роботи з економічної безпеки, забезпечує наступне:

- дотримання правил політики безпеки та плану захисту

- управління засобами захисту та контроль за правильністю їх експлуатації;

- виявлення спроб і фактів порушень;

- здійснення заходів для нейтралізації порушень.

Управління економічною безпекою – один із найважливіших процесів управління суб'єктом господарювання і потребує ретельного вибору стратегії та системи тактичних заходів для її реалізації.

Шпак Л. О., д. е. н., доцент

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Важливість розвитку, підтримки малого та середнього бізнесу зумовлена поетапним переходом до диверсифікованої моделі економічного розвитку, що ґрунтується на підприємницьких структурах із високим інноваційним потенціалом та здатністю швидко адаптуватися до нових економічних умов господарювання.

Відповідно, за останнє десятиріччя, було розроблено та прийнято низку законопроектів та програм державного та регіонального рівня щодо підтримки малого та середнього бізнесу [1;2]. За підтримки громадських організацій створено «Національну платформу малого та середнього бізнесу» [4]. За сприяння Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) було розроблено Програму USAID «Лідерство в економічному врядуванні» [3].

Але, не зважаючи на значні кроки з боку уряду та громадських організацій щодо підтримки малого та середнього бізнесу, залишається й досі значна кількість проблемних аспектів, які вимагають подальшого дослідження та розв'язання.

Так, сучасна практика господарювання та правового регулювання ведення бізнесу в Україні за останні роки має наступну тенденцію. З 2010 р. по 2017 р. кількість підприємницьких структур невідмінно скорочувалась. У 2010 р. по Україні налічувалось 20983 підприємств середнього бізнесу та 357241 од. малого. Звітні дані 2017 р. указують на 14869 та 291118 підприємств відповідно. Скорочення малого бізнесу за вказаний період становило 18,5%.

За видами економічної діяльності в структурі малого та середнього бізнесу найбільша їхня частка (27%) займалась гуртовою та роздрібною торгівлею і ремонтом

автотранспортних засобів, 14% – сільським, лісовим або рибним господарством, 12% – промисловим виробництвом, 9,5% – операціями з нерухомим майном, 9% – будівництвом, 8,5% – професійною та науково-технічною діяльністю, 4,5% – транспортом, складським господарством, 4,5% – адміністративним обслуговуванням, 4% – інформацією та телекомунікаціями, 2% – тимчасовим розміщенням й організацією харчування, 1% – освітою, 1% – охороною здоров'я, 1% – мистецтвом, спортом, розвагами, 1% – наданням інших послуг [4].

Розподіл бізнесу за обсягом виробленої продукції мав наступне співвідношення: середній – 39,7% (2014 – 38,2%), малий – 16,6% (2014 – 17,1%), з яких мікропідприємства – 5,1%. За обсягом реалізованої продукції (товарів, послуг) на сектор малого та середнього бізнесу (включаючи фізичних осіб) у 2015 році припало 63% загального обсягу реалізації. Зокрема, частка суб'єктів середнього підприємництва склала – 39%, а малих – 24% [4].

Варто, зазначити, що рівень стану середовища малого й середнього бізнесу в кожному регіоні різний і має як позитивні, так і негативні тенденції. Розвиток малого й середнього бізнесу, представленого й у галузевих, і в муніципальних підсистемах економіки регіону, виступає як один із найважливіших факторів його конкурентоспроможності.

Однією з особливостей розвитку малого та середнього бізнесу в регіонах є нерівномірність розподілу суб'єктів господарювання на території. Практично у всіх областях бізнес майже на 60% зосереджений в обласних центрах.

У ході дослідження розміщення підприємств малого та середнього бізнесу в Україні було встановлено, що значна їхня частка сконцентрована в Дніпропетровській, Київській, Львівській, Одеській та Харківській областях. Дана ситуація зумовлена не лише розмірами регіонів та чисельністю населення, а й віковим станом працездатного населення.

Ураховуючи розвиненість визначених територій до них «стягується» молодь, яка має більше схильності до нових ідей, створення нових напрямів господарювання, тим самим створюючи нові підприємства в сфері бізнесу.

З метою подолання недоліків та диспропорцій депресивних регіонів, зниження розриву в рівні їхнього розвитку доцільним є: стимулювання залучення інвестицій у сферу розвитку малого та середнього бізнесу; концентрування фінансової допомоги на пріоритетних напрямках шляхом їхньої цільової підтримки (територій, галузей); здійснення перепрофілювання бізнесу на випуск продукції, що користується платоспроможним попитом тощо.

Необхідність підвищення економічної ефективності регіональних підприємницьких структур ставить перед урядом нові завдання, насамперед пов'язані з вибором конкурентоспроможної моделі регіональної економіки, що давала б змогу найбільш продуктивно й раціонально використовувати й нарощувати наявний природно-ресурсний, людський потенціал.

Основна увага, з боку територіальних органів влади, має бути зосереджена на інфраструктурній підтримці підприємств, спрямованій на отримання максимального соціально-економічного ефекту в умовах обмеженості наявних ресурсів.

Вагомого значення, у сучасних умовах, набувають питання пов'язані з розвитком та посиленням страхових відносин між бізнесом і державою. З боку уряду доцільним є укладання договорів із суб'єктами малого та середнього бізнесу щодо виконання певних робіт та послуг, разом із тим держава має виступати гарантом щодо виконання зобов'язань, страхування при цьому виступає фактором, що позитивно впливає на стабільність суспільного відтворення.

Поряд із наявними громадськими та державними організаціями підтримки підприємництва, доцільним є створення регіональних інститутів саморегулювання бізнесу. Основною метою створення таких структур є протидія незаконній підприємницькій діяльності, створення сприятливих умов правового регулювання певних ринків і сфер діяльності самими суб'єктами бізнесу, без втручання держави. Таким чином, значну роль має створення умов для об'єднання суб'єктів бізнесу в саморегульовані організації на

добровільних засадах з метою встановлення єдиних стандартів функціонування й надання послуг (виконання робіт), а також організованої протидії нелегальній підприємницькій діяльності.

Отже, лише завдяки злагодженій дії місцевих органів влади, держави та суб'єктів бізнесу можливо створити сприятливі умови ведення бізнесу, створення робочих місць та економічного зростання.

Список використаних джерел

1. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22.03.2012 № 4618-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>.
2. Про Український фонд підтримки підприємництва : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.08.1995 № 687. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/687-95-%D0%BF>.
3. Програма USAID «Лідерство в економічному врядуванні» – <http://lev.org.ua/>.
4. <http://platforma-msb.org/category/analitics/doslidzhennya-analitics/> – Національна платформа малого та середнього бізнесу.

Черевко О. В., д. е. н., професор

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

ПЕРЕВАГИ ТРАДИЦІЙНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРОФЕСІЙНИХ УЧАСНИКІВ ФІНАНСОВОГО РИНКУ ТА НАПРЯМИ ЙОГО МОДЕРНІЗАЦІЇ

Своєчасне і об'єктивне оцінювання рівня економічної безпеки дозволяє керівництву фінансових посередників ефективно побороти негативний вплив наявних загроз, ідентифікувати потенційні ризики рентабельному функціонуванню установи у перспективі, віднайти резерви для покращення стану ділової репутації і результативності фінансово-інвестиційної діяльності. Водночас, якщо розрахована оцінка має низький рівень релевантності, а процедура її отримання вимагає великих витрат трудових, часових, матеріальних і фінансових ресурсів, це може суттєво знизити її цінність для процесу прийняття управлінських рішень у практиці роботи фінансової установи.

Проблематика оцінювання рівня економічної безпеки професійних учасників фінансового ринку неодноразово піднімалась у працях таких вітчизняних учених, як Н. В. Дудченко [1], О. Б. Жихор, І. В. Поліщук [2], В. Ю. Дубницький, А. М. Кобилін [3], В. І. Франчук, С. І. Мельник [4], Я. В. Жарій [5]. Однак, підкреслюючи недоліки існуючого інструментарію для проведення діагностики стану економічної безпеки, дослідники не мають єдиної думки щодо напрямів його удосконалення, і водночас забувають про ті переваги, які є для нього характерними і які можуть максимізувати позитивний ефект від його використання при правильному обранні інформаційно-аналітичної бази для процедур оцінювання.

Перевагами традиційного інструментарію оцінювання рівня економічної безпеки професійних учасників фінансового ринку можна вважати такі його сучасні характеристики:

- комплексність оцінювання – достатня кількість показників для діагностики рівня безпеки різних функціональних складових її економічної системи;
- можливість інтерпретації кількісної оцінки у якісну для спрощення розуміння керівництвом, власниками компаній і іншими категоріями стейкхолдерів отриманих результатів;
- поєднання математичних і експертних методів оцінювання, що дозволяє забезпечити об'єктивність проведеного аналізу;
- здатність до отримання оцінки рівня економічної безпеки фінансової установи на основі публічної загальнодоступної інформації;
- можливість автоматизації розрахунків і створення шаблонів для оцінювання стану економічної безпеки фінансових установ, що за умови отримання необхідних даних, дозволяють отримати результати оцінювання майже миттєво.

Недоліками інструментарію оцінювання рівня економічної безпеки фінансових установ залишаються:

- відсутність ефективних експрес-методик оцінювання рівня окремих складових системи економічної безпеки фінансових установ і стану системи в цілому для отримання миттєвої оцінки з метою прийняття термінових управлінських рішень;

- можливість одержання лише ретроспективної оцінки рівня економічної безпеки через набір показників для діагностики, розрахунків яких передбачає використання даних одного або кількох минулих періодів діяльності фінансової установи;

- неактуальні показники, що активно використовуються у процесі оцінювання через легкість їх отримання або розрахунку;

- низький рівень використання внутрішнього інформаційного ресурсу компанії у аналітичному процесі;

- надмірна залежність від результатів експертної оцінки, що може виявитися необ'єктивною через порушення правил проведення анкетування, експертного опитування тощо;

- відсутність належного обґрунтування вагових коефіцієнтів окремих показників стану функціональних складових економічної безпеки фінансової установи у інтегральному індикаторі її рівня;

- фокусування уваги у процесі оцінювання на стані фінансової безпеки і нехтування станом інших функціональних складових системи економічної безпеки фінансових установ.

Для модернізації та удосконалення наявного інструментарію оцінювання рівня економічної безпеки банків, страхових компаній та інших видів фінансових установ пропонується вжити наступних заходів:

- розробити методіку оцінювання рівня економічної безпеки фінансових установ, яка міститиме блок універсальних показників, що будуть розраховуватись для усіх без винятку видів фінансових установ і дозволять забезпечити можливість порівнювати результати різних фінансових посередників, які працюють у одному сегменті ринку та пропонують аналогічні фінансові продукти і послуги; і специфіко орієнтований блок показників, перелік яких буде сформовано під конкретні види фінансових установ із врахуванням особливостей їх діяльності (окремий блок для банків, для страхових компаній, для ломбардів, для лізингових компаній тощо);

- оптимізувати кількість показників у інтегральному індикаторі рівня економічної безпеки фінансових установ;

- на рівні із комплексною методикою оцінювання розробити експрес-методики діагностики стану економічної безпеки різних видів фінансових посередників;

- встановити періодичність проведення оцінювання; у іншому випадку результати аналізу будуть неспівставними і не дозволять встановити динаміку зміни рівня економічної безпеки фінансових установ у конкретному періоді їх діяльності;

- зменшити кількість кількісних і якісних орієнтирів для результатів, отриманих під час розрахунку проміжних показників (мається на увазі доцільність виокремлення орієнтованих, мінімальних, максимальних їх значень, і уникнення проміжних оцінок, як то надвисокий, оптимальний, критичний, середній, достатній, задовільний рівень показника); загалом, пропонується у науковій площині дійти єдиного висновку щодо кількості можливих інтервалів оцінок і рівнів економічної безпеки не лише фінансових установ, а і решти суб'єктів господарської діяльності у різних секторах національної економіки. Однак, для цього потрібна подальша тривала наукова дискусія, що дає змогу стверджувати про актуальність проведення подальших досліджень у обраній науковій царині.

Список використаних джерел

1. Дудченко Н. В. Принципові основи оцінювання системи економічної безпеки банківських установ з урахуванням впливу державного регулювання / Н. В. Дудченко // Вісник Черкаського університету. Серія : Економічні науки. - 2015. - № 12. - С. 13-19.

2. Жихор О. Б. Оцінка рівня фінансової безпеки комерційного банку / О. Б. Жихор, І. В. Поліщук // Науковий вісник НЛТУ України. - 2014. - Вип. 24.7. - С. 355-360.

3. Дубницький В. Ю. Інтервальна оцінка показників фінансової безпеки комерційного банку / В. Ю. Дубницький, А. М. Кобилін // Системи обробки інформації. - 2012. - Вип. 4(2). - С. 27-31.
4. Франчук В. І. Науково-методичні підходи до оцінки рівня економічної безпеки комерційного банку / В. І. Франчук, С. І. Мельник // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія економічна. - 2012. - Вип. 1. - С. 48-58.
5. Жарій Я. В. Методичні підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки комерційного банку / Я. В. Жарій // Фінансові дослідження. - 2016. - № 1. - С. 130-137.

СЕКЦІЯ 7

МІСЦЕ І РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ НАУК В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ГРОМАДЯН

Керівник секції: Захарова І. В. – заступник голови Навчально-методичної ради Східноєвропейського університету економіки і менеджменту, кандидат історичних наук, доцент.

Заступник: Данілова Н. О. – професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Східноєвропейського університету економіки і менеджменту, кандидат філософських наук.

Kuprikova S. V., a candidate of educational sciences, an associate professor

Sushko N. V., a candidate of historical sciences, an associate professor

East European University of Economics and Management

COMMUNICATIVE ORIENTATION IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE

Issues of learning a foreign language are dealt with in almost all countries of the world. A huge number of scientists and teachers aspire to create specific learning systems that can help students to master a foreign language successfully. As practice shows this is largely contributing to the atmosphere of collective communication which organized on the basis of communicative situations. Situations stimulate students to motivate execution of speech actions communicatively, and communication in such conditions gives students the opportunity to master the foreign language consciously. Several participants may be involved in this process. From the standpoint of the communicative approach, the process of teaching a foreign language is constructed adequately to the real process of speech communication, i.e. the learning process is a model of the process of speech communication. The maximum convergence of learning processes and real communication with such key parameters as communicative-motivated speech behavior of the teacher and students, as well as the objectivity of the communication process is ensured through careful selection of communicative-speech intentions (topics, situations, etc.) reflects the interests and needs of students.

Requirements of educational program for foreign language exam preparation provide along with reading and translation, a conversation on the topic is studied. The student must possess the skills of conducting a conversation, including the ability to express a personal point of view on the subject under discussion. However students can master only certain types of oral speech and within certain limits. Therefore it is important that they see the ultimate goal. Since the methodology of teaching a foreign language has traditionally been formed with a basis in linguistics (which is quite natural, since in order to learn to speak a particular language, you need to master its system), sometimes, only the linguistic data is used in teaching oral speech.

The fact is that the ultimate goal of learning a language is not at all mastering its system, but mastering speech, speech actions in a given language. To create an incentive in learning it is very important the language material is directed communicatively. The process of learning oral speech should to be brought to a logical end only when the learner has the ability to use the processed language material in natural acts of communication. To communicate in the classroom closer to the real, you need to purposefully develop relevant skills. At the same time it is useful to analyze the content of educational communication in order to determine how real this communication is and what are the functions of the various utterances in the used foreign language. Now we will try to determine the way to improve communication. Without going into a detailed description of the learning process, it can be concluded that to improve communication the following aspects are necessary: 1) the degree of mastery of oral speech must be brought to the development of certain automatisms in combination with the conscious mastery of speech patterns; 2) you should use the types of exercises that would stimulate motivated speech, allow you to be creative in their performance, including steam and group work; 3) the work on the text should go beyond the simple reproduction of its content, and the discussion of the content should mainly relate to related problems; 4) students' statements should be personally painted including elements of practical analysis.

The individual characteristics of the trainees are not always taken into account in foreign language classes; with group training it is difficult to establish with each so-called feedback, which allows obtaining current information about how students learn the material. To achieve these goals, it is necessary to select the material and exercises aimed at training conditioned communication activities carefully. For example, for the first year for students in the field of economics, it is better to use articles from periodicals devoted to one or another economic problem existing in the country of the language being studied. Students should not only retell the content of the article, but also express their opinion on this issue. You can also organize a "round table" discussion club (for example, as our EXE-club at Eastern European University in Cherkasy). This brings satisfaction to students, brings them closer to achieving their goals (to talk in situations that are close to real ones) and gives rise to confidence that it is achievable. The selection of material is an important point in the teaching of oral speech. After all, the specific question of learning a foreign language is not able to cover the entire system of phonetic, grammatical and lexical units. Depending on the purpose of training, the contingent of students and other conditions, certain restrictions are imposed on the language material to be learned. The organization of language material implies, first of all the selection based on certain criteria. The establishment of criteria for the selection of elements of phonetic and grammatical systems is not particularly difficult, since their number is strictly limited. The main difficulties are associated with the establishment of criteria for the selection of lexical material. The lexical system of a language consists of a practically unlimited number of words and combinations. When a student begins to learn a foreign language, he already has a fairly developed system of needs and is not indifferent to the content of the language material being submitted. So the content of the text must meet the needs of the student.

As everybody knows for the successful study and further use of the language requires constant practice. Language learning as a full-fledged means of communication involves fundamental and diverse training in the field of the spoken language. It is extremely necessary to create an environment of real communication, the active use of languages in natural situations, for example, in scientific discussions, seminars with the involvement of foreign experts, in international conferences, etc. It is necessary to develop extracurricular forms of communication: all kinds of hobby groups, clubs, scientific societies, open lectures in foreign languages. The development and mastering of new teaching methods with a wide use of visual forms of presenting information, presentations, and various web projects using the latest information technologies will allow to improve the level of students' training and teaching foreign languages.

For productive communication between representatives of different cultures, it is necessary to overcome not only the language, but also the cultural barrier. Language should be studied in unity with the history, culture and life of the people of the language being studied. Deep background knowledge about the culture of communication, the rules of etiquette, the national specific characteristics of behavior and thinking, such important components of culture as traditions, customs, rituals, etc. allow us to put intercultural communication to a higher level and achieve success in cooperation. Particularly acute is the question of the use of modern teaching tools using the latest multimedia technologies, computer equipment, Internet resources, distance learning projects, electronic communication, etc. Thus placing a student's personal achievements on a web page will effectively and timely monitor student performance. Another means of discussing student creative works and projects in the field of intercultural communication can be the creation of blogs, where you can set the topic of discussion and attract real speakers of languages and cultures to it. Among the main tools of virtual intercultural communication through the Internet are: e-mail, Internet chat rooms, video conferencing, intercultural forums, etc. Creating such web projects can ensure the acquisition and integration of students' knowledge in the field of linguistics, intercultural communication and information technologies, as well as allow students to develop research skills using modern information technologies and resources.

An effective communication environment is a collection of satisfactory individual interactions. The goal of intercultural communication can be to achieve understanding, unity, and wishing for development. Knowledge of a foreign language gives a person the right to speak, which

means to declare himself, express his opinion, and participate in discussions. The development of international cooperation in various fields of science, culture, business, technology involves the active communication of specialists from different countries of the world. The communicative orientation of learning is a prerequisite for progress in the practical mastery a foreign language. Thus an effective communication and cooperation in a global context, an appropriate level of knowledge of foreign languages is needed as a real means of communication.

References

1. Richards J.C., Rodgers T.S. Approaches and Methods in Language Teaching. – Cambridge: Cambridge University Press. 1995. – 482 p.
2. Стойко С. В. Реалізація комунікативного підходу в навчанні іноземних мов / С. В. Стойко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. – Чернігів: ЧДПУ, 2011. – Вип. 85 (Серія: Педагогічні науки). – С. 220-223.

Гаркавий В. Є., студент

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

ЗДОРОВ'Я І СТРЕС В ПОВСЯКДЕННОМУ ЖИТТІ: УПРАВЛІННЯ СТРЕСОМ

Управління стресом – це дії в цілях адаптації особи до стресової ситуації. Стрес, конфліктність людини помітно залежать від стану його здоров'я. Якщо людина хвора, їй важче протистояти стресу, він стає більш чутливим до ставлення з боку оточуючих. Тому підтримка гарного здоров'я, не тільки фізичного, а й психічного, - одне з важливих засобів профілактики конфліктів. Існує безліч засобів, методик і прийомів відновлення і підтримки здоров'я. З огляду на те, що сьогодні більшість людей відчувають хронічний дефіцит часу, важливо застосовувати такі методики, які при мінімальних витратах часу давали б максимальні результати. Розглянемо деякі з них більш детально.

1. Найбільше часу, третина усього життя, ми витрачаємо на сон. Отже, важливим є забезпечення здорового сну. Спати необхідно на рівній, досить жорсткою, з невисокою подушкою ліжку. Перед сном бажана прогулянка на свіжому повітрі. Протягом двох годин перед сном краще уникати високої інтелектуальної навантаження. Повітря в спальні повинен бути свіжим. Спальне місце повинне бути розташоване так, щоб людина лежала головою на північ, або лежати так, щоб кут відхилення від цього положення був мінімальний.

2. Наш організм приблизно на 65% складається з води. Тому якість споживаної води істотно впливає на стан здоров'я. Вода з-під крана завжди потребує очищення. Воду з інших джерел також бажано очищати. Найбільш поширений спосіб очищення – використання фільтрів. Однак багато фільтрів, по-перше, затримують тільки досить великі частки домішок, пропускаючи молекули шкідливих речовин. По-друге, мембрани фільтру швидко засмічуються, що призводить до погіршення очищення води і вимагає їх періодичної заміни. По-третє, на сучасному ринку велика частка товарів низької якості. Це стосується і фільтрів з очищення води. Можна також споживати бутильовану воду, купуючи у магазинах, її також потрібно вміти вибирати.

3. Помітний вплив на стан здоров'я людини надає повітря, який він безперервно вдихає. В сучасних умовах з'явилася можливість очищати повітря в квартирі і на роботі. Це особливо важливо тим, хто живе в місті. Якість повітря поліпшується за допомогою різних фільтрів і іонізаторів, які підбираються індивідуально відповідно до потреб і можливостей людини.

4. Фізична культура надає потужний вплив не тільки на здоров'я людини в цілому, але і на його психічний стан.

Якщо людина часто відчуває стрес, то гарним засобом профілактики його, безсумнівно, можуть стати регулярні фізичні навантаження. Все це знають, але мало у кого вистачає сили волі для реалізації на практиці такого простого засобу підвищення стійкості до стресу і конфліктів.

5. Протягом сотень тисяч років зоровий аналізатор людини сприймав зелену рослинність, блакитне небо, синю воду, простір, в якому практично не було прямих ліній, гладких поверхонь, симетричних форм. За останні сто років неприродність середовища

проживання людини різко посилилася, що також є однією з причин стресу. Для його профілактики необхідно максимально наблизити своє середовище проживання до природної. У будинках і на роботі вкрай бажано розмістити кімнатні рослини; поверхні меблів, стін, шпалери повинні мати малюнки, близькі до природних, спокійні фарби; акваріум; гарне, але не дратівливе освітлення і т. п.

Близько 80% інформації про навколишній світ людина отримує за допомогою зору. Необхідно дбати про те, щоб серед цієї інформації якомога менше було викликає стрес і як можна більше тієї, яка не призводить до його виникнення. Звукова інформація, одержувана людиною, також виявляє помітний вплив на психічний стан. Бажано уникати впливу гучних, тривалих, неприродних звуків, що пов'язані з гучною музикою, шумом двигуна, роботою різних агрегатів і інструментів і т. п.

В інтересах профілактики стресу необхідно щотижня кілька годин відпочивати поза населеними пунктами на природі. Відпустка або частину її також бажано проводити в умовах дикої природи.

6. За останні 100 років в нашому житті найбільш істотно змінилося харчування. З'явилося дуже багато рафінованих і штучних продуктів, до засвоєння яких наш шлунково-кишковий тракт зовсім не пристосований. Оздоровити харчування – це значить зробити його помірним, різноманітним, насиченим рослинною їжею, багатою на вітаміни і мікроелементами, що піддається мінімальній тепловій обробці. У денному раціоні бажано скоротити споживання м'яса, солі, цукру, солодощів. Збалансоване харчування надає помітний вплив на стан здоров'я і стресостійкість людини.

7. Менше часу проводити в Інтернеті.

Стан здоров'я – найважливіший критерій оцінки стану розуму.

Висновки

1. Стан стресу робить істотний вплив на поведінку людини в конфліктах. До числа психологічних факторів, що впливають на нормалізацію стресу, можна віднести:

- згоду з тим, що все буде так, як треба, навіть якщо буде по-іншому;

- зміна ставлення до ситуації, якщо ми не можемо змінити саму ситуацію;

- зменшення потреби у зовнішніх оцінках і залежно від них, орієнтація в самооцінці на загальнолюдські закони добра і порядності;

- розуміння того, що сотні мільйонів людей на Землі живуть набагато гірше нас.

2. Психологічна стійкість людини багато в чому залежить від стану його здоров'я. Забезпечення здорового сну, очищення води, що споживається, повітря, регулярні і різноманітні фізичні навантаження, природне середовище проживання, повноцінний відпочинок на дикій природі, правильне харчування радикально відновлюють здоров'я.

Список використаних джерел

1. Нагаєв В.М. Конфліктологія: курс лекцій (модульний варіант): Навчальний посібник / В.М. Нагаєв. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 324 с.

2. Герасіна Л.М., Панов М.І., Остова Н.П. Конфліктологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. проф. Л.М.Герасіної та М.І.Панова. - Харків: Право, 2002. - 256 с.

Данилова Н. О., к. филос. н.

Восточноевропейский университет экономики и менеджмента

ПОПУЛИЗМ И НАЦИОНАЛ-КАРЬЕРИЗМ

Социальной почвой популизма является податливость масс на простое объяснение сложных проблем. Эта «детская болезнь» демократии неизбежна в условиях глубокого кризиса общественной системы, втягивающего в политическую жизнь огромные человеческие массы. Примером может служить распадающаяся царская империя к концу первой мировой войны или Германия 30-х годов.

Шквал информации, экономический и политический кризис порождают в сознании людей неблагополучие, тревогу и революционное нетерпение. Сознание мечется в поисках ясных ответов и быстрых решений. Тот, кто выдвигает их, не вдаваясь в тонкости и обходя

вопросы, неприятные для слушателей, завоевывает популярность, набирая очки, необходимые в политической борьбе.

Популизм растлевает и оглушает общественное сознание, завораживая обещаниями быстрых изменений к лучшему с помощью радикальных, чаще всего, насильственных методов. Он призывает к хирургии там, где нужна терапия, так как простых решений сложных проблем не существует. Бороться с популизмом трудно, ибо он паразитирует на реальных проблемах.

Популизм противоположен демократии, так как истинная демократия, хотя и не без борьбы, в ходе острых дискуссий признает правоту того, кто выскажется умнее. Популизм же признает правоту за теми, кто громче крикнет. Демократия стремится выявить сложность явления, популизм же – упростить его. Черное и белое – других цветов популизм не знает.

В борьбе за популярность у людей он, как правило, использует революционную риторику, типичным приемом которой является мифологизация (одушевление) таких понятий как Справедливость, Родина, Свобода, Революция. Поскольку эти политические псевдосубъекты являются одновременно ценностями, то с их помощью можно оправдать или осудить любые политические действия, не анализируя их действительных причин. Так любое выступление против конкретного политического лица или учреждения легко превращается в «действие против Революции» или в «действие против Свободы» (которые как будто каким-то непостижимым образом «сообщают» политикам о своих пристрастиях и антипатиях)

Нередко успеху популистской демагогии способствует мифологизация понятия Народ или Нация. Это даже более удобное средство для достижения политических целей, чем Революция или Свобода, так как не требующая никакой мыслительной работы, понятная абсолютно всем (каждый имеет национальные чувства) национальная идея никого не оставляет равнодушным. И тогда реальная, но малопонятная причина всего дурного в обществе (скажем, административно-бюрократическая система) заменяется мнимой, зато понятной любому, а именно особенностями психологии, религии или языка другого народа.

Национальность самого политика и его родственников при этом не имеет никакого значения. Он может быть чистопородным грузином и уничтожить цвет грузинской нации, евреем Кагановичем и уничтожить евреев, русским Ежовым или Молотовым и уничтожить русских. Политику предпочтительнее иметь дело с моноэтнической общностью. Но если этого нет, то он может использовать в своих интересах межэтнические различия, культивируя идею сведения национальных счетов, льстить одной нации и унижать другую или другие.

При этом удобнее использовать национальные чувства той нации, к которой сам не принадлежишь, Так Гитлер, будучи австрийцем, использовал миф о превосходстве немецкой Нации, Сталин, будучи грузином – русской. При этом политик-популист выдает свой собственный эгоистичный интерес за интерес Народа или Нации. И под видом борьбы за народную пользу уничтожаются конкретные политические противники.

На самом деле, народ не есть категория с постоянным набором качеств. Народ – это живой организм и как таковой, он есть нечто противоречивое и непостоянное. В нем, как и в каждом классе, в каждом социальном слое и каждом человеке сосуществуют и постоянно борются между собой две тенденции – прогрессивная, демократическая и низменная, плебейская, “populos” и “vulgus”, как говорил Гегель. В каждом народе есть и величие духа и обывательская осторожность, и беззаветная преданность Родине и готовность ее обхитрить, и самоотверженная любовь и эгоизм, и глубокая мудрость и напыщенная глупость. Политик может добиться своей цели, манипулируя как той, так и другой тенденцией.

Список использованных источников

1. Байме К. Популизм и правый экстремизм в партийных системах эпохи.- Берегиня 777-сова № 4(23).- 2014.- с.101-109
2. Валлерстайн Г.И. Конец знакомого мира. Социология XXI века.- 2004.- 368с.
3. Вайнштейн Г.И. Антиэлитные настроения и подъем популизма в Европе.- М.: ИМЭМО РАН.- 2016.- с.46-61

4. Глухова А.В. Популизм как политический феномен: вызов современной демократии.- ПОЛИС. Политические исследования.- 2017, №4.- с.49-68
5. Дзоло Д. Демократия и сложность: реалистический подход.- М.: Изд.дом. Гос. Ун-та. ВШЭ.- 2010.- 320 с.
6. Еремейчук В. Популизм, демократия и революция .- [https:// site.ua/vadim.yeremeychuk/ 2828](https://site.ua/vadim.yeremeychuk/)
7. Малько А. Популизм как тормоз демократии.- [ecsocman. hse.ru /data/ 899/737/217/012 Aleksandr Malko](https://ecsocman.hse.ru/data/899/737/217/012_Aleksandr_Malko)
8. Моска Г. История политических доктрин. М.: Мысль.- 2012.- 336
9. Семененко И.С. Политика идентичности и идентичность в политике: этно-национальные ракурсы. Европейский контекст. – ПОЛИС. Политические исследования.- 2016, №4.- с.8-28.
10. Политология. Энциклопедический словарь.- М., 1993 – с.306

*Євченко Станіслав, студент
Задорожній І. С., д. т. н., професор
Східноєвропейський університет економіки і менеджменту
Задорожній С. В., головний економіст Укргазбанку*

ПРОЕКТУВАННЯ ТА ПЕРЕПРОЕКТУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЄЮ

Однією з перших задач проектування системи управління організацією є визначення основних термінів спілкування. Проблемою при виборі термінів являються неоднозначність відображення понять прийнятих в різних сферах діяльності: виробництві, фінансовій системі, при забезпеченні матеріалами, спілкуванні з покупцями, зарубіжними партнерами і ін.

Метою даного наукового дослідження є аналіз існуючих понять основних термінів при проектуванні систем управління організацією таких як управління, менеджмент, адміністрування, економіка, ефективність і результативність.

Викладення матеріалу.

Згідно Словника С. І. Ожогова [1] поняття Управління має декілька значень:

1) управляти, 2) діяльність органів державної влади, 3) сукупність приладів, за допомогою яких управляють рухом машин, механізмів, ричагів управління, 4) управляти великою адміністративною компанією.

Управляти – направляти рух кого, чого-небудь, керувати діяльністю кого, чого-небудь.

Згідно Словника іноземних слів поняття [2] Менеджмент (англ. management) – управляти, завідувати, організація, управляти виробництвом; сукупність принципів, методів, заходів і форм управління виробництвом.

В зарубіжній літературі зустрічаються поняття: operation – діяти, операція, приведення в дію, процес, управління; control – управляти, керувати, проявляти владу, наглядати, перевіряти, регулювати, піднімати, заторможувати; driven – тенденція, гонка, поспішати, наступати, атакувати, гнати, доганяти, управляти механізмами; administration – адмініструвати, використовувати владу; direction – керівництво, управління, вказувати, інструктувати, направляти; manual – керувати, наставляти, указувати, ручне управління.

Аналіз вказаних понять відображають суть менеджменту – діяти, тобто: прогнозувати, планувати, організовувати, контролювати і приймати рішення для подальших дій (керувати). Але як слідує з вище приведених визначень використання любого з них потребує узгодження з партнерами, колегами і підлеглими. Від використаного поняття і його розуміння буде залежати розуміння того що пропонується зробити, а звідси – осмислення завдання, передача доручення і очікуваний результату.

Математично функціонування системи управління організацією можна записати у вигляді:

$$Y(t) = f[Z(t) \wedge S(t) \wedge R(t)], \quad (1)$$

Де: $Z(t)$ цілі організації (річні плани, квартальні, місячні, добові), $S(t)$ - способи досягнення цілей (організація забезпечення необхідними ресурсами), $R(t)$ - запланований

результат, Λ - логічна функція „і”, яка вказує на те, що результат управління буде очікуваним при забезпеченості кожним ресурсом.

Необхідні способи для досягнення цілей запишемо так:

$$S(t) = f[M(t)\Lambda P(t)\Lambda Ob(t)\Lambda T(t)\Lambda F(t)\Lambda W(t)], \quad (2)$$

Де: $M(t)$ - матеріали, $P(t)$ - персонал, $Ob(t)$ - обладнання, $T(t)$ - технології, $F(t)$ - фінанси, $W(t)$ - менеджмент.

Підставивши рівняння (2) в рівняння (1) отримаємо:

$$Y(t) = f[Z(t)\Lambda M(t)\Lambda P(t)\Lambda Ob(t)\Lambda T(t)\Lambda F(t)\Lambda W(t)\Lambda R(t)] \quad (3)$$

Введення в рівняння (1) – (3) часу t дозволяє менеджменту поділити процес виконання завдання на типові види робіт, розробити типові норми часу на виконання кожного з типових етапів процесу виробництва, планувати, організовувати і проводити контроль і оцінку результату на всіх типових під етапах і етапах виробництва.

Поняття адміністрування [1] – 1) являється складовою частою менеджменту і функціонує як документована частина системи управління у вигляді структури організації, наказів, розпоряджень, посадових інструкцій, положень підрозділів, нормативів і норм, стандартів підприємства, штатного розкладу, правил внутрішнього розпорядку і ін. 2) націлене на управління великими структурами (корпораціями, фінансово промисловими групами, районними чи обласними адміністраціями, галузями господарювання.

Поняття Економіка [2] – 1) сукупність виробничих відношень, який відповідає даній ступені розвитку виробничих сил суспільства. Приваблюючий спосіб виробництва в суспільстві. Соціалістична економіка. Капіталістична економіка, Феодальна економіка. 2) Організація, структура та стан господарського життя, або якої - небудь галузі господарчої діяльності. Загальний ріст економіки держави, економіка промисловості, економіка транспорту, економіка сільського господарства. 3) Наукова дисципліна, вивчаюча яку-небудь галузь, господарчої діяльності.

Аналізуючи поняття Управління, Менеджмент та Економіка знаходимо багато спільного.

Поняття результативність – це показник оцінки результату. За допомогою показника менеджмент оцінює що він виробляє і настільки це задовольняє сьгоднішній ринок як за кількістю, якістю так і своєчасністю. Як стверджує менеджер світового рівня Пітер Друкер – «слід робити правильні речі», тобто – речі потрібні ринку. Вирахувати результативність можна так:

$$r(t) = Z(t_0) - R(t_k). \quad (4)$$

Де $r(t)$ - показник результативності за період планування t . $Z(t_0)$ - ціль (план) на технологічний період виробництва t_0 . $R(t_k)$ - результат на кінець планового періоду t_k .

Показник ефективності визначається як відношення результату до плану:

$$e_i(t) = \frac{R_i(t)}{Z_i(t)}. \quad (5)$$

За допомогою цього показника менеджери оцінюють процес досягнення результату в кожний період часу (i).

Як стверджує Пітер Друкер [3] – «потрібні речі слід робити правильно», тобто – з мінімальними затратами. На практиці вимоги робити правильні речі і правильно (з мінімальними затратами) часто суперечливі. Як говорить стара приказка: перший млинець – грудка тіста. Гарний млинець з'явиться після декількох перших, тобто добитися ефективності рівної одиниці не затративши додаткові ресурси на практиці неможливо.

В зарубіжній літературі з менеджменту [4] для оцінки управлінської діяльності для зняття двозначності при оцінці ефективності користуються 7 критеріями, один з яких – економічність. Він направлений на оцінку управлінською діяльності, пов'язаної з використанням тільки матеріальних ресурсів. Інші критерії оцінюють: прогнози – дієвість, відповідність стандартам, кресленням, технологіям, – критерій якості, оцінка роботи

персоналу – продуктивність, фінансові показники – критерій прибутковості, креативність – введення інновацій, відношення персоналу до організації – критерій задоволення трудовим життям.

Слід зауважити, що показник результативності вимірюється в кінці планового періоду, а показник ефективності – на кожному з типових видів робіт. Такий підхід дозволяє менеджменту вчасно ввести заходи для однозначного досягнення цілі (виконання плану).

Список використаних джерел

1. С.И. Ожегов. Словарь русского языка. -М.: Русский язык. 15–е издание. 1984. - 816 с.
2. Словарь иностранных слов .15–е издание, -М.: Русский язык. 1988. – 624 с.
3. Друкер. Питер Ф. Задачи менеджмента в XXI веке. Издательство «Гранд». –М.: С-кт Петербург, -К.: 2001. -270 с.
4. Д. Скотт Синк. Управление производительностью: планирование, измерение и оценка, контроль и повышение. –М.: Прогресс. 1989. - 526 с.

Козловська С. Г., старший викладач

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

МАНІПУЛЯЦІЇ У ДІЛОВОМУ СПІЛКУВАННІ

Маніпуляцію можна назвати одним з найбільш поширених видів спілкування. Вона необхідна для психологічного впливу на людину. Маніпуляції в спілкуванні – це спосіб управління, можливість контролю над поведінкою і почуттями індивіда.

Цілком очевидно, що маніпуляції в бізнесі та особистому житті застосовуються дуже часто. Форматів комунікацій, придатних для маніпуляцій в бізнесі, багато. Це може бути: вплив реклами на свідомість реципієнта, ділові переговори, наради, співбесіди і т.п. У процесі ділових переговорів, наприклад, маніпуляції можуть проявлятися як у вербальному, так і в невербальному форматах. Невербальні маніпуляції – це підстроювання під співрозмовника, темп його мови, порушення допустимих етикетом проксемних зон, погляд. До вербальних маніпуляцій належать надто хороша обізнаність про факти вашої особистої та трудової біографії, згадка статусної субординації, постійне підкреслення вашого залежного стану. Маніпулятор часто свідомо вибирає для переговорів незручне для вас час і місце. У його команді нерідко бувають чітко розподілені діаметрально протилежні ролі: «провокатор – союзник», «добрий – злий» і т.д. [1].

Маніпуляції в бізнесі застосовуються не тільки у відносинах з конкурентами, а й всередині команди, і при індивідуальному спілкуванні. Наприклад, щоб мотивувати членів команди на вирішення складного і громіздкого завдання можна намалювати їм картини світлого майбутнього і успіху в разі виконання проекту. У більшості випадків це працює.

Маніпуляція з точки зору соціології управління являє собою процес прихованого управління, що виражається в психологічних та інших впливах, спрямованих на формування намірів, уявлень, цінностей, поведінки колективу і співробітників, що суперечать їх реальним інтересам. З точки зору управлінських комунікацій, маніпуляція – це не просто здатність щось зробити, а здатність змусити когось робити щось.

Сучасне ведення бізнесу неможливе без маніпуляцій. Всі види ділового спілкування пронизані ними: контроль персоналу, продажу, переговори, реклама. Маніпуляції у діловому спілкуванні допомагають укладати вигідні угоди, збільшувати прибуток, підводять партнерів і замовників до потрібних рішень [2].

Природа маніпуляції полягає в наявності подвійного впливу – наряду з посланим відкрито повідомленням маніпулятор посилає адресату «закодований» сигнал, сподіваючись на те, що цей сигнал розбудить у свідомості адресата ті образи, які потрібні маніпулятору. Цей прихований вплив спирається на «неявне знання», яким володіє адресат, на його здатність створювати у своїй свідомості образи, що впливають на його почуття, думки та поведінку. Мистецтво маніпуляції полягає в тому, щоб пустити процес уяви у потрібне русло, але так, щоб людина не помітила прихованого впливу.

Менеджер через специфіку своєї роботи повинен уміти впливати на людей. Він також повинен мати навички захисту від впливу маніпулятора, протистояти його впливу. В управлінні виникають ситуації, коли уникнути маніпулювання не вдається. Але вміння маніпулювати має бути тісно пов'язане з умінням не маніпулювати.

Маніпулятивні прийоми впливу на персонал можуть мати як позитивні, так і негативні наслідки, що цілком залежить від особистості керівника та його цілей.

Маніпулятивні відносини є цілком звичайними в сучасних ділових стосунках. Навіть більше: без них якість психологічного управління погіршується, бо зникає сутність власне управління. Керівник, який не володіє навичками маніпуляції, ризикує зійти до більш грубих способів управління, що може призвести до зниження його авторитету та погіршення психологічного клімату всередині колективу. І навпаки, грамотне та помірне застосування маніпуляцій дозволить підвищити якість управління за рахунок зниження кількості конфліктних ситуацій та створення позитивної, робочої атмосфери.

Саме такий аспект як помірність використання навичок маніпулятора є основним у застосуванні маніпуляції на підприємстві, адже за всіх переваг їх використання, тут є певний ризик: деякі керівники зловживають маніпуляцією і вона з ефективного способу управління перетворюється на спосіб самоствердження начальника за рахунок своїх підлеглих, досягнення власних корисних цілей та вирішення його особистих проблем.

Маніпулятивні технології – технології ділового спілкування, які пов'язані з прихованим психологічним впливом на ділового партнера з метою примушення його до рішень і дій, вигідних маніпулятору. Загальним для всіх маніпулятивних технологій є прихований психологічний вплив на ділового партнера з метою нав'язування йому власних цілей, бажань, намірів, що не співпадають з думкою іншої сторони.

До найбільш популярних психологічних маніпуляцій в спілкуванні належать [2]:

- гра на почутті провини і сорому;
- комплімент і лестощі як способи управляти людьми;
- маніпуляція у спілкуванні почуттям жалю;
- невпевненість в собі;
- лють і гнів;
- показна байдужість і неухважність;
- маніпуляція страхом;
- перескакування з теми на тему і навмисна поспішність;
- несподівана чесність або раптове одкровення;
- оманливі уточнення або помилкове перепитування;
- використання специфічної термінології, або гра в «професіонала».

Маніпуляції в діловому спілкуванні, їх наявність або відсутність, більше залежать від професіоналізму працівника і його впевненості в своїх силах. Важко впливати на людину, яка знає собі ціну. Якщо ж працівник некомпетентний або занадто сором'язливий, щоб підкреслювати свої переваги, роботодавець або колеги не забудуть цим скористатися.

Маніпуляцій в діловому спілкуванні можна уникнути, якщо чітко висловлювати свою думку (свідомо правильну), бути впевненим у своїх професійних якостях. Можна під час впливу постаратися перервати розмову телефонним дзвінком або терміновою справою. Навіть проста зміна теми дискусії допоможе уникнути маніпуляції [3].

Способів протистояння маніпуляції досить багато. Це і пряма конфронтація. Це і вміння ставити запитання, розраховані на точність і блокування дії маніпулятора. Це і контроль емоцій. Це і прояснення цілей маніпулятора. І уточнення його дій.

Знання основних причин маніпулювання і стратегічної лінії поведінки маніпуляторів дозволяє не тільки розпізнати їх серед оточуючих, а й передбачити їх вчинки і, отже, уникнути долі їх жертв.

Список використаних джерел

1. Манипуляции в общении. Причины, виды и формы манипуляций [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://studme.org/64367/menedzhment/manipulyatsii_obschenii_prichiny_vidy_formy_manipulyatsiy.

2. Манипуляції у спілкуванні. Манипуляції у діловому спілкуванні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://stylezhinki.ru/osobistist/8043-manipuljacji-u-spilkuvanni-manipuljacji-u-dilovomu.html>.

3. Манипуляции в общении. виды, приемы, характеристика манипуляций в общении [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://businessman.ru/new-manipulyacii-v-obshhenii.html>.

Козловская Т. В., студентка

Восточноевропейский университет экономики и менеджмента

КАК ИНТРОВЕРТУ ПРОЙТИ СОБЕСЕДОВАНИЕ НА РАБОТУ

Классическая психология выделяет на сегодняшний день два главных типа темперамента – экстраверсия и интроверсия. Наиболее известный подход к данным психотипам принадлежит Карлу Юнгу и Гансу Айзенку [1].

Именно Юнг в начале XX века фактически ввел понятия «интроверт» и «экстраверт» в широкую практику. При этом ученый подчеркивал, что у каждого человека имеются черты как экстравертированного, так и интровертированного типа. Различие же между людьми состоит в соотношении этих черт: у экстраверта преобладают одни, а у интроверта – другие. Более детально об этих различиях говорил Айзенек, поэтому именно его теория стала основой современной трактовки двух главных психотипов. Согласно ей, основная разница между интровертами и экстравертами – в направленности и способах восполнения внутренней энергии. Так, экстраверт – это человек, который направляет энергию наружу, а интроверт, наоборот, в себя [2]. Главными качествами для определения психотипа человека являются коммуникабельность, разговорчивость, честолюбие, напористость, активность и ряд других межличностных и деловых способностей.

Поскольку вся энергия интроверта направлена внутрь себя, считается, что чаще всего это достаточно закрытые люди, не способные к деловому общению и качественному выполнению важных функций внутри компаний. Между тем, некоторые соискатели ценят больше всего сотрудников именно с этим психотипом. Во-первых, интроверты – отличные слушатели и имеют уникальное аналитическое мышление. Во-вторых, они умеют контролировать эмоции и эффективно работать даже в экстремальных ситуациях [3]. Учитывая вышесказанное, можно предполагать, что у интровертов есть все шансы получить желаемую должность после собеседования, если правильно к нему подготовиться. Именно поэтому возникла необходимость составить список правил, которые помогут человеку, обладающему интровертированным психотипом, пройти собеседование и получить желаемую должность.

Правило первое: написать заранее список возможных вопросов.

Интроверты не любят говорить о себе, но интервью – это обязательный этап трудоустройства. Чтобы избежать неловкого молчания, спланируйте разговор заранее. Поищите в Интернете распространенные вопросы для собеседования и напишите ответы на них в блокнот. Таким образом, вы запомните необходимую информацию. Обязательно возьмите блокнот с собой на встречу, он добавит внутренней уверенности.

Правило второе: акцентируйте внимание на своих преимуществах.

Не стоит говорить, что вы закрытый человек, которому для комфортной работы нужны помещение без окон и полная тишина. Вспомните о своих сильных сторонах. Большинство интровертов – креативные, ответственные, пунктуальные и очень усидчивые люди. Также акцентируйте на своих предыдущих успехах и карьерных достижениях.

Правило третье: задавайте вопросы.

Конечно, из интровертов получаются самые внимательные слушатели. Но во время собеседования нужно продемонстрировать свою заинтересованность в вакансии. Поэтому рекомендуется заранее узнать историю компании и особенности будущей работы. С одного стороны, вы будете владеть дополнительной информацией, что, несомненно, понравится соискателю. С другой, это может стать темой для вопросов и дальнейшего обсуждения.

Правило четвертое: держите контакт.

Не только словесный, но и зрительный. Также избегайте в разговоре длительных пауз. Есть прием, с помощью которого вы можете расположить к себе собеседника, –

ненавязчивое его «отзеркаливание». Например, попробуйте немного копировать темп голоса собеседника или его жесты.

Правило пятое: не ходите на несколько собеседований в день.

Это вообще тяжело. Поэтому не соглашайтесь на несколько собеседований подряд даже, если они проходят в одной компании или в одном здании. Лучше дайте себе время передохнуть и набраться новых сил.

Учитывая наши правила и используя их во время подготовки к собеседованию и во время самого собеседования, вы сможете легко получить желаемую должность. Данная тема может стать предметом написания дальнейших материалов в областях психологии, делового общения и HR-менеджмента, а также быть использованной во время изучения коммуникативных стратегий в бизнесе.

Список использованных источников

1. Личностные особенности экстравертов и интровертов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.elitarium.ru/ehkstraverty-introvert-rabota-deyatelnost-vypolnenie-vozmozhnost-ehffektivnost-informaciya-rol-ehkstraversiya-introversiya-proyavlenie-rezultat-vnimanie-harakter/>.

2. Интроверты, экстраверты, амбиверты – кто эти люди? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://experimental-psychic.ru/psihotip-ehstraversiya-itroversiya/>.

3. Типы личности: интроверт и экстраверт [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://neo-humanity.ru/psihologiya/psihologiya-lichnosti/106-tipa-lichnosti-introverty-i-ekstraverty.html>.

Ларионова В. В., преподаватель

Восточноевропейский университет экономики и менеджмента

ПРИЧИНЫ СНИЖЕНИЯ КОММУКАТИВНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ СТУДЕНТОВ

Формирование и развитие личности, реализация её качеств и ценностей, установления взаимоотношений с другими людьми, познание мира, происходит через общение как естественная потребность человека. Дефицит общения, дружеских отношений вызывает осложнения и даже напряженность в отношениях, конфликты между людьми.

Главным побуждением, что определяет характер межличностных отношений студентов, вызывая их поведение, является потребность в общении. "Общение - это взаимодействие между людьми, в процессе которого развиваются, проявляются и формируются их личностные отношения" [1, с. 53].

Общение иногда отождествляют с коммуникацией, однако они не являются синонимами. Коммуникация - это целенаправленный информационный обмен в различных процессах общения. Коммуникацию как процесс взаимодействия можно рассматривать в двух аспектах. Во-первых, как контакт двух или более лиц, имеет своим результатом взаимные изменения их поведения, деятельности и т.п. Во-вторых, как взаимно обусловленные индивидуальные действия, связанные с информационной потребностью и причинной зависимости. Коммуникация опосредует все виды социальной деятельности; аккумулирует общественный опыт и передаёт его от поколения к поколению, является фактором этнической идентификации, сохраняет культуру. Понятие "коммуникация" шире понятия "общение".

Особенно актуальным является вопрос коммуникационного взаимодействия между студентами. Веретенко Т. Г [2] выделяет ряд характерных особенностей и противоречий социально-психологического характера, имеющих место в развитии студенческой молодежи. В этот период молодой человек осуществляет выбор профессии, овладевает ею и начинает испытывать себя в других сферах жизни, самостоятельно планирует свою деятельность и поведение, активно отстаивает самостоятельность суждений и действий. В этом возрасте на основе синтеза имеющихся знаний, жизненного опыта, самостоятельных размышлений и действий формируются мировоззрение, нравственные и эстетические взгляды. Многие из них переходят из сферы теоретических представлений в сферу практических свершений (любовь, брак, создание собственной семьи). Однако, в связи с материальной зависимости от родителей и необходимостью подчиняться существующему в учебном заведении распорядку, возникает экономическое противоречие между разнообразием желаний и возможностью их

осуществления, которое студент иногда пытается решить дополнительным заработком в ущерб своей основной учебной деятельности.

Умение общаться жизненно необходимо специалистам любой области деятельности. Мы же сегодня отмечаем, что даже студентов этому не обучают. Будущих специалистов нужно учить выстраивать общение, взаимодействие с различными коммуникативными партнерами, уметь влиять словом, интонацией, жестами. Сегодня важно осознать, что много неудач человека - от неумения общаться, нежелания слушать и слышать другого, незнание того, как строить отношения с другими людьми. То есть речь идет о низкой коммуникативной компетентности будущих специалистов. Профессиональные качества специалиста любой сферы предусматривают наличие у него специального образования, широкой эрудиции, постоянного повышения им своей научно-профессиональной подготовки.

В рамках современной глобализации и активной интеграции межличностное общение играет решающую роль. Стоит отметить, что без общения невозможна любая деятельность, не говоря об обмене опытом, переговоры и тому подобное. В таком случае, общение может выступать как взаимодействие между людьми, а может выступать и как один из ведущих видов деятельности.

Важным аспектом общения являются отношения, которые формируются и реализуются в нём. Межличностные отношения имеют широкий диапазон как в плане их полярности, так и в плане их характеристики. В таком случае, особое значение приобретает адекватное восприятие и оценка людьми друг друга во время коммуникативного акта.

Причиной многих проблем может быть не низкий уровень профессиональных знаний и умений, а недостаточный уровень коммуникативной компетенции личности, из-за чего довольно часто возникают коммуникативные конфликты на межличностном, групповом и общественном уровнях.

Следует отметить некоторое понижение значения коммуникативного взаимодействия студентов:

1. Молодые люди в последнее время нередко прибегают к общению в сети, кое-то всецело им замещают настоящее взаимодействие со сверстниками. Разговаривая «онлайн» они иногда стараются уменьшить и облегчить собственную речь. Утрачивают собственную оригинальность и уникальность. Например, довольно непросто высказать собственные впечатления в общении. Нередко молодые люди используют ненормативную лексику, забывают о правилах этикета.

2. Невысокий уровень общения в семье. Данный вопрос так же животрепещущ и оказывает влияние на общение студентов. Родные в настоящее время обязаны большое количество времени проводить на работе либо же занимаясь своими делами не обращают внимание на принципиальный нюанс общения с подростком.

3. Также имеется ряд психических оснований снижения уровня общения. Это присутствие личных барьеров, невысокая степень психологической регуляции, психофизические нарушения, характер, робость, присутствие стереотипов и другие причины.

Следует также отметить тот факт, что всевозрастающее влияние на коммуникационное взаимодействие социальных сетей и Интернет. К положительным аспектам личностного развития с помощью Интернет-взаимодействия можно отнести преодоления коммуникативного дефицита, расширение круга знакомых. При этом дружба в социальных сетях часто достаточно поверхностная. Некоторые молодые люди пытаются быть в центре внимания, а также добавить в свой профиль больше друзей, в том числе и за счет незнакомых людей. Такой подход несет потенциальную угрозу личной безопасности студента, который часто слишком открыт в распространении персональной информации. Нередко пользователи создают по несколько различных профилей (с разными именами) в одной социальной сети, разрушительным образом сказывается на их самоидентификации [3, с. 25].

Обратная сторона общения в социальных сетях - это уход от настоящей жизни, невозможность наладить контакты с реальными людьми. И эта проблема действительно

очень опасна: молодежь сосредоточивается на собственных переживаниях, перестает общаться с родными и близкими, так как находит должного понимания с их стороны. Люди теряют навыки проявления интереса к другим людям в реальной жизни [4, с.17].

Влияние чрезмерного использования социальных сетей, отмечает Глущенко С. Д., как средства коммуникации на реальные взаимоотношения пользователя может быть довольно ощутимым: замкнутость, потеря социальных контактов и друзей, раздражение во время живого общения, потеря навыков вербального и невербального общения, невыполнение собственных обязанностей. Злоупотребление социальными сетями может привести не только к десоциализации, но и к деструктивным изменениям в психике и поведении личности [4, с. 28].

Однако положительной чертой социальных сетей является возможность создания групп по интересам. Каждый сможет найти то, что ему по душе.

Приняв во внимание эти причины в воспитательном и образовательном процессе мы повысим степень коммуникации между молодыми людьми, что собственно станет довольно весомым моментом в формировании многоплановой личности.

Список использованных источников

1. Андреева Г.М. Социальная психология : учеб. для высших учебных заведений / Г.М. Андреева. – 5-е изд., испр. и доп. – М. : Аспект Пресс, 2004. – 365 с.
2. Веретенко Т. Г. Детермінанти формування безпечної діяльності молоді в Інтернет-мережі / Т. Г. Веретенко [Електронний ресурс] // Веретенко Т. Г. Детермінанти формування безпечної діяльності молоді в Інтернет-мережі. – Режим доступу: <http://elibrary.kubg.edu.ua>.
3. Богдан М. С. Психологічні особливості спілкування залежних від соціальних мереж / М. С. Богдан, О. В. Горецька // Психологія і соціологія: проблеми практичного застосування. – 2014. – С. 25-29.
4. Глущенко С. Д. Соціально-психологічні особливості Інтернетаддиктивної поведінки особистості / С. Д. Глущенко // Молодь: освіта, наука, духовність: тези доповідей. – Частина I. – К.: Університет «Україна», 2008. – 547 с.

Лук'яненко Ю. М., студент

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ В КОМАНДІ

Сьогодні в будь-якій організації існує велика кількість складних завдань, виконання яких потребує об'єднання людських ресурсів, згуртованості та взаємопідтримки у колективі. Успіх будь-якого суб'єкта господарювання залежить не лише від професіоналізму та особистих якостей окремих працівників, але й від спільної діяльності всього колективу організації. Результат виконання завдання буде значно кращим, якщо працівники працюють в команді, так як кожен з них може зробити свій особистий внесок у певний процес найкращим чином.

Команди формуються тоді, коли люди із спільними уподобаннями бажають прийти і працювати разом для досягнення спільної мети. Команди відіграють дуже важливу роль як в організації, так і в житті окремо взятої особистості. Найбільш яскраво підкреслює важливість спільної роботи у команді вираз Генрі Форда: «Зібратися разом це початок. Залишатися разом це прогрес. Працювати разом це успіх».

Досягти високих показників діяльності команди можливо за допомогою мотивації. Функція мотивації реалізується через визначення потреб персоналу, розробку систем винагородження за виконану роботу, використання різних форм і систем оплати праці, а також негрошових стимулів ефективного виконання працівниками власних обов'язків.

Мотивація – це процес спонукання кожного співробітника і всіх членів колективу до активної діяльності для задоволення своїх потреб і для досягнення цілей організації.

Розуміння змісту мотивації – головний показник професійної майстерності ефективного керівника. Знання про вчинки людей – необхідна передумова для того, щоб допомогти їм реалізувати власні мотиви та попередити випадки, коли мотивації можуть викликати певні ускладнення. Кожна людина має свої інтереси та потреби, цінності, у задоволенні яких полягає зміст людського життя [1].

Мотивація й ефективна робота команди мають тісний зв'язок і прямопропорційну залежність. Застосування принципів синтезу та аналізу в процесі мотивації повинне забезпечити єдиний важливий результат роботи команди – виконання завдання, успішне закінчення проекту та успіх підприємства.

Успіх проекту відчутно залежатиме від мотивації та загального «бойового духу» команди. Необхідно, щоб учасники команди були залучені у всі фази проекту, а не в якусь одну сферу діяльності. Якщо керівник проекту цікавиться думками, ідеями, пропозиціями учасників команди, це здатне мотивувати людей на творчу діяльність і ініціативу і, крім того, може допомогти у виробленні і прийнятті рішень.

Керівник проекту повинен породжувати натхнення в учасників команди. Для цього він повинен змусити кожного учасника команди повірити, що його цінність висока, надати йому можливості рости і розвиватися, легко і ненапружено взаємодіяти з ним і дозволити йому повною мірою брати участь у справах проекту. Все це може радикально підняти загальний моральний стан команди. Це дасть учасникам команди той стимул і те натхнення, які необхідні для формування здорової робочої етики та вироблення прихильності справі проекту.

Процес мотивації команди можна розглядати як сукупність заохочення трьох складників, які об'єднані спільним сприятливим і креативним середовищем, а саме: індивідуальну мотивацію кожного члена команди, мотивацію лідера (менеджера), мотивацію усієї команди загалом [2].

Сьогодні існує декілька типів мотивації співробітників для командної роботи. Це можуть бути грошові заохочення або нематеріальна винагорода. Матеріальні заохочення найкраще презентувати співробітникам у формі премій або винагород. Так як в сучасному світі будь-якій людині завжди не вистачає коштів, то така своєрідна вдячність за працю буде дуже цінуватися працівником, він буде намагатися виконувати свої обов'язки ще більш якісно.

Також є момент і нематеріального заохочення. Така винагорода дуже часто застосовується, якщо співробітник не надто довго працює в організації і ще не вніс свій внесок для розвитку бізнес-проекту.

Багато авторів пропонують різні варіанти ефективної мотивації команди. Зокрема заслуговують на увагу такі пропозиції [3]:

1. Допоможіть вашій команді відчувати схвильованість, а саме: обговоріть переваги успіху, зацікавте вашу команду, ставте реалістичні цілі, створіть дружнє змагання, якщо ви хочете мотивувати свою команду, дозвольте їм відчувати, що вони самі контролюють ситуацію, продумайте як виділяти кращих.

2. Допоможіть вашій команді відчувати визнання, а саме: переконайте членів команди співпрацювати, зустріньтеся з кожним членом вашої команди, цінують членів вашої команди, будьте доброзичливі (але в міру), організуйте заходи поза роботою.

3. Будьте хорошим лідером, а саме: створіть комфортні умови, будьте конкретні, створіть енергійну і захоплюючу атмосферу, зберігайте позитивний настрій, будьте хорошим зразком для наслідування.

Мотивація в командній роботі займає одне з найважливіших місць, оскільки від міри зацікавленості працівників у виконанні поставлених завдань залежить успіх усього проекту загалом.

Список використаних джерел

1. Живко З. Б. Проблематика матеріальної мотивації праці в сучасному менеджменті підприємства [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://vlp.com.ua/files/39_8.pdf.
2. Муха Р.А. [Електронний ресурс] – Режим доступу: Особливості мотивації роботи в команді http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/1_57_2017_ukr/16.pdf.
3. Как мотивировать команду [Электронный ресурс] – Режим доступа: [https://ru.wikihow.com / мотивировать-команду](https://ru.wikihow.com/мотивировать-команду).

ДЕЯКІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В СУЧАСНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ

Доводиться констатувати, що проблема відповідальності в суспільстві, незважаючи на значну кількість наукових праць у різних галузях знань, залишається доволі актуальною і продовжує привертати увагу дослідників, які чітко усвідомлюють соціальні негаразди в усіх сферах суспільних відносинах, у яких відповідальність використовується як соціальний регулятор.

Підґрунтям філософсько-правового дослідження соціальної відповідальності стали праці відомих філософів минулого, серед яких: Ф. Аквінський, Арістотель, І. Бентам, Ж. Боден, М. Вебер, Г. Гегель, Т. Гоббс, П. Гольбах, А. Камю, І. Кант, Дж. Локк, Дж. Мілль, Платон,

Ж-Ж. Руссо, Ж.-П. Сартр, Ю. Хабермас, М. Шелер, А. Шопенгауер та ін.

Теоретико-методологічну основу дослідження склали праці українських, і зарубіжних вчених, з-поміж яких: С. Алексєєв, С. Братусь, І. Галаган, В. Горшенєв, В. Грищук, О. Грищук, Н. Гураленко, М. Гуренко-Вайцман, С. Гусарєв, А. Карась, М. Кельман, Д. Керімов, В. Козлов, А. Козловський, М. Козюбра, С. Комаров, А. Коренєв, М. Костицький, А. Крижанівський, В. Кудрявцев, В. Ларіонова, В. Лисий, В. Лемак, Л. Луць, С. Максимов, М. Микієвич, О. Мурашин, В. Навроцький, В. Ортинський, О. Остапенко, О. Петришин, П. Рабінович, Ю. Римаренко, О. Скакун, С. Сливка, В. Тацій, В. Титов, А. Токарська, П. Фріс, Р. Халфіна, В. Шакун, І. Шутак, Л. Явич та ін.

У повсякденній роботі менеджерів все більше місце посідають громадські справи і питання соціальних змін. Експерти менеджменту підкреслюють, що соціальні проблеми сьогодні такі ж важливі, як і питання прибутку.

Соціальна відповідальність – це соціальне явище, що являє собою добровільне та свідоме виконання, використання і дотримання суб'єктами суспільних відносин, приписів, соціальних норм, а у випадку їхнього порушення – застосування до порушника заходів впливу, передбачених цими нормами.

Соціальна відповідальність характеризується наявністю таких ознак:

- 1) це соціальне явище, наділене конкретно-історичним змістом;
- 2) це свідоме здійснення обов'язку (повинності) особи перед суспільством;
- 3) його виконання є велінням совісті суб'єкта;
- 4) невиконання обов'язку (повинності) передбачає той чи інший ступінь осуду такої особи суспільством (суспільною групою, окремими членами суспільства);
- 5) містить ініціативний характер;
- 6) надає перевагу або суспільному суб'єкту, або ж індивідуальному суб'єкту, котрий, ймовірно, трактується як представник суспільства чи соціальної групи;
- 7) надає перевагу компромісу між суспільними інтересами та цілями, з одного боку, та індивідуальними, професійними, етичними і т.д. устремліннями, з іншого;
- 8) поведінка людей в контексті соціальної відповідальності визначається, здебільшого, очікуваннями людей щодо соціальної позиції суб'єкта у формуванні соціально визначених атрибутів конкретних соціальних груп. [6, с. 7]

Складовими соціальної відповідальності є суб'єкт та об'єкт. Відповідальність має два критерії: об'єктивний, що характеризує об'єктивну зумовленість діяльного суб'єкта зовнішніми соціальними вимогами, тобто, його залучення до соціальних зв'язків та взаємовідносин; і суб'єктивний, який визначає соціально та морально-психологічні якості особи як суспільної істоти, як продукту суспільного виховання, формування і розвитку, що виявляє усвідомлення особою свого обов'язку, своєї невинності перед суспільством. Будь-яка відповідальність за своєю природою має політичний характер.

Необхідно зазначити, що соціальна відповідальність має дихотомічний характер, що означає не лише взаємне сумління, відповідальне ставлення суб'єктів суспільних відносин до своєї суспільно значимої поведінки, але й відповідальність держави перед суспільством і людиною. Отже, соціальна відповідальність суб'єктів суспільних відносин і держави має бути взаємною.

Список використаних джерел

1. Гарасимів О.І. Теоретико-правові засади дослідження феномену соціальної відповідальності в історичному аспекті / О.І. Гарасимів // Митна справа. 2010. № 3. Ч. 2. – С. 9–14.
2. Гарасимів О.І. Філософсько-правове розуміння соціальної відповідальності у контексті побудови демократичної правової держави // Форум права. 2010. № 4. С. 183–188.
3. Конспект лекцій з дисципліни Соціальна відповідальність / Уклад. І.А. Юр'єва. – Харків: НТУ —ХПШ, 2016. 118 с
4. Н.П. Матюхіна «Сучасні проблеми управління персоналом»
5. Осовська Г.В., Осовський О.А. Основи менеджменту: навчальний посібник. К.: «Кондор»; 2006. 620 с.
6. Охріменко, О.О. Іванова Г.В. Соціальна відповідальність: навчальний посібник Київ; 2015. 173с.
7. Розуміння свободи в контексті соціальної відповідальності особистості : матеріали учасників Всеукраїнського круглого столу «Проблеми державотворення та правотворення в Україні», (м. Львів, 5 березня 2010 р.) / Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів: ЛьвДУВС, 2010. С. 184–185.

Папуша О. В., студент

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

ЦІЛЬОВЕ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЄЮ

Роль керівника полягає в тому, щоб створити таку систему управління, яка була б орієнтована на високий кінцевий результат. Управління в певній мірі є мистецтвом, а це передбачає наявність спеціальних здібностей у людей, які практично займаються питаннями управління, тобто, поєднання у керівників фахової компетенції і спеціальних здібностей може гарантувати високоефективне управління організацією різного масштабу і профілю діяльності.

Самі по собі теоретичні знання менеджменту, які необхідні керівнику, повинні, з одного боку, охоплювати весь процес організації управління соціальним об'єктом як цілісною системою, з іншого – носити прагматичний характер, який сягає своїм корінням теоретичних принципів соціальних систем. Керівник, який знає стратегію формування високоефективної системи управління всією організацією, може грамотно вирішувати і тактичні завдання локального оперативного характеру [1].

Очевидно, саме в зв'язку з цим в світовому менеджменті спостерігається така тенденція, як формування механізму управління організацією «за програмними цілями і результатами». Дана тенденція відображає стратегічний напрямок вдосконалення сучасного менеджменту в сфері управління організацією як складною соціальною системою.

Вперше термін «управління за цілями» (Management by Objectives, МВО) ввів класик менеджменту американець Пітер Друкер. Він вважав, що «кожен менеджер повинен брати відповідальну участь у виробленні цілей вищого підрозділу, до складу якого входить керована ним ланка» [2].

Оскільки завданням менеджменту є досягнення мети, важливо правильно її визначити. Неправильне і нечітке формулювання мети призводить до того, що система управління, навіть якщо вона належним чином створена, працює не з повною віддачею, неефективно, оскільки зусилля апарату управління витрачаються не цілеспрямовано. У різних організаціях, як правило, доводиться мати справу з сукупністю цілей. Завдання керівника організації будь-якого рівня – зуміти врахувати все різноманіття чинників, що впливають на функціонування організації, правильно оцінити ситуацію і вибрати оптимальні рішення.

«Оскільки цілі менеджера повинні відображати об'єктивні потреби компанії в цілому, а не просто особисті побажання самого менеджера, він повинен підійти до їх формулювання абсолютно свідомо і відповідально. Для цього менеджер повинен добре уявляти собі кінцеву мету підприємства, повинен розуміти, яких результатів від нього чекають і чому, за якими

критеріями буде оцінюватися його діяльність, і як ці критерії будуть реалізовані на практиці», – зазначає Друкер [2].

Основні принципи управління за цілями (УЗЦ) формулюються, виходячи з таких передумов:

–система управління повинна забезпечувати досягнення всіх цілей і завдань організації;

–кожен керівник, від вищого до першого рівня, повинен мати чіткі цілі в рамках покладених на нього обов'язків;

–цілі і завдання всіх менеджерів узгоджуються, і відповідно до цього організовується робота з їх виконання;

–менеджери і виконавці спільно формують функції і досягають їх виконання шляхом взаємних консультацій; в ідеальному випадку формується ієрархія цілей, що конкретизовані на кожному наступному рівні при русі зверху вниз.

Цілі і завдання менеджменту не тільки доводяться, а й узгоджуються (шляхом попереднього обговорення) з менеджерами всіх рівнів, які спрямовують свої зусилля, ресурси та енергію на їх досягнення. Процес менеджменту за цілями складається з чотирьох етапів [3]:

1. Визначається коло повноважень і обов'язків керівників усіх рівнів.

2. Здійснюється розробка і узгодження цілей і завдань управління в рамках встановлених обов'язків.

3. Складаються реальні плани досягнення поставлених цілей.

4. Проводяться контроль, вимірювання, оцінка роботи та отриманих кожним керівником показників і по каналах зворотного зв'язку коригування завдань, що може зажадати нового узгодження цілей.

Таким чином, якщо цілепокладання – це початок будь-якої управлінської діяльності, то її обов'язковим продовженням є визначення видів робіт, які потрібні для досягнення цілей.

Менеджери не тільки складають плани, а й організовують їх виконання шляхом формування структур, процесів і методів, за допомогою яких організовується спільна і ефективна праця. Важливе місце в діяльності менеджерів займає розробка систем показників, за допомогою яких вимірюються і оцінюються результати праці кожного окремого працівника підрозділу, служби і підприємства в цілому.

Виконуючи всі перераховані види робіт, менеджери створюють необхідні передумови для продуктивної і ефективної праці всіх співробітників підприємства і всіх його підсистем. Тому нерідко їх називають людьми, які вміють домагатися поставлених цілей, використовуючи працю, інтелект, і мотиви поведінки інших людей. І це одна з причин того, що до їх професіоналізму і особистих якостей пред'являються високі вимоги.

У численних дослідженнях, які аналізують концепцію управління за цілями, відзначається ряд її безперечних переваг. Це, перш за все, підвищення ефективності роботи за рахунок того, що кожен керівник має чітке уявлення, як про свої цілі, так і про цілі організації в цілому. Посилюється мотивація до роботи як результат особистої участі всіх керівників у встановленні та погодженні цілей. Кожен керівник у цих умовах відчуває особисту зацікавленість в їх досягненні.

Важливе значення має і можливість просування до кінцевого результату малими кроками, так як планами встановлюються тимчасові рамки і чітко сформульований конкретний кінцевий результат. Як правило, при реалізації цієї концепції поліпшуються взаємини між керівниками і підлеглими, вдосконалюється система контролю і оцінки роботи кожного члена організації (відповідно до досягнутих результатів).

У той же час за роки дослідження цієї системи виявилися і деякі обмеження ефективного застосування УЗЦ. Так, система не приносить успіху на погано організованому і погано керованому підприємстві, де прийнято за правило «спускати» цілі зверху, не привертаючи до їхніх постановок і погодження керівників іншого рівня. Її важко

використовувати, якщо відсутня особиста мотивація і необхідна для управління інформація, а також при незадовільній організації контролю.

Крім того, необхідно враховувати, що це трудомісткий, складний і тривалий процес, який дає результат тільки там, де перед керівниками стоїть проблема вибору дій для їх виконання. В іншому випадку адміністрування підміняє ініціативу, бюрократія обмежує творчість, цілі перетворюються в примусові завдання, а будь-які зміни розглядаються як небажані. З цього випливає, що систему управління за цілями дає ефективний результат тільки там, де є для цього відповідні умови.

Список використаних джерел

1. Дмитренко Г. А. Стратегический менеджмент: целевое управление персоналом организаций: Учеб. пособие / Г. А. Дмитренко. – 2-е изд., испр. – К.: МЛУ, 2002. – 192 с.
2. Питер Ф. Друкер. Энциклопедия менеджмента: / Друкер Питер Ф.; Пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2004. – 432 с.
3. Целевое управление [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://management-rus.ru/management/celupravlenie.php>.

Сокотуха С. О., студент

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

КУЛЬТУРА УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЄЮ

Одним з факторів здійснення успішної діяльності організації є організаційна і ділова культура – дві складові частини культури управління. Ефективну культуру, як правило, підтримують багато членів успішно діючих організацій. У них низька плинність кадрів і мінімально можлива величина формальних правил та рекомендацій для управління поведінкою працівників [1].

Культура управління – це потужний стратегічний інструмент, що дозволяє орієнтувати всі підрозділи підприємства та окремих осіб на спільні цілі, мобілізувати ініціативу співробітників, забезпечувати лояльність і полегшувати спілкування, це важлива сфера впливу на свідомість, вчинки підлеглих, їх помисли і бажання.

Всі елементи культури управління повинні бути відображенням поглядів топ-менеджера, адже саме це забезпечує її цілісність. Те, наскільки вірно керівник визначить основні риси формування культури підприємства, буде запорукою успіху або ж обернеться проти нього. Особливості культури залежать, в першу чергу, від цілей компанії та характеру її бізнесу.

До показників оцінки рівня культури управління можна віднести: прагнення до розвитку (наявність тенденції до ускладнення змісту системи, зв'язків, продукції, зростання обсягів виробництва, реалізації товарів, послуг тощо); динамізм (швидкість змін системи під впливом будь-яких факторів); цілеспрямованість (здатність системи досягати цілей); цілісність (наявність і використання системою властивостей, яких немає в складових системи), синергетичний ефект; зв'язність (наявність оптимальних технологічних, інформаційних, виробничих, торговельних та інших зв'язків); відкритість (взаємодія системи з іншими і сприйняття зовнішньої інформації тощо).

Однак на практиці оцінити культуру управління за згаданими вище загальносистемними показниками досить складно через недостатнє опрацювання кількісних методів їх вимірювання. Тому рівень культури управління можна оцінити не за загальносистемними показниками, а користуючись відповідними показниками для окремих елементів системи. Сюди належать показники, які характеризують дотримання системою і її складовими моральних, юридичних, економічних, організаційних, технологічних та естетичних норм.

На практиці розрізняють також реальну та еталонну культуру управління [2].

Реальна культура управління – це певний фактично досягнутий рівень розвитку управлінської діяльності в тій чи іншій галузі. Реальна культура розглядається як

комплексна, узагальнююча характеристика управлінської праці, яка віддзеркалює його якісні риси та особливості.

Еталонна культура відображає найбільш високий, який тільки можна досягти на даному етапі розвитку, рівень управління, тобто еталон його досконалості. Тут мається на увазі культура управління, яка ґрунтується на загальноновизнаних у суспільстві вимогах до управлінських кадрів; нормах спілкування людей, у даному випадку управлінських та не управлінських працівників; нормах права та естетики; на прогресивних науково обґрунтованих вимогах до організації управлінської праці, порядку здійснення функцій управління. В еталонній культурі втілені загальнозначущі потреби та інтереси.

З урахуванням цього про еталонну культуру говорять як про сукупність сучасних прогресивних вимог, які висуваються до менеджерів, способів та процесу їхньої праці, обумовлених принципами і нормами моралі, права, естетики організації та цілями здійснення управління. Еталонна культура представляється як ідеальний прообраз майбутньої реальної культури управління. Вона спрямована на досягнення управлінського ідеалу.

В сучасних умовах дотримання вимог культури управління дає можливість досягти більш чіткої та злагодженої роботи працівників апарату управління, раціонально використовувати робочий час, фізичні та духовні сили, підвищувати професіональний рівень персоналу підприємств.

Низький рівень культури управлінських працівників, їх недостатня компетентність у питаннях, які потребують спеціальних знань, породжує суб'єктивізм в управлінні, призводить до неефективного використання всіх видів ресурсів. Недатна культура керівників веде до формалізму, надмірної регламентації та шаблону.

Культура управління складається з чотирьох тісно пов'язаних і взаємозалежних елементів: культура працівників управління, культура процесу управління, культура умов праці, культура документації [3].

Культура працівників управління залежить від багатьох факторів і характеризується рівнем загальної культури, наявністю ділових якостей, необхідних для виконання роботи відповідно до посади, яку займає працівник.

Культура працівників управління визначається також глибоким і всебічним знанням науки управління і вміння використовувати ці знання у своїй діяльності та стилем роботи. Однак специфічність цієї діяльності визначає і специфічні вимоги до культури працівника.

Культура процесу управління включає також раціональну організацію управлінської праці. Значення її величезне, оскільки працівники апарату управління ефективно працюють там, де створені всі умови для їх розвитку. В цих організаціях і економічні показники роботи значно кращі. Раціональна організація означає раціональний поділ, кооперацію і регламентацію управлінської праці, нормування складу, чисельності працівників, правильну розстановку і використання кадрів, застосування прогресивних методів та засобів праці.

Важливим елементом культури є культура умов праці. Від того, наскільки зручне приміщення і робоче місце працівника, чи відповідають вони санітарно-гігієнічним вимогам, значною мірою залежить продуктивність праці працівників апарату управління. У відповідному устаткуванні, оформленні приміщення і робочих місць, забезпеченні найбільш комфортабельних умов праці проявляється культура управління організацією (підприємством).

Невід'ємним елементом культури управління є культура документації. Жодна із функцій не може здійснюватися без інформації, основним носієм якої є документ. Документальна інформація охоплює всі сторони внутрішньої і зовнішньої діяльності організацій. З документації починаються й завершуються практично всі операції й процедури процесу управління.

Значення культури управління в різноманітній управлінській діяльності важко переоцінити. Врахування елементів цієї культури дозволяє поліпшити організацію управління, спростити і здешевити цей процес, покращити умови праці, забезпечити злагодженість і чіткість роботи управлінського апарату підвищити трудову дисципліну.

Список використаних джерел

1. Виноградова Н. П. Роль культуры управления в успешной деятельности организации [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/v/rol-kultury-upravleniya-v-uspeshnoy-deyatelnosti-organizatsii>.
2. Культура управления. Культура менеджера [Электронный ресурс] – Режим доступа: https://studbooks.net/66350/medzhment/kultura_upravleniya_kultura_menedzhera
3. Шатун Владимир. «Я – начальник, ты – ...». О менеджменте популярно и конкретно: Учебно-практическое пособие / Владимир Шатун. – Николаев: Изд-во НГГУ им. Петра Могилы, 2005. – 344 с.

Чувашова Л. М., студентка

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Перехід до ринку неминує викликає значне зростання рівня безробіття, про що свідчить, зокрема, досвід східноєвропейських країн, що пройшли або проходять шлях становлення ринкових відносин.

Рівень безробіття – відношення кількості безробітних віком 15-70 років до економічно активного населення зазначеного віку чи відповідної соціально-демографічної групи.

Зайнятість – це головна характеристика ринку праці, саме вона визначає соціально-економічний розвиток країни. Ефективною вважається зайнятість, що забезпечує належний дохід, здоров'я, зростання освітнього і професійного рівнів для кожного члена суспільства на основі зростання суспільної продуктивності праці.

В умовах нестабільної економічної ситуації до основних причин виникнення безробіття в Україні належать: спад економіки і, відповідно, скорочення попиту на робочу силу, важкі умови праці, нерегулярна чи взагалі відсутня виплата заробітної плати, скорочення штатів, неможливість знайти роботу після закінчення школи або вищого навчального закладу, міграція найбільш активної частини населення за кордон та ін. [1].

Безробіття призводить до посилення соціальної напруги, соціальної диференціації, загострення криміногенної ситуації, падіння трудової активності, загострення фінансової кризи, скорочення доходів та видатків державного бюджету, загострення соціальної нерівності, дискредитація права, падіння життєвого рівня населення. Але наряду з негативними сторонами, безробіття має і позитивні моменти, а саме: зростання конкуренції між працівниками, підвищення соціальної цінності робочого місця, стимулювання підвищення продуктивності праці.

Значна роль у подоланні безробіття належить державі, зокрема, потрібна державна підтримка розвитку різних видів діяльності, створення сприятливого соціального середовища для підвищення престижу та мотивації праці. І в першу чергу це повинно бути зорієнтовано на молодь.

Згідно із оприлюдненими статистичними даними, у I кварталі 2018 року в Україні рівень безробіття серед економічного активного населення (розрахований за методологією МОП) становив 9,7%, або знизився на 0,4 відсоткових пункти порівняно з I кварталом минулого року.

Серед осіб працездатного віку рівень безробіття дещо вищий і складає 10,0%. Загальна чисельність безробітних серед працездатного населення – 1713 тис. осіб, серед яких 55% (938 тис. осіб) – чоловіки. Понад 65% (1116 тис. осіб) безробітних проживають у міських поселеннях [2].

Найвищий рівень безробіття серед осіб працездатного віку, із зрозумілих причин, зафіксований у Луганській (17,8%) та Донецькій (15,0%) областях. Ще у 15 регіонах рівень безробіття перевищував середній показник по Україні. Найменше від безробіття потерпало працездатне населення Харківської та Київської областей, де його рівень не підійнявся вище 7%.

У I кварталі ц. р. у країнах ЄС-28 безробітних серед економічно активного населення налічувалося 18,3 млн. осіб. Рівень безробіття склав 7,4%, або знизився на 0,9 в. п. порівняно

з I кварталом минулого року. Найвищий рівень безробіття серед країн ЄС-28 зафіксовано у Греції (21,2%), найнижчий – у Чехії (2,4%).

У США та Японії – країнах, що мають потужну економіку – рівень безробіття серед економічно активного населення складає 4,3% та 2,5% відповідно.

Білорусь та Росія мали у I кварталі 2018 року однаковий показник безробіття – 5,1%.

Як бачимо, економічний стан віддзеркалює рівень безробіття в країні.

Основних напрямками боротьби з безробіттям є підвищення ефективності виробництва та конкурентоспроможності; сприяння розвитку малого та середнього бізнесу; оздоровлення морального клімату в суспільстві, подолання корумпованості, забезпечення законності й правопорядку, відновлення довіри до державних інститутів та державних службовців, створення сприятливого інвестиційного клімату.

Список використаних джерел

1. Веселяк І. Проблема зайнятості населення України в умовах нестабільної економічної ситуації [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik3/fail/+Veselak.pdf.
2. Безробіття в Україні та світі. I квартал 2018 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analitika/bezrobittya-v-ukrayini-ta-sviti-i-kvartal-2018-roku>.

Чудаєва І. Б., д. е. н, доцент

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

САМОМЕНЕДЖМЕНТ: ПРОФІЛАКТИКА СТРЕСУ І КОНФЛІКТУ

Самоменеджмент – це техніка, що дозволяє досягти кращих результатів в роботі при менших навантаженнях. А стрес і конфліктність – не забезпечують економію ресурсів людини, відволікають і перешкоджають якісно організувати свій робочий час і простір. Стрес – це виникнення занепокоєння і тривоги, або реакція організму людини на сильний подразник зовні, або стан психічної напруги в складних і важких умовах. Конфлікт – це боротьба поглядів, зіткнення протиріч, зона підвищеного напруження у відносинах між людьми. Як подолати або знизити таке негативне напруження?

Картина світу людини – це знання про світ. Просторові, часові, імовірнісні і змістовні межі картини світу у кожної людини індивідуальні. Вони роблять помітний вплив не тільки на стрес і конфліктність людини, але і на формування : принципів життя і задоволеність ним, уявлення, відчуття, сприйняття, форм мислення, розуміння сенсу буття і свого місця в ньому, самосвідомість.

Людина може обмежувати своє світосприйняття просторовими рамками різних масштабів. Життя маленького дитини або важко хворої людини в основному протікає в межах квартири. Однак можна представляти своє життя в масштабах всього багатоквартирного будинку, в якому ми живемо. Можна оцінювати життя ширше і бачити себе в масштабах рідного міста, села, регіону, країни. Але можна побачити себе зі своїми проблемами і в масштабах Землі, всієї Сонячної системи, нашої Галактики, Метагалактики і навіть Всесвіту.

Чим більш освічена, масштабна людина, тим ширше межі того буття, в якому він оцінює свої місце та роль. Чим ширше просторові межі картини світу людини, тим рідше він перебуває у стресовому стані і йде на конфлікти. Бажано щодня по 3-5 хвилин вранці спостерігати Сонце, ввечері – Місяць, планети, зірки, намагаючись наочно уявити відстань до них. Під час цих спостережень необхідно подумки подорожувати по своєму місту, району, Україні, Землі, Сонячної системи, Галактики. Через три місяці таких вправ не тільки нормалізується стрес, але втраять свою гостроту багато міжособистісних і внутрішньоособистісних конфліктів. Через шість місяців по-іншому буде оцінюватися сам сенс життя.

Сприйняття життя має не тільки просторові, а й часові межі. Розширювати часові межі картини світу необхідно шляхом не тільки знання минулого, а й прогнозування майбутнього. Маленькі діти живуть в основному в межах актуально існуючої ситуації. Вони не прогнозують майбутнє, мало що пам'ятають з минулого. Але доросла людина може з різним

ступенем подробиць пам'ятати, що було один рік, п'ять років, десять років тому. Можна знати історію цивілізації за останні 1–7 тис років, пам'ятати про те, що перші люди з'явилися приблизно 1–2 млн років тому, крокодили існують на Землі більше 84 млн років, акули – близько 450 млн років, а наша планета сформувалася близько 4,7 млрд років тому.

Імовірнісна оцінка майбутнього незрівнянно складніше, ніж знання минулого. Проте є люди, які живуть одним днем, у інших глибина прогнозу майбутнього становить тиждень, у третіх – місяць, у четвертих – рік, у п'ятих – десять років, у шостих – прогнозується все своє життя, у сьомих є орієнтовні плани усього життя своїх дітей. Далеко не всі люди цікавляться і якимось прогнозом розвитку життя на Землі в найближчі 100–200 років.

Якщо людина живе в межах сьогодення, то у нього одна частота та інтенсивність стресу і конфліктів. Якщо межі його світогляду включають 5 млрд років минулого і 5 млрд років майбутнього, то і стрес і конфлікти у нього інші. Тому – фантазуйте.

Імовірнісні кордони картині світу визначаються масштабами різноманітних явищ, процесів, подій, ситуацій, з якими, як припускає людина, вона може зіткнутися в своєму житті. На ці кордони великий вплив робить життєвий досвід, освіченість, культура людини. Імовірнісні межі сприйняття природних явищ у мандрівника в десятки і навіть сотні разів ширше, ніж у людини, яка не виїжджав зі свого села або міста. Тому – подорожуйте.

Чим ширше імовірнісні кордони картини світу людини, чим більше він бачив, знає, допускає, тим рідше він потрапляє в стрес, так як виявляється психологічно готовий до практично будь-якого варіанту розвитку подій. Чим вужчий той спектр подій, які, як людина вважає, з ним можуть відбутися, тим частіше він стикається з несподіванками. Типові реакції на невідповідність очікуваного і реальності – стрес і конфлікти. Тому потрібно допускати можливість того, що статися може абсолютно все, навіть те, що важко передбачити.

Змістовні кордони картини світу визначаються глибиною проникнення людини в суть речей. На питання: «Хто в управляє державою?» - можуть бути різні варіанти відповідей: президент і його команда; чиновники в Києві і в регіонах; банкіри; влада, обрана народом; колишні комуністи; демократи; олігархи; мафія; уряд; тіньові сили; Захід; США; ніхто не керує, все розвивається за об'єктивними законами та н..

Висновки. Розширення просторових, тимчасових, імовірнісних і змістовних меж картини світу сприяє профілактиці стресу, допомагає людині набагато глибше зрозуміти сенс буття і свого місця в ньому. Щоденні уявні прогулянки в просторі шляхом спостереження Місяця, планет, Сонця, зірок, а також в часі допомагають помітно підвищити стійкість до стресу і конфліктів. Розуміння того, що світ нескінченно різноманітний і тому потрібно хоча б психологічно бути готовим до найімовірніших варіантів розвитку подій, також знижує стрес. Постійне прагнення більш глибоко проникнути в суть речей дає можливість пояснювати і прогнозувати події, зменшує ймовірність стресових і конфліктних реакцій, а глибина розуміння людиною того, що відбувається з нею, її сім'єю, економікою, нацією, країною, людством, зменшує вплив на стрес і конфлікти.

Список використаних джерел

1. Анцупов А.Я., Шипило А.И. Конфликтология: Учебник для вузов. 3-е изд. – СПб.: Питер, 2007. – 496 с.

Наукове видання

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ І СВОБОД
ЛЮДИНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Всеукраїнська науково-практична конференція

Збірник тез доповідей

1-2 листопада 2018 року

(Укр., рос., англ. мови)

Головний редактор *І. Г. Оксьом*
Технічний секретар оргкомітету *О. М. Лисенко*
Комп'ютерне верстання *Д. М. Куценко*
Дизайнер обкладинки *С. В. Литвин*

Підписано до друку 14.10.2018. Формат 60x90/16.
Гарнітура Times New Roman. Ум.-друк. арк. 9,5.
Тираж 70 прим. Зам. № 18-35.

Надруковано в редакційно-видавничому відділі
Східноєвропейського університету економіки і менеджменту
18036, м. Черкаси, вул. Нечуя-Левицького, 16; тел. 64-70-55

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 3734
від 17 березня 2010 р.